નાના છોકરાંઓ માટે

શકિતની અકસીર દવા.

ડોંગરેનું બાલામૃત.

આ દવાની રૂચી મધુર હોવાથી તે છોકરાઓ હોંશથી પીએ છે. આથી જીર્ણજ્વર, ખાંશી, હાથપગની કૃસ્તતા વિગેરે રોગનો નાશ થઇ છોકરાઓ તાકાતવાન અને પુષ્ટ બનેછે હાલમાં બજારમાં હમારા બાલામૃતની ઘણી નકલ નીકળે છે, માટે અમારૂં બાલામૃત ખરીદતી વખતે તે ડોંગરેજનુંજ છે, એવી ચોક્કસ ખાત્રી કરી ખરીદવુ.

બાટલીએકની કી. ૧૨ આના [ટપાલ ખર્ચ ૪ આના.]

કે. ટી. ડોંગરેની કું. ગીરગામ-મુંબઇ.

તમોએ આએ નામ જોયું કે?

તમારી ખાત્રી માટે એક શીશી

દુન્યા હેર ઑઇલ.

જરૂર ખરીદજો.

અમારો જુનો અનુભવ જાતા દેખરેખ સાથે જમાનાને અનુસરતું બનાવેલું છે.

અર્ધા આનાનો રટે । ટીકીટવાથી સેમ્પલ ફ્રી મોકલી આપવામાં આવે છે

"દુનીઆ હેર ઓઇલ" મધુર અને સુવાસીક ખુશબોથી લોકપ્રિય થઇ પડેલું છે

તમારા ગામમા દરેક ખોરાકીવાળાને ત્યાંથી મળશે અને ન મળે તો નીચયે ઠેકાણેથી મગાવી લેવું.

દુન્યા હેર ઓઇલ ખરી જતાં વાળને અટકાવી માથાને ઠડકઆપે છે.

દુન્યા હેર ઓઇલ.

ચાલુ વપરાશથી બાલને નરમ અને ચળકાટવાળા કરે છે.

દુન્યા હેર ઓઇલ બાનુઓના ડ્રેસ સાથે ખુબસુરતીમાં દરો ઘણો સુધારો કરે છે.

કીંમત બાટલી ૧ના ૧૨ આના. પોસ્ટેજ ચાર આના.,

એકલા બનાવનાર- એ૦ ઇ૦ પાટનવાળા

ભાજીપાલા લેન,-મુંબઇ.

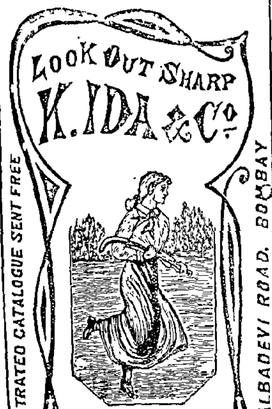

Dealers in
HIGH CLASS
SPORTS GOODS

Cricket Bats,
Tennis Rackets
Badminton Footballs
&c.

કે. આઈડાની કું

દરેક જાતની રમત ગમતની સામગ્રીઓ વેચનાર, રમનારાઓને એકવાર અમારી પ્રસિદ્ધ દુકાનની મુલાકાત લેવાની અરજ કરીએ છીએ. ચાલુ સીઝનનો નવો સ્ટોક આવી પુગ્યો છે.

ભાવ અતિશય કીફાયત.

મુસ બીલડીંગ, કાલબાદેવી રોડ.

મુંબઇ

દગાખોર નકલીઓ.

રાજા રજવાડામાં વખણાતી **"બાદશાહી ચાકુતી અનંગવિલાસ"** ને મળતેજ નામે બીજી નકલ નીકળે છે માટે એવા નકલીઆની દગા ભરેલી જાહેર ખબરથી સાવચેત રહેજો. અમારી બનાવેલ ચાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારાં ઓષધાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી ચાકુતિ અનંગ વિલાસ.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરૂષાતન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી ચાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરૂં પુરૂષતાન આપે છે. ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈ પણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂા. દશ.

બાદશાહી ચુનાની લેપ.

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે અને તે ગુપ્ત ભાગની નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરૂષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમદ ઈલાજ છે. આઉસ એકની ડબીના રૂપીઆ આઠ. તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખરચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ

રાજકોટ-કાઠીઆવાડ.

VOL. 4 { "MASIK MITRA" } No. 43

January, 1915.

Editorial Columns.

THE YEAR 1914. A wave of considerable magnitude producing some terrible commotion has certainly passed over every nook and corner of the world in this memorable year 1914—a year at once of failures of banks and of crops, strife and plague and above all the slaughter of hundreds of thousands of precious souls in some of the important centres of the globe. Those who lived in this trying period of stirring events should regard it as a unique year never to be forgotten, for, it is then that the most uptodate appliances of modern warfare were actually tried on the battle-field. Those days when men cut the throats of men with steel and spear in hand-to-hand rights seem to have gone for ever, because now we have battles raging from long long distances, from the sea-sides and from the air. Whether might is rignt in these days or not we cannot say with certainty. These are the days of shrapnels and shells causing wholesale destructions of green fields and splendid relics of the past. Although astrologers had predicted that a war wes to come and scientists had assured us that it was also a necessity, we wonder why should there be no peace in this civilised world of to-day. Strange to say, an unpublished poem of Lord Tennyson happily depicts the present situation of a foretold political crisis:—

'O, where is he the simple fool, Who says that wars are over?
What bloody portent flashes there, Across the Straits of Dover?'
Nine hundred thousand slaves in arms May seek to bring us under;
But England lives and still will live, For we'll crush the despots yonder.
Are we ready, Britons all, To answer foes with thunder?

Arm, arm, arm!

O, shame on selfish patronage! It is the country's ruin.
Come put the right man in his place, And up now and be doing.
O gather gallant volunteers, In every town and village,
For there are tigers—fiends not men May violate, burn and pillage.
Are you ready, Britons all! To answer foes with thunder?

Arm, arm, arm!

Up, stout-limbed yeomen, leave awhile, The fattening of your cattle?
And if indeed ye wish for peace, Be ready for the battle!
To fight the Battle of the World, Of progress and humanity,
In spite of his eight million lies, And bastard Christianity!
Are we ready, Britons all, To answer foes with thunder?

Arm, arm, arm.'

But the storm once begun must end sooner or later, and that too with quite the same force. There must follow now the calm and that too to last for a century or so The righteous cause of the British nation and the fair means with which they have carried on the war throughout will no doubt shed lustre on the laurels of the race, will also bear happy and lasting fruits for our country.

No less than 80,000 Indias with the best flowers of the Indian force have laid down their lives for the cause of the thrice-blessed Emperor King George. We only wish that with this coming year into which we usher now, a bright and auspicious era should commence, bringing along with it peace and good-will, health and opulence for the entire world and above all that peace of mind and right understanding on the part of now-never-to-be-forgotton GERMANY, a country on whose doorway shall be engraved, for the guidance of many a future generation, words in bold black types: **PRIDE GOES BEFORE DESTRUCTION.**

We have seen in Illustrated newspapers pictures and sketches by scores but none perhaps should impress us more than the picture of our beloved King-Emperor who one day in this year stood on a high promenade and watched the effects of shells falling in the Ypres. Then he sent that most stirring of all messages to his army, both English and Indian, which has fought for righteous motives in foreign lands—

" I am glad I have been able to see my army in the field and gain a slight experience of the life you are leading I wish I could have spoken to you all to express my admiration of the splendid manner in which all have fought and still are fighting a powerful and relentness enemy. By discipline, pluck and endurance inspired by the indomitable regimental spirit you have upheld the tradition of the British army and added fresh lustre to its history. I have been particularly impressed with your soldierly healthy and cheerful appearance. I cannot share your trials your dangers or your successes, but I can assure you of the proud confidence of myself and your fellow-countrymen. We only follow in our daily thoughts your *certain road to victory.*'

May we now have 1915 to be a balmy year, as we had 1914 as a boring one !

* * * * * * *

THE STANDARD OF ENGLISH

While there was thus the slaughter of so many men in Europe, there was another slaughter of thousands of Candidates for the Matriculation in Bombay this same year. Our young brains seem to have been so much absorbed in " Latest News " these days that they have not been able to pay sufficient attention to their lessons and thus there was a very low percentage of successes at the last Matriculation

Examination. Have our students abruptly lost their command over English and made so many mistakes in their compositions? Or have the examiners become moody and sensitive too on account of war and warlike strategies ? On this point one of our local Papers wrote some days ago, " If this result is not due to the Government's veiled hint, the teaching in our secondary schools including Government schools must have deplorably deteriorated in the course of one year. The D. P. I. would hardly acknowledge that and in the next year's Resolution we suppose will again eulogise the "enlightened and progressive spirit of the University in the development of its policy" and this time include the Matriculation Examination ! !

But let us be serious a little and review the situation. We are not at present to discuss whether it would be good to do away with the Matriculation altogether. In fact we cannot say definitely that the University has done well in handing over a part of the examination in science, optional subject and geography to school authorities. It is also not true to say that the Bombay Educational Department controls the entire school curriculum. And now that both the Educational Department and the University want to improve the quality of University students and to send far better material for the first year to the Arts Colleges, there is the important question of raising the standard of Matriculation English. The poor Indian schoolboy, it should not be forgotten, has now so much to learn at school that his head hangs heavy already, and then again there remains the point of raising their standard of English.

We must therefore ask whether they are to enforce the high standard all at once and whether they are to pass only first-class stundents ever since. It has been therefore pointed out that those in charge should go to the root of the evil and raise at first the standard of lower classes. Let us introduce the study of English as early as possible in our Primary schools and not debar our pupils from these early advantages till the 4th vernacular is over; let us gradually recast the school-time-table as regards the periods for teaching English and for making the stundents think in English; let us introduce suitable text-books for Indian school: boys and girls; let us then slowly raise the standard of the final class. Let us also have many more Arts Colleges established in our Presidency to distribute the extra numbers that might thus come out of schools. That gulf between schools and colleges can also be spanned by adding a year's course to the school curriculum. The Direct Method, on which so much has been spoken and also written, is now being worked up by our lower standard teachers, who have a very hard task before them indeed. It is therefore impossible to improve the English of the upper classes at once.

If we now look to the course prescribed in Engish for the seventh standard, we note that the prose book was lengthy and unsuitable to their requirements, while the questions set by the University examiners last year

were mostly corner cnes. The poetry book which was full of lyrics and which should cover half the portion seems to have been almost ignored by them. In fact the questions were almost all from the prose. The Gujarati passage was so lengthy and so clumsy, and the subjects for composition were too critical for them. What could our Indian boys write on early marriages and social service ? Then again the last question on the "Democratic tendency" in the second paper was not at all within the reach of an average school boy. We are not to gauge the knowledge of our boys by the English or even Anglo-Indian standard. There is a great difference between English gramatically correct and a smattering of the language as we find in the majority of cases. If a St. VII student writes decent English he has every right to secure passable marks At this rate we shall be entirely nonplused when the fresh rule will be enforced from 1916 that the marks in the two papers in English will be counted *separately*. It is therefore a serious mistake if the authorities think of cutting down the results of the present numbers; if that is to be the case any longer, our students will greatly suffer.

Under these circumstances, the Board of Examiners as well as the syndicate had better give their serious attention to this most important question of abruptly raising the standard, and pass a reasonable number for some years at least. All changes have to be made and allowances given only gradually; there is no reason why our innocent students should suffer when we know that the whole system in vogue at present is faulty.

In fine, we must say: it is high time the Bombay University ceased its tall talk about reform and practical methods of study, and proceeded in a more business-like manner to get its Matriculation candidates examined. Why rely on high-class Lecturers and London Barristers to say who are best fitted to enter our Indian Colleges and not trust High School Head Masters also with the work of this Examination as is done by the University of Allahabad ?

હીંદુ અનાથ આશ્રમ–નડીઆદના ઉપલાખાના તરફથી પ્રગટ થયલી "ચિત્રાવળી" નામની નાની ચોપડીનો રીવ્યુ અમોએ ગયા અંકમાં લીધો છે તે માટે એ ખાતાના સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ અમોને લખી જણાવે છે કે, જે કોઇ પોતાનું સરનામું એ ખાતા ઉપર મોકલશે તેઓને ચીત્રાવળી નામની ચોપડી મુફત મોકલી આપવામાં આવશે.

" માસિક મિત્રનું " કેલેન્ડર

આખુ આખા વર્ષોના રજાના જાહેર દીવસો તેમજ તારીખવારના બાર માસો એ કદરના આર્ટ પેપર ઉપર પ્રગટ કરી આ અંકમાં દરેક જાહેરખબરો આપનારાઓ તેમજ "માસિક મિત્રના" ઘરાકોને ભેટ આપવામાં આવેલા છે. અમારા જાહેરખબર આપનારાએ તેમજ ઘરાકો ખરચા આનને રટેગસ મોકલી આપશે તો એ ખીસામાં રહી શકે એવા કેલેન્ડરોના ૧૨ નંગો મુફત મોકલીશું.

"Action and Reaction throughout nature."

By a Parsee Bachelor of Science.

" The wings of time are black and white,
Red with morning and with night;
Mountain tall and ocean deep
Trembling balance duly keep.
In changing moon, in tidal wave
Glows the feud of want and have;
Gauge of more or less through space
Electric star and pencil plays. "—*Emerson.*

In this age of Whys and Wherefores, no body will be surprised to find a child asking its parents "Papa, papa why does the Moon there not fall below?". The father on account of his scanty knowledge would reply "Be quiet my darling, don't you be asking such foolish questions, now as you grow in years." Indeed, every body now-a-days is striving hard to demand some sound explanation of every phenomenon that occurs in nature. But the ways of God have their foundations laid in mysterious ways; and while we go to explore this realm of mystery, how beautiful becomes the sitaution now as we peep into it from the Material creation !

The Kingdom of God is governed by the two grand ways of Providence and of Law, the one to be maintained by incessant divine interventions, the other by the operation of unvarying law, and it is the object of the following discourse to consider in one way the gonernment of the world by law. As is the case in a worldly Kingdom so also in the one above, there are auxiliaries and assistants along with the Supreme Father, and one of these auxiliaries we shall call the principle of "Action and Reaction."

Whatever may be the causes that produce the ever—dreaded volcanic eruptions and earthquakes we are sure there is some sound principle working underneath, in the rising and falling, upheaval and sinking down of the surface of the earth on which we stand.

The day begins with beautiful twilight maximise into broad day-light and waning and waning it results into utter darkness. The sea is at one time full, at another seems to be empty; it goes through the process of tide and ebb. At one moment we inhale pure air into our lungs at another we send out an impure gas into the atmosphere. The animals breathe out carbonic acid gas, the vegetables breathe in the same. The undulations of the waters of the ocean are characterised by their continual motion in the rise and fall of their particles. One object in Nature is within, another is without; one below, another above. One object is in continual motion, another is apparently at rest. So also we have sexes among us; we are males, they are females. One man is very rich, another is very poor; one bad, another good. Our great companion and satellite: the moon tries to fly away from us tangentially to its own orbit; we all and our earth together would never allow it to desert us so selfishly but would draw it down and hold it in its proper position for ever.

સુતરફેની, જલેબી, મલાઇના ખાજાં, ઘેવર અને એસન્સના હલવા વગેરે મીઠાઇઓની સઘળી સરસમાં સરસ ડીસો આજે જગને મોઢે પંકાઈ ગયલી છે.

પણ એ સઘળી ચીજો કયાંથી ખરીદવી તે બાબેની મુંઝવન રાખવા હવે કશી જરૂર રહીજ નથી. કદાચ અગાઉ તેવી જરૂર ઉભી થતી હોય, પણ જયારથી

કમરૂદ્દીન ઇબ્રાહીમજીએ

રોયલ ફેન્સી સ્વીટમીટસ સેલુન

ઉઘાડયો છે ત્યારથી દાંતમાં સ્વાદ અને મોંઢામાં મખવાસ રહી જાય એવી તાજામાં તાજી અને લેહેજતદારી મીઠાઇઓનો એક ખુશબખ્તી ભર્યો સને બારીઆ મેન્સન્સમાં ક્રોફર્ડ મારકેટ, સામે શરૂ થયો છે.

અમારા એસન્સના હલવાઓથી અમારા કદરદાન ગ્રાહકોના દીલ ખુશખુશ અને બાગબાગ થઇ જતાં જાણવાનો સંતોષ અમોને થયો છે—અમારા સેલુનની એકજવાર મુલાકાત લેશો તો ખીજીવાર જવાનું તમારૂં મતજ થશે નહીં. તે બાબે ખાત્રી રાખજો.

આપણી રાજકરતી કોમના

ક્રીસતમસના તહેવારો

હવે ધસારાબંધ આવા પુગ્યા છે અને ખુશબખ્તીના એ હીંગામ માટે.

કમરૂદ્દીન ઇબરાહીમજી

સહેજબી પછાત પડે એ કદીબી બની શકે નહીં.

ક્રીસમસ ટાંકણે આંખને ઉંડી વળગે એવી ઘણી ફેનસી અને નકશીદાર મીઠાઇઓનો જંગી જથ્થો અમારા

રોયલ ફેનસી સ્વીટમીટ સેલુન

માં હંમેશાં તઇયારજ રહેશે. અમારી સઘળી મીઠાઇઓ વીશે તમામ પ્રજાની સંપુર્ણ સંતોષ પચે ખાત્રી થઇ ચુકી છે એજ અમારે માટે ઉચામાં ઉચી સર્ટીફીકેટ છે. અમો "A Happy New Year" "Merry Christmas" વાગેરે ઓની સુંદર ઓલબમો તેમજ ક્રીસમસ કેક વરદી મુજબ માગશો તેમ બનાવી આપીશું. ઓરડરો તેટલા માટે તાકીદે નોંધાવો.

બારીઆ મેનસન્સ,

ક્રોફર્ડ મારકેટની સામે-સારંગ સ્ટ્રીટના નાકાપર. ટેલીફોન નં૦ ૨૮૭૬.

કીંમત લાખો રૂપિઆ.

જીવિતને હાનિકરનારા રોગોને મારી હઠાવે, શરીરમાં શક્તિ આપે, રૂધિર વીર્ય અને ઓજ વિગેરે ઉત્તમ તત્વોને સુધારે તથા વધારે આરોગ્ય અને દીર્ઘાયુ આપે એવી દવાની કિંમત લાખો રૂપિયા કરતાં પણ વધારે ગણવી જોઇએ, એ સિદ્ધાંતમાં કોઇ પણ વિરૂદ્ધતા બતાવી શકે એવો કે?

આજે ચોત્રીસ વર્ષ થયાં આબુરૂ ફત્તેહ મેળવનારી આતંગ નિગ્રહ ગોળીઓ અશક્તિને લગતાં તમામ દર્દોને મારી હઠાવે છે, શરીરને મજબુત કદાવર અને તાકાતવાળું કરે છે, પાચન શક્તિ તથા લોહી અને વાયાને સુધારે વધારે છે આરોગ્ય અને દિર્ઘાયુ આપે છે એ બાબતને લાખો સર્ટીફીકેટોએ સાબિત કરી છે. અને દુનિયામાં દિવસે દિવસે તેના વધતા જતા ફેલાવાએ મજબુત ટેકો આપેલ છે, તો પછી એ ગોળીઓની કિંમત લાખો રૂપિઆ છે, એમ કહેવામાં અટકશો! તેની એક એક ગોળીની કિંમત સોનું મોતી અને હીરા કરતા પણ વધારે રાખવા માટે ઘણાઓ પોતા તરફના સર્ટીફીકેટોમા ભલામણ કરી ચુકયા છે; પણ શરૂઆતથી આજ સુધી તેની કિંમત એકજ, એટલે ગોળી ૩૨ ની ડબી ૧નો રૂપિયો ૧ એક છે.

આજકાલ ઘણા લોકો પોતાની દવાની ભારે કિંમત જણાવી છેવટમા તે હોળી દીવાળી જેવા દિવસો સુધીની મુદત માટે અમુક સીઝન માટે કે અમુક પત્રોના ગ્રાહકોને માટે તેની કિંમત એકદમ ઓછી–કમતી મુકી દેવાની મોહટી ઉદારતા (!) દેખાડવા મંડી પડે છે, તેમ અમે અમારી ગોળીઓ માટે કરી શકતા નથી તેની કીંમત તે આજ ૩૪ વર્ષ થયાં એકજ છે, અને ભવીષ્યમાં પણ તેજ રહેશે, અમારી દરેક દવામાં આવતી ચીજો અને તેને તૈયાર કરવામાં પડતી મહેનત પર નજર રાખીને તેની વાજબી કિંમતજ રાખવામાં આવેલી હોવાથી અમોએ તેનાં પરચુરણ વેચાણ માટે જે કાંઇ જાહેર કરેલ છે તેના કરતાં કમતી કરવું અમને પોસાઇ શકે તેમ નથી. તેમજ તેના કરતાં વધરો દેખાડવો એ પણ વાજબી નથી.

અમારી આંતક નિગ્રહ ગોળીઓ દરેક દેશમા અને દરેક ઋતુમાં પોતાનો ફાયદા પુરતો દેખાડે છે તેની સાબીતી માટે એટલુંજ કહેવું બસ થશે કે હિંદુસ્તાના જુદા જુદા ભાગો ઉપરાંત સિલોન, બરમા સ્ટેટસસેટલમેંટ, ઇરાન, તેહેરાન વિગેરે એશિઆના જુદા જુદા પ્રદેશો અને તેથી આગળ વધી અફ્રિકા યુરોપ અને અમેરિકાના ઘણા પ્રદેશોમા તેનો ફેલાવો દિવસે દિવસે વધતોને વધતો જાય છે.

વૈદ્ય શાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

મુંબઇ બ્રાંચ
કાલબાદેવી
રોડ.

કામ શાસ્ત્ર.

ન વાંચ્યું હોય તો મંગાવો—મફતજ મળશે.

બગડેલા લોહીને શુદ્ધ કરનાર.

ડા૦ વામન ગોપાળ
નો આર્યો ડાઈઝ

સાર્સાપરિલા

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે, તે બગાડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. તેને માટે આ સાર્સાપરિલા વિના બીજી એકે દવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંશ એટલે ગરમી અને તેના વડે થતાં ભયંકર વિકાર દુર થાય છે. લગભગ પચાસ વરસથી હજારો દરદી સારાં થયાં છે.

અનુભવથી ખાત્રી થશે.

અનેક પ્રદર્શનોમાંથી સોના રૂપાના ચાંદો વગેરેના ઈનામો મળેલા છે.

કિંમત એક બાટલીનો રૂ. ૧

પોષ્ટેજ ખર્ચ પાંચ આના.

આ સાર્સાપરિલા મુંબઈ તેમજ હિંદમાં દરેક નાના મોટા શહેરોમાં દરેક દવા વેચનારાઓ તથા બીજાઓ પાસેથી મળશે. જથાબંધ ખરીદનારાઓને કમીશન મળશે, નિચલે ઠેકાણે લખો.

બનાવનાર માલિક,

ડૉ. ગૌતમરામ કેશવ,

બોક્ષ નંબર ૨—મુંબઈ.

Rao's college of scientific tailor's cuttingમાંથી તાલીમ લઇ બહારપડેલા અનુભવી કટરની દેખરેખ હેઠળ ચાલતુ જાણીતુ ખાતું.

ડી. બેરામજી.

અપ–ટુ–ડેટ ધોરણે કપડાંઓ સીવનારાઓ અને તેને લગતી સામગ્રીઓ વગેરે વેચનારાઓ. માલેકની જાતી દેખરેખ હેઠળ પશ્ચિમની છેલ્લામાં છેલ્લી રીતિ મુજબ મનપસંદ કપડાંઓ સીવાડવા હોયતો માત્ર એક મુલાકાત જરૂર લેશોજી.

સારૂ મનપસંદ કામ ! ભાવો, ગામ કરતા કમી ! એકુજ વાયદો !

અમારૂં લોકપ્રીય ખાતું યાદ રાખજો.

ડી. બેરામજી,

હાઇકલાસ ટેલર અને આઉટફીતર્સ, મેડાઝ સ્ટ્રીટ કોટ—મુંબઈ.

લવાજમવર્ષે,"માસિકમિત્ર"પોસ્ટેજસાથે રૂ.૨-૮

સસ્તુ " માસિક મિત્ર " જાણીતું.

સારામાં સારૂ ને સસ્તામા સસ્તુ

ચોપાન્યુ મંગાવવું હોય તો તે માત્ર એજ છે

માસિકમિત્ર.

વાંચવા લાયક બાબદોના સવા હજાર સાફાઓ વર્ષે આપે છે. માત્ર એક કાર્ડ લખી તમારૂ મુબારક નામ આજે નોધાવી લેજો.

"માસિકમિત્ર"ની બાંધેલી ફાઇલો માંગો તેનુ વાંચણ તમોને મળશે ૧૧ હજાર સાફાનો બાંધેલો મોટો પોથો માત્ર રૂ.–: પોસ્ટેજ જુદુ, બે વર્ષની ખરીદનારને પોસ્ટેજ મીફ.

બહોળુ ફેલાયલું—" માસિકમિત્ર "—કૉસ્મોપોલિટન

most curious being that health can be possible without strength. A conscious of physical strength has a sense of security in a rough crowd sense of ease in any gathering, that gives an optimistic turn his whole character. Truly, in its best sense physical culture me something more than mere muscle building but it is also true strength is an absolute necessity to maintain even a normal state health which is worthy of the name. Health and strength are insepara Yet there are many who do not realize the interdependence of these valuable possessions. They assume that it is possible to have the best h even though one may not have any appreciable amount of strength. culary this is true of many who are themselves conspicuously lacking physical development and strength and are therefore led to consider and strength as something vulgar, coarse, and even unnecessary. would think that we might have passed the day at which physical would be regarded in such a light, but we still frequently hear so undeveloped, weak, or perhaps fat and lazy, individual declare that w he wants is not big knotty muscles, but just health ! Indeed ! and it occas ally happens that some weakling assures us that he is in perfect h in as much as he is able to move about, to dress himself and is out of But it is truly impossible to have what is called real health unless represents a high standard of physical vigour, and this means that must be well developed and muscularly strong.

Frequently some one comes to you, with a grand air of authority that what he wants is not big, bulging muscles but rather nerv energy and a capacity to do his daily work without that 'feeling of th Of course, this sounds very well indeed, and when you say in re 'Well, that's right', your friend is more than convinced that muscles strength are not of much importance. Now it is true that muscular ment can be forced to such an extent as to become detrimental to health, just as anything else can be overdone. In some cases the desire to tremendous strength can be carried so far as to exceed the limit at which the constitution of the man may respond to the made upon it. The ambitious may even acquire muscles which abnormally large for his frame and temperament but it may be at expense of vitality. But the fact that this may be so is no evidence at that systematic and proper exercise is bad and that a normal and degree of strength is not only desirable, but even an absolute necessity one desires the best of health and success in life. The fact that a glut may injure himself by overeating is no proof that proper eating is bad him or that he would be better off without food at all.

The importance and the necessity of exercise at once becomes parent when we know that in a normal and healthy body muscles make nearly one-half of the total bulk of the human body. A large portion our food is consumed in the muscles and two—thirds of our vital hea produced by them. It is therefore essential, for good health, that bulk of muscular tissue should constitute at best forty-five per cent of entire body and further more that this tissue should be in the best condition. All this is impossible without exercise.

We shall, in the next article, show the relation between exercise functional organs.

the Greeks as one of the greatest gifts of the gods. Are you so beauti- , that there is no possibility of improvement? Perhaps you will admit at you are not satisfied with your condition. Your vitality, your assimition, your degree of energy, your strength. But is there anything in the orld that you should not neglect sooner than this wonderful machine of urs? There are thousands of physical culturists, so called, blindly striving r health and strength, who fail in spite of everything to improve as they ould. They might be successful were it not for the fact that one man's se requires something different from the needs of another man. And it ke the experienced and thoroughly informed student of physical culture know what that is in each case. The advice of an expert upon some one oint in your case may alone be worth far more than all the money spent pills, powders, and patent medicines. Perhaps you partly forget the full eaning of the value of robust physical vigor, forget that it is one great sential to the attainment of success in life. What can a man do without ength and energy? Nothing. It does not matter what your place in life ay be, the more vitality you have, the more vim and energy that you n put into your work, the greater your success. Are you a success? Are u a greater success? "No man," said Napoleon the Great, "can win in battle of life who has not courage and persistency, and as neither of se are found where energy is lacking, it must follow that energy is the lispensable quality of great success." Have you as much energy as a orous man shoud have? *If you do not like work, it is because you lack* rgy and vitality. Are you half asleep in your waking hours and half ake when yau are asleep? Or have you nerves? Of course, you have, but you conscious of them? You should not be. It is said that a healthy n does not know he has a stomach; while a dyspeptic does not know has anything else. How is it in your case? So much for the necessity taking exercise. I shall now proceed to show how this physical culture blem can be solved.

The term "Physical culturist" ordinarily means one who takes regular rcise and pays attention to all-round hygiene. There is no argument inst exercise, it is vital to health and happiness. The effect of insufficient rcise can be easily seen in the case of captive animals which become ly if they are confined within too small an area for a few days. The tomy of man, no less than all other mammals, seems to have evolved a life of constant physical activity. Regular use of the muscles creates natural demand for food, thereby lessening the evil results from over-eat- . It lessons the craving for alcohol and other stimulants to create an natural appetite. It enables a physical culturist to dispense with purgatives l mineral waters, which make one habitually constipated, to evacuate the els, for exercise serves as the natural massage for the intestinal tract.

Health is impossible without strength, but the general misconceptions ut the subjects of health and strength are many and curious, one of the

the law of "action and reaction" has worked, does work and will work each and every particle in nature. "The absolute balance of *give and* the doctrine that everything has no price is not less sublime in the colu of a ledger than in the budjets of states, in the laws of light and darkn in all the actions and reactions of nature." Always pay, for in the beginn or in the end, you must pay your entire debt, after the great Judgm that is promised to each and every child of the Almighty. How wonu are His works in nature, man knows little about Him. Man, as a creature of this ephemeral world, can never easily concieve what bound power is there which binds the whole of our solar system with ourselves our neighbouring planets and each individual distant sun together with own planetary system, comprising the whole globe of the numberless bodies, bound and tied fast as one whole compact mass, and carries th away on to the far reaching goal of the constellation Hercules. So sings great prophet of Ancient Bactria ZOROASTER. "So in creation's bi when first I Saw Thee Bounteous in vision later things portend, wher most just rewarding and words Thou givest. *Ill to the ill, pure blessing the good.* By Thy just wisdom in the Creation's final end." *Gathas.* A more, gentle reader, before we bring this very important subject to a close. If were to ask us what right have we to apply the principle in science magnetism and electricity to the practical life of virtue and vice, and evil, to him we shall only repeat the very words about Th Carlyle. From the mystery and splendour of physical infinitude, he to what ought to be the rule of human behaviour, the conduct of one's spirit in a world framed so majestic and so divine" To him we shall say, if religion is God's revelation in the Written Word, science is revelation of God in the streams, and the flowers and the stars. Why sho we then despise one revelation and embrace the other "The attitude of which religion and science have often assumed towards each other is to be lamented. No longer should they consider themselves as foes b friends." If the hostile attitude which science and Religion have so of assumed is still lingering, do we not lament ? If still they regard them as friends but foes, should we not regret ? It would be thus well to this old conflict soon to an end ultimatey to learn and hopes the auspicious pairs, going hand in hand after their happy union; the W and the Word, the Law and the Providence.

Healthy Life.

2

Exercise (contd)..

By Dr N. B. Bharucha.

We have seen how farcical are the methods adopted by some scho to improve the boys' physique. I have still a great deal to say about p cal culture. I wish to ask you, "are you a phisical culturist". Are you tirely satisfied with yourself, in every way, with your health, with symmetry, with the degree of strength ? If man was made in the image his Maker, then are you really so near the perfect ideal of your kind th you can make no further improvement in your physique ? Is your hea already so perfect that it could not be better? Beauty of body was regard

રાખવામાં આવી નહતી. ટ્રેવર્સની ચપળ આંખોએ કોઇ ચીજને ધીમેથી અને છુપાઇને વરંડાની સીડીઓ ઉપર ચઢતી દીઠી. તેણે એક છુરીનો ચમકાટ દીઠો, અને ચેતવણીની એક ચીશ તેના હોઠો ઉપર ધસી આવી. તે ચીશ કદી મારવામાં આવી નહતી. ટ્રેવર્સના સુકાન વનાના ઝોકા ખાતા સ્વભાવ ઉપર સેતાન અને ફીરેસ્તા વચ્ચે ઉકલી લડાઇ ચાલી. 'નીચ કુતરો', એ શબ્દથી સેતાનની જીત થવા પામી.

"ત્યારે જા, અને જેહાનમમાં જઇને પડ!"–ટ્રેવર્સે ચીશ પાડી. તેણે સ્ટેફર્ડને વરંડાની સીડીઓ આગળ જઇ પહોંચેલો દીઠો. તેના ઘુમરી ખાતાં મગજ ઉપર તે ખાકી પોશાકમાં સજ્જ થયલા કદાવર આકારનો છાપ પડી રહ્યો. પથ્થરની પહેલી સીડી સાથે એક તલવારના અથડવાથી થયલો અવાજ તેણે સાંભળ્યો. તેણે બુમ પાડવાની કોશેષ કરી–મગર ઘણું અસુરૂં થઇ ગયું હતું. તે છુપાયલી કોઇ ચીજ, કે જે જાડા વેલાઓની પાછળ સંતાયલી હતી તે એક કુદકા સમેત હડી ઉભી થઇ એક ટુંકી પળ સુધી તે બીખબર અમલદારની ઉપર તે ઉંચકાઇ હોય એમ જણાયું–અને તે પછી એક કાળા હાથથી આતશનો એક ચમકારો થયો. સ્ટેફર્ડે પોતાના હાથો ઉંચા કર્યા, એક ચક્કર ખાધું અને ઉંધે મસ્તકે તે વરંડા ઉપર પડ્યો. એક ટુંકો ગુંગળાતો નીશાસો, અને તે પછી–અને તે પછી માત્ર–ટ્રેવર્સે પોતાની રીવાલ્વર ફોડી.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

પાપનો પશ્ચાતાપ.

મીસ્ત ડાયમંડ કંપનીની તે યાદગાર સભા પછીની આખી રાત મીસીસ ફેરી પોતાના ઓરડાનું બારણું બંધ કરી અંદર ભરાઇ રહી, તેણીએ પોતાની બેટીને વકીક માંહે દાખલ થવાં દીધી નહીં, અને એક સીતમગાર અને ન છાજતાં બદકીસ્મતના ભોગને છાજતી રીતે તે આખી રાત તેણીએ તમ અને જારી કરી. મગર ખરી રીતે તો તેણીનો ગુસ્સો એક કમસમજ કામરના જેવો હતો, કે જેણે પોતાનાજ હથ્યારો વડે પોતાનો નાશ કર્યો હતો. તેણીના પોતાના બાળકે, તેણીની ભાગીદાર અને તેણીની સાથે સાથે કામ કરનારેજ તેણીની વર્ષોની મેહનતના ફળને જમીનદોસ્ત "કર્યું" હતું. તેણીએ પોતાને અને પોતાની બેટીને મીસ્તથી બાહેર હાંકી કાઢેલાં દીઠાં; તેણીએ પોતાને અને પોતાની બેટીને આ પૃથ્વીની સપાટી ઉપર એકલવાઇ હાલતમાં ભટકતાં દીઠાં, અને આ વેળાએ તેઓની પાસે ન તો પૈસાનો દીલાસો કે ન તે દોલતની હીંમત હતી. કારણ તેણી જાણતી હતી કે બીએટ્રીસનો એકરાર હજી આગળ વધનાર હતો. જેવારે તેઓ કલબના મકાનમાંથી ઘર તરફ હંકારી જતાં હતાં, તે વાં બીએટ્રીસે શાંતપણે, છતાં મક્કમ ઠરાવથી પોતે શું કરનાર હતી તે તેણીને કહ્યું હતું.

"સવે કાંઇ આવતી કાલે જે જાણવા યોગ્ય છે તે જાણશે,"–તેણી બોલી હતી, અને પોતાની માતાના સઘળા હુકમો અને માગણીઓની દરકાર કર્યા વગર તેણી પોતાની જીદને વળગી રહી હતી. "હું તમારો વિચાર કરું છું. હવે પણ મારા મનમાં તમારા માટે વિચાર છે. હું તમને અને મને પોતાને બચાવવા માંગુ છું મગર આ વેળાએ તે બીજીજ રીતે થવું જોઇયે. તમારા કાવાદાવાએ આપણને માત્ર વધુ ઉંડી મુશ્કેલીમાં લાવી મેલ્યાં છે આપણને હવે નવેસરથી પાછું શરૂ કરવુંજ જોઇયે."

"મગર કેવી રીતે? મગર કેવી રીતે પોતાના હાથો હદબાહેર નાસીપાસીથી મસળત તેણીની માતાએ કહ્યું હતું. "આપણે કય

શરૂ કરીશું ? હવે આપણી પાસે પૈસા નથી, ત્યારે આપણે કેવી રીતે લોકોનો વિશ્વાસ મેળવી શકીશું ?"

લોકોને ગમે તે વિચારે તેની ચિંતા નથી," —બીએટ્રીસે ઉત્તર કર્યો હતો. "આપણા પૈસા અને આપણી જુઠી વાતોથી આપણે કાદવનાં ઝુંપડાં બાંધ્યાં હતાં, અને હવે આપણે મેહલો બાંધ ઉભાર છૈપે. તેનીજ સાથે માત્ર આપણને કામ છે."

પોતાની બેટીનુ બોલવું મીસીસ કેરી સમજી શકી નહતી. તેણીએ વમાસ્યું કે, બીએટ્રીસ દીવાની બની ગઇ હતી, અને તેણી જાણતી હતી કે, દીવાનાઓ સાથે તકરારમાં ઉતરવું ફોકટનું હતું; તેથી તેણી પોતાના ઓરડાનાં બારણાં બંધ કરી માહે ભરાઇ બેઠી. તેણીએ બારીનાં પડદાંઓ બંધ કર્યાં અને જેમ એક શાહમુર્ગ પોતાનું મોઢું પોતાના પીછાંમાં સંતાડી એમ માને છે કે, તેને કોઇ જોતું નથી, તેમ તેણીએ માન્યું કે, આમ કરી તેણી તે દુર કરી નહીં શકાય એવી પળને દુર રાખી શકશે, અને પોતાની ઉપર પડનારી દયાહીણ હાલતમાંથી પોતાનો બચાવ કરી શકશે.

મગર બીએટ્રીસે વગર અટકળે પોતાની મરજી માફકનો રસ્તો લીધો. સ્ટેફર્ડને બંગલેથી નીકળી તેણી ટ્રેવર્સને બંગલે ગઇ. તે જગ્યા એક બીદાદ પડેલાં ઝુંપડાં કરતાં કાઇ વધુ સારી નહતી, બગીચામાં જંગળી ઝાડ પાલા ઉગી નીકળ્યા હતા, ઓરડાઓ સરદ બની ગયલા હતા, તેમાં બરાબર હવાનો આવજા નહતો, અને તેમાનો સરસામાન પણ ભાગેતુટો જેવો હતો, અને તેને -મળેલી 'કંગાળપતનો ઉત્તમ નમુના'ની ઉપમાને તે બરાબર બંધબેસતું હતું. જે ઘણીજ ટુંક મુદત સુધી મીરતમાં રહેવાનો ટ્રેવર્સનો ઇરાદો હતો, તેટલી મુદત માટે જે એકજ બંગલો તેને મળી શક્યો, તે તેણે ભાડે લીધો હતો, અને તે માટે લોઇસે કોઇપણ વાંધો ઉઠાવ્યો નહતો. તેણીની ઉલટ, અને જે કાંઇ સોભીતુ અને સુંદર હોય તે મેળવવાનો ઠરાવ તેણીના જીગરમાં કચડાઇને નાશ પામ્યાં હતાં. તેણી ટ્રેવર્સના રસ્તામાં કદી હરકતો નાખતી, કે વાંધા ઉઠાવતી નહતી. ગોયા તેણી પોતાની અંદરજ સંકોચાઇને એક અણદીઠ જીંદગી ગુજારતી હતી, અને તેને પોતાની મરજી માફક વર્તવાને છુટો રાખતી હતી તેણી તેને મદદ કરી શકતી નહતી. એક સ્વભાવ કે જેનો પાયો હવામાં ઉડતી રેતી ઉપર સ્થાપલો હતો તેની ઉપર તેણી કોઇ પણ જાતનો અમલો બાંધી શકતી નહતી, અને સ્ટેફર્ડના ત્યાં દાખલ થવા આગમજ તેઓ વચ્ચે જે ગરમા ગરમ તકરાર થઇ હતી, તેની પહેલાં તેણીની એવી ખાત્રી કદી પણ થઇ નહતી, કે ટ્રેવર્સની આગળ તેણી બીલકુલ પોતાની સત્તા ચલાવી શકતી નહતી, અને તે સદંતર સ્વતંત્રપણે પોતાના મનને ભાવતું કરવાને સામર્થવાન હતો. તેઓના એક બીજાથી ઉલટા ખવાસો એક પળ સુધી કેવા એક બીજાની સામે ટક્કર ઝીલી રહ્યા હતા, તે કારણે તેણીને દુ:ખ ઉપજ્યું હતું. તેણીને એક ઘણીજ ટુંક વખત સુધી તેની સાથે ટક્કર ઝીલવાથી ખુશ સંતોષની લાગણી ઉત્પન્ન થઇ હતી; મગર તે પણ હંમેશ માફક, મોહ મલકાવી, એક મીઠો શબ્દ કહી તેણે તેણીને મનાવી લીધી હતી. એજ રીતે હમેશ બનતું હતું—એવીજ રીતે હંમેશ બનતું રહેશે. ઘણુંજ મોડેથી તેણીએ જાણ્યું કે તેણીએ પોતાની જીંદગી એક એવા મર્દ ઉપર બરબાદ કરી હતી, કે જેને તેણીના ભક્તિભાવની બીલકુલ જરૂર નહતી. ઘણુંજ અફસોસથી તેણીને માલમ પડ્યું હતું, કે તેણીએ આપેલા સઘળા ભોગો ફોકટમાં ગયા હતા, સીવાય કે તે ભોગ આપનારના ઉમદા ગુણ

લક્ષણોને ગણત્રીમાં લેવામાં આવે. કારણ ખરૂં સુખ, ખરો સંતોષ અને ભલાઇ આપી શકાતી નથી. તે તો જાતી મહેનતથી મેળવવી જોઇયે, અથવા તો તે ગેરમ મુલકોમાં ઉગતા છોડવાઓ જેવાં થઇ પડે, કે જે પુર્વ ભણીથી ફુંકાતા સરદ પવનના સુસવાટામાં કરમાઇ જઇ નાશ પામે છે. ટ્રેવર્સની જીંદગીમાં ખરૂં સુખ, સંતોષ અને ભલાઇ આમેજ કરવાને લોઇસે પોતાનો ભોગ આપ્યો હતો અને તેમાં તેણી નીષ્ફળ નીવડી હતી. અને ખાશ કરીને તેણી વધુ નીષ્ફળ નીવડી હતી, કારણ તેણીએ તેને કદી ચાહ્યો નહતો તેણીએ સ્ટેફર્ડને ચાહ્યો હતો—જેમ તેણીને લાગતું હતું તેમ, અસાધારણ અને જબરા પ્રેમથી તેણી હજી પણ તેને ચાહતી હતી.તેણી તેને પોતાના જીગરમાંથી દુર કરી શકતી નહતી, અને જો કે તેની મુર્તીને એક વધુ મોટા અને વધુ ઉમદા આકારે ઢાંકી નાંખી હતી, છતાં તેણે પોતાની જવ્વાજાળવી રાખી હતી. તેઓએ જે નજરનો આવજો માવજો કર્યો હતો, તેને તેણીનાં જીગરનાં ખુદ ભીતર સુધી પગ પય સારો કર્યો હતો, અને જો કે તેમ થવાથી તેણીની સામે કોઇએ ભેદ ખુલ્લો થવા પામ્યો નહતો, છતાં તેણે દરેક ચીજ તેણીની નજર સામે ખુલ્લી કરી દીધાં હતી. કારણ તેણીએ જાણ્યું કે, જે જોડાણથી પહેલે ધરથી તેઓ જોડાયલાં હતાં, તેજ જોડાણ હજી પણ તેઓ વચ્ચે ચાલુ હતું. કોઇક બીદરકાર અને દયાહીણ હાથે તેઓને બાહેરના દેખાવમાં છુટાં પાડયાં હતાં અને એકસો અર્થસુચક દાખલાઓના દોરવ્યાથી દોરવાઇને તેણીની પ્રેરણાબુદ્ધિએ તેણીને કહ્યું હતું કે તે હાથ કોણનો હતો. તેણી પોતના નાના કદરબીડામણા "સીટીંગ રૂમમાં દોડી, કે જે જુનાં કદરૂપા રાચરચીલાથી સણગારેલો હતો, અને તેની દીવાલો ઉપર બુરો રંગ કરેલો હતો, ત્યાં જઇ તેણી પોતાની રીત પ્રમાણે પોતાને એકલે હાથે પોતાની ગમગીની અને નાસીપાસી સાથે લડત કરવા લાગી. આંસુઓ તરફ એક મર્દ માફક તેણી અભાવ ધરાવતી હતી—તો જો કે તેણી એક ઓરત હોવાને કાજે તે ઘણીજ સેહલાઇથી તેણીની આંખોમાં ધસી આવતાં હતાં—અને હાલમાં તેણી પોતાનાં સઘળા જોરથી, અને પોતાની સઘળી હીંમતથી, કે જે હીંમતે તેણીના વધુ સુખી દીવસોમાં તેણીને એક "હારતા દાવ"માં એક ઘણીજ ઉત્તમ ભાગીદાર તરીકે પુરવાર કરી હતી, તેજ હીંમતથી તેની સામે લડત ચલાવતી હતી. તેણીએ પોતાની જીંદગીમાં એક જીરસેણ ભુલ કરી હતી, મગર હજી કાંઇ ઘણું અંમુરૂ થયું નહતું. તે કેથીડ્રલે અણદીઠ રીતે પોતાનો વધારો ચાલુ રાખવોજ જોઇએ અને દરેક જીત મેળવેલું આસું, અને દરેક હીંમતવાન મોંહનો ચલકાટ, તે કેથીડ્રલની સંપુર્ણતાને વધુ નજદીકમાં લાવતો એક નવો પથ્થર થઇ પડ્યો હતો. ખોદાનો પાડ છે કે આપણામાંના કમતાલેનાઓને હજી પણ તે થોડાક ધકારાઓથી પોતાની જીંદગીના વેરાન દીવાલો ઉપર શણગાર કરતા રહે છે ! તે કેથીડ્રલ, તે "બીજાઓને આશરો લેવા માટેની ખ્યાલી જગ્યા", તે લોઇસનો ધકારો હતો અને તેનો તથા તે હીંમતવાન ચેહરાના મર્દનો વિચાર; કે જેની સાથે તેણીએ આત્મીક ભાગીદારીમાં કામ કર્યું હતું, તે તેણીને માટે એક ઉંડો ઉલટ આપનારો સધ્યારો હતો. તે સધ્યારો તેણીના જમણા હાથ ઉપર ઉભો હતો, અને તે ભય અને અપશુકન ભર્યા ખ્યાલો, તથા વેહમી મનોવૃતી, કે જે તેણી પોતાના ભરથારને અને સ્ટેફર્ડને એખલા છોડી આવી હતી ત્યારથી તેણીની ઉપર ગલબો કરી રહી હતી, તેનો ભાર થોડેક ભાગે તેણીના મન ઉપરથી હલકો કરવામાં મદદ કરતો હતો. એવી રીતે જયારે તેણીના ઓરડાનાં બારણાં

ઉપર નાખેલા પરદો એકાએક ખીસકી બીઅટ્રીસ ઉંબર ઉપર આવી ઉભી, તે વેળાએ તેણી જો કે ગંભીર છતાં શાંત અદાએ તે નવી આવનાર સામે ખડી રહી શકી. તેણીને પોતાના પતીની છેલ્લી આજ્ઞાઓ યાદ આવી. મગર હવે તો ઘણું મોડું થઇ ગયું હતું; અને વળી તે ઉપરાંત બીએટ્રીસના ચેહરા ઉપર એવી તો લાગણીઓ પ્રગટી નીહળી હતી કે જેણે તેણીને કહ્યું કે, તેણીની મુલાકાત કોઇ સાધારણ પ્રકારની ન હતી. એક ઓરતની પ્રેરણા, તે અંધકારમાં બીજાના જીવાત્માને આત્મીક હાથનો એક અસાર હોય છે. બીએટ્રીસ અને લોઇસ જરાએ મોંહ મળકાવ્યા, કે આવકાર દયા વના એક બીજાને નીહાળતા ઉભા. આ એકાએક જાગૃત થયેલી ઉલટ, કે જે તેઓ એક બીજામાં લેના લાગ્યાં હતાં, કારણ તેઓ ચેતી ગયાં હતાં કે આ, તેઓની પહેલી મુલાકતમાંજ તેઓ એક બીજા સાથે ઘણાંજ ધાડા સંબંધથી જોડાનાર હતાં, તેને લીધે તેઓ બહારની સઘળી તાજીમ તવાજો ભુલી ગયાં હતાં.

બીશક, તેઓ વચ્ચે હદબાહેરનો તફાવત હતો. હાલના કરતાં વધુ સ્પષ્ટ રીતે તે કદી પણ જોવામાં આવ્યો નહતો, તેઓ ગુપચુપ એક બીજા સામે મોહું કરી ત્યાં ઉભાં હતાં. બીએટ્રીસ, ઉંચી, અને સફેદ ચામડી સાથે અજાયબી ઉત્પન્ન કરે એવી ખુબસુરતી ધરાવનારી; લોઇસ ઠીંગણી.અને સાંવળી તેણીની ગુસ્સાવાળી અને સેહજમાં ઉશ્કેરાઇ જાય એવી મનોવૃત્તી સાથે તે બીજીના દમામ અને બાહેરથી દેખાતી શાંતીને પેસેપેસ પુરી પડવાને દરદરણી રહેલી, અને તે છતાં, તેઓ વચ્ચેતી નડ હાલના જેટલી નજીવી અને નહીં સરખી કદી પણ થવા પામી ન હતી.

બીએટ્રીસ ધીમેથી તે બારણાં આગળથી આગળ વધી, કે જ્યાં પહેલે તેણી દગમંગી હતી.

"હું તમારી સાથે વાત કરૂં, મીસીસ ટ્રેવર્સ?" –તેણીએ પુછ્યું.

પોતાનો હાથ લંબાવતાં ચાવી આપેલા એક પુતળાં મીસાલે, લોઇસે હાકારમાં ડોકું હલાવ્યું. બીએટ્રીસના ગંભીર ચેહરા ઉપર તેણીની નજર આમથી તેમ ફરી, સાચી વખાણથી તેણીની ખુબસુરતી નીહાળવા લાગી કે જે ખુબસુરતીને એબ લગાડનાર તેણીની તુડાઇ અને ખોટી હોશયારી હવે ત્યાં રહી ન હતી. "તમે ત્યાં બેઠક નહીં લેશો?"–લોઇસે નરમાશથી કહ્યું. "તમો થાકેલાં અને ફીક્કાં દેખાવોછો." તેણીનું આ બોલવું બીએટ્રીસે સાંભળ્યું હોય એમ જણાયું નહીં. તે લંબાવેલો હાથ તેણીએ પોતાનાં બંને હાથોમાં લીધો. તેણીનું સર સહેજ નમાવેલું હતું, અને જ્યારે તેણીએ લોઇસના ચેહરા સામે જોયું ત્યારે તેણીનો ચેહરો માયાળુ અને ગમગીન બન્યો.

"તમો પોતે પણ અસુખી છો"–તેણીએ કહ્યું.

લોઇસે કોઇ પણ ઉત્તર કર્યો નહીં. તેણીના આ ખુલ્લા બોલોથી તેણી વિસ્મય પામી હતી. મગર તે કરતાં પણ વધુ તો તેણી બીએટ્રીસના અવાજમાં થયલા ફેરફારથી અચરત થઇ હતી. તે અવાજ ધીમો અને અસ્થિર હતો, ગોયા તેની સપાટી હેઠળ લાગણીઓની મોટી ઉથલપાથલ થઇ રહી હોય.

"હું તે કેમ જાણવા પામી તેથી તમે અજબ થાઓછો?"–એક પળ થોભી બીએટ્રીસે આગળ ચલાવ્યું.

"હું તે જાણતી નથી"–લોઇસે ઉત્તર કર્યો,–"અને હાલ તુરત એવી બાબદો વીશે આપણે વાત નહીં કરીશું તમને આવાં—આંટલાં બધાં નખાવલા જોઇ મારો જીવ બળી જાય છે. તમારે હવાં બેસવુંજ જોઇશે, અને હું તમારે માટે કોઇ પીવાને લાવીશ. તમે ચાલીને આવ્યાં છો?"

આ વેળાએ તે માયાકુળ સમજાવટને બીએસ તાબે થઇ. તેણીને આપેલી ખુરસીમાં તેણી પછડાઇ પડી; મગર તેણીએ લોઇસનો હાથ ઝાલી રાખ્યો, "નહીં, હું ગાડીમાં આવી છું. મગર હું થાકી ગઇ છું. તે ગીરદી માંહેથી રસ્તો મેળવવો એ કાંઇ સેહલુ કામ નથી. તેઓ મને પસાર થવા દેવા માંગતા હોય એમ જણાતું નહતું. એક યા બે વખત તો મને લાગ્યું કે, તેઓ મારી ઉપર હુમલો કરવા માંગતા હતા".

લોઇસ હસી. "તેઓ તો જાત્રાળુઓ છે. તેઓ દર વર્ષે આવે છે. અને બીલકુલ નિર્દોષ છે. જુઓ તેઓનો સાદ આવે છે! તેઓનું એક ટોળું પસાર થતું હશે. વરંડા ઉપરથી તેઓને જોવા તમને ગમે છે? એ ખરેખર મોજ આપનારૂં છે—"

"નહીં, નહીં; આ કાંઈ મોજ મેળવવાનો વખત નથી. મારે કાંઇ બીજું કરવાનું છે. મીસીસ ટ્રેવર્સ, તમે મારી ઉપર ઘણાં મેહરબાન છો. મને ધિક્કારવાને તમને હક છે,"

"હું—તમને ધિક્કાર, બીએટ્રીસ?"

"તમે ધારો છો, કે, આપણે મિત્રો થઇ શકીશું?"

લોઇસે એક દસ્ટાન ખેંચ્યું, અને બીએટ્રીસની પાસે બેઠી, બીએટ્રીસે જે મજબુતાઇથી અને આશાથી તેણીનો હાથ પકડયો હતો, અને જે ધીમે સાદે તેણી બોલતી હતી, તેથી લોઇસનું દીલ દુઃખી થયું. "હું તે જાણતી નથી. મનેતો લાગે છે કે અસારમાંજ આપણે મીત્રો થઇ ચુકયાં છીએ."

પૈસા મેળવવા માંગતી હતી. હજી પણ તમો મારા મીત્ર છો?"

એકાએક ઉલટથી લોઇસે તેણીની ગંભીર સવાલ કરતી આંખ્યોસે પોતાની આંખ્યો મેળવી. "હા તે સઘળું બનીને પસાર થઇ ગયું છે. હવે તમો મને ગમો છો. જે પળે તમો આ ઓરડામાં દાખલ થયાં, ત્યારથીજ તમો મને ગમો છો. તમો જુદાજ દેખાવો છો."

બીએટ્રીસ ફીકકું હસી. "અને હું જે સઘળાંઓને ઓળખું છું, તેઓ કરતાં તમો પણ જુદાંજ છો. જેવી રીતે તમોએ મારી બક્ષી છે, તેવી રીતે કોઇ બીજી ઓરતે બક્ષી ન હતે. મેં તમારી જીંદગીની ધૂળધાણી કરી છે. હું તે જોઇ શકું છું."

લોઇસે તેણીનો હાથ દાબ્યો. "મુંગા રહો! તમારે એવું બોલવું નહીં જોઇયે. હું પરણેલી છું—"

"લોઇસ,, મેં તમારી જીંદગીનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. હું તમને ખરી વાત કહેવા હાં આવી છું, અને તમારે પણ સાચુંજ બોલવું જોઇશે. દયાને ખાતર જુઠાણું અને ઠગબાજીને એક બાજુએ મેલાયા દો. હું તેનેથી કંટલી ગઇ છું!"—એક પળ તેણી પોતાની લાગણીઓ સાથે જોસ્સા જીવલેણ લડત ચલાવતી હોય એમ જણાયું, અને તે પછી તેણીએ વધુ શાંતીથી આગળ ચલાવ્યું:—"મેં તમારી જીંદગીનો નાશ કર્યો છે. મેં એક મર્દની જીંદગીની ધુળધાણી કરી છે, કે જેણે મારી ઉપર વિશ્વાસ મેલ્યો

"હા,"—લોઇસે ડોકું હલાવતાં કહ્યું, —"મેં તે વીશે સાંભળ્યું છે."

"શા બાબે? તમારા ભરથારે તમને કહ્યું છે કે?"

"ઔરત કંપનો નીષ્ફળ નીવડી છે."

એક પળ બીએટ્રીસ ચુપ બેઠી. તેણીના એક હાથમાં લોઇસનો હાથ પકડેલો હતો અને બીજા હાથની હથેલી ઉપર તેણીએ પોતાની દહાડી ટેકવી હતી, અને તેણીની આંખો વિચારવંત અદાએ તેણીની સામે ટીકાયલી હતી. "એ જાતનાં દીવાળ્યાપણાં વીશે હું બોલી નહતી,"—છેલ્લી અંતે તેણી બોલી, "તેમાં કાંઇ દમ નથી. લોઇસ હું તો ધારતી હતી કે, તેનેથી ખરાબમાં ખરાબ આફત વરસશે મગર તેમ થયું નથી. એનાં કરતાં તો આપણાં જીગરની સાહેલું દીવાળ્યાપણું વધુ બુરૂં છે. સ્વમાનની ખુવારી, ઇજ્જતની ખુવારી તેઓના વિશ્વાસની ખુવારી—કે જેઓને માટે આપણે દરકાર કરતા હોઇએ—" એકવાર ફરીને તે ધીમો અવાજ ભયભરી રીતે ધ્રુજ્યો, મગર તેણીએ બોલવું ચાલુ રાખ્યું:—"મારી સાથે તમે ગમ ના કરો, દયાળુ દીલની નાની ઔરત! તમારી દયાની—હવે મને જરૂર નથી. દીવાળ્યાપણું એટલું બધું બુરૂં નથી, ખોટી આંટ રાખી રહેવા કરતાં એ ભલું છે. જ્યારે તેનો 'ઝટકો નરમ પડી જાય' છે, ત્યાર પછી આપણે પાછી આપણી અસલ સ્થિતિ પાછી અખત્યાર કરીએ છીએ. આશા જાવેદાન સુધી હોય છે—અને નાશ ઉપર—"

"આપણે કેથીડ્રલ બાંધી શકીએ છીએ,"—સ્વપ્નાવત હાલતે લોઇસ વચ્ચે પુરાઇ.

"હા, અથવા મેહલો. મગર તે જુનું મારૂં પહેલે સાફ કરવું જોઇએ. આપણને આપણું કરજ અદા કરવુંજ જોઇએ. મારે ઘણાં ઘણાં કરજો અદા કરવાનાં છે. પહેલું, તુમારૂં, લોઇસ"—

"તમે ના કરતાં! મેં તમને કહ્યું છે કે સઘળું ખલાસ થઇ ગયું છે."

—"અને તે પછી કેપ્ટન સ્ટેફર્ડનું. લોઇસ તેને તમારી ગોદમાંથી હું છીનવી લેવા માગતી હતી; મગર તેમાં હું કદી ફતેહ મેળવી શકી નહીં. કોઈ બીજી ચીજે તે કર્યું હતું—કોઇ ચીજ કે જે હું કદી સમજી શકી નથી."

"મગર તે મારા ભરથાર જાણે છે?"

બીએટ્રીસે ડોકું હલાવ્યું. તેણી કાંઇ ત્યાં લોઇસ ને યા ખુદ પોતાને ઓછો સંતાપ પેદા કરાવવાને આવી નહોતી. તેણી તો ત્યાં સાચેસાચું કહી દેવાનેજ આવી હતી. હા, તે જાણે છે. મગર એ એક ભરમ છે કે જેની માંહે આપણે કદી પેશી શકીશું નહી. ગમે તેમ હોય, છતાં મેં કેપ્ટન સ્ટેફર્ડને છુટા કર્યા છે.'

લોઇસ, કાંઇ બોલી નહી. તેણીના વીચારો તે ભરમના કટકા બુકલા જોડીને ખુલ્લો કરવામાં રોકાયા હતા. હર પળે એ વિશ્વાસ અને શંકા તેણીની ઉપર વધુ અને કાબુ મેળવ્યાં જતાં હતાં.

"લોઇસ,"—બીએટ્રીસે બોલવા માંડ્યું. "આ તે સઘળાંનું લીસ્ટ છે સર્વથી વધુ ખરાબ તો એ છે કે હું મારા કરજો એખલે હાથે અદા કરી નથી શકતી—મારીસાથે મારે બીજાઓનું પણ સત્યાનાશ વાળવું પડશે. મારે તમને પણ સંડોવવાં પડશે."

લોઇસ તડી ચઇ. તેણી એવી રીતે ટટાર થઇને બેઠી કે, ગોયા તેણી તે ઝટકા માટે તૈયાર થતી હોય કે જે ઝટકાનો કાંઇક ઝાંખો ખ્યાલ તેણી મેળવી શકી હોય.

"તમો શું કહેવા માગો છો, તે મને"—તેણીએ કહયું.

બળ વિષે થોડાકોનેજ જ્ઞાન છે કારણકે બહુજ થોડાઓએ તેને જોયાં છે. કોઇ ધારે છે કે તેને એક સાઇકલની માફક ગમે તેમ ફેરવી શકાય છે. બીજાઓ અટકળ કરે છે કે તેને બનાવવા મહિનાઓ સુધી સેંકડો કામદારોનો ખપ પડે છે. આથી તેના શોધ અને બનાવટની થોડીક વિગતો અત્રે આપીશું.

ઝેપલીનનો શોધક ફર્ડીનાન્ડ વોન ઝેપલીન નામનો એક લશ્કરી અમલદાર છે, જેનો જન્મ ૧૮૩૮ માં થયો હતો. તેણે ન્યુબીનજન દેશમાં પોતાનો અભ્યાસ કીધો હતો, તે American War of Succession માં લડયો હતો, અને ફ્રાન્સ-જર્મન વિગ્રહમાં પણ તેણે ભાગ લીધો હતો. પાછળથી તેણે કોઇ પણ દીશાએ હંકારી શકાય એવા બલુનોના અભ્યાસ પર ધ્યાન આપ્યું, અને તેવા એક બલુન (rigid dirigible) માં ૧૯૦૦ ની સાલમાં પોતે પહેલ વહેલો હવામાં ઉડયો હતો. તેનાં આ કામમાં શરૂઆતમાં તેનું અંતઃકરણ ચીરાઇ જાય એવી નાસીપાસી મળી. પણ ૧૯૧૩ ના વર્ષમાં ૭૭૬,૦૦૦ ઘન ફીટ ગેસ ધરાવે તેવા બળનું પ૨૫ ફીટ લાંબુ એક હવાઇ વિમાન જર્મન નૌકાખાતાને વેચવા તે શક્તિવાન થયો. તેની ઝડપ કલાકના પર માઇલ સુધી રહે એવી હતી

હાલનું 'ઝેપલીન' શંકર જાતિનું છે, તે નથી એરોપ્લેન, કે નથી બલુન. તે ઉડતુ નથી. પણ તેની અંદરની ગેસને આધારે હવામાં ઘસડાય છે. અસલી બલુનની બનાવટમાં થોડીક નીચલી ખામીઓ રહી ગઇ હતીઃ—

૧. હવાની સામે મરડાઇ નહીં જતાં સીધું રહી એકદમ આગળ વધે તેની ખાસીયત

૨. તેનામાં છિદ્ર પડે તે વખતે જોઇતા હાજર ઇલાજો.

૩. ગમે તે દિશાએ તેને હંકારવું.

૪. કોઇ પણ ચીજ સાથે ઉંચકવાની અને લઇ જવાની શક્તિ.

આ સઘળી ખામીઓ ઘણીજ વખાણવા લાયક રીતે "ઝેપલીન"ની બનાવટમાં દુર કરવામાં આવી છે. 'ઝેપલીન' નું સુકાન 'એલ્યુમીનીયમ' ધાતુનું બનાવવામાં આવે છે જેની પર એક કપડાનો કકડો જોરથી ખેંચીને ઢાંકી દેવામાં આવે છે: તેની અંદર જુદા જુદા ૧૭ બલુનો સમાવવાંમાં આવેલાં હોય છે, જે દરેક માટે એકેક જુદો ખાંચો રાખવામાં આવે છે. આ ઝેપલીનની વજન ઉંચકવાની શક્તિ ૩૦ ટનની હોય છે.

લડાઇ શરૂ થઇ ત્યાં સુધી તો કોઇ પણ મુસાફર "કુક સન્સ"ના મારફત 'બ્લેક ફોરેસ્ટ' માં રેસ્ટોરા સાથના ઝેપલીનની મુસાફરી માટેની ટીકીટ નોંધાવી શકતું હતું. આજને કાલ તો આ વિમાનો "વાયરલેસ" અને "બમ્બ" ની મદદથી દુરના જાસુસો અને આગ લગાડુઓનો ગરજ સારી શકેછે.

ઝેપલીનના ઉડવામાં અસલ ઘણોજ ઠરાવી નાંખનારો અવાજ નીકળતો હતો તેમાં હાલના વિમાનોમાં સુધારા કરીને તેના ઘોંઘાટને તેમજ તેના કદને બહુ કમી કરી નાંખવામાં આવ્યાં છે. એ ચલાવવા માટે ઘણાજ કુશલ ઇજનેરોને રોકવામાં આવે છે. ઝેપલીનની ખરી મોટી મુશ્કેલી તેને રાખવા માટેના મોટા "શેડ"ની છે ખરી રીતે તો આ વિમાનો હવાઇલશ્કરમાં સૌથી વધુ જંગ જગાડનાર અને સૌથી વધુ ભેદી શકાય એવા હવાઇ ડુંડનોટો છે.

લડાઇમાં એક જાસુસ તરીકે ઝેપલીન સૌથી મોટું મદદગાર થઇ પડે છે. આગ લગાડનાર તરીકે તેનામાં નાશ કરવાની મોટી શક્તિ છે પણ એક વખત જો પોતાનું નાશ કરવાનુ ધારેલું કામ કરવા તે પાસે આવેછે કે

તેના પર બે રીતે હુમલા લઇ જવાઇ શકાય છે. એરોપ્લેનની તોપ તેના પાતળા પડની આરપાર જઇ શકે છે અને તેથી તેને નીચે ઉતરવાની ફરજ પાડી શકે છે. બીજી રીતે તેમાં ભરેલો બોમ્બનો નાશકારક જથ્થો ફાટી જવાનો સંભવ રહે છે, ત્યારે આ ચીજનું ટુકડે ટુકડા થઇ જાય છે. વળી તે એરોપ્લેનની માફક એટલા ઝડપથી દીશા ફેરવી શકતા નથી

ઝેપલીનનો હુમલો જો કોઇ દેશપર આવે તો શું કરવું ? આવી વખતે આતશબાજી જેવા મળતાં હોય તેમ ટોળે ટોળા થવું વાજબી નથી. ઇન્ગ્લંડમાં આ ધાડ વખતે ત્યાં ખાસ બનાવેલાં ભોંયરાં અને (Basements) ભોંયતળીઆં ઘણાં કામનાં થઇ પડયાં હતાં. આવી વખતે વળી કોઇ હવાઇ લડવૈયો આ હુમલાની સામે થવા હવામાં ઉડતો હોય છે તેથી આપણા બચાવમાં બંદુક ફોડવી ઘાસ્તી ભરેલી છે, કારણ કે આપણા વીમાનને તે લાગવાની ધાસ્તી રહે છે. આપણા હલકા વજનના "એરોપ્લેનો" આ ઝેપલીનને પુગી વળે તેવી તોપો સાથે લઇ જવાને પુરતાં સામર્થવાન છે.

ઝેપલીનમાંથી નાંખવામાં આવતા "બોમ્બ" બે જાતના હોય છે. એક ઘણો ફાટી જાય તેવી જાતનો હોય છે, જે એક ઘરની દીવાલ કે છાપરાનો નાશ કરીને ઘરનો મોટો ભાગ નીચે લાવે છે, બીજામાં ફાટવાની શક્તિ ઓછી હોય છે પણ જેવા નીચે પડે છે કે ફાટીને આગ લગાડે છે. બોમ્બ સાથ તેઓ તોપો પણ સાથે રાખી શકે છે.

આ હવાઇ વિમાનોની લડાઇમાં જે શિક્ષણ સૌથી અગત્યનું જણાય છે તેમાં સીધો નેમ તાકવાનું, અને જુદી જુદી ગતિમાં વિમાનોને મુકવાનું મુખ્ય છે. આ લડાઇને મી. વર્થહીલ" ઇંડાના બે કોટલાને એક બાજુ સાથ હથોડી વડે ટક્કર ઝીલનારની" ઉપમા આપે છે. આથી એમ જણાય છે કે સૌથી મોટું ઇંડાનું કોટલું એક પક્ષીના જેવા નાના ઇંડાના કોટલામાંની મોટી હથોડીથી આજેજ થઇ શકે છે. આ હવાઇ વિમાનનું આટલું વર્ણન વાંચ્યા પછી હાલની લડાઇમાં તેઓ કેવો ભાગ બજાવી શકે છે તે જાણવાની આ માસિકના વાચકોને કુદરતી જિજ્ઞાસા વધુ થશે.

સુંદર સૃંગાર

તારા દુશમનો તારા ઘરમાંજ છે.

કબીત

વેરી ઘરમાંહી તેરે જાનત સનેહી મેરે;
દારા સુત વીત તેરો બેસિ બેસિ ખાયંગે.
ઔરહી કુટુંબ મીત્ર લુટેગે તુજહીકો;
મીઠી મીઠી બાત કર તુજે લપટાયંગે.
સંકટ પડેગો જબ કોઉ નહીં તેરો તબ;
અંતહી કઠીન વાકી બેર ઉઠ જાયંગે,
સુંદર કહત યામે જુઠોહી પ્રપંચ સબ;
"સુપનેકી રીત જયસે સબહી ભાગ જાયંગે."

સ્વાર્થના સગા

કબીત

માત પીતા જુવતી સુત બંધવ;
આપ મીલ્યો ઇનસેં મોહ બંધ.
કર્મ અકર્મ કરે ઉનકે હીત;
ભાર ધરે અપને નીત કંધ.
અંત બીછોહ ભયો સબસો;
શીર હોત હય સુંદર કયું જગ અંધ.

સી ધુરજાઓના પડદો ઉંચકાય છે, અને આપણે આપણા ખરા રંગ રૂપને ઝટ ઓળખી લઇએ છીએ ત્યારે ઓ મગરૂરીમાં મચી મરેલા માનવીઓ! ઓ જવાનીમાં જકડાઇ જીંખાએલા જીગરો! ઓ તકોબરીમાં તરસતા તંગદેલો! ચેતો, બીદાર રહો, જાગૃત થાઓ! ગુમ કરો તમારી ગુમાની, તર્ક કરો તમારી તકલીદી તકોબરી, મટાડો તમારી મુફ્લેસ મગરૂરી. પેશ ગમથી ગભરાયલો અને દુખથી દબાયલો શાયર "અફ્સુ" શું કહે છે?

ગુરૂરો માલો દૌલત લશ્કરો શૌકત
પ નાજાં થે. ખબર કયાંથી પરેમા એક દિન
હમકોભિ ગમ ખાના! .

માટે હે ખાકી આદમ!

રખ તું ખુદા પર આસરા, નહિ દુસરા, ખુદા કે સિવા.
અલ્લાહ અલ્લાહ કર ગમ ન ખા, દુનિયા સરા ફના હૈ ફના.
હૈ જિન્નો બશર ફાની, શમ્સો કમર ફાની,
શાખો સજર ફાની, બર્ગો સમર ફાની,
લઅલો ગૌહર ફાની, સંગો હજર ફાની,
જેરો જબર ફાની, હૈ ખુશ્કો તર ફાની,
અલ્લાહ બાકી, મિન કુલ્લે ફાની, ફજલે ખુદાસે હોમી શિફા.

જેમ પેલો શખ્સ જેટલો દારૂ બરબાદ જતો હતો, તેનાથી ઓછો પોતે વાપરતો હતો, તેમ આપણે પણ ફોકટ શોધખોળમાં આપણી જીંદગીનો મોટો ભાગ બરબાદ કરી નાંખીએ છીએ, અને પ્રમાણીક મહેનતમાં થોડોકજ ભાગ રોકીએ છીએ. કોઇ કોઇ વખત આપણે ઘણા સારા કામો કરવાનો ઠેરાવ કર્યે છીએ પણ આખરે તે હવાઇ ખ્યાલો પાછા મોઝમઝામાં ગુંટાવાથી ભુલાઇ જવાય છે. જ્યારે અંત નજદીક આવી પુગે છે, અને જ્યારે આપણા કલાકો ગણાઇ ચુકાય છે, ત્યારે આપણે મોટે મોટે રૂદન કર્યે છીએ કે અમુને થોડોજ વખત બક્ષવામાં આવ્યો. આપણી મુર્ખાઇ અને બેદરકારી માટે આપણે આપણા દોસ્તો ઉપર તોહમત મુકયે છીએ. એવું કહીને કે આ દોસ્તે મને હવસી મજાહો ચખાડી, અને પેલા દોસ્તે પાપી ગમતમાં મને ફસાવ્યો, જ્યારે ખરો વાંક તો આપણો પોતાનો છે, અને આપણી પોતાની અંદરજ આપણી દુષ્ટતાનું ખરૂં કારણ છે.

થોડીક રમુજ

લખનારઃ—Amateur

માથાબાનાની અક્કલ.

સેહેરાઃ—કેમ બપઇ કેમ છે. તુને કાંઇ ખબર કે મારાં માસીના દોરાએ મારા હાથની માગણી ગઇ કાલે કીધી હતી!

બપઇઃ—વાહ, તું કેવી નસીબવાલી; પણ તુએ તે કબુલ કીધું છે?

સેહેરાઃ—(હરખાઇને) નહી;

બપઇઃ—કેમ સું થઇ આયું;

સેહરાઃ—તુંને માલમ શું ની કે મારી પડોસમાં રહેતા પરેલવાળાઓનો પીલો બધો આગલ હુશીઆરી મારતી હતી કે તેના હાથની જેટલા જણે માગણી કીધીછ તેટલી કોઇના હાથની થઈ નથી. પણ હવે તે રાંનની સાથે હું બરોબરી કરી શકશ-

કેવો દયાળુ!

ગાઇડઃ—મેડમ, આ પીકચર ગેલેરીમાં કેટલાક પીકચરો જોવા લાયક નથી.

જોનારઃ—ત્યારે હમને કેમ ખબર પડશે કે તે હમે નહીં જોઇએ.

ગાઈડઃ—(ડોકું નમાવીને) જો તમારો હુકમ હોય તો હું સાથે આવીને બતાવીશ.

હીંદુ-સંસારની એક ટુંકી-વાર્તા] **કાળાં મેંઢા કિંવા ચંડાળ ચોકડી.** [લેખક, "વસન્ત"

(મણુકો બીજો. સાધન પાને ૯૫૦થી ચાલુ)

મણુકો બીજો.

પ્રવાસી મંડળ.

આશ્રય સો દે વાત કહી, પ્રીછે છાની જંતુ આદરમાન વિચાર જહાં; સો પ્રીતનાં લક્ષણ: પ્રીતી, સત્ય, પવિત્રતા, સુખ દુઃખ સમય સમાન, ડહાપણ શૌર્ય ઉદારતા, સોહિ મિત્ર ગુણી જાણ; ગુણ પ્રકટ કરી ચિત્ત ચહે, છાની ઢાંકે વાત, વસંત સહાયક વિપતમેં, સત્ય મિત્ર સાક્ષાત.

અત્રે અપરિચિત અટારીના ઓટલાપર અગમ્ય રહેલ પુરૂષ કોણ હતો, તેમજ આટલી મોડી રાત્રે અંધારા ગારમાં આવી જગ્યાએ અગોચર રહેવાનું એવું શું સબળ કારણ હતું વગેરેની ઓળખ તથા જ્ઞાન વાંચકને કરાવીશું. કારણકે ઘણા જણ તે જાણવાને કદાચ ઉત્સુક થઇ ગયા હશે. જે મનુષ્યનાપર પોતે નીચ કર્મ કરી પાપનો ઘડો ઢોળવા માંગતા હતા તેજ એ છુપાયલો પુરૂષ હતો. તે સારી રવેશે વાકેફ હતો કે સોનેરી ટોળી આપણા પર કુદ્દષ્ટિ રાખે છે. વળી જ્યાં બધી જાતે જાત મળી અને એકાંત થયું કે આપણી વા કોઈ શીકાર મારવાની વાતો ચાલવાનીજ. આમ ધારી તે તપાસમાંજ રહેતો. તેના સહગામીઓ જો કે એટલા બધા ખંતીલા તેમજ તીવ્ર નહોતા પણ સોંપેલું કે આદરેલું કાર્ય એકવાર શીરે ચઢાવ્યું પછી પાછી પાની કરે એવા નહતાં. મિત્રના પ્રાણને માટે પોતાના પ્રાણનો ભોગ આપવામાં પણ પાછા હઠે તેમ નહોતું. મોડી રાત સુધી આમ તેમ લટાર મારી સોનેરી ટોળની ગંધ ખેંચતો એ આપણો વાર્તામાંનો પ્રવાસી એ માર્ગે જાણીજોઇનેજ ઉતરી પડયો હતો. અને આપણે ઉપર જોઇ ગયા છીએ કે એ તેની કલ્પના સત્ય હતી. ત્યની વાતચીતનું ઉત્કટ કારણ પણ તેને પોતાની સ્થિતી-નો વિચાર આવ્યો. સાથે એ પણ નિશ્ચયું કે આ કાર્ય સર થવા દેવાથી આપણે માથે ફજેતીનો ફાળકો ચોંટનાર છે તેમજ કેટલાએ જન્મનું વેર વાળનાર છે માટે સમયસૂચકતા સાચવી ડહાપણ અને શૌર્યનો માર્ગ ગ્રહણ કરવો આવશ્યક ધારી પોતાના સહાનુભાવી મિત્ર કૃષ્ણલાલને ચેતાવ્યો. તેને ટુંકમાં અથથી ઇતિ બધી વાત માંડી સંભળાવી *અને તેમની વ્યુહ રચના ભેદવાને વળતી* ઉમ અને તાત્કાળીક વ્યુહ રચના ગોઠવવામાં પ્રવર્ત્યા. વધારે સમય ખોવો અનુચીત અને પાપીઓ પોતાના કુડા કાર્યમાં ફાવી નીકળે વળી ગંભીર ઘોર કરવાની પણ આવશ્યકતા એટલે એક અનુચરને બોલાવી કાર્યકુશળ ધીરજલાલને બોલાવી આજ્ઞા તુરત રવાના કર્યો. પાંચ કે દશ મિનિટ થઇ ન થઇ એટલામાં તો તે અનુચર પ્રવાસી તથા કૃષ્ણલાલ બેઠા હતા ત્યાં ધીરજલાલને સફાળો લાવ્યો. તેને કૃષ્ણલાલ જોડે ગોષ્ટી કરવાનું સોંપી પ્રવાસી પુનઃ મુળ સ્થાને ગયો તથા સોનેરી ટોળીની વાતો પર લક્ષ આપવા લાગ્યો.

આકસ્મિક બન્યું પણ એવું કે છોટાલાલના ઉત્કટના પ્રશ્ન પછી સર્વ મૌનજ રહ્યા હતા. સર્વે પોતપોતાના તાનમાં નિમગ્ન થયેલા હતા. આખરે ભીમરાવ બોલી ઉઠયો, ચાલો અગીઆરનો સમય થયો છે, માટે ઝટ તૈયારી કરો. બધા કપડાં પહેરવાની કંઈ આવશ્યકતા નથી, માત્ર ડુપટો લઇ માથે વીંટી મો છુપાય એવું કરવું." આટલું બોલી પોતે કપડાં ઉતારી ઉભો થયો.

આ નિહાળી આપણા છુપાયલા પ્રવાસીએ પોતાનું સ્થાન સજ્યું તથા ધીરજલાલને ત્રણ નાકે પોકાટગૃહ સમીપે છુપું રહેવા સુચવ્યું. કૃષ્ણલાલને તુરતને માટે માર્ગમ

કોઇક વૃક્ષ ઓથે અગોચર રહેવા આજ્ઞા કરી પોતે પલંગ નીચે શબાસન વાળ્યું: દશ મિનિટમાંતો મુળઘરનાં દ્વાર ખુલ્યાં. ઉક્ત ચાર મનુષ્યો ઇશ્વરલાલ કે જેને તેઓ ઉંઘતો ધારતા હતા તેને એમનો એમ સુઇ રહેવા દઇ ઠરાવેલ માર્ગે ચાલવા લાગ્યા. તેઓ સર્વ પકડાઇ જવાની વા શકને ભોગ થઇ પડવાની ધાસ્તીથી છુટાછુટા ચાલવા લાગ્યા. સૌથી આગળ માર્ગ કાઢનાર ભોમીયા તરીકે ભીમરાવ વધતો હતો. તેમના ગયા પછી બે મિનિટે ઇશ્વરલાલ પલંગપરથી ઉઠી બહાર આવ્યો; આમ તેમ જોઇ બોલ્યો "—અરે નીચ, પાતકી શ્વાનો, એક નિરાધાર કુમારીકાને સંતાપી પાપ ભાગી થવા જાવો છો. તમારા જેવા દુષ્ટોનો ભોગ અંચીક સન્નિપાત પણ શા માટે લેતો નથી. તે કાંઇ સમજાતું નથી. ફણેસવાડીના દુષ્ટ કૃત્યનું શાસન તો કેટલે કષ્ટે વિમોચન થયું તે તો ભુલ્યા નથી અને વળી આ નવું છટકું માંડ્યું. પણ પાપી કુલાંગારોને ખબર નથી કે ઇશ્વર સર્વવ્યાપક છે. તે એ નિર્દોષ, નિરાધાર બાળાની વહારે ધાશે; અને કોઇને કોઇ બચાવનાર—તેની લાજ રાખનાર—તેના સતિત્વનું રક્ષણ કરનાર વીરલો સિંહ સમાન ગર્જના કરતો બહાર પડશે. દુષ્ટો, એનાં ફળ સારા ન પામો એમ અવશ્ય ધારશો. વળી તે ટુંક સમયમાંજ મળશે કારણકે એ કાર્ય પ્રાગ્ય ઉક્તિ અનુસાર માસે વા છ માસે આપોઆપ પ્રગટ પડશે. એ અસલ સૂત્રનો જોનાર બીન અનુભવી ન હોય."

આટલું બોલી તે ગૃહમાં જાઇ સુઇ ગયો. તુરતજ પલંગ નીચે શબાસન વાળી પડી રહેલ પ્રવાસી બહાર નીકળ્યો. ટુંક સમયમાં તો તેમની પાછળ પંદરેક કદમને અંતરે આવી અટક્યો. પેલા દુષ્ટો તો મોદાંધ—કામાંધ—બની ચાલ્યા જતા હતા એટલે વૃક્ષ ઓથે ઉભેલો કૃષ્ણલાલ પણ તેમને ન દેખાયો કારણકે કહ્યાયલું છે કે:—

શ્લોક.

न पश्यति च जन्मांधः कामांधो नैव पश्यति।
मन्दोमता न पश्यंति अर्थी दोषन्न पश्यति॥

ભાવાર્થ:—જન્માંધ મનુષ્ય હોય તે કાંઇ પણ દેખી શકતો નથી; કામથી આંધળો થયેલો પુરૂષ પણ સારૂં નઠારૂં જોઇ શકતો નથી; અહંકારના મદથી ઉન્મત્ત બનેલો પુરૂષ વિવેક અવિવેક જોઇ શકતો નથી, તેમજ મતલબી પુરૂષને ગુણદોષનું ભાન રહેતું નથી. એવા ચાર પ્રકારનાં અંધ કહેલા છે.

તદ્વત્ તેમને પણ થયું. એ પ્રમાણે ચાર તે અને પાછળ બીજા બે મનુષ્યો એક બીજાથી થોડે થોડે અંતરે અંધકારને ભેદી માર્ગ પ્રતિક્ષા કરતા ચલ્યા. ધીરજલાલના સંતારાના સ્થળે પહોંચતાંજ સર્વ એકત્ર થઇ ઉભા રહયા. થોડી વારે કાંઇ માંહો માંહે વિચાર કરવા લાગ્યા. એટલામાં ચતુરદાસ બોલ્યો—"પણ ભીમરાવ, તમે કહો છો એ બધું છે તો ઠીક પણ આપણે ગૃહ પ્રવેશ ક્યાં થઇને કરીશું. વખતે તે દ્વારજ ન ઉઘાડે તો શું કરીશું ! "

આ સાંભળી છોટાલાલે કહ્યું—"આ ચતુરદાસ તો છેકજ બાયલા જેવો છે. જરા જેટલી પણ બુદ્ધિ નથી. એનું શરીર તો જુઓ જાણે શરીરમાં માતા આવી ધુણવા લાગી હોય તેમ તે એ કંપે છે. તમારાથી ન બને તો જે થાય તે જોયા કરો. પણ સાથે બીજાને નાહીંમત ન કરો. પુનઃ પુનઃ એ સર્વાંગ સુંદરી હસ્ત થાય એમ નથી માટે ભીમરાવ તમે તમારૂં કામ ચલાવો, હું એને હાથમાં રાખું છું."

"જુઓને, આપણે છે તે દ્વાર સમીપે 'મારકેટ'ના ગુંબજમાં થઇ જઇશું. અને ટકોરા કરીશું એટલે ઉઘાડશે. તે ન ઉઘાડે તો બાળકરામની પ્રિયા તો ઉઘાડશેજ. એટલે પછી બેડો પાર" ભીમરાવે યુક્તિ ઉકેલતાં નજર પહોંચાડી.

"અરે ધીમા, ધીમા," બાળકરામે તોડ કાઢતાં કહ્યું; મને તેની જોઇએ તેટલી ખાતરી નથી. મારા માણસો હજી ફળીભૂત થયા હોય એમ લાગતું નથી. કારણ કે મને તેમના તરફથી અંજાય પેગામ હજી કશો મળ્યો નથી. એટલે ઉઘાડે નહીં તે વિષે હું અચોક્કસ છું.

આટલી વાતચીત થઇ તે દરમ્યાન પ્રવાસીની બુદ્ધિએ વિચાર્યું કે જો આ દુષ્ટો ત્યાં પ્રવેશ થાય તો નાહક નિરાધાર ગાયને કષ્ટ આપશે માટે એમને એમ પતે આવા ખેતથી પુનઃ ચક્કર મારી આમ્લ વૃક્ષને માર્ગે થઈ પુલપર ચઢ્યો. ત્યાં થઇ કમ્મરનો પટ્ટો છોડી એક કળ દબાવી સીસોટી ખોલી અને તેને જોરથી વગાડી. પશ્ચાત્ આમ રક્ષકની માફક આમ તેમ આંટા મારવા લગ્યો.

આ બાજુ સોનેરી ટોળીવાળાઓ પોતાના વિચારોનું નિરાકરણ કરી શક્યા નહોતા અને સામી બાજુએથી આમ બન્યું એટલે તેઓ વિભ્રમમાં પડયા આવી ભયપ્રદ દશામાં અત્રે ઉભા રહેવાનું અનુચિત ધારી ચતુરદાસ ધ્રુજતા ધ્રુજતાં પણ ખોટાલાલના દરેમાંય છુટા થઇ જરા મોટે સાદે બોલ્યો.

"ભાઇઓ, તમે તમારે ગમે એમ કરો પણ મારાથી તો હવે ટકાય એમ નથી. આપ સર્વેને કદાચ જ્ઞાત તો હશેજ, આજ દશ બાર દિવસથી ગામમાં ચોરની બુમ સંભળાયા કરે છે. કહે છે કે પરદેશી ભીલ જાતના લોકો સરહદની સીમમાં આવી પડેલા છે અને તેઓ રાત્રે સ્વકાર્યમાં પ્રવર્તે છે તો તેના સિવાય આવી તીક્ષ્ણ સીસોટી કોઇનાથી પાડી શકાય નહીં તેમજ આવા અંધકારમાં પણ મને પેલા આમ્લવૃક્ષ તરફ ત્રણ્યાર મનુષ્યો આંટા મારતાં હોય તેવું ભાસે છે માટે આ હું તો પલાયનમઃ કરૂં છું સબ સબકી સમાલીઓ મેં તો મેરી ફોડતા હું."

આટલું બોલી ઉઠેલાલ જો તેને પકડી રાખવા જતો હતો તેને તરછોડી ધમધમ પગલે દોટ મુકી. તેની પાછળ બીજા ત્રણ સેગતીઓએ પણ હવે જવું અયોગ્ય અને વખતે 'ગણેશપુજામાં વિઘ્ન' માટે કાંઇ નવીનજ બને આમ સમજી તેનું અનુકરણ કર્યું.

તેમની પાછળ લગભગ ત્રણ વાર જોરથી સંસોટીઓ સંભળાઇ અને જાણે કોઇ મનુષ્યો આમતેમ ગાભરા ગાભરા કોઇને પકડવા દોડતા હોય, એમ પગલાં સંભળાયાં; એટલે તેઓ પણ સત્વર ભયગ્રસ્ત થતા થતા નાશી ગયા.

આ પ્રમાણે પ્રથમ દિવસેનો પ્રવાસીના સુપ્રયત્ન વડે તેમને નિષ્ફળતા મળી તેમજ દુષ્ટોને દુર્દેવે યારી આપી.

આ સઘળું થયા બાદ પ્રવાસીએ વૃક્ષ કાષ્ટમદ આગળ આવી આમ તેમ જોયું પણ પોતાના અનુસંગીઓ ક્યાંઇ પણ જણાયા નહીં. તેથી પુનઃ મોં વડે ધીમેથી સીસોટી વગાડી. વાચ્ય વડનો ઉચ્ચાર કરતાંજ બે દિશામાંથી બે યુવકો નીકળી આવી તેને મળ્યા. ધીરજલાલને જવાની આજ્ઞા દઇ કૃષ્ણલાલ સહ પ્રવાસી પુનઃ મુળસ્થળે ગયો. ત્યાં જઇ જોયું તો સર્વ નિંદ્રા લેતા પડયા હતા; એટલે આવતી કાલે કેવો વ્યુહ રચવો તેની કાંઇક સૂચનાઓ કરી પ્રવાસી પણ પ્રવાસ મંદિરે જઇ સુઇ રહ્યો.

વિભુની ગતિ ગહન છે, કયે વખતે અને કેવી રીતે કેવા પાત્રદ્વારા તે કેવી યોજના યોજશે તે કલ્પવું મનુષ્યમાત્રની સત્તાની બહાર છે. તે પ્રમાણે પ્રસ્તુત પ્રસંગમાં આપણે અનુભવ્યું અને ઇશ્વરલાલે કહેલ શબ્દો સત્ય નીવડ્યા કે સતીની રક્ષા કરી દુષ્ટને દંડ દેનાર કોઈ પણ વીરજનની તજુજ તૈયાર થયેલા પ્રભુ તરફથી યોજાયેલ હતોજ. બન્યું પણ તે પ્રમાણેજ. પ્રિય વાંચનાર, તું પણ હવે એ સર્વ અંગે તારા મગજને જરા વિશ્રાંતી આપ અને આવતી કાલે શું અને કેવાં પાંચો ઉપરોક્ત નાટય ભૂમિ પર કેવા વેશ ભજવે છે તથા સતીની લજ્જાનો બચાવ શી રીતે થાય છે તે જોવા હાલ વૃત્તાંતનો વિરામ.

(વધુ માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૫૨૭મો)

પુરા પૈસા ખરચતા પણ ચોખ્ખુ ઘી મળતું નથી. ચરબીના ભેળ વગરનું ઘી ભાગ્યેજ તમે મેળવી શકશો. વિલાયતી અગર ફ્રાન્સના આલ્પસ પર્વતની ખી ણોમાંથી આયાત થતું "વનસ્પતિક ઘી" શાનું બને છે તે કોઇ જાણતું નથી, બજારમાં ભોંયસીંગ, અમળી વગેરેના, જે તેલો વેચાય છે તે ૦,૧૯૮ ઑઇલ યા સફેદ ધારતેલ તેનાં ભેળ વગરના હોય તો તમારૂં મોટું નશીબ! આવા આવ દોહચાણો ખાઇ તમારી તેમજ તમારા વ્હાલા બાળબચ્ચાંઓની તબીઅત બગાડ વાને બદલે શા માટે તમે

I. C. O કપાસિયાનું તેલ.

વાપરતા નથી? એખરા તેલ કરતા ત્રણ ગણું તથા પેલા "નામચીન વનસ્પતિક" કરતાં બેવડું સસ્તુ છે છતાં બંને કરતાં વધારે સ્વચ્છ, ભેળ વગરનું પાચન તથ પુષ્ટીકારક છે. મીરજવાળા સરજ્યન વાનલેશ, મીસીસ વાનલેશ, સુરતના

C માજી કલેકટર મી૦ એન્ડરસન, મીસીસ, એન્ડરસન પાલણપુરના મેડીકલ ઓફીસર ડા. પટવર્ધન, મુંબઇ વેટરનરી કોલેજના વાઇસ પ્રીન્સીપાલ પ્રો. નવરોજી ધામારવાળા, ડો હેરોલ્ડ માન વગેરે આમરા I.C.O કપાસીઆના તેલની એકે અવાજે પ્રશંસા કરે છે. આગેવાન કુટુંબોમાં

પીસીઓ ને હોટેલોમાં I. C. કપાસીઆનું તેલ ચાલુ વપરાય છે, બીજી કપાસીઆની મીલો બંધ થાય ત્યારે અમારાં નવસારી ખાતેના ગંજાવર

O કારખાના "રાત દીવસ ચાલે છે." સૌથી લાયક હોય તેજ જીવે (Survival of the fittets) એ કહેવતનો આથી વધુ પુરાવો શું જોઇએ' અમારૂં તેલ દરરોજ પાંચ પંદર નહીં, પણ સેકડો મણ ખપે છે.

બજારમાંથી ભેળસેળવાળો માલ નહી લેતાં અમારી કોઇ પણ ડીપો ઉપર ખાત્રીનો માલ લેવા મહેરબાની કરશો. તમને સોએ સો ટકા સંતોષ ન મળે તો તમારા પૈસા આપીશું.

ઇન્ડીઅન કોટન ઓઇલ કું. લી.

(મેનેજીંગ એજંટો, કોઠારી સુતરીઆની કું.)

હમસ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ.

ટેલીફોન
૨૧૩૬

શાખાઓ.

૧—ગ્રાંટરોડ સ્ટેશન સામે મુંબઇ
૨—વીજલપુર—નવસારી
૩—બરાનપુરી ભાગળ, સુરત.
૪—કતોપુર બજાર, ભરૂચ
૫—જુબીલી બાગ સામે—વડોદરા.
૬—કાલુપુર સાકર બજાર—અમદાવાદ

સોનેરી સખુનો.

લખનાર—છેલા,

કુદરત

"ખુદરતના સાહેબ! એ જંગતરતી
તું જેણે પાહાડોની મેખો જડી.
ધરતી પર લપેટયો જેણે આકાશ
ઉત્પન્ન કીધી જેણે આં રંગીન પેદાસ;
કીધી જેણે ધરતીને ફરતી પેદા
નીસતીથી હસ્તીમાં ફેંકી સદા.
રાત અને દીસ જેની તારીફ અંદર,
પડા રોકા અણચાલા ઉંચ કઇ ઉપર;
પગં કહાડી ઉભા છે પહાડો સગીન,
ઘેરી લઇ ઝાડોની ભરેલી ખીણ.
ધાટું તાણી પક્ષી જે દરખતને વહાલ,
ખાલી કરેછ તનથા જે મોહોબતા ખ્યાલ;
વખાણ જેની તોલવા છે તારાફ પછાત,
મુગટ જે ઉચકાવેછ જેની પર હાથ.
આવા શુભ વખતે તારી નેમાજ—
મા; કયો સખશ નહી કહાડે અવાંજ?"
(મરહુમ જ. ન પીટીટ)

સરજત.

ખુદાની ખુશીનું થયું ને થશે,
રૂદન કે દરખથી ન ઉલટું જશે.
કમી તો ખુશી ને કમ તો ગમી,
તેહના હુકમને રહીએ નમી.
(મરહુમ રીરોજ બાટલીવાલા,)

મોત.

કોઇ આજ કોઇ કાલ, કોઇ દીવસે કોઇ રાને,
કોઇ જુવાન કોઇ વૃદ્ધ, બાળજન જુવતી વીતે.
કોઇ તાવે તન્કડી આપઘાતે કોઇ મરતાં,
કોઇ જોગ કોઇ રોગ, કોઇ તો સરપે કરડતા.
કોઈવાસી વીકારે કેહડખવા કોઇ મગતે લડીને મૂઓ
કાળ ન મુકે કોઇને 'સામળ' કહે સમજી જુઓ.
(સામળભટ.)

દગો-ફટકો.

દુનીઆં છે દુઃખથી ભરી, પ્રપંચનો નહી પાર;
ભલાં બીચારાં ભોગવે, મોજ કરે બદકાર.
(મરહુમ દાદી તારાપોરવાળા)

મરણની જુદાઈ.

"Friend after friend departs!
Who hath not lost a friend?
There is no union here of hearts
That finds not here an end."
I. Montgomery.

પ્યાર.

રમાડી રડાવવું એ છે તે તારૂં કામ
કહડી મેલે કાલ, જો આપે આજ આરામ.
જો આજ સુખનું તો કાલ દલિદ્રનું હામ
જો આજ પ્યારૂં તો કાલ અકારૂં તુંજ નામ.
(મરહુમ સો૦ કા૦ ડાકટર)

બીજાને દુઃખ દેવું!

મેયાઝાર મુરી કે દાનહ, કશરત,
કે જાનદારેહો જાને શીરીને ખશસ્ત.

અર્થ:—એક દાણો ખેચનાર કીડીને પણ આઝાર ના દે કારણ કે તે પણ જીવ ધરાવે છે અને તેનો મીઠો જીવ તેને પણ વ્હાલોછે.

(ફીરદોસી,)

ભટ્ટ પડયો અવતાર?

ભટ્ટ પડયો અવતાર, જેની પરનારે પ્રીતી;
ભટ્ટ પડયો અવતાર, જેની ચાલ અનીતિ.
ભટ્ટ પડયો અવતાર, હરોગુણ ગાતાં લાજે;
ભટ્ટ પડયો અવતાર, કોઇનાં સુખ જોઇ દાઝે.
વલી ભટ્ટ પડયો અવતાર, જે મોહયો માટમ માનેન,
કહે નરસેરામ રખા નહી શિક વણસાડયું ધાનને.
(નરસેરામ,)

તંદુરસ્તી જાળવવા તથા દુઃખ દરદો દૂર કરવામાં દવા-દારૂનો હદ બહાર વધેલો ઉપયોગ; અને તેનું પરીણામ.

૧

લખનાર—ડો. મે. વા.

મનુષ્ય જાતના સુખના વધારાને માટે, તથા તે જાળવી રાખવાને માટે તરેહવાર પ્રકારના પ્રયત્નો ચાલુ છે. જુદાં જુદાં દરેક શાસ્ત્ર, પોતપોતાની મુકરર કરેલી દીશામાં, આગળ અને આગળ વધવાની કોશેશ કરી રહ્યાં છે. એ બધાં શાસ્ત્રોમાં એલોપેથીક વૈદકશાસ્ત્ર પણ પોતાની શોધખોળ તથા સુધારા વધારામાં પાછળ પડયું નથી. દર વર્ષ તરેહવાર નવાં નામથી નવીન દવાઓ બહાર પાડવામાં આવે છે. ઔષધીશાસ્ત્ર સાથે રસાયણીક શાસ્ત્રનો સંયોગ થવાને લીધે, ઔષધોની સંખ્યા અને તેના રૂપગુણમાં તરેહવાર પ્રકારની નવીનતા દાખલ થયાંજ કરે છે. દવા-દારૂના કારખાનાં પણ ચાલુ વધતાં જાય છે. હજારો અને લાખો રૂપીયાની થાપણો દવાનાં કારખાનાઓ પછળ રોકાય છે. દવા-દારૂ મોટા જથ્થામાં યંત્રોની મદદથી બને છે. આ દેશમાં સાધારણ રીતે વનસ્પતિ તેના કુદરતી રૂપમાં મોટા પ્રમાણમાં જળવાઇને દવા તરીકે ઉપયોગમાં લેવાય છે; અને તેનો ઉપયોગ આયુર્વેદ વૈદકશાસ્ત્રના અનુયાયીઓ ઘણું કરીને કરે છે. જ્યારે પાશ્ચાત્ય એલોપથીના ડોકટર સાહેબોને માટે, પરદેશી રસાયણ શાસ્ત્રીઓ રસાયણીક ફેરફારથી તૈયાર કરેલી દવા-દારૂ મોટે ભાગે પુરી પાડે છે જેનો ઉપયોગ દુઃખ દરદોથી પીડાતા દરદીઓ ઉપર લાગુ પાડવામાં આવે છે; કે જેથી તેઓના દુઃખ દરદો દૂર થાય; અને તેમ નહિ બને તો તાત્કાળીક દવાઓ અને જરૂરની વેદના કમી પ્રમાણમાં ઓછવે.

અનુભવથી એવું માલુમ પડી આવે છે કે, દવા દારૂનો ફેલાવો દીન પ્રતીદીન વધે છે, તે પ્રમાણે દુઃખ દરદો લેશ માત્ર પણ કમી નહિ, થતાં ઉલટાં વધતાં જાય છે. આગળ નહિ જણાએલાં તરેહવાર પ્રકારનાં નવાં દરદો બેહદ સંખ્યામાં વધી ગયાં છે. તંદુરસ્તી જાળવવા તથા દરદો સાજા કરવામાં ફક્ત દવા-દારૂનો એખલો ઉપયોગ અત્યંત જરૂરી અને ઉપયોગી છે એવું પ્રજાનો મોટો ભાગ સમજે છે, અને તેવી સમજને આધારે તેઓ દવા-દારૂ આપનારા ધર્માદા ખાતાંઓનો આશરો ગરીબ સ્થિતિનાં આદમીઓ શોધે છે; મધ્યમ તથા તવંગર વર્ગ દવા-દારૂ ચોક્કસ રીતે માફક આવે એવી ફરમાવનાર દવા-દારૂના ડોકટરોનો આશરો લે છે; અને ડોકટરોને ત્યાંથી દવા-દારૂ ખરીદે છે; રસાયણીઓ અને પેટન્ટ દવા બનાવનારા તથા વેચનારાઓને ત્યાંથી દવા-દારૂ ખરીદે છે; અને તે દરરોજ ઉપયોગમાં લે છે. એ પ્રમાણે લાંબો વખત સુધી દવા-દારૂનો ઉપયોગ ચાલુ કરે છે. એક જાતની દવા વાપરી અનુભવ લે છે. તેનાથી ફાયદો નહિ મળતાં બીજી જાતની દવા ચાલુ રાખે છે. એ પ્રમાણે સંખ્યાબંધ નવી નવી જાતની અને નામની દવાઓના ઉપયોગ, પછી કોઇ પણ દવાથી ફાયદો જણાતો નથી, ત્યારે અજાયબ થાય છે. ગ્રહચાલ વા તકદીર કે નસીબ ઉપર દોષ મુકાય છે. ઘણીવાર નવા નવા જુદા જુદા ડોકટરો બદલવામાં આવે છે પરંતુ દરદીને ફાયદો જણાતો નથી અથવા દરદ નિર્મૂળ થતું નથી.

લાંબા વખતથી દવા-દારૂના ચાલુ વપરાશ, તથા ડોકટરોની તેના ઉપયોગ માટેની ભલામણના સબબે લોકોનો મોટો ભાગ એવી માન્યતામાં છે, કે રોગો નાબુદ કરવાનું સર્વોત્તમ મુખ્ય સાધન માત્ર દવા-દારૂનો ખંત

ક્રેકો શહેરનું વર્ણન.

દર કલાકે ફુંકવામાં આવતાં રણશીંગડાની અદ્‌ભુત તવારીખ.
પોલીશ રાજાઓના અસલી મહેલની કહાંણી.

લખનારઃ—J. N. P.

Krakow ક્રેકો એ રશિયન હદની નજદીક આવેલી વિસ્ટુલા નદીપર આવેલું ઓસ્ટ્રીઆનું એક તવારીખી શહેર છે હંલમાં ચાલતી લડાઈમાં આ શહેર એક અગત્યનો ભાગ બજાવે છે. રસ્યન લશ્કરનો મજબુત ધસારો આ શેહર લઈ લેવા પર છે. જેથી આપણા મિત્રો રાજ્યના હાથમાં આ લખાણ બહાર પડે તે આગમજ આ શહેર આવી પડવાની દરેક વકી છે. આ શહેરની જીત સાથ ઓસ્ટ્રીઆમાં પેસવાનો દરવાજો ખુલ્લો થએલો દેખાશે અને જે ઇન્સાફ અને હક માટે આપણા મિત્ર રાજ્યો આટલો ભોગ આપે છે તેનો બદલો ખચીતજ આપણને મળશે. રશિયન લશ્કરની ભારે કુચ સાથે રોજબરોજ ક્રેકો શહેરનું નામ સાંભળવામાં આવેછે, જે શહેર ઘણુંજ ભપકાદાર અને પ્રાચીન. કાળની યાદગીરીઓનું એક ઐતિહાસિક સ્વચ્છ મથક છે. તે મિનારાઓ અને કિલ્લાઓથી ભરપુર છે પણ જૂના કાળથી જીર્ણ થએલા બુદ્દાદાર પડદાઓના અસલી ઝળઝળાટથી કંઇક ઝાંખુ પડેલું દીસે છે. અસલી કાળની આટલી બધી હૈયાત નિશાનીઓ અને સ્મારક ચિહ્નો સાથનું આવું એક શહેર તમને દુન્યાના કયા ભાગમાં જડશે?

સાનાં કાટકૂટ વેચનારા મોટા બજારના ચોકના આનંદી પોશાકથી સજ થએલા ખેડુતો વચ્ચે તમો ઉભા રહેશોતો, ત્યાંના મોટા ઘડીઆળના ચોક.ઓ કેટલા વાગ્યા છે તેનો ગર્જનાક અવાજ કાઢતા તમો સાંભળશો અને તેજ વખતે હવામાંથી ઉંચેથી આવતો રણશીંગડાનો એક અવાજ તમારે કાને પડશે. દરેક કલાકે આ ફુંકારો તમને સંભળાશે. નજદીક આવેલા ઘંટ રાખવાના એક મોટા બુરજમાંથી આ અવાજ આવતો જણાશે. રાતની શાંતિમાં પણ ચંદ્રાથી તેજસ્વી થએલા આકાશ પરથી મોટો આડંબર દેખાડતા આ બેસૂર સ્વરો દરેકલાકે તમારા કાનને અથડશે. આથી જ્યારે તમો તે વિષે કોઇને પૂછશો તો જવાબ મળશે કે આ રેવાજ ક્રેકોના રહેવાસીઓની જીંદગીનો એક ભાગ છે.

જમાના સુધી ચાલુ ફુંકાતા રણશીંગડાનો અવાજ.

કંઇક સદીઓ આગમજ આ દેશપર બહારથી હુમલાઓ આવતા રહેતા હતા તેવા હુમલાની ખબર લશ્કરોને આપવા માટે એક ઘંટ મિનારો બાંધવામાં આવ્યો હતો. કોઇ પણ હુમલાની વકી વખતે આ મિનારાપરથી એક રણશીંગડાનો અવાજ કરી ત્યાંની પ્રજાને ચેતવવા આવતી હતી. એક વખત એવું બન્યું કે એક હુમલા વખતે એક ઉમરાવ નાઇત આ રણશીંગડું ફુંકી ચેતવણી આપતો હતો ત્યારે તે પોતાનું કામ પૂરૂં કરે તે આગમજ દૂરથી ફેંકેલા એક તીરે તેનું ખપ્પર વીંધી નાખ્યું, ત્યારપછી દિવસ અને રાત્રીના દરેક કલાકે આ ચેતવણી ચાલુ આપવાનું જારી રહ્યું છે. આ ચેતવણીમા અવાજનો હજી છેડો આવ્યો નથી. જે લાકડાના પટા આમળથી તે નાઇતને વિંધવામાં આવ્યો હતો તે લાકડા આગળની તે ઘંટને છૂટો કરવામાં આવ્યો છે, પણ આખા દિવસના ૨૪ કલાકો માટે ત્રણ ત્રણ માણસો આઠ કલાકની વારી પાળે

છે, અને તે મિનારાનો અવાજ આજ ૬૦૦ વર્ષ થયાં કંઇપણ ખાંચા વગર ચાલુ રહ્યો છે.

પોલીશ જેવી તવારીખી પ્રજાના આવા અદ્દભૂત જોસ્સાનો ખ્યાલ આવો એક રીવાજ આપણને આ રીતે આપે છે.

ક્રેકો શહેરના હાલના માલીકો ઓસ્ટ્રીઅનો છે, તોપણ તેમનાથી તે દેશના અસલી દેખાવમાં કઇ પણ ફેરફાર થયો નહીં, અને ત્યાંના રહેનારાઓ તેમને પોતાના વતની ગણવા કરતાં પરદેશી તરીકે વધુ ગણે છે

આ શહેરની ઓસ્ટ્રીઆથી થયલી ખરાબી--જ્યારે ઓસ્ટ્રીઆના હાથમાં આ દેશ આવ્યો ત્યારે તેની અસલીઆતનો નાશ કરવાનો આ પરદેશીઓએ મોટો પ્રયત્ન કર્યો તેમણે પોતાના રાજાઓનો ઘણોજ સુંદર Renaissance મહેલમાં ભાંગટુટ કરી તેને લશ્કરો મારેની બરાકોમાં ફેરવી નાખ્યો. આ રીતે ક્રેકોનો આ મેહલ એક વિલક્ષણતાનું ચિહ્ન થયું જોઇએ પણ તેમ નથી. તે પોલીશ નહીં પણ ઇટાલીઅન ગણાઇ શકાય. અસલી "રીનેસન્સ" (નવા વખતની યાદ આપનાર) બાંધકામ અને શોભાનો એક ઘણોજ સુંદર અને દબદબા ભરેલો દેખાવ આ મહેલ પૂરો પાડે છે.

અસલી વખતમાં ક્રેકો અને ફલોરેન્સ દેશો વચ્ચે ઘાડો સંબંધ હતો, અને ક્રેકોના હુન્નરમંદ રાજાઓએ 'ઇટાલીના આ ગુલાબ' સાથ અરસપરસની ઘણી આવજાવ કીધી હતી. ઘણી લાંબી મુસાફરીની જહેમતો વેઠીને અને ખર્ચના ભારે બોજો આપીને તેમણે ફ્લોરન્સના કારીગરોને ક્રેકોમાં બોલાવ્યા, અને તેને પરિણામે આ સુંદર મહેલ તથા મંદમંદ વહેતી વિસ્ટુલા નદી પર દેખાવ આપતું (Wawel) વાવેલનુ દેવળ પ્રદાલા કારીગરીનો અનોપમ ખજાનો રજુ કરે છે.

જ્યારે ઓસ્ટ્રીઅનો આ દેશમાં આવ્યા ત્યારે આખા દેશનો સુંદર દેખાવ નિહાળતી એક સુંદર ટેકરી પર બાંધેલો આ બાદશાહી મહેલ પોતાને કબ્જે કીધો, અને પોતાના લશ્કરો માટે તેને "બેરેકો"માં ફેરવી નાંખવા માટે પોતાના જંગલી ખવાસને અનુસરીને આ બાંધકામના મોટા ભાગને તારાજ કરવાને કંઇપણ મના રાખી નહીં. તેઓએ તેમની "મોઝેક" ભોંય ભાગી નાંખી, બારીઓના રંગીન કાચોનો ખુર્દો કીધો, અને ભીંતોના ગોખલામાં નચીંતાઇથી પડેલા આનંદી નાના પથ્થરના પુતળાઓના માંથા ઉરાડી મૂકયા. બારીઓના ચોકઠાના નકસીદાર પથ્થરને લશ્કરી સિપાહીઓએ પોતાની તરવારો સાફ કરવા અને કોહાળાઓની ધાર કાઢવા વાપર્યા, અને બે મૂલ્ય નકસી કીધેલી ચિત્રવિચિત્ર લાકડાની સીલીંગને હુકો ભેરવીને તપર ડુક્કરનું ગોસ્ત ટાંગવા એમને ખપમાં લીધી.

પોલસોએ પોતાનો ખોયેલો વારસો પાછો કેમ મેળવ્યો?

પોલ્સ લોકો જો કે લડાઇના ખર્ચને લીધે નિર્ધન થયા હતા, તે છતાં ઓસ્ટ્રીઅનો પાસેથી પોતાનો ગૂમ થએલો વારસો પાછો મેળવવા તેમણે પોતાના ખીસ્સાં ખાલી કીધાં, અને આ પુરાણો મહેલ તેના પૂરા પૈસા આપીને અને ઓસ્ટ્રીઅન લશ્કર માટે નવા મકાનો બંધાવી આપીને પોતાના કબ્જામાં પાછો મેળવ્યો ત્યારેજ તેમના દીલ શાદમાન થયાં. આ માટે જોઇતાં પૈસા માટે પ્રજાના દીલમાં એટલી તો ઉશ્કેરણી અને ઉલટ પેદા થઇ કે તેમાં થએલી પાયમાલીને દુરસ્ત કરવા માટે દરેક સ્થળેથી પૈસાના ઢગ આવી પડયાં. પોતાના દેશના યાદગારીઓને અસલી હાલત પર લાવવા માટે પ્રજાના દરેક અંગમાં જુસ્સો ઉભરી આવ્યો ને દરેક જણ તે માટે શ્રમ લેવા લાગ્યા. પ્રખ્યાત લેખક (Sienkiewicz) સેનકીવીઝ નો પુત્ર આ કીમતી મહેલને તેની આગલી ઝમક પર લાવવાના કામ પર કોઇ પણ અંગત લાભ

વગર દેખરેખ રાખવા માટે ખાસ આ કામની તાલીમ લેવા લાગ્યો, આવી રીતે આ કામ ઘણીજ અગત્યની અને આદ્રાથી ચાલુ રહ્યું છે. નવા બાંધકામના પથ્થરનું કોતર કામ ઘણીજ લાગણી અને ચહાથી કરવામાં આવે છે અને જે પથ્થરો મરામત થયા છે તેને અસલી હાલત પર લાવવાનું કામ એવીતો સફાઇથી દસ્ત કૃત રીતે કરવામાં આવે છે કે તે કામ અસલજ છે કે નવું છે તે કોઇ પણ હાલમાં પારખી શકશે નહીં.

કોસીઅસકો-ક્રેકોનો વિર પુરૂષ-

પોલેન્ડના બહાદુર નર (Kosciuszko) વિષેની થોડી હકીકત આપણે જાણતા હોઇશું, પણ ઘણાજ થોડાને ખબર હશે કે આ વિરલાનું એક સ્મરણ ચિન્હ ત્યાં છે, જે આખી દુનીઆમાં સૌથી સુંદર કારીગરીમાંનું એક ગણાય છે. ક્રેકોના એક ચોકસ મહોલ્લામાં તમો ઉભા રહેશો તો તમારી આંખ સીધી તેને પેલેપર આવેલા એક મેદાનપર ખેંચાશે, ત્યાં એક સરખા આકારની **નાની ટેકરી** જાણે એક વાસણને ઉંધુ મૂક્યું હોય તેવે આકારે ઉભી છે. આ સ્થળે પણ "પોલ્સો"નું દેશાભિમાન સૌથી માનપ્રદ રીતે જાહેર થાય છે. જ્યારે કોસીઅસકો મરણ પામ્યો, ત્યારે તે બહાદુર નર માટેની પોતાની કિંમતગરી તેઓ કેવી રીતે કાયમ રાખે ? નહીં કોઇ કોતરકામ કીધેલા સંગમરમરથી, કે નહીં કોઇ અનુભવી કારીગરીની બનાવટનું સહેથી સુંદર અને કાયમ રહેતા સુંદર "બ્રોન્ઝ"ના બાવળાથી. પણ, આખી પ્રજાથી કોઇ જાતનું સ્મારક ચિન્હ બાંધીને તેની યાદ કાયમ રાખવા ઠરાવ કીધો. આ રીતે ઉપર કહેલા મેદાનની પવિત્ર જગાએ દરેક જાતના પોલાન્ડ મનુષ્યો ભેગા થયા— કવિ અને ખેડુત-ડાક્ટર અને રાજદ્વારી પુરૂષ-લડવૈયો અને કલાકે દરેકે જણ પ્રજાકીય માનની એંધાણીમાં એક મુઠી ભરી માટી સાથે લઇ આવ્યા. કોઇબી વર્ગ કે વર્ણ, કોઇબી જાત કે પ્રાંત આ કામથી અળગ રહ્યાં નહીં આ સઘળાને પરિણામે એક દમામદાર ટેકરી ઉત્પન્ન થઇ. ક્રેકોની હદ પર આવેલા મેદાનની ઉંચી કિનારીપર માઇલો સુધીનો તે એક (landmark) હદચિન્હ થઇ પડયું.

તે ટેકડીની આસપાસ ઘીચ ઘાસ ઉગતું રહ્યું છે અને તેની આસપાસ ટોંચ સુધી જવાના માર્ગો વીંટળાઇ ગયા છે, જે ટોંચપર 'ઝેકોપેન' ના પહાડમાંથી ઉચકી લાવેલો એક ખડબચડો સાફ કીધા વગરનો ગોરો ગોળ પથ્થર ગોઠવી દેવામાં આવ્યો છે. આ ખડબચડા પથ્થર પર ફક્ત એકજ શબ્દ કોતરી કાઢ્યો છે અને તે પણ ખુલ્લા અને સાદા અક્ષરોમાંજ. તે શબ્દ Kosciuzko છે.

ક્રેકોમાં જર્મનો અને રશિયનોના આગમન કારણે ત્યાના લોકોમાં મોટો ભય એ પેદા થયો છે કે તેમનાં **દેવળ, મહેલ** અને આ માટીના **સ્મરણ** ચિન્હનું શું થશે ?

પેલસનો મોટો ભાગ પ્રશીઅન કરતાં રશિયન સત્તા વધુ પસંદ કરે છે તેમજ બીજી ગમથી તેમને ખોટે રસ્તે દોરવામાં આવે છે. આથી જેઓ પોલ્સ લોકોનું હિત ઇચ્છતા હશે તેઓ ખોદા તરફથી આશિષ માગશે કે આ પોલ્સ પ્રજા રશિયનની તરફદારી કરે, જેઓ પ્રશીઅન કે ઓસ્ટ્રીઅન પ્રજા કરતાં આત્મિક અને માનસિક બંને વૃત્તિમાં ચઢીઆતા છે. એમ થશે ત્યારેજ પેલી ટેકરીપરથી દર કલાકે ફુંકાતા રણશીંગડાનો અવાજ ફળિભુત થશે, અને તેજ વખતે પોલેન્ડનો છૂટકારો કરનારા રશિયન લશ્કરને આવકાર આપનારા અવાજે તેમના લશ્કરી પડખમોમાંથી બહાર પડશે.

"મુર" અને "નોરા."

ખરા પ્યારની કસોટીની એક ટુકી વાર્તા.

લખનારઃ—"કરીમ સજનલાલ."

તે મોટા દરવાજાની અડાગલી ઝડપથી ખુલવાનો અવાજ આવ્યો અને મીસ નોરાઅલેરે પોતાની બેઠકપરથી તે તરફ નજર નાંખી તેણી એક બારી નજદીક એક ખુરસીપર બેઠેલી હતી. તેણી કોઇની ઘણી આતુરતાથી વાટ જોતી હતી એમ તેણીની ઇંતેજાર આંખો પરથી, ખુલ્લું દેખાતું હતું. પણ તેણીની આ આતુરતા નિરાશીમાં ફેરવાઈ ગઇ કારણકે તે આવનાર એક ઉંચા કદનો ખુબસુરત સીપાહી બચ્ચાનો આકાર હતો. તેણીએ કર્નલ લેસ્લી મુરને તેણીની તરફ આવતો જોયો. તેણી જેમ ધારતી તેમ તે આવનાર રોલાંડ હરસ્ટ નહીં હતો. અત્યાર સુધી તેણી વચનથી બંધાયલી કર્નલ મુરની અદરાયલી ઓરત હતી. તે એક શ્રીમંત હતો, જ્યારે તેણીની માતા ગરીબ અને દરદથી પીડાથી એક બીમાર અબળા હતી. અને તેજ માફક રોલાંડ પણ એક ગરીબ ભુખડી બારસ હતો, લેસલી મુર તેણીને ખરા અંતઃકરણથી ચાહતો અને પ્રેમ મેળવવા પ્રયાસ કરી પરણીત મોહોરદાર બનાવવા તેણી ઉપર ફતેહ મેળવી હતી. ખરૂં પુછોતો તેણી જો તેના સાથ પરણી તેની મોહોરદાર બનેતો તેનાં જેવો દુન્યામાં કોઇ સુખી કેહેવાશે નહીં. તે અમીર ખવાશનો, બહાદુર અને રોલાંડ કરતાં ખુબસુરત હતો. તેણીની ઉમર કાંઇ મોહોટી નહીં હતી. તે ચાલીસ વરસની વયનો પુર જવાન હતો અને તે તેણીને આંધલાં પ્યારથી ચાહતો હતો બલકે પુજતો હતો જે નોરા જાણતી હતી તેમ છતા તેણી તેને ચાહાતી નહીં હતી!

તે ખોલેલા બારણામાંથી પસાર થઇ તે જ્યાં બેઠી હતી તે ઓરડામાં દાખલ થયો અને નોરા તેને મલવા ઉઠી ઉભી લઇ. તેણે આસ્તેથી બારણું અંદરથી બંધ કર્યું જે વખતે ચુપકીદી ત્યાં પથરાયલી હતી. તેણે જ્યારે તેણીનો ચેહેરો જોયો તો તે બીલકુલ ફીકો ફચ ઉદાસિત માલમ પડતો હતો.

"બેસી જાવો" તેણીએ ઘણા ધીમા અવાજે કહ્યું "મને કંઇ તમને કહેવું છે."

તેણી બેસી ગઇ, જે વખતે તેણી ધ્રુજતી હતી એનું કારણ શું હશે?

લેસલા મુર તેણીની નજીક આવ્યો અને પોતાના હાથો કુરસીના પાછલા ભાગ ઉપર ટેકવી ઉભોજ રહ્યો ઘણાજ શાંતપણાથી તેણે બોલવાનું જારી કર્યું.

"મને ધારવાનું કારણ છે કે તું મારી સાથે નિખાલસ દીલથી વર્તતી નથી, નોરા."

મેં તમને સાચેસાચું આ અગાઉ કહી દીધું છે". તેણી તોતડા લથડતા અવાજે બોલી. "જે વખતે તેણીના ચેહેરા ઉપર ફીકકાશ ફરી વળી હતી. "મેં તમને કહી દીધું છે કે જેમ તમો ઇચ્છો છો તેમ હું તમને ચાહી શકશ નહીં."

"પણ મને તમે કહ્યું, જે વખતે તેણીની કાળી આંખો તેણીના ખુબસુરત મુખડા પર બરાબર ચોટેલી હતી "કે તું બીજા કોઇને ચાહે છે."

આ સાંભળી તેણીનું માથું નિચે નમી પડયું તેણી તે વખતે ઘણી મુશ્કેલી સાથે શ્વાસ લેતી હતી.

[પછુ માટે જુવો સફો ૫૪૩ મેં]

ઇ. એસ. માલાની કંપની.

નં૦ ૩૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર પોસ્ટ નં. ૯. મુંબઈ.

ગાડી ઘોડા અને મોટરનું લગતા સર્વે જાતના

સામાનના વેપારી. ટેલીફોન નં૦ ૧૦૩૫.

હમારે ત્યાં વેલાતી તેમજ સ્વદેશી હારનીશો તૈયાર મળે છે, તેમજ ઓર્ડર પ્રમાણે ઘરાકોને મનપસંદ બનાવી આપવામાં આવે છે.

ઘોડાની સવારીને માટે જીનો, બ્રાઇડલો, ગાડીના માટે તેમજ સવારીને માટે તરેહવાર જાતના ચાબુકો, બીટસ, અને તબેલાને લગતો સર્વે સામાન,

ગાડીને માટે ઉંચામાં ઉંચી કવોલીટીના રબરના ટાયર જે આખા હીંદુસ્તાન બરમા અને સીલોન વીગેરે શહેરોમાં પ્રખ્યાત થયેલા છે અને જે માટે વગર માંગવે ઉંચી સર્ટીફીકેટો મળેલી છે અને મળતી જાય છે.

મોટોરકાર અને ગાડીઓને માટે લાઇનીંગના મોરાકો ચામડા, ઘેમણનાં ચામડા, ફીત, બનાત, ગાલીચા, બટન અને તે ઉપરાંત લોખંડકામ અને લાકડકામ મળે છે.

ગાડી અને મોટોરકારને માટે ઘણોજ ઉંચી કવોલીટીનો વીલીશ મેકરનો તૈયાર પીસેલો તરેવાર જાતનો રંગ, અને ઘણુંજ ઉંચી કવોલીટીનું વારનીસ, અને રંગને માટે અને વારનીસને માટે બ્રશીશ, તે ઉપરાંત જાણીતા લુકાસ અને બીજા મેકરોના મોટર લેમ્પસ, હોર્ન્સ, સ્પેર રબરના બલબસ હોર્નને માટે, તેમજ હેડ સાઇડ અને તેલ, લાંપ જેકસ, ટાયર સેવર, મીરર અને વેકયુમ મોબીલ ઓઈલ ગ્રીસ તથા પરચુરણ સરવે સામાન મળે છે.

હારનીશ અને શેડલરીનું ઘણુંજ સફાઈદાર રીપેરકામ કરી આપીએ છીએ

હમારાં મેહેરબાન દુર વસતાં ઘરાકોની સગવડ ખાતર હમોએ **હમારી બ્રાંચ ન્યુ કવીનસ રોડ** જુના ચોપાટીના દરવાજાની સામે ખોલી છે જ્યાં સર્વે પ્રકારનો માલ જોવાને માટે ખુલ્લો મુકયો છે.

ભાવો ઘણાજ કીફાયત રાખ્યા છે.

હમારો મુદ્રાલેખ ઘરાકોને દરેક રીતનો સંતોશ આપવાનો છે. જો માલ નહીં પસંદ પડે તો બદલી આપવામાં આવશે તેમજ જો કીમતમાં મોંઘો પડે તો પાછો લેવામાં આવશે. ઠે૦ ૩૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર મુંબઈ.

એક વખત ટ્રાયલ ઓર્ડર મોકલવાથી ખાત્રી થશે.

સાચી સલાહ.

કબજીયાત અને અરૂચિ મટાડવાના, લોહી સુધારવાના, વીર્યવિકારના ગમે તેવા દોષ દૂર કરવાના, ગમે તે જાતની અને ગમે તેવી કમજોરી નાબુદ કરવાના,, અને સ્મરણ શક્તિને સતેજ કરવાના દૈવી ગુણો અમારી

મદન મંજરી ગોળીઓ.

ધરાવે છે. એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વૈદ્યો અને બાહોશ ડોકટરો પોતાના દરદીઓને આપે છે,

કીંમત-ગોળી ૪૦ની ડબી એકનો રૂ.૧.

વધુ વિગત માટે અમારૂં તદન મફત મગાવું "વૈદ્ય વિદ્યા" નામનું ૬૨૮ પાનાનું વૈદ્ય ફીય પુસ્તક મંગાવો.

રાજવૈદ્ય નારણજી કેશવજી.

જામનગર-કાઠિયાવાડ.

બ્રાંચ ઓફિસ-નં, ૧૮૭, કાળબાદેવી રોડ
મુંબઈ

સર્વ પત્રોએ સર્વ કોમોએ મુક્ત કંઠે વખાણેલું ગુજરાતી ભાષાનું શ્રેષ્ટ ઇનામી માસિક પત્ર.

લવાજમ પોષ્ટેજ સહ રૂા ૧-૧૦-૦ હિંદ બહાર રૂા ૧-૧૪-૦ } **વિવેચક** { ડેમી રોયલ આઠ પેજી ૩૨ પૃષ્ટ ઝીણા ટાઇપથી ભરચક લખાણ

દર અંગ્રેજી માસના પ્રારંભ પ્રગટ થાય છે

'વિવેચક' માસિકમાં ઐતિહાસિક, સંસારીક વાર્તાઓ તથા ઉત્તમ કાવ્યો અને બીજા અનેક ઉપયોગી લેખો પ્રગટ થાય છે તે સાથે એક ચાલુ ઐતિહાસિક વાર્તા આપવામાં આવે છે માટે સત્વર ગ્રાહક થવા ભલામણ છે. આ માસિક તથા તેની ભેટ માટે 'માસિક મિત્ર' માં આપે વાંચ્યુંજ હશે એથી ખાત્રી થશે દર માસે ગ્રાહકોને ઇનામી પ્રશ્નો પુછીને ઉત્તમ પુસ્તકો આપવાની ગોઠવણ કરી છે ચાલુ માસમાં ગ્રાહક થનારને ૧૯૧૩ તથા ૧૪ની ભેટ બુક મફત મળશે તે સિવાય બીજા ઘણાં પુસ્તકો અર્ધી કીંમતે મળે છે.

લખો વ્યવસ્થાપક વિવેચક

નમુના માટે બે આનાની ટીકીટ બીડવી   નં. ૧૬ લાડવાસ-નારોલ

એસ. ડી. બારીયા

વાઇન, સ્પીરીટ, પ્રોવીઝન, પોરા
ફી, સેંટ,સાબુ,પેટંટ દવા, ટોઇલેટ,
રીકવીઝીટસ, ટોબેકો :મરચંટ.

માર્કેટને ભાવે સઘળી ચીજો મળશે.

હમારી દુકાન ૧૨ કલાક સુધી ખુલ્લી રહે છે. તેમજ રવીવારે પણ ખુલ્લી રહે છે.

એમ્પાયર બિલ્ડીંગ ટ્રામ જંકસન આગલ, ભાયંખાબાગ સામે

આમદ હસાઅલીની રેશમી કાપડની દુકાન પાસે. | હોનબી રોડ, કોટ મુંબઇ.

બહારગામના ઓર્ડરપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

એક અમુલ્ય તક.

શકતીની દવા માટે ખાલી ફાંફાં શા માટે મારો છો? નાહક પઇસા ન ગુમાવો. ફકત પોસ્ટ ખરચના ચાર આના મોકલો, એટલે અમો સંજીવની ૪૦ ગોળીઓની ડબી એક કીંમત રૂ. ૧) ની તુરત રજીસ્ટરથી મોકલી આપશું. ફાયદો થાય તો રૂ. ૧) મોકલજો ફાયદો ન થાય તો પ્રતીજ્ઞાપુરવક એક પોસ્ત કાર્ડપર લખી જણાવજો કે "તમારી ગોળીઓથી કંઇ પણ અસર જણાઈ નથી." તો પછી કીંમતનો રૂપીયો અમો માંગશું નહીં. ઠેકાણું:—

સપટ કંપની, કાલબા દેવી. મુંબઇ

THE KALKADEVI SHORTHAND TYPEWRITING INSTITUTION.

ESTABLISHED 1898,

Aobut 7,000 Students joined up-to-date

EFFECTIVE COACHING—EXCELLENT RESULTS.

THE ONLY SUCCESSFUL AND THEREFORE THE BEST,

Special arrangemets for LADIES.

SUBJECTS TAUGHT:—

Shorthand, Typewriting, Book-keeping & Accountancy,

AND ALL COMMERCIAL SUBJECTS.
STUDENTS PREPARED FOR THE RECOGNIZED LONDON

EXAMINATIONS.

TESTIMONIALS FROM MEMBER OF PARLIAMENT & OTHERS.
PARTICUEARS AND THE HIGHEST BONAFIDE PRESS AND OTHER OPINIONS FROM

GOPALDAS LALDAS

MANAGING PROPRIETOR.

Opposite Bhangwadi, Kalkadevi Road-**BOMBAY.**

સખીઓના ભાવોમાં ઘટાડો

પારસીઓ, હીંદુઓ વગેરે
માટે નાતાલના તહેવારો
માટે ખાસ ભાવો.

સહ્યતા
અને દરેક ઘરાકોને
સંતોષ એનેજ અમારી અડધી
સદિ સુધી કીર્તિ જાળવી રાખી આજે
આખા હીંદુસ્તાનમાં સઉથી બહોળી
ઘરાકી ધરાવનારા સદ્દગૃહસ્થો તરીકે
નામના મેળવી છે.

કદી ઝાંખી પડે નહી
એવી પરમેનંટ પ્લેટીનો
બ્રોમાઈડ
અને આરજેન્ટો
ટાઈપ છબીઓ
ઓરડીનરી સીલવરના
સાથે પાડી આપવામાં
આવશે.

૩ કોપી અસલ ભાવ	કેબીનેટ રૂ: ૬.	બુદવાર રૂ. ૧૦:	રોયલ રૂ. ૧૮.
૩ કોપી ઘટાડેલા ભાવ	રૂ. ૩॥ –	,, રૂ. ૭ –	,, રૂ. ૧૨.

સાલેકો-એસ. હોરમસજીના છોકરાઓ.
અમારો સ્ટુડીયો કાલબાદેવી બાંગવાડી દાગી બીલ્ડીંગમાં
૪૦) વરસની જુની જગાપર જ છે.

નીરાશ થએલાઓને આશા આપનારો સંદેશો.

કમજોર અને કમપુરૂષત્વ એ એક જીંદગીના જીવનમાં દુખરૂપ છે, કોઇપણ કારણથી શકિત તથા મરદાઇ ઓછી થવા લાગે અથવા ઓછી થઇ ગઇ હોય ત્યારે નિરાશ થવું નહિ.

ખાસ અમારા ત્રીસ કરતાં વધારે વર્ષના વૈદ્ય ધંધામાં જાતિ અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી

ધાતુ પૌષ્ટિક અને મરદાઇને માટે	રાજ રાજેશ્રી.	કીંમત ગોળી ૩૦ની બાટલીના રૂ. ૨૫

શુદ્ધતાથી અને વૈદક શાસ્ત્રમાં અત્યુત્તમ ગણવામાં આવેલી કીમતી ચીજો વપરાઇ છે અને કોઇ પણ નુકશાનકારક ઝેરી ચીજો હોતી નથી. દરેક દેશમાં તેમજ દરેક રૂતુમાં સરખી રીતે લાગુ પડે છે. રાજ રાજેશ્રી શું ગુણ કરે છે?

પહેલે દિવસથી ફાયદો આપે છે. ઘટી ગએલા પુરૂષત્વને યોગ્ય સ્થિતિમાં લાવે છે.

પુરૂષત્વની ખામીને દુર કરવામાં તુરત ફાયદો આપે છે. કાયમ શકિત તથા મર્દાઇ રખે છે

વીર્યનું વખત બે વખત નીકળી જવું બંધ થાય છે. શરીરને ધરાવનાર દર્દી મટાડી અત્યંત તાકાદ આપે છે. દુધ વગેરે ખોરાક પચાવી સખ્ત ધાતુ પેદા કરે છે.

આ ગોળી ખાનારને ગુપ્ત ભાગોની નસોને એકદમ મજબુતી તથા તાકાત આપેછે, અને કોઇ પણ જાતની દવા લગાડવાની જરૂર પડતી નથી.

રાજ રાજેશ્રીની એકજ બાટલી ખરીદનારને ગેરેન્ટી આપવામાં આવે છે, અને એક બાટલી પુરેપુરી ખાધાથી ફાયદો ન થાય તો એકપણ સવાલ પુછયા વિના પઇસા પાછા આપવામાં આવે છે. પઇસા નથી આપતા એવો ૧ પણ પુરાવો આપનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ.

ગેરેન્ટી ખાસ સ્ત્રીઓને માટે અમુલ્ય રત્ન.	કાન્તામૃત.	કીમત ગોળી ૩૦ની બાટલીના રૂ. ૨૫.

નબળી સ્ત્રીઓને સબળ કરી તેજસ્વી બનાવે છે. ગર્ભાશયને સુધારે છે અને ગર્ભ ધારણ કરવા યોગ્ય બનાવે છે. સુવાવડની નબળાઇ દુર કરી શરીરના તમામ ભાગોને મજબુત કરે છે. ધુપણીના રોગ ચીકટ પાણી પડતાં બંધ કરી કળતર મટાડે છે. સફેત તથા લોહીવાળા પ્રદર મટાડે છે અનિયમિત રૂતુને નિયમસર તથા સાફ લાવે છે. રૂતુ વખતે પેટમાં પેડુમાં અને કમરમાં થતો દુખાવો બંધ કરે છે. ભુખ લાગે છે અને ઝાડો સાફ લાવે છે અને જીર્ણજ્વર મટાડે છે.

જે સ્ત્રીઓને ગર્ભ ધારણ કરવાની શકિત તેજ હોય છે પણ ગર્ભ રહ્યા પછી નબળાઇ વધતી જતી હોય અને પ્રસવ વખતે અત્યંત નબળાઇ થવા ધાસ્તી પ્રથમથીજ રહેતી હોય એવી સ્ત્રીઓએ પાંચમે માસથી પ્રસવ સુધી કાન્તામૃત ગોળીઓ ખાવી શરૂ કરવી જેથી પ્રસવ વખતે કોઇપણ પ્રકારની ધાસ્તી રહેવા સંભવ નથી અને શકિત તથા તંદુરસ્તી ટકી રહે છે. કીંમત ગોળી ૩૨ ની બાટલીનાં રૂ. ૫. બીજી દવાઓ માટે કેટલોક મંગાવો.

વૈદ્ય કલ્યાણજી હરિકૃષ્ણ ઠાકર ૧ મુંબઇ કાલબાદેવી રોડ વિઠલવાડીને નાકે. ૨ જામનગર કાલાવાડ ગામની ઇસ્પીટલ પાસે

વૈદક શાસ્ત્રના નીયમાનુસાર બનેલી

દેશી દવાનો મોટો વિજય.

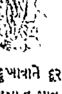

ગરીબ શ્રીમંતો અને રજવાડામાં પ્રખ્યાત થએલી, ડૉ. ડી. એચ. ભટની

અખુટ તાકાત દેનારી

રાજવંશી નવરત્ન યાકુતી.

અજ્ઞાનતાને લીધે કરેલા કુચર્યાથી થતાં દુઃખો દુર કરી તથા માથાના દુખાવાને દૂર કરી લોહીની શુદ્ધી કરી વીર્યની વૃદ્ધિ કરી શરીરને નવેસરથી રચે છે, અને ગયેલું પુરૂષાતન માત્ર એક ડબી વાપરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. કીં. ગોળી ૪૦ ડબીના રૂ. ૧૦) પરેજી કાંઇ નથી-

રાજવંશી સાંઢાનું તેલ.

- ઉપલી યાકુતી જ્યારે અંદરથી જોર આપે છે ત્યારે આ તેલ બહારથી મજબુતી આપે છે. તેલ તથા યાકુતી સાથે વાપરવા ભલામણ છે. કીં. ઔંસ૧ ની બા, ૧ના રૂ ૫) નમુનો રૂ. ૧)

રાજવંશી ટોનીક પીલ્સ. અપૂર્વ બળ દેનારી.

ધાતુ વિકારના તમામ રોગો અજીર્ણ, કળતર, આળસ, અને વૃદ્ધાવસ્થાના તમામ ચિહ્નો દુર કરી અપૂર્વ તાકાત આપે છે. કીં. ગો. ૨૫ ની બા. ૧ ના રૂા. ૨)

રમણીય ટુથ પાઉડર

દાંતના દરેક દર્દ મટાડી દાંતને સફેદ દુધ જેવા બનાવે છે. કીં. ૦। તોલે રૂા, ૦॥

વાઘની ચરબી

સંધીવાનો જાણીતો રામબાણ ઇલાજ છે. કીં, રૂ. ૫) ઔંસ ૧

ખરજવાનો મલમ.

ઉપરના મલમથી ગમેતેવું ખરજવું નાબુદ થાય છે. કીં. ડબી રૂ. ૨

ગરમીના રોગ ઉપર રામબાણ ઉપાય-રાજવંશી શીરપ.

ગરમીનો ગમે તેવો જુનો રોગ ત્રણ દીવસમાં નાબુદ થાય છે, આ સીરપની અસર પહેલા દીવસે માલમ પડે છે. ઔંસ ૩ ના રૂ. ૧॥,

કુમારી આસવ.

સ્ત્રીઓના પેટના દરેક પ્રકારનાં રોગ દુર કરી ગરભાશય સાફ કરે છે, નીયમીત અટકાવ લાવવાનો તેમાં ખાસ ગુણ છે. કીં. રૂા. ૨.

પત્રવ્યવહાર ખાનગી, સલાહ મફત, દવાનું પેકીંગ પો. જુદું.

પ્રોપ્રાઇટર
જે. જે. માણીઆર.

મળવાનું ઠેકાણું ડૉ. ડી. એચ. ભટનું દવાખાનું.
ભુલેશ્વર ફરંગીના દેવળની સાંમે—મુંબાઇ.

ESTD, 1881
સ્થાપી ૧૮૮૧

બી. અરદેશરની કું૦

EDISON PHONOGRAPH AGENCY

હારમોનિયમો.

સારા અને ટકાઉ-ઉની ક્વૉલીટીના અંગ્લીશ તેમજ જર્મનથી બનાવટોના ખાત્રીપુર્વક હારમોનિયમો, તેનો સામાન એમઠ્ઠે તો એકવાર અમારી પુરાણી પ્રસિદ્ધ દુકાનની જરૂર મુલાકાત લેશોજી, કારણ સારો હિન્દની દુકાને બરનો માલ ગેરંટી સાથે કીફાયતે મળશે.

એક જરૂરી યાદ-મીનતી મુંબઈઓની પ્રખ્યાત દુકાને જરા આગમન એકવાર જરૂર અમારા શોરૂમની મુલાકાત લેવાની અરજ કરીએ છીએ. દરેક રીતનું રીપેર કામ અનુભવીઓના હાથે થાય છે.

ગ્રામોફોન.

ગ્રામોફોનો અને ફોનોગ્રાફો માગો તેવા તૈયાર સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે અને તેને લગતો દરેક પ્રકારનો સામાન તેમજ પ્રખ્યાત ગાયનકારોના તેમજ નાટકોના ગાયનોના રેકર્ડો વગેરે વગેરે કોઇ પણ સામગ્રી માટે પધારી જાતી ખાત્રી એકવાર કરી જોજો.

ભાવ અને કામ માટે શે ખત છેજ નહિ.

ખાતરી માટે એક મુલાકાત જરૂર લેશો.

સીનેમેટોગ્રાફ.

સીનેમેટોગ્રાફો તેમજ દેશી ફીલમો જથ્થાબંધ સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે લાઈમલાઈટ, તેમજ વિજળીકને લગતો દરેક સામાન કીફાયતને વેચીએ છીએ કંઈપણ માટે ગોઠવો, મેળાવડે લગન કે નવજોત વગેરે પ્રસંગે અમો સીનેમેટોગ્રાફ દર્શાવીએ ઘણુજ કીફાયતે દેખાડીએ છીએ ભાવ માટે એકવા પધારવાની અરજ કરીએ છીએ.

અમારૂં ઠેકાણું

કાલબાદેવી મુંબઈ.

એડીસન ફોનોગ્રાફ એજન્સી

"આજ સવારે રોનાલ્ડ હર્સ્ટ સાથે મારી મુલાકાત થઇ હતી," થોડા વખતની પીડાકારક ચુપકીદી પછી તે સીપાહી બચ્ચો બોલ્યો–"હા તેણે મને કહ્યું કે તું અને તે બાળપણથી એક બીજાને ચાહવા શીખ્યા છો પણ તેની અને તારી ગરીબાઇનાં સબબે તમો પરણી એક થઇ શકતા નથી તે":—

"કર્નલ મુર", તે છોકરીએ ઝબકી પાછળ હટી જતાં તેને બોલતો અટકાવી પોકાર્યું, "જો તમો મને પુછતે તો હું સર્વે કહેતે પણ તમોએ કદી પુછ્યું નહીં. હું તમારી સાથે વફાદાર છું. મારી કેહેવાની મતલબ એમ છે કે હું હંમેશને લીધે વફાદાર છું. જ્યારથી તમો સાથે અદરાઇ છું તે વખતથી કોઇ દહાડે રોનાલ્ડને હું મળીનથી. ગઇ કાલે કોઇ સંજોગે તેના સાથે મુલાકાત થઇ હતી. હું ખરૂં કહું છું. મારી વાતનો વિશ્વાસ તમોને આવતો નથી કે?"

"હા, નોરા તારૂં બોલવું હું સત્ય માનું છું." તે વફાદાર અમીર દીલના મુરે કહ્યું પણ હર્સ્ટ સાથની મુલાકાતે તેને શકભરેલો બનાવી દીધો હતો. "તું તેને ચહે છે તે તો હું નાકબુલ થતી નથી?"

"નહી" તેણીએ જવાબ દીધો. "હું કબુલ કરૂં છું કે હું તેને ચાહું છું."

"આભાર થયો નોરા, આગળ કયો રસ્તો લેવો તે હવે મને ખુલ્લું થઇ ગયું છે. હાલ તરત તો છેલ્લી સલામ, હું તને લખી

તેણીને છોડી ચાલી જતો હતો કે? તેથી તેજ ઇચ્છતી હતી કે રોનાલ્ડનાં ખાતર તે હમેશનો તેણીને છોડી દે. ખરૂં પુછો તો તેણીએ પોતાને એક વિશ્વાસઘાતી પુરવાર કીધી હતી.

બે દિવસો પછી લંડનથી તેણીને એક કાગળ મળ્યું.

"ચોકસ બાબતો મને જાહેર થયલી હોવાથી આપણા વચ્ચે બંધાયલા બંધનથી હમેશના લીધે હું તને છુટી કરૂં છું. તારી માતાને ખાતર તેમ કર્યું હતું. વલી હું આ પગલું ભરૂં છું જે માફ કરશો તે એ છે કે દર મહીને રૂા. ૨૦૦) તારી માતાની જીંદગી સુધી મારા સોલીસીટરો તેણીની ગરીબાઇમાં નિભાવ તરીકે મોકલતા રહેશે. હું ખોદાની બંદગી કરૂં છું કે તને સુખ બક્ષે, મી. હર્સ્ટ જવાન છે ને તને સુખ આપવા બનતું કરશે પણ તે સારી રીતે કમાય ત્યાં સુધી થોડું દુઃખ ખમવું પડશે. ખુદા તને સુખી અને સલામત રાખે પ્યારી,–એવી દુવા ઇચ્છતો, છેલ્લી સલામ.

હંમેશનો તારો,

લેસલી મુર

તે કાગળ વાંચી નોરાએ છાતી ફાટ રૂદન કર્યું. રોનાલ્ડને લીધે તેણે કેવું ખમ્યું હતું તે તેણીએ જોઇ લધું. તેણીએ ઘણું ઇચ્છયું કે તેણી તેને ચાહવા શીખી હતે કે જે પ્યારને તે લાયક હતો તે તેણીની ચલાવેલી

ESTD, 1881 — સ્થાપી ૧૮૮૧

બી. અરદેશરની કું.

EDISON PHONOGRAPH AGENCY

હારમોનિયમો.	ગ્રામોફોન.	સીનેમેટોગ્રાફ.
સારા અને ટકાઉ-ઉત્તમ ક્વૉલીટીના મશહુર તેમજ ગામથી બનાવેલા ખાત્રીપુર્વક હારમોનિયમો, તેનો સામાન જોઈએ તો એકવાર અમારી પુરાણી પ્રસિદ્ધ દુકાનની જરૂર મુલાકાત લેશોજી, કારણ આગે દિલ્હીના વાને બરનો માલ ગેરંટી સાથે કીફાયતે મળશે.	ગ્રામોફોન અને ફોનોગ્રાફ મશીનો તૈયાર સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે અને તેને લગતો દરેક પ્રકારનો સામાન તેમજ પ્રખ્યાત ગાયનકારોના ને બજવનારાઓના ગાયનોના રેકર્ડો વગેરે વગેરે કોઈ પણ સામગ્રી માટે પધારવાની ખાત્રી એકવાર કરી જોજો	સીનેમેટોગ્રાફો તેમજ તેની ફીલમો જથ્થાબંધ સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે. લાઈમલાઈટ, તેમજ વિજળીને લગતો દરેક સામાન કીફાયતે વેચીએ છીએ કે ભાડે પણ આપીએ છીએ. મેળાવડા, લગન કે નવરોજ વગેરે પ્રસંગે અમો સીનેમેટોગ્રાફ તમાસા બહુજ કીફાયતે દેખાડીએ છીએ જેના માટે એકવાર પધારવાની અરજ કરીએ છીએ.
એક જરૂરી યાદ-બીનઅનુભવીઓની સલાહ દુકાને જવા આગમજ એકવાર જરૂર અમારી દુકાનની મુલાકાત લેવાની અરજ કરીએ છીએ. દરેક રીતનું રીપેર કામ અનુભવીઓના હાથે થાય છે.	**ભાવ** અને **કામ** માટે બે મત **છેજ નહિ.** ખાત્રી માટે એક મુલાકાત જરૂર લેશો.	ઠેકાણું: કાલબાદેવી મુંબઈ. એડીસન ફોનોગ્રાફ એજન્સી

બી. અરદેશરની કું.

B. Ardeshir & Co.

Importers of Harmoniums, Cinematograph, Gramophones, Records Etc., Kalbadevi Road, BOMBAY. | A Trial is Solicited

Address. "up-to-date" BOMBAY.

"આજ સવારે રેનાંડ હરસ્ટ સાથે મારી મુલાકાત થઇ હતી," થોડા વખતની પીડાકારક ચુપકીદી પછી તે સીપાહી બચ્ચો બોલ્યો-"હા તેણે મને કહ્યું કે તું અને તે બાલપણથી એક બીજાને ચાહવા શીખ્યા છો પણ તેની અને તારી ગરીબાઇનાં સબબે તમો પરણી એક થઇ શકતા નથી તે":—

"કર્નલ સુર", તે છોકરીએ ઝબકી પાછળ હટી જતાં તેને બોલતો અટકાવી પોકાર્યું, "જો તમો મને પુછતે તો હું સર્વે કહેતે પણ તમોએ કદી પુછ્યું નહીં. હું તમારી સાથે વફાદાર છું. મારી કહેવાની મતલબ એમ છે કે હું હમેશને લીધે વફાદાર છું. જ્યારથી તમો સાથે અદરાઇ છું તે વખતથી કોઇ દહાડે રેનાંડને હું મળી નથી. ગઇ કાલે કોઇ સંજોગે તેના સાથે મુલાકાત થઇ હતી. હું ખરૂં કહું છું. મારી વાતનો વિશ્વાસ તમોને આવતો નથી કે ?"

"હા, નોરા તારૂં બોલવું હું સત્ય માનું છું." તે વફાદાર અમીર દીલના સુરે કહ્યું પણ હરસ્ટ સાથની મુલાકાતે તેને શકભરેલો બનાવી દીધો હતો. "તું તેને ચાહે છે તે તો તું નાકબુલ કરતી નથી ?"

"નહીં" તેણીએ જવાબ દીધો. "હું કબુલ કરૂં છું કે હું તેને ચાહું છું."

"આભાર થયો નોરા, આગળ કયો રસ્તો લેવો તે હવે મને ખુલ્લું થઇ ગયું છે. હાલ તરંત તો છેલ્લી સલામ, હું તને લખી મોકલીશ અથવા ફરી તને એક વાર જલદી મલીશ." તે દયુપચુ દીલથી થોડી પળો ચુપ ઉભો રહ્યો. તે બાદ તેણીનાં નાજુક હાથો પોતાના હાથમાં લઇ આંખોમાં ચાપી એક કીસ લીધી, પછી તે કોમળ હાથો દુરેસા દીલ સાથે છોડી મેલ્યા અને બાહેર નીકળી ચાલી ગયો. નોરા તે જતો આકાર સ્તબ્ધ થઇને જોતી હતી, શું તે હમેશને લીધે તેણીને છોડી ચાલી જતો હતો કે ? તેથી તેજ ઇચ્છતી હતી કે રેનાંડનાં ખાતર તે હમેશનો તેણીને છોડી દે. ખરૂં પુછો તો તેણીએ પોતાને એક વિશ્વાસઘાતી પુરવાર કીધી હતી.

બે દિવસો પછી લંડનથી તેણીને એક કાગળ મળ્યું.

"ચોકસ બાબતો મને જાહેર થયલી હોવાથી આપણા વચ્ચે બંધાયલા બંધનથી હમેશના લીધે હું તને છુટી કરૂં છું. તારી માતાને ખાતર તેમ કર્યું હતું. વળી હું આ પગલું ભરૂં છું જે માફ કરશી તે એ છે કે દર મહીને રૂ. ૨૦૦) તારી માતાની જીંદગી સુધી મારા સોલીસીટરો તેણીની ગરીબાઇમાં નિભાવ તરીકે મોકલતા રહેશે. હું ખોદાની બંદગી કરૂં છું કે તને સુખ બક્ષે, મી. હરસ્ટ જવાન છે ને તને સુખ આપવા બનતું કરશે પણ તે સારી રીતે કમાય ત્યાં સુધી થોડું દુઃખ ખમવું પડશે. ખુદા તને સુખી અને સલામત રાખે પ્યારી,-એવી દુવા ઇચ્છતો, છેલ્લી સલામ,

હમેશનો તારો,

લેસલી સુર

તે કાગળ વાંચી નોરાએ છાતી ફાટ રૂદન કર્યું. તેણીને લીધે તેણે કેવું ખમ્યું હતું તે તેણીએ જોઇ લીધું. તેણીએ ઘણું ઇચ્છ્યું કે તેણી તેને ચાહવા શીખી હતે કે જે પ્યારને તે લાયક હતો તે તેણીની ચલાવેલી ચલ ધીકારવા જોગ હતી તેણી મનથી પટપટી, એવી રીતે અઠવાડીઆ અને તે બાદ મહીનાઓ પસાર થયા. તે દરમ્યાનમાં તેણી પોતાનાં વિચારોનાં વમળમાં ઉંડી ઉતરી જતી હતી અને ફરી અને ફરી વિચાર કરતી હતી પણ તેણી તે સીપાહ બચ્ચો કે જે હમેશ સારૂ તેણીને છોડી ગયો હતો તેનાં સચ્ચા પ્યારની કદર કરી શકી નહીં.

મીસીસ બ્લેરે ઘણા ઉપકાર સાથે સેસલી મુરની માંગણી સ્વિકારી હતી. તેણી એક નબળી બીમાર ઓરત હતી, અને બીજાના પરથી ઉઠ બેસ કરી શકતી નહીં. સેસલી મુર તરફની મદદે તેણીની ગયલી તાકત પાછી સજીવન કરી હતી, પોતાની દીકરી કર્નલ મુરને નામંજુર કરી બીજે ગરીબ કંગાલ સાથે પરણે તેની મંજુરી તેણી કદી આપે નહીં. પણ તેણી કરે પણ શું ! કારણ નોરા સેસલી મુરને ચાહતી નહીં હતી, અને માનતી હતી કે તેના સાથે વગર પ્યારે પરણી સુખી થશે નહીં, તેથી ચુપ હતી.

" કીંમત નહીં થાય એવા અમુલ્ય પ્યારાને ગુમાવ્યો છે, મારી છોકરી, " તેણીની માતા બોલી," કર્નલ મુર જેવા ભલા માણસો હમેશાં હજારો બલકે લાખોમાં પણ એક મળી શકતા નથી."

ચોવીસ વરસની ઉમરની ખીલતી કળી જેવી નોરાની આંખો સામે આ ખુલ્લું હતું. તે ઇચ્છતી હતી કે રોલાંડ હરર્ટ સાથે તેણીનાં લગ્ન જેમ બંને તેમ સારૂ.

રોલાંડ હરર્ટ એક ગરીબ ખેડુતી ધંધો કરનાર મદદગાર હતો, તે સખત મહેનત કરતો હતો, અને જેટલું તે કમાતો તેટલું ખર્ચી ખાતો.

નથી. હું મારી બિમાર માતાને એકલી છોડી શકતી નથી. "

" પણ વહાલી ત્યાં પણ આપણુંજ ઘર છે. "

" તમો સમજી શકતા નથી. " તે છોકરીએ રડાવી નાંખનારા અવાજે બોલ્યું. "મારી માતાથી છુટી પડવા હું ખુશી નથી, અને અજાણ્યાઓ સાથે ઓશીયાળી હાલતથી બીજા ઘરમાં તેણી રહે તે પસંદ કરવા જોગ નથી. "

" પણ તને ઘર તો મોડે વહેલે વસાવવું છે કે નહીં નોરા, " આમ કયાં સુધી હું એકલો અટુલો વગર પરણેલી હાલતે રહું ?

" હજુ આપણે નાની ઉમરનાં છીએ. તેથી આપણને ધીરજ ધરવી પડશે, મારી માતાને આ દુન્યામાં મારા સિવાય બીજું કોઇ નથી, મને મારા ધારેલા સુખમાં લલચાઇ જઇ તેણીને તજવું નહીં જોઇએ, કાલે શું બનેછ તે કોણ જાણે છે."

"ઠીક, વારૂં ત્યારે એ બાબત હાલ તરત મુલતવી રાખીશું". રોલાંડ ખુશામત કરતી રૂપે તેણીને રાજી રાખવા બોલ્યો.

તે કેવો મનસબી માણસ હતો તે જાણી લેતાં વાર લાગી નહીં. બીજી તરફ સેસલી મુર તેણીનાં મગજમાં ચડી આવ્યો તે એની જગા પર હોવતો એવી માગણી કરે નહીં. એમ તેના દીલમાં લાગ્યું. તેણી થોડો વખત બીલકુલ વિચારમાં લિન થઇ ચુપકીદી સાથે ચાલવા લાગી. તેણી તેનાં બોલવાથી ઘણી દુખી થયલી દેખાઇ, જો કે તેણીએ પોતાની માતાને નહીં છોડવા ઇન્કાર કર્યો હતો, તેમાં તે કસુર ને પાત્ર થઇ શકતો નહીં હતો. કારણ મીસીસ

"આગ! આગ!" એવી બૂમ આખા તે ગામમાં પવનની માફક ફેલાઈ ગઈ. જે વખત સર્વે લોકો બીછાને ગયલા હતા, કારણું રાતના દશ વાગી ગયા હતા. જે કપડું હાથમાં આવ્યું તે પહેરી લઇ હરેક ઘરથી માણસો બાહેર ઘભરાટ સાથે નીકળી પડી આગ લાગેલી જગા પર કે જ્યાં મોટા ભડકા સાથે આ ગંભીર રૂપ લીધું હતું ત્યાં દોડવા લાગ્યા. નોરા કોઇ પોતાની સહીને ઘેર તે સાંજ ગુજારવા ગઈ હતી. ત્યાં તેણીને જરા મોડું થયું હતું. અને ઘેર આવવાની તૈયારીમાં હતી તેટલાં આ આગની બુમ સંભળાઇ. તેણી ઉતાવળા પગલે રસ્તે પડી. અને બીજા માણસો માફક દોડવા લાગી તે વખતે એક છોકરો તેઓ તરફ દોડતો આવતો જણાયો. જેણે પોકારી કહ્યું. "કે મીસીસ બટેરના ઘરમાં આગ લાગી છે."

"મારા ખુદા, મારી વ્હાલી, માતા" એટલું નોરા બોલી શકી અને વધુ ઝડપથી પોતાનાં ઘર તરફ દોડવા લાગી. તેણી ત્યાં હાંફતી હાલતમાં જઇ પોહોંચી આગે ગંભિર રૂપ લીધું. ત્યાં લોકોની ઠઠ થઇ હતી. નોરાએ કાંઇ પણ વધુ વખત ખોયા વગર તે આગ લાગેલા ઘરમાં ઘુસવા ઘસારો કર્યો પણ તેણી તેમ કરે તે અગાઉ એક મજબુત હાથે તેણીને રોકી.

"મને જવા દે, રોલાંડ," તેણીએ ગુસ્સા ભરેલા વિકાળ અવાજે પોકાર્યું "ગમે તેમ કરી મારી માતાને બચાવવી છે. છોડ મને"

"હજુ લગી દાદર નજદીક આગ પુગી નથી. મીસ" એક નજીક ઉભેલા અજાણ્યા માણસે કહ્યું. "એક ચાકર જે અંદર હતો તે બચી જવા પામ્યો છે પણ કેમ પણ કરી તે બીમાર બાઇને બચાવવું જોઇએ."

"તેણીને ગમે તેમ કરી બચાવો," છોકરીએ પોકાર કર્યો "રોલાંડ તું તો બાયલા માફક ઉભો રહી પોતાને હીચકારો પુરવાર કરે છે તેણીને બચાવવા તું પ્રયાસ કેમ કરતો નથી?"

માફ કરશોજી, સર્વેને જીંદગી પ્યારી છે" તેણે અરધો મમત અને અરધો આલસાઇ ભરેલો જવાબ દીધો, "તે સાંકડા દાદર પરથી હું અથવા બીજો કોઇ તેણીને નિચે કેવી રીતે લઇ આવી શકશે, એ તો દીવાનાપણું નહીતો બીજુ શું?"

તેણીએ ઓચિંતો જોરથી ઝટકો મારી તેના હાથમાંથી છુટી થઇ કુદકો માર્યો. પણ એક ત્યાં મજબુત ઉભેલા માણસે તેણીને પકડી રાખી. તેજ વખતે તે મોટી ગરદીમાં ખુશાલીના પોકાર થતાં સંભળાયા. "કોઇ એક માણસે પોતાના જાનની દરકાર કર્યા વગર તે બળતા ઘરમાં ઝીંપલાવ્યું છે." તે માણસે કહ્યું 'ખોદા તેને મદદ કરો."

નોરા કાંઇ બોલી નહીં આ આવેલી આફતથી તેણીની છાતી ફાટી જતી હતી. તેણીને ખુદાની બંદગી કરવાનો પણ એવી મુસીબતનાં વખતે ભાન રહ્યું નહીં તેણીની આજુબાજૂમાં ઉભેલી ઓરતો રડ કરતી હતી અને પોકાર કરી કેહેતી કે "એવી સખત આગમાં તે માણસ બળી જઇ મરણ પામશે."

થોડી ગંભિર પળો લાંબી મુદત જેવી લાગી. ત્યાં ઉભેલાઓ ઉંચો જીવ રાખીને એક ટગરે ધ્રસ્તી સાથે જોતા હતા. તે નાહનું ઘર ભઠ્ઠીની માફક ચારે તરફ ભયંકાર ગરમી ફેંકતું હતું, એ બનવાજોગ નહીં હતું કે કોઇ માણસ જાતે તે બળતા ઘર નજીક જઇ શકે. એવો તે માણસ કોણ હતો કે જેણે એક અજાણ માણસને બચાવવા ખાતર પોતાની જીંદગી જોખમમાં મુકી હતી, જ્યારે રોલાંડ હરદ ત્યાં ઉભો રહી બાયલાપણાથી જોતો હતો પણ કાંઇ કર્યું નહીં.

જોયા વગર તું ચાલી જવા ઇચ્છતો હતો. "નોરા એવું બોલ ના" તે પોતાનો હાથ તેણીના હાથોમાંથી ખેંચી લેવાની તજવીજ કરતાં બોલ્યો. "મેં જે કીધું છે તે તારા ઉપરનાં મારા અનહદ પ્યાર સિવાયે બીજા કશા માટે મેં કીધું નથી. તું મારા સામે ધુટણીએ પડ નહીં, કારણ હું તે ખમી શકતો નથી. નોરા તું જે મને માન આપે છે તેને હું લાયક નથી"

તેણીએ પોતાનું માથું ઉંચે કર્યું જે વખતે તેણીની આંખોમાંથી આંસુઓની નદી વહેતી હતી.

"લેસલી વહાલા" તેણીએ આખર જબાન ઉપાડી "શું તું મને માફ કરશે"?

"માફ કરવા જેવું તે શું છે, મારી છોકરી." "ઘણું છે, મને ધુંટણમંડીએ પડી રહેવા દેઓ. મેં આ ગયલા મહીનાઓમાં જોઇ લીધું છે કે તું ખરો હીરો છે તે પુર વાર થઇ ગયું છે."

"ગઇ રાત્રે મેં બરાબર જાણ્યું" નોરાએ બોલવું જારી રાખ્યું કે તે દયા ઉપજાવે એવો હીચકારો ત્યાં ઉભો તમાશો જોતો હતો. તેણે પોતાનો જાન તો શું પણ પોતાનાં શરીરનું એક અવયવ પણ મારી અનાથ અશક્ત માતાને બચાવવામાં વાપર્યું નહીં. અને જે વખતે આગે ઘણું ગંભિર રૂપ લીધું હતું ત્યારે જેને મેં ધીક્કારી તજી દીધો હતો અને ફરી મળીશું હીં એમ ઓવાર નીવાર કીધો હતો તેણે ખરી બહાદુરી બજાવી. વાહા ધન છે ! મારા ! વિર, તન ધન છે !

લેસલી સુરે તેણીને ઉંચકી ઉભી કરી પોતાના હાથ તેણીની કમર આસપાસ નાંખ્યાં અને પોતાની છાતી સાથે તેણીને જોરથી દાબી. "તારૂં કેહેવું ખરૂં છે." તે આરતેથી પટપટયો. જે વખતે ખુશાલીનાં આવેશમાં ફાટી જતો હતો." "તું મને ચાહે છે કે, નોરા."

તેણીએ પોતાના હાથો તેના ખભા ઉપર મેલ્યા અને કહ્યું, "તને ચાહું છું. મારા વહાલા, ખરા અંતઃકરણથી હું તને પુજું છું. મારા જીગર મારી ચપલી કસુરો ક્ષમા કર, અને તારા અંતઃકરણમાં મને પાછી લે."

"તું તો હંમેશા લીંજ છે, મારા જાન" તેણે કહ્યું. જે વખતે તે અવાજ ધીમો અને મીઠાસ ભરેલો હતો.

"તને વધુ તો ઇજા થઇ નથી, વહાલા, તું મારાથી છુપાવતો તો નથી." તેણીએ દીલસોજી ભરેલી લાગણીથી દર્યાફ્ત કીધું.

"નહીં મારી મધુરી, હાથનો થોડો ભાગ બળી જવા પામ્યો છે. તેટલુંજ; બીજું કાંઈ નહીં, તે બેએક દહાડામાં સારૂં થઇ જશે.

"મારી માતાને તમોએ કેવી રીતે બચાવી, લેસલી, અને કેવી રીતે તમો સાંકડાં દાદર પરથી ઉતરવા પામ્યા?" તેણીએ લાગણી સાથે પુછ્યું.

"હું પોતે તે જાણતો નથી. તેમાં કુદરતનો હાથ અને મદદ હતી. જ્યારે હું ઉપર ગયો ત્યારે તે જગા ધુમાડાથી ભરાયલી મેં જોઇ અને તારી માતા બેશુદ્ધ હાલતમાં ઢગલો થઇ પડી હતી. મેં વખત નહીં ગુમાવતાં તેણીને ઉપાડી અને તરત મહા મશ્કેલીએ નિચે આવ્યો, તે બાદ તે છાપરૂં મોટા કડાકા સાથે બેસી ગયું. પછી શું બન્યું તે તું જાણે છે.

નોરા ફરી એક વાર ઘુંટણ મંડીએ પડી, અને પોતાનું માથું તેની છાતી ઉપર મેલી દીધું.

પ્રીય વાચક, રોલાંડ હરટની હીચકારી ચાલે તેણીનો પ્યાર ધીક્કારમાં બદલાઇ ગયો. તે પોતે પોતાની બાયલી ચાલથી શરમાતો હતો. તેને મોહોડું દેખાડવું ભારી પડી ગયું.

નોરા આખર બહાદુર નર લેસલી સુરની મોહોરદાર થવા પામી. તેણી માતાની ગરીબાઇનાં ખાતર નહીં પણ ખાસ પોતાનાં ખાતર, પૈસાનાં લીધે નહીં, પણ ખાસ સાચ્ચા પ્યારની ખાતર તેણી પરણી તેની મોહોરદાર થઇ હતી. ખરો પ્યાર હવેજ તેને થવા લાગ્યો. એક ખરો ભતાર કેવો હોય તેનું લક્ષણ હવેજ તેને મળ્યું. સુર ખરા પ્યારની ખરેજ એક કસોટી હતી તે પુરવાર થયું હતું.

લખનાર] # અંધાનો ખુદા. [પંચી.

બંદગીનું બળ અતિ ચઢીયાતું છે. બંદગી કરનાર કિર્તારના ગુણ ગાય છે.

જ્યારે એક બંદગી કરનાર કિર્તારના વખાણ કરે છે ત્યારે માણસ જાતથી કલ્પી ન શકાય એવી મહાન શક્તિઓ, એવા ઉમદા સદ્‌ગુણો, એવી ઉત્તમ પવિત્રતાઇ મનમાં કલ્પે છે, જેથી તેનું આખું શરીર અને મન આ મહાન શકિતઓ કલ્પવાથી, એ શક્તિઓથી ભરપુર થાય છે, અને તેજ બને છે કારણ હાલની મનની અને વિચારને લગતી જે જે શોધો થઇ છે તે ઉપરથી પુરવાર થાય છે કે જેવો મનમાં વિચાર કલ્પવામાં આવે છે તેવી મનની અને શરિરની સ્થિતિ થાય છે. માટે જે વખતે આપણે ઇશ્વરના વખાણ કરીયે છીયે તે વખતે જેટલા પ્રમાણમાં ઇશ્વરની મહાન શકિતઓ; ઉત્તમ સદ્‌ગુણો અને સર્વેથી શ્રેષ્ઠ પવિત્રતાઇ મનમાં કલ્પયે છીયે, તેટલા પ્રમાણમાં આપણું મન ઉત્તમ શક્તિઓથી તેજ બને છે, તેટલા પ્રમાણમાં ઉત્તમ સદ્‌ગુણો અને પવિત્રતાઇથી આપણું મન ઉચ અવસ્થામાં રહે છે, મનમાથી સઘળા નઠારા અને દુર્ગુણી વિચારો જતા રહે છે, અને આપણને જીંદગીમાં ઉત્તમ,સદ્‌ગુણો વાપરવાને ઉલટ આવે છે.

આ વાત તો જાણીતી છે કે કેટલાંક વિદ્વાનો પોતાના Ideal hero એટલે નકલ કરવા લાયક ગુરૂઓ તરીકે ચોકકસ મહાન નરોને વખાણે છે, અને તેનું પરીણામ આપણે જોઇએ છીયે કે જેઓના રાત દીવસ વખાણ કરે છે તેઓના જેવા થવાને કોશીશ કરે છે જેથી તેઓના જેવાજ સદ્‌ગુણો પેલા વખાણનારામાં પણ માલમ પડે છે. જ્યારે મહાન નરોના વખાણથી આપણામાં આવી ઉમદા શકિતઓ ઉત્પન્ન થાય છે તો તેઓને પેદા કરનાર સર્વેથી શ્રેષ્ઠ અને સર્વેના સરદાર ની તથા માલેકની સ્તુતિ અને ભકિતભાવથી આપણામાં કેવી મહાન શકિતઓ ઉત્પન્ન થતી હશે તેનો વિચાર કરવાની જરૂર છે. ખોદાના ભકતો તેના સદ્‌ગુણોની વખાણ ગાવા અર્થે રાત દિવસ તે ઉપર સ્મરણ કરે છે, જેનાં પરિણામ અને બદલા તરીકે તેઓ પોતે તે શકિતનું કંઇક સ્વરૂપ બને છે. તે મહા કૃપાળુ ઈશ્વિર બાપને પ્યારના સ્વરૂપ તરીકે ગણવામાં (God is love) પ્યારનું જેમ અને લાગણી એવા જોરાથી પ્રકાશશે તે ભોગવનાર ઘણા બીજાઓને પોતાના પ્યારના જોશમાં આમેજ કરી પોતાના આસપાસ પ્યારનું મોટું પડ બાંધે છે. પવિત્રતાઇને ખોદાનો અંશ માની જેઓ તે ઉપર રાત દીવસ પોતાની ભકિતથી મંડયા રહે છે તેઓ શરીરે અને મને પવિત્ર બને છે. વિદ્વાનો ઇશ્વરને ખુબસુરતીના સ્વરૂપ તરીકે ગણી વખાણે છે જેથી કુદરતની તમામ ખૂબસુરતીના તેઓ અભ્યાસી અને પુંજારી બને છે.

જેઓ કવીઓ અને ચીતારાઓ બન્યા છે, તેઓ દરેક ચીજને જુએ છે તેમાં ઇશ્વરની ખુબસુરતી જુએ છે અને તેનાં વખાણ કરે છે. તેઓ એક સુંદર ફુલમાં અથવા સુંદર દેખાવમાં આપણા કરતાં એટલી તો ખુબસુરતી જુએ છે અને એટલા તો આનંદમાં આવે છે કે તેઓ ઇશ્વરને તે ફુલોમાં અથવા દેખાવમાં ભેટયા હોય એમ લાગે છે. તેઓ ઇશ્વરને આ સુંદર દેખાવમાં જુએ છે અને જે આનંદ મેળવે છે તે તેઓ બોલોમાં વર્ણવી શકતા નથી અને આપણાથી તો તે કલ્પી પણ શકાય નહીં.

જેઓ ખોદાને આનંદના સ્વરૂપ તરીકે રાત દીવસ વખાણ કરે છે, તેઓમાં એવો તો આનંદ કોઇ કોઇ વખતે પ્રગટી નીકળે છે કે તેવો આનંદ થોડો વખત ભોગવવાને દુન્યાનું રાજપાટ પણ છોડી દે છે, કારણ તેઓ ખોદાને સર્વ આનંદનો અંશ તરીકે તરીકે માને છે, તેઓ સર્વે વખતે આનંદમાં રહે છે અને સર્વને આનંદ આપે છે, તેઓ સંસારી દુઃખોમાં પણ આનંદી રહે છે.

આ તો જંદગીના એક ભાગ ફકત ફિક્રોરના વખાણના ફાયદા છે. જંદગીનો બીજો ભાગ પશ્ચાતાપ છે.

પશ્ચાતાપ કરતી વખતે જંદગી કરનાર પોતાથી થયલા જાણ્યે અજાણ્યે ગુનાહોને માટે ઇશ્વર આગળ પોતાની દલગીરી જણાવેછે અને ફરીથી એવા ગુનાહ ન કરવાને ઇશ્વરને વચન આપે છે અને એ ગુનાહ માફ કરવાને ઇશ્વરને વિનંતી કરે છે. જંદગીનો આ ભાગ કેટલો ફાયદાકારક છે તે આપણને સહેલાઇથી માલમ પડે છે. જંદગીના આ બીજા ભાગથી માણસ દર દીવસે વધારે ને વધારે સદ્‌ગુણી થવાની કોશેશ કરે છે અને ગુનાહ કરતો અટકે છે, ગુનાહગારેના કામોથી દુર રહેવા અને અને સદ્‌ગુણોમાં વધારો કરવા તે નીરંતર મથતી રહે છે.

પારસી કોનફરન્સની એક વધુ બેઠક ચંદ માસમાં મળનાર છે. સુધરેલી કહેવાતી પારસી કોમ પોતાની વાર્ષિક કોનફરન્સ ભરી તેમાં કોમની બહેતરીને લગતા સંસારી સવાલોની ચર્ચા કરે નો તેમાં મેઝ ફુમરાણ જેવું કશું એ નથી. આ સંસાર [illegible] કોમમાં દસ્તી થયેલે છે જેની છેલ્લાં કેટલાક વર્ષની દરમ્યાન જાહેરની એક મજબી ઓરિયેન્ટલ [illegible] પાયાની ધુમ નીકળી રહેલ છે.

પાર્ટીક સવાલો બાબુ કેકના પારસી કોમના સંસાર વહેવારને લગતા બાહોશ સવાલોનો આવી વગવાળી મંડળીએ સંપ અને પ્રેમાળ લાગણીથી નીકાલ ફડચો કરવાની જે ખુટ છે તેમાં પોતાની ઉલટ હાજરી અને એક સંપીથી મદદ કરવાની આપણી જરૂરછે. આ મંડળમાં સંસારી સવાલો અમથા ઓપીનેઅનાતો રેસાલા મારફતે વંચાયા બાદ ધુળ ખાતા રાખવાને બદલે દર વર્ષે બહુજ અગત્યના સવાલો હાથ ધરી તેમાં ઉંડાણથી ઉતરીને તેનો ચાલુ કોશેશથી મનમાનતો ફડચો કરવાની જરૂર છે. આ વર્ષે ચરચાએલા સવાલો આવતાં વર્ષની બેઠક મળીને આગમચ છેવટના પાર પાડવાની કાળજી પુર્વક તપાસ રખાવી જોઇએ છે. પારસી કોમની બહેતરીને લગતા કેટલાક સવાલોનું તારણ તેમજ ફડચો કરવા અર્થે એક મંડળની જરૂરીઆત છે એવો વાજબી દાવો આપણે સ્વિકારીશું. આ મંડળનાં રીપોર્ટથી પ્રજાને વાકેફ રાખવાની જરૂર છે. છાપાવાળાઓની ફરજ છે કે કોન્ફરન્સની ખૂબીને પરતા સબ્જેક્ટોમાં વખાણી તેની ખામીને જાહેર નુકતેચીનીથી ઇન્સાફ આપવો. વર્તમાનપત્રો એ જાહેર વાંચનારાઓની મતા છે એવો વારંવાર આવવામાં આવ્યું રહીઓ આવે ટાંણે કાં વખાણો નાંખવામાં આવે છે તે આપણે સમજી શકતા નથી,

પારસી કોન્ફરન્સમાં પારસી ઓળખાણ, કેળવણી, કેલન, જન્મ, લગ્ન, વેપાર વણજ હુન્નર ઉદ્યોગ વગેરે બાબતો મજબુતાઇથી તારવી તેનો સામાન્ય મંડળને રૂએ એવો ફાયદાકારક ફડચો થવાની અમલમાં પહેલી જરૂર છે.

ઘણાંક લેખકોની બાબદો મળી છે પણ જગ્યાની તંગાશને લીધે લેખકોને જવાબ અને સુચનાએ વાળી બાબતનો ત્રીજો ભાગ ફેરફારવાર આવતા અંક ઉપર મુલતવી રાખવો પડ્યો છે.

ચાલુ શુભ પ્રસંગ માટે

ચોખા રૂપાના તય કરેલાં ઘટમદાર વાસણો, ફ્લાવરવાઝો, રાબેતા, કળશીયા, ચુમચા, કાશીયા, કપસોસર, ગલાસ, વગેરે મનપસંદ કીફાયતે તઇયાર મલશે, યા વરદીથી બનાવી આપવામાં આવશે.

અરધી સદી ઉપરનું જુનું અને પ્રજા વિસરાસુ ખાતું.

દેશ દેશાવર ગામ ગમર અને ઘરેઘર જાણીતુ થયલું નામ કે જયાથી નોકરો તેમજ બચાઓ પાસે પણ મંગાવવા હરકત જેવુ નથીજી.

રતનજી જેહાંગીર

પોતાના માનવંતા ઘરાકોની ખીદમતમા હરહમેશ હાજર રહે છે. ચોખો અને ઘંટમદાર માલ-વાજબી કીફાયત ભાવ

ચીનાઇ ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર ફેન્સી રૂપાંકામ.

તીમેટ-ટ્રે-ફ્લાવરવાઝો, ફ્લાવર બોલ, ગોલાબાસ, પીગાની, માછલી, નાળીએર વગેરે તરેહવાર ચોખ્ખો માલ હમેશ કીફાયતે મળશે.

અસલ જર્મનસીલવરના

ઘટમદાર વાસણો મનપસંદ, હમેશ ખાત્રી પુર્વક કીફાયતે મળે છે. બહારગામના ઓરડર ખાત્રીપુર્વક વી પી. થી બજાવવામાં આવે છે.

રતનજી જેહાંગીર-બજારગેટ, શેઠજી જીવરાજ બાલુવાલું મકાન.

અમુલ્ય લાભ ! — — **વાજબી ભાવ.**

આ જાણીતી દુકાનની એકવાર મુલાકાત લીધાથીજ ખાત્રી થશે કે-

માલ ભરોસેદાર-કીંમત વાજબી, વાપરવામાં ટકાઉ

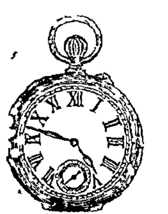

દરેક ચીજો ઘણાજ કીફાયત ભાવે મળે છે. રોસ-કોફ સીસ્ટમ ઉપરથી બનાવેલું સસ્તામાં સસ્તું ઘડીઆળ રૂ૦ ૨) માં મળી શકશે. એ સીવાય વાપરવા લાયક પાંચ વરસની ગેરંટી સાથના વોચીસો.

નં૦ ૧લો રૂા. ૩, નાં૦ ૨જો રૂા. ૪, ના૦ ૩જો રૂા. ૫માં દરેક ઘડિયાલો ઘણાજ ટકાઉ અને ટાઇમ આપવામાં ચોકસ મળશે.

એ ઉપરાંત દરેક જાતના કલૉકો, ટાઇમપીસો તથા દરેક મેકરનાં વોચીસો કીફાયત ભાવે મળી શકશે.

બહારગામ માલ વી૦ પી૦થી જોઈ તપાસીને મોકલવામાં આવે છે.

મંગલદાસ મનસુખલાલની કું૦

નાં૦ ૩૦૩, અબદુલરહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

વળી એક બીજી આગમાં સપડાયલી

ગોદરેજની તીજોરી.

થોડાજ વખત ઉપર ફોર્ટમાં પારસી બજારમાં મોટી આગ લાગી ત્યારે તે ઘરમાં બીજે માળે મી૦ કાવસજી દુબાશના.

વપરાસમાં એક ગોદરેજની તીજોરી હતી.

તીજોરીવાળા ઓરડામાં લાકડાનું ફરનીચર સર્વે બળીને કોયલો થઇ ગયું હતું, તીજોરીના બંને બાજુએ લગોલગ મોટી કબાટો હતી, તે તમામ બળી ગઇ હતી. આગ. એટલી સખ્ત હતી કે તીજોરીમાં સઘળું બળી ગયું હશે એવું સઉ કોઇ માનતા હતા. તીજોરી ઉઘાડતાં અંદરનાં કાગજો વીગેરે સર્વ જોખમ તદન સલામત મળી આવ્યો હતો.

બળી ગયલાં ઘરના પાડોશીઓએ તીજોરી માટે ગોદરેજને કારખાને આવવું શરૂ કર્યું છે,

છેલ્લાં માઈસોરનાં પ્રદરશનમાં ગોદરેજની તીજોરીઓ અને તાળાં માટે બે જુદા જુદા

સોનાના ચાંદ મળ્યા છે.

પ્રદર્શનના બીજા તીજોરીવાળાઓને આગળ તીજોરીઓની તપાસ કરવાની સુચના ગોદરેજે કરી હતી પણ કોઇ કબુલ થયું હતું નહીં.

ગોદરેજ એંડ બોઇસ મેન્યુફેકચરીંગ કંપની.

કારખાનું—ગેસ કંપની પાસે પરેલ મુંબઇ.

Printed at K. A.'s "The Surat Jain Printing Press" Khapatia Chakla Surat by Kaikhusroo Nasarwanji Polishwala and Published by Kaikhusroo Nasarwanji Polishwala from 9-11 Kanta Building, Bombay.

For English Columns please refer the Pages 559 566

માસિક મિત્ર.

MASIK MITRA OR MONTHLY FRIEND

February 1915) સાંકળીયું. (ફેબરૂઆરી ૧૯૧૫.

Editorial.	559
The March Past. By Nariman	563
Retorts and Rhymes. By-A. K. D.	564
Students Columns.	565
A Peep At Some master Minds By—Amatver.	567
કાળા મેંદાં કિવા અંડાળ ચોકડી "વસન્ત"	૫૬૮
રાજા નીહાલસીંગ (ચાલુ વાર્તા) "થેદમા"	૫૭૫
ભાઉનો ડગલો "ઢોંગી"	૫૮૨
ગુજરાતી કહેવત મૂલ અને રૂઢી પ્રયોગ-ર.J.N.P.	૫૮૩
ખરનધંહ (અ. ખ. વેસાવેવાલા B. A.)	૫૮૬
"ધરમડું તુરખાઓ" "દિલખુશ"	૫૮૭
તેહેરાન શેહર રૂસ્તમજી હોરમજજી મીસ્તરી	૫૮૮
પ્રભુ બ્રિટીશનો વિજય કરો.	૫૯૯
તંદુરસ્તી દવા-દારૂ. હો. મે. વા	૬૦૦
કવી શેખ સાઅદી મી. મા. માહન.	૬૦૨
પરચુરણ	૬૦૩
જીગરમા દીગર (રીબ્યુ.) (મશરેક)	૬૦૬
ધીરજનું ફળ. (ટુંકીવાર્તા) Persian Pride	૬૦૭

VOL. 5 NO 44

Office Kanta Building Kalbadevi Road

Annual Subscription (With Postage) Rs. 2-8 only.

પુ ૫ મું. નં. ૪૪

What is

Vitalia

Vitalia is Milk Casein with Glycerophates of Soda and Lime with Malt—It is
The Keystone of Vital Energy
The Ideal Food Tonic & Life Food.

For all cases of Muscular or Nervous Fatigue, Brain Fag, General Debility, Disordered Digestion, Anæmia, Malaria, Typhoid Fever, Sprue, Consumption, Summer Diarrœa, and other Wasting Diseases—of both Children and Adults—It is.

Better than Alcohol.

Testimonials

"Vitalia cured my daughter most wonderfully."

"Vitalia is a splendid Tonic Has done my Father and Mother good."

"Vitalia has had wonderful results I have not felt so fit and well for years."

"Vitalia has wonderful Tonic properties. It has restored me to my normal condition."

વી ટા લી આ.

દુનયામાં પહેલુંજ ઉત્તમ, તેજદાર સાફ, અને હોવત આપનારો પાઉડર છે. એ જોર અને તંદુરસ્તી બક્ષે છે ફક્ત હીંદુસ્તાનમાં ૧,૦૦૦ એક હજાર ડાક્ટરોએ ફરમાવેલો છે.

કીમત બાટલીના રૂપીઆ રા.
દરેક દવા વેચનારાઓ પાસેથી મળશે.

The most popular and artistic Tailoring Department
Chandabhay & Co,
Stylish Man-A Gentleman.

એક સ્ટાઈલીશ માણસ

આજે ખરો ગૃહસ્થ

કહેવાય છે.

મનપસંદ ને ફાંકડા અધમેસના ને up-to-date કપડાં સીવાડવા હોય તો લંડનના કટીંગની સર્વથી ચડતી પરિક્ષાનો ડીપ્લોમા ધરાવનારને ત્યાં માત્ર એક ફેરો મારજો, કારે દરેક ચીજની કાં કુટમાંથી બચશો.

દેશાવરના ઓરડરો મનપસંદ રીતેથી બજાવીએ છીએ.

યુરોપની મુસાફરીના ખાસ પોશાકો સીવવામાં અને મુસાફ્રીને લગતો દરેક સામન પુરો પાડવા માટે અમો નિનહરિફ છીએ.

ડીપ્લોમેડ ટેલર્સ

ચાંદાભાઈની કું.

નં૦ ૩૫ ચર્ચગેટ, સ્ટ્રીટ ફોર્ટ-મુંબઈ.

ડગલા, પાટલુન કોટ, વેસ્ટ.	ટાઇ, કોલર મોજા, રૂમાલ	શર્ટ, બેસાલ બેગ, રગસ.

કોટીન, વીનીશીઅન, વીપકોટ, ફલાનેલ; ચાઇનાસીલ્ક વગેરે વગેરે ઇગ્લંડથીજ મંગાવીએ છીએ, માટે કોઈપણ જાતનું કાપડ કે જમે તેની સ્ટાઇલના ડ્રેસો ટુંક મુદતમાં સીવી આપવામાં આવશે. મત્ર એકવાર અમોને તસદી કરશોજી.

નાના છોકરાંઓ માટે

શકિતની અકસીર દવા.

ડોંગરેનું બાલામૃત.

આ દવાની રૂચી મધુર હોવાથી તે છોકરાઓ હોંશથી પીએ છે. આથી જીર્ણ જ્વર, ખાંશી, હાથપગની કૃસતા વિગેરે રોગનો નાશ થઇ છોકરાઓ તાકાતવાન અને પુષ્ટ બનેછે હાલમાં બજારમાં હમારા બાલામૃતની ઘણી નકલ નીકળે છે, માટે અમારૂં બાલામૃત ખરીદતી વખતે તે ડોંગરેજનુંજ છે, એવી ચોક્કસ ખાત્રી કરી ખરીદવું.

બાટલી એકની કી. ૧૨ આના. [ટપાલ ખર્ચ ૪ આના.]

કે. ટી. ડોંગરેની કું. ગીરગામ-મુંબઇ.

તમોએ આએ નામ જોયુ કે?

તમારી ખાત્રી માટે એક શીશી

દુન્યા હેર ઑઇલ.

જરૂર ખરીદજો

અમારો જુનો અનુભવ જાતી દેખરેખ સાથે જમાનાને અનુસરતું બનાવેલું છે.

અડધા આનાનો સ્ટેંપ મોકલવાથી સેમ્પલ ફ્રી મોકલી આપવામાં આવે છે.

"દુનીઆ હેર ઓઇલ" મધુર અને સુવાસીક ખુશબોથી લોકપ્રિય થઇ પડેલું છે.

તમારા ગામમાં દરેક ખોરાકીવાળાને ત્યાંથી મળશે અને ન મળે તો નીચલે ઠેકાણેથી મંગાવી લેવું.

દુન્યા હેર ઓઇલ. ખરી જતાં વાળને અટકાવી માથાને ઠંડક આપે છે,

દુન્યા હેર ઓઇલ. ચાલુ વપરાશથી બાલને નરમ અને ચળકાટવાળા કરે છે.

દુન્યા હેર ઓઇલ બાનુઓના ડ્રેસ સાથે ખુબસુરતીમાં દશ ઘણો સુધારો કરે છે.

કીમત બાટલી ૧ના ૧૨ આના. પોસ્ટેજ ચાર આના.

એકલા બનાવનાર- **એ૦ ઈ૦ પાટનવાળા**

ભાજીપાલા લેન,-મુંબઇ.

ગુલામહુશેન ઈશમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ

કરાંચીવાલા.

સ્થાપના સને ૧૮૭૪માં

આજ વરસો થયાં વિખ્યાતી પામેલા

BY APPOINTMENT TO

સ્ટીલ ટ્રંકો અને દરેક જાતનાં બોક્ષો બનાવનારાઓ વગેરે.

H. E, The Governor of Bombay.

N°. G. I. "SIR GEORGE SYDENHAM CLARKE"
DESPATCH BOX.

સ્વદેશી માલ. ઉમદા કારીગરી

હમારા લોકપ્રીય બોક્ષો દુન્યાના દરેક ... હજારો મુસાફરો વાપરી દરેક વખત તેનો સંતોષ જાહેર કરે છે. હમારા બોકસની રંગીન બનાવટની પીછાનના બદલામાં હિંદુસ્તાનમાંથી ૧૩ સોનાનાં ચાંદો મળ્યા છે

જેથી સરકારી મોટા અધીકારી ખાતાઓ, હાઈકોર્ટ, સોલીસીટરોની ઓફીસો, બેંકો, તેમજ દેશી અધીકારીની ઓફીસો અને પેઢીઓમાં

પ ભુજ વિશ્વાસથી અને ઉંમરથી હમારા દફતરો રંગીન દરેક જાતના બોક્ષો વપરાય છે.

કામ જોઈ ખાત્રી કરજો)

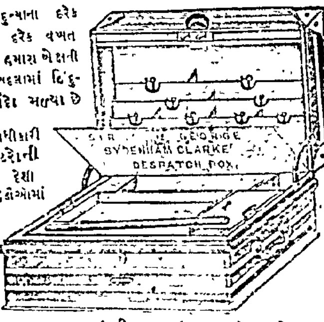

(ઇંગ્લીશ માલને બાજુએ મુકશો)

વધુ વીગત માટે હમારૂં 'પ્રાઇસલીસ્ટ' મંગાવી ખાત્રી કરો.

ગુલામહુશેન ઈસમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ.

(કારખાનું કેમ્પ કરાચી) શોપ રૂમ નં. ૧૭-૧૮ હોર્નબી રોડ, મુંબઇ.

પ્રદર રોગ માટે રામબાણ ઉપાય

ખાતરી ભરેલી અકસીર દવા.

પ્રદરનું દરદ સ્ત્રી જાતિમાં ઘણું સાધારણ હોય છે તેને અંગ્રેજીમાં દરદને સાધારણ રીતે (WHITES—વ્હાઇટસ) કરી કહે છે અને આપણા દેશની સ્ત્રીઓ એ દરદને પાણીનું જવું એમ કહેછે. જુવાન અને મજબુત બાંધાની સ્ત્રીઓ કરતાં નાજુકતબીયતવાળી અને મધ્યમ ઉમરની સ્ત્રીઓમાં ખાસ કરી એ દરદ જોવામાં આવે છે. ઘણીક સ્ત્રીઓને તેમની ખીલતી જુવાનીમાં પુર તંદુરસ્તી સાથે ફરતા હરતા આપણે જોતાં છતાં પણ તેઓ પ્રદરથી પીડાતી નહિ હશે એમ માનવાને વધદો પણ એકવાર આનાકાની કરતા લાગે છે પણ વખત જતાં પ્રદરનું દરદ શરીરમાં ઉંડું ફેલાતું જાય છે અને જો વખતસર તેનો ઇલાજ ન કરવામાં આવે તો તેથી ગર્ભસ્થામાં બગાડો થવાનો તથા એવા બીજા દરદો થવાનો સંભવ રહે છે, વળી તે સાથ **મગજની નબળાઈ**, કળતર, **અશક્તી, મુર્છા (ચકકર) આવવી, વખતો વખત પાણી પીવાની મરજી થવી, દાહ, છાતીમાં** વગેરે બીજાં ઘણા દરદો ઉત્પન્ન થાય છે, અને છેવટે કોઇ કોઇ કેસમાં **ક્ષય (ધાસણી)નો નાશકારક રોગ** લાગુ પડે છે. પુરૂષોમાં જે ખરાબી ગરમ (સ્પરમેટોર્યા)નું દરદ કરે છે તેવીજ ખરાબી સ્ત્રીઓમાં પ્રદરનું દરદ કરે છે. શરૂઆતમાં પાણી જેવો પદાર્થ સહેજસાજ પડતો જણાય છે, વખત જતાં ધીમે ધીમે જાડો થતો જાય છે. વખત જતાં તે સહેજ રંગ પકડે છે, અને પાછળથી તે સહેજ લાલ પીળો કે ભુરો માલમ પડે છે. શરીર દિનપર દીન ગળાતું જાય છે, શ્રમ કરતાં **થાક ચઢે છે, ચકર આવે છે, અનાજપર રૂચી થતી નથી, છાતીમાં ધબકારા થાય છે, અને રફતે રફતે ચહેરો ફિકો નિસ્તેજ** પડે છે, અને દરદીનું **શરીર શોષણ** થતું જાય છે.

શરૂઆતમાં પ્રદરની દરકાર સ્ત્રીઓ જરા પણ કરતી નથી પણ જ્યારે એ દરદ જડ ઘાલી બેસે છે અને **ત્રાસ** આપવા **માંડે** છે ત્યારેજ તેનો ઇલાજ કરવા આતુર બને છે.

અમારી **પ્રદર રીપુ** નામની દવા ઉપરના દરદ માટે એક ઉત્તમ ઉપાય છે **આ દવાનો ઉપયોગ કરવાથી સ્ત્રીઓના શરીરમાં પ્રદરથી ઉત્પન્ન થયેલાં તમામ** દરદોનો જડમુળથી નાશ થાય છે. ફકત એકજ શીશી વાપરવાથી ફાયદો થાય છે કીં. રૂ. ૩.

મળવાનું ઠેકાણું:—

સપટની કું૦

કેમીસ્ટો.

કાળબાદેવી રોડ-મુંબઈ.

LOOK OUT SHARP
K. IDA & Co.

ILLUSTRATED CATALOGUE SENT FREE

KALBADEVI ROAD, BOMBAY

Dealers in
HIGH CLASS
SPORTS GOODS

Cricket Bats,
Tennis Rackets
Badminton Footballs
&c.

કે. આઈડાની કું°

દરેક જાતની રમત ગમતોની સામગ્રીઓ
ચનાર, રાનારાઓને એકવાર અમારી
સિદ્ધ દુકાનની મુલાકાત લેવાની અરજ
રીએ છીએ. ચાલુ સીઝનનો નવો સ્ટોક
આવી પુગ્યો છે.

ભાવો અતિશય સીધા.
રુમ બીલડીંગ, કાલબાદેવી રોડ,
મુંબઇ

દગાખોર નકલીઓ.

રાજા રજવાડામાં વખણાતી "બાદશાહી યાકુતી અનંગવિલાસ" ને મળતેજ નામે બીજી નકલ નીકળે છે માટે એવા નકલીઆની દગા ભરેલી જાહેર ખબરથી સાવચેત રહેજો અમારી બનાવેલ યાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારાં ઔષધાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતિ અનંગ વિલાસ.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરૂષાતન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરૂં પુરૂષતાન આપે છે. ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈ પણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂ. દશ.

બાદશાહી સુનાની લેપ.

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે અને તે ગુપ્ત ભાગની નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરૂષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમદ ઈલાજ છે. આઉન્સ એકની ડબીના રૂપીઆ આઠ. તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખરચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ.

રાજકોટ-કાઠીયાવાડ.

VOL. 4 { "MASIK MITRA" } No. 44

February, 1915.

EDITORIAL

Peace to come:

Civilization, espcially, European civilization was supposed by general consent to have reached that state of perfection when no more touches of grace were required to complete its course perfectly. Socialists then were, who were jabbering away leisurely to disband the soldiery of nations and to bring about that glorious millenium the golden age, that sages had visioned and poets thought time immemorial. But now—

Faint the din of battel brays
Distant down the hollow wind;
War and terror flee before
Wounds and death are left behind

This is no illusion, it is a grim reality; for war, horrid dreadful war is now raging furiously in the once most fertile plains of " Goddess Europa " seats of learning and centres of civilization are deluged deeply with blood of thousand and thousand, of men. But who is to be accounted for this horor stricken field of destruction, this pouring of blood of thousands of innocent human beings, this terrific vandalism and barbarous outturning of the most civilized of European nations. That man who is the author and originator of all these dreadful happenings is that German Kaiser, that military despot Emperor Wilhelm, who is over anxious to play a sensational part in the war drama of the world, with excentric schemes of his own originality and perhaps with a desire to bring the great Napoleon into a *human eclipse.*

The German Cause in the war of 1870- 71 was a righteous one; and this was the reason of its being justified by subsequent events which were truly glorious on the Prussian side. It would have been well for this German Napoleon if he had considered what happened to France nearly a hundred years ago when she became contented with a moderate share of world-influence after terrific struggles under the great Corsican We know for certain that Germany has been for the last few years teething with warlike atmos-

phere, and that the war-lord of Europe was extremely anxious to display his cloven hoof, when also, he could with fortune's smile show his predominance over the powers and keep up the reputation won in the France-Prussian war. But at last the bubble has burst, and Germany now find that the steps taken by her had better been withdrawn. The autocratic emperor stands before the world an inveterate enemy both to civilization and to the creation of God.

But who is to play the policeman on behalf of the civilized world. That task of honour and justice has been gallantly taken up by England, with blessings and benediction from the four corners of the grateful world. The British vulture is as far-sighted as the German Geier, and both have descended into harrowing circles in the arena of war to decide whether justice can or cannot triumph over Aggression. At this time Britain again expects every man whether Indian or Englishman, to do his duty. Every sacrifice must be made and has been made to a certain extent, to help " this tight little island," trusting in the integrity and righteousnees of the cause. The clouds of loyalty and zeal to our Emperor have been passing over Hind. when the spirit is such that even the frontier man -the Afridis- of Afghanistan have entreated Britain to allow them to fight shoulder to shoulder with the Allied forces against the common enemy of civilization. If once we would curb down the ambition of this powerful German autocrat there would be peace and happiness throughout the world for many a century,

God Save the King Emperor

Education in the Bombay Presidency.

The results of the last Matriculation were a *Sudden* signal from the authorities to raise the Standard of English all throughout the University Examinations. The whole curriculum has been revised and new types have been cast for preparing graduates and members of our Alma Mater in future.

However much the University tries to improve its material with an uptodate curriculum, considerable amount of consciention work is left to be done by teachers and assistant masters both in schools and colleges. In the latter circles we require very urgently honest men who can devote the best part of their lives in service of these crude brains of young men, who are to be the pioneers of the generation to come and who, not much minding "Mammon" can live exemplary lives and set so many ideals before their disciples In the former we want all round men of *average* abilities and hard-working youths who can tactfully impart elements of knowledge to our boys and girls. With the help of these let us endevour to polish and improve the English of the lower classes and produce better material for the hard test of Matriculation and University Entrance for future years. But let us

at the same time appeal to the university to show grace to present numbers, till we should be in a position to send up-to-date candidates. Let those who have already finished their schooling not suffer for the faults of others and be unnecessarily kept back and prevented from joining higher institutions.

It is indeed a pity in an advanced Presidency, like ours that there are only ten arts colleges for thousands that are increasing in numbers day by day. We cannot therefore cut down the number of Entrance students but can charitably add to the number of colleges in important centres. We are glad to hear that the scheme of starting the Karnatik college is taken once more in hand and also that a Poona High School is to be raised to an arts college. It at the same time does not seem possible to start new arts colleges in the near future. The difficulty can therefore be solved partly by extending the already existing institutions and partly by increasing the Staff, and Government should generously help them in this matter. The university has now a days cancelled the Previous examination so that some uptodate and model High Schools could as well be, trusted with this work of the first year's course in arts. This would greatly check the rush into the few colleges that are at our disposal. These last might well begin with the Intermediate arts and science courses and prepare students for higher examinations only.

These are points which our educationists had better consider seriously before deciding or predicting that there should be 25 per cents results at this and only 20 per cent at the next examination.

A HAPPY OMEN.

Here is a happy omen evolved out of the following arangment of the names of the Allies :—

Ser **V** ia
Belg **I** um
Fran **C** e
Bri **T** ain
Britain **O** verseas
R ussia
Japane **S** e

Education, in its deepest sense, is not the equalizer, but the discerner of men.

Ruskin.

If you have the abilities of all the great men past and present, you could do nothing well, without sincerely meaning it and setting about it.

Dickens.

A fault which humbles a man is of more use to him than a good action which puffs him up with pride.

Thomas Wilson.

It is better, going through the world, to have the arms chafed in that narrow passage, than the temper.

Dickens.

We have much to enjoy in the quiet and retirement of our own thoughts.

Longfellow,

Do not allow a trivial misunderstanding to wither the blossoms of spring. *Dickens.*

રમુજી ટુંકી વાર્તા.

લખનાર ઢોંગી.

તાજે કલમના ઘોટાળા.

પાર્લામેંટના એક જાણીતા સભાસદના દસ્તક ઘણુંજ ખરાબ, અને ઘણીજ તકલીફ પછી ઉકેલી શકાય એવા હતા. તેણે એકવાર પોતાને મત આપનાર ઉપર કાગળ લખ્યો જે કાગળોમાં તેણે પોતાની વીરુદ્ધ પક્ષ માટે ચોકકસ ઇસારાઓ કર્યા હતા. એક અઠવાડયું વિટયા બાદ પેલો પાર્લામેંટનો મેમ્બર અને તેને મત આપનાર બંને ભેગા થતાં પહેલાએ જણાવ્યું "તને મારૂં કાગળ મળ્યું કે ? તું તે ઉકળાવી શકયો કે નહિ" ?

"હા આખું કાગળ તો જેમ તેમ વાંચ્યું પણ દોસ્ત તેં નીચે લખેલી 'પોસ્ટસ્ક્રીપ્ટ' (તાજે કલમ) મારાથી ઉકેળાવી શકાઇ નહિ મેં તારૂં કાગળ આ શહેરમાંના દરેકને વંચાવી જોયું પણ કોઇથી તે તાજે કલમ ઉકળાવી શકયું નહિ. તેઓએ આખું કાગળ બરાબર વાંચ્યું પણ તાજે કલમનો એક હરફ પણ તેઓમાંના કોઇથી વાંચી શકયો નહિ." તે મત આપનારે આમ કહી તે કાગળ પોતાના ખીસામાંથી બહાર કાઢયું, અને તે પેલા મેમ્બરને આપ્યું.

"અરરર નખ્ખોદપર નખ્ખોદ" તે મેમ્બર કાગળની તાજે કલમ વાંચતાં બોલ્યો "તેતો મારો પણ કાંઇયો, દોસ્ત.

"એટલે તે કેવી રીતે !" પેલા મત આપનારે અજાયબીને પુછયું.

"આ તાજે કલમમાં મેં એમ લખેલું કે 'દોસ્ત, આ કાગળ વાંચીને ફાડી નાખજે મારો પરસેટનું પેટું સળગાવી દેજે, પણ કોઇને વાંચવા દેતે ના-ખાનગી છે.' મેમ્બરે તાજે કલમનો તરજુમો કરતાં ઉમેર્યું.

"પણ ત્યારે ખુલાસા તરીકે એમ લખ્યે કેની!" મત આપનારે હમ કરાવ્યો.

સૌથી સરસ સર્ટીફીકેટ કોણની !

એક ગામડાનો પાદરી એકવાર પોતાનાં કોઇ કુટુંબમાં ઘણો લાંબો વખત સુધી પડી રહ્યો, પણ જ્યારે આખરે તે પોતાને વતન જવા નીકળ્યો ત્યારે તેનાં કુટુંબીઓ તેનાં વગર તેઓને સોદવાશે કેમ એ વિચારથી અતીશય દલગીર થયા.

"ઘણોજ નેક અને ઘણોજ ભલો હતો," તે કુટુંબનાં વડાએ જણાવ્યું.

અરે એનાં જેવો ભલો અને નેક આ આખી દુન્યામાં તો શું પણ પેલી દુન્યામાંથી કોઇ નહી હશે," કુટુંબના વડાની બાયડીએ તેની તારીફમાં જણાવ્યું.

"અને વળી એની સંગતમાં આપણને ઠીક ગમ્મતથી પડતી'તી, અને કોઇનાથી વાંક પડતો તો ઉલટો તેની તરફ દયા બતાવતો હતો," કુટુંબના વડાના પોયરાએ કહ્યું.

"વળી સુદલા આગળનું કામથી જાણ‌તો તો, અને જે ભોણાપર મુકે તે પર શુકાના કરતો, અને બીચારો કોઇ વખતથી બમણો ફફડતો તો નહિ." કુટુંબના વડાની છોકરી બોલી.

"ઘણોજ શાંત મગજનો હતો" કુટુંબના વડાની બહેને કહ્યું.

જ્યારે બી તે બહારથી આવતો ત્યારે હસ‌વાની હતા પોતાની સાથ લઇનેજ આવતો કુટુંબના વડાની સાસુ, જે જમાઇને ત્યાં દસ મહીનો થયાં ધામો નાંખી બેઠેલી હતી, તેણીએ જણાવ્યું. પણ સૌથી સરસ સર્ટી‌ફીકેટ પાદરી સાહેબને કુટુંબના વડાની બુઢીમા તરફથી મળ્યા.

"એનાં જવાથી મને પણ દુઃખ ઉત્પન્ન થયું છે. આ ઘેરમાં આપો દીવસ માખી બન બન થવા કરે છે તેને પકડવામાં એનાં જેવો ઉસ્તાદ માખ મારૂ બીજો મેં કેઇ જોયો નથી."

"The March Past."

By Nariman.

It was an autumnal evening when snatching my stick from the cloak-pins I proceeded towards the long road serpent—like in its shape, leading towards Baker's Hill. The sun was, then, resting his huge disc on the edge of the dark blue mountains of the Bhuleshwar range, and gilding red the accumulation of clouds, through which the fiery rays shot and played merrily on the sere and red brown grassy slope of the Hill. I sat me down on the fragment of a rock, and the fallen leaves rustled and crackled as I fell into a posture half-reclining half-sleeping. The sun was hiding behind, when shorly after, the rays flickered and died out.

The scene immediately changed; and I found myself a spectator in a large crowd of gaily clothed people, who deferentially bowing gave place to me in the front line. I marked that they were clad in the ample folds of the huge snow-white cloak which was tightened at the waist by a green cloth 'cummerband.' They were tall, stout-limbed and very active. Their caps white as snow were conical in shape with the paint facing the front. They jabbered away among themselves, in a strange tongue with many gesticulations and waving of hands enthusiastically.

A marble palace supported in long rows of rose-wreathed columns of huge and beautiful structure opened before my wondering eyes. A very wide road paved with square blocks of stones, curved down between the huge and ever-increasing crowd of spectators and the magnificent pillared hall of the King, towards a gracefully built bridge of gigantic strength which spanned the broad river, on the other side of which could be seen the palatial buildings of the nobles and the magnates of the town, with the intermingling rows of tents and gay colored Shamyanas. All of a sudden a push fell, and a very deep silence pervaded on all sides. The Great King had come out with his glittering band of nobles, whose clattering of swords with their thighs could be heard very distinctly. The King sat facing his people on the soft cushioned throne of dark marble; beneath his feet was a stair-case of marble which was so broad that a horseman could climb up without any difficulty to man or animal. A band of about two hundred fairfaced children of cherub-like expression passed by the King in fours chanting a very melodious and long strained musical tune that gradually rose and fell. These little angels had their heads lined with rose-wreaths, and held by the right hand the chain of the golden goblets exquisitly carved, and which smoked perfumes swinging merrily in the hands of that merry group of cupid-like creatures.

The tune was taken up by a troup of little girls, who were dressed in loose muslin of spotless white, which was tightened at the waist by a dark red band of roses quite full blown, and whose pretty heads were entwined in circlets of olive leaves. These fairy-like creatures carried harps, and swept their little tender fingers over the strings so swiftly and gracefully that the music which they produced appeared more of heavenly creation than that of this Earth. When these had passed, my gaze was directed towards the next advancing group of magis in their white robes, strange caps, and mystic wands which they held in their hands with supreme dignity. They were singing in a lofty voice the verses of the Ahunavaiti Gatha that thrilled and filled the whole

atmosphere with serenity and the glorifying sense of the Divinity. These were led by the High Priest who bowed to the King, standing at the head of the stairs to greet him. At that time a great shout by the spectators rent the sky. When this had subsided the Priest and the holy brethren stood beside the King's throne. *(To be continued)*

Retorts and Rhymes.

By—A K. D.

An absent-minded man entered the cabin of a ferry-boat smoking a cigar. "You can't smoke here, sir," said an irascible passenger, "this is the ladies-cabin."

The gentleman replied "I beg your pardon; I ought to have known that this was not gentlemen's cabin, when I saw you here."

• • • •

A Russian Officer said to Napoleon that his countrymen fought for glory and the French for gain 'You are right,' said Napoleon, every one fights for that which he does not possess.'

• • • •

A lady asked a physician whether snuff was injurious to the brain. No, said he, 'For anybody who has any brains never takes snuff.'

• • • •

A nobleman who had been satirized by Voltaire gave the poet a drubbing. Voltaire asked the Duke of Orleans if he would do him justice in the matter. 'Sir,' replied the Duke, 'It has been done you already.'

• • • •

A dangerous medicine was praised by a lady, who advised many to take it. 'I know many who praise it to the skies.' 'No doubt madam, for it has sent many to the skies to praise it.'

• • • •

If a man left you a hundred pounds would you pray for him.'

'No I should pray for another like him?'

• • • •

A man carrying a looking glass said to a boy, 'come here and look into the glass you will see a monkey.' 'Ah, indeed,' said the boy, 'How did you dis-cover it."

• • • •

Said a pompous husband whose wife had stolen up behind and given him a kiss. 'Madam, I consider such an act indecorous. 'Excuse me,' said the wife, "*I didn't know it was you.*"

• • • •

Pope sneeringly asked a young-man "What is a note of interrogation?" He replied looking at Pope's figure, "It is a little crooked thing *that asks questions!*"

• • • •

An Irish girl at play on sunday, being accosted by a priest with 'Good morning, daughter of the evil one,' meekly replied, 'Good morning **father.**

• • • •

A lecturer asserted that art could not improve Nature. A sceptic in the audience called out, 'How would you look, sir, without your wig.'

Students' Columns.

Evils of Examinations:

In these days when so much has been said about the value of Public examinations the words of sir Oliver Lodge will be quite appropriate. "External examinations which have to be prepared for specially are hampering to the teaceer. They tend to keep his attention directed to some artificial end, and to the mind and will of another, rather than to the immediate object of his work—namely, the drawing out and devepment of the minds committed to his care." With the introduction of revised methods of putting questions in our University examinations, the teaching in the class room, must also improve greatly. The days for "dissection, tabulation, analysis, parsing and full annotation" are gone; the authorities have seen the futility of **cram cram** examinations. "One or two weary battered, hackneyed poems" say Mr. Wren, the Soldier and the scholar, "parsed, analysed, paraphrased and annotated to death for an examination, does not constitute a year's 'Literature' for a class."

* * *

A New College in the Bombay Presidency.

The Karnatic College is a topic of the day, and while some prefer Colleges and higher institutions established only in big cities like Bombay, Poona and Ahmedabad, others contend that our "villages" and "jungles" should be converted into "gardens" as early as possible. We trust the Bombay Government will soon find out a way to start this proposed new Institution in our Presidency and thus help towards the advancement of learning in this part of India.

We also hear that one of our native High Schools in Poona City is shortly to be raised to a College and with this view the authorities have applied to the University for its affiliation. Surely, money spent on sound Education in these days will be most beneficial to the Country.

Foreign Stundents at American Colleges and Universities.

A grievous fault lies at the door of those who say that Germany alone is a great foreign centre of learning. The Americans have already done what the other countries of the world will take considerable time to do. We are pleased to learn that in 1913 there were 4,222 students from foreign countries studying in America. There was an increase at once of 577. Canada has the largest representation, there being 653 of its students there China and Japan also are not far, the former has sent 594, whereas the latter island has supplied 336. There is no scarcity of oriental peoples too. India has 162, Turkey 143, Koria 13, Persia 21 and Siam 13 students learning various arts in that united country.

The abundance of higher educational opportunities in the British Isles has not prevented 212 British students from studying in America. The other European countries have also given their respective shares. People call Germany the Mecca of the studious, and yet we have no less than 122 German pupils working in American academies. Countries like Australia and Africa have given their humble shares too.

" Clever Cuts "

Gathered by— " Adal "

Bad indeed ?

A careless compositor in setting up the words " Woman; without her man would be a savage " put the punctuation in the wrong place which made " Woman without her man, would be a savage.

An essay.

A little girl wrote the following composition on " men ";— "Men" are those strange beasts whom women marry. They drink and speak and swear and never go to church. They are those white elephants whom women have to maintain. They are more logical than women and perhaps more zoological. Both men and women sprang from monkeys, but the women sprang farther than the men. "

Once for the Professor.

The lecturer was a genial nice well travelled man known as Professor Key. He would often like to introduce interesting facts concerning the manners and customs of the countries he had visited.

On this particular occasion his subject was " Spanish History " and he felt it was necessary to illumine his discourse.

" As no doubt you know gentlemen " he said " when a man attains to eminence in Spain, he is knighted exactly as occurs here, but then he is not known as " Sir ', but as " Don " ".

" Then I suppose Sir " gravely responded a clever young man from the back seats " if they knighted you, you would become a "*Don-Key.*"

The cause.

" Opportunity may knock at every man's door " writes a disappointed wretch, who failed to take time by the forelock " but to me, opportunity has always seemed more like one of those small boys who ring the door bell and then run away ".

A Peep at Some Master Minds.

By:—Amateur.

Perseverance......
Keeps honour bright, to have done is
to hang
Quite out of fashion, like a rusty nail
in monumental mockery.

Shakespeare.

How happy is he born and taught
That serveth not another's will,
Whose armour is his honest thought,
And simple truth his utmost skill.

Wotton.

An easy conscience is a perpetual feast.

Seneca.

One Good mother is worth a hundred schoolmasters.

P.Herbert.

It is a great mistake to make friends of the wicked and foolish, it is unwise to make enemies of them, for they are very numberous.

Lord Avebury

Some, feelings are to mortals given,
With less of earth in them than heaven.

Scott.

Questions for Consideretion.

I What bearing has the truth "that the worth of a man depends not upon his Knowledge but upon his will" on school organisation.

II. " School-life and home life should be complimentary parts of the best life." Discuss this.

III. Discuss:—

" Conduct is three-fourths of life" and its application in School.

IV. What can the Head master do towards making parents understand the importance of their taking an interest in the work of their Children's School ?

V. Do you believe in concrete rewards for attendance, work, progress and conduct? what form should they take?

Reviews and minor notices.

Story Poems for Composition;

By P. C. Wren p. p. 133

Mr. Wren, the well known Scholar and Soldier has done much for our Indian students and here is his latest publication to help them in their composition work with 73 beautiful, Stories told in verses from different poets, We recommend this volume to all our Indian friends who prefer the idea to the matter of poems.

Only a few Copies are available

THE WAY TO ENGLISH PART I.

BY M. F. Mulla, M. A. B. Sc.

Head Master, General High School.

Sir J. J. P. B. Institution.

Preface by

Prof. B. SCOTT M. A.

હીંદુ સંસારની એક ટુકી વાત] **કાળાં મેંઢાં કિંવા ચંડાળ ચોકડી** [લેખક, " વસન્ત "

(મણકો ત્રીજો, સાધન પાને ૩૫૦થી ચાલુ)

મણકો ત્રીજો.

નગ્ન ભુતોનો દેખાવ.

જબ જાગા તબ હુવા સાવારા;
ઠડ ગઇ નિદ્રા ભયા ઉજીઆરા.
પ્રકીર્ણ.

ત્રયોદશીની રાત્રી વીતી; પૂર્વાકાશમાં મધ્યકાલે વધુ શ્રમીત થવાથી વા સતીની લજ્જા લુટવા મરિના અફળ પ્રયત્નનું જ્ઞાન થવાથી રકત વર્ણીત સૂર્ય અસ્તાચળપર આરૂઢ થયેલ તે અત્યારે પોતાના સપ્તમુખી અશ્વવાળા રથપર સવાર થઇ અરૂણ સારથી જોડે ક્ષીતિજમાં આવી પહોંચવાના પડઘાઓનો તેના ચોપદાર કુકડાઓ તથા આગમન કાળે પ્રભાતકાળમાં મંગલ્ય ગાયનો લલકારનારાં પક્ષીઓ દ્વારા પનિ ભાસ થવા લાગ્યો. નિશાચરો તેમજ રાત્રીના અંધકારમાં કાળાં કાર્યો કરનાર દુર્જનો સત્વર જેને જેમ ફાવે તેમ આડવાટે પોતપોતાને ગુપ્ત સ્થાનને માર્ગે પડતાં હતાં. રાત્રીના બે પ્રહર ઉજા- ગરો કરનાર સોનેરી ટોળીવાળા આ સમયે ગાઢ નિદ્રા લેતા હતા. તેમનો ઉઠવાનો સાધારણ સમય પણ આઠ વાગ્યાનોજ હતો: જ્યારે આજ રાત્રે તો દુ:સાહસ કરવા શીકાર ખેલવા–કુમારીબાળાનું સતીત્વ નષ્ટ કરવા ગયલા એટલે પછી શ્રમીત થવાથી અત્યારમાં તો ઉઠેજ શાના ! વળી કરેલ સાહસમાં યશ- સ્વી ન થવાથી તેમને નિદ્રાએ પણ ઘણે અસુરિ અનેક વિધ વિચારો ઉપજ્યા પશ્ચાત્ તાકડીઓ મરાવી પોતાને ખોળે લીધા હતા. રકતવર્ણી સવિતા નારાયણ ધીમે ધીમે પૂર્વ ક્ષિતિજપર હાસ્ય કરતા ચઢ્યા અને સર્વ મનુ may knock પ્રવૃત્ત થવા લાગ્યાં, wanted to take time નાના પ્રાતઃ નિત્ય seemed more like one ફરેબ થવા run away ".
ગોઠવી તેને
સનપર પડયે

Physician

Physician is a man " says Byron,
and then takes away all the " char

Similarity.

" A woman, an ape, and a
The more you beat them the

ઉપર કરયું
પેટી ઉઘાડી
સોડે ચોમ્યું

અને કોનાપર શા વિષયે લખી તે અત્યારે તો અમારી કલ્પના તેમજ જ્ઞાન બહાર છે પણ સમય આવતાં આપોઆપ જણાશે. પશ્ચાત્ પુરના મોટા બજારમાં જઇ એક યુ- રોપીય દુકાનેથી એક ભારે મુલ્યવાન યંત્ર ખરીદ્યું. તે શું હતું તેતો હું કહી શકતો નથી કારણકે તે મેં અગાઉ કદી જોયું ન હતું તો કલ્પનાના ઘોડા પણ શી રીતે દોડાવી શકું ! પણ કાંઇક ફાનસને મળતું આવતું કાગળ તથા કપડામાં ઢાંકેલું કાંઇક હતું. મુકામે લઇ જઇ મંજુષામાં મુકી તાળું લગાવ્યું. પશ્ચાત્ ચાર વાગ્યા સુધીનો બાકીનો સમય આમતેમ રખડવામાં ગુજાર્યો. બરાબર ચાર વાગતાંજ કૃષ્ણલાલને મળવા ગયો. તેની જોડે રાત્રે કરવા ધારેલા સંકેતનું વિવેચન ચલાવ્યું. થોડો સમય થયો નહીં એટલામાં તો ચતુર- દાસ અને છોટાલાલ તે માર્ગે જતા જણાયા તેમને ઉભા થઇ આવકાર આપ્યો તથા કુશળ વર્તમાન પૂછયા. પરંતુ તેમનાં મુખ એટલાં તો ગ્લાનીયુક્ત અને દુભાયલાં જણાતાં હતાં તથા તેમના પાપી અંતઃકરણમાં કોણ જાણે કેવાએ પાપી તરંગો રચાતા હશે કે તેમણે વધારે સમય વ્યતીત ન કરતાં ચાલતી પકડી. તે નેત્રને અણુસારે લક્ષમાં લેવડાવી ઇશ્વરલાલને ખોળી કાઢી આડીઅવળી વાતો કરી રાત્રીનો વિષય કઢાવવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ તેમાં સુફળ પ્રાપ્ત થયો નહીં, એટલે તે વાત ત્યાંથીજ પડતી મુકી. તેને મનતો આમજ થતું કે ક્યારે રાત્રી પડે અને એ દુષ્ટોને તેમની ખરાબ વર્તણુકનાં ફળ ચખાડું પણ અરે ! તેનું વામનયન ફરક્યું. વળી આ શું !! શું કંઇ અનિષ્ટ થશે. ના, ના, એમ તો ન બને કારણ કે એમાં કાંઇ તેને સ્વાર્થ ન હતો, ઉલટું ધર્મનું કાર્ય છે. એક નિરાધારને ઉધાર આપવાનું પુણ્ય હાંસલ કરવાનું છે. વધારે વિચાર કરવાનું મોકુફ રાખી હોય એમ કુકલ્પના કરતું અટકાવી ગમ્મત ઉપર ચિત્ત લગાવ્યું.

આવી રીતે સમય ગુજારતા દીવસ રાત્રી પડી. અસ્ત પામતા સૂર્ય અનુ

ગામી પ્રકાશ જોડે અંધકારનો ભેટો થતાં થોડો સમય પુષ્કળ યુદ્ધ ચાલ્યું. અંતે સૂર્યના સેતાનીઓ પાછળ હઠયા અને ચારે દીશામાંથી અંધકારે નીચે પૃથ્વી પર કુદી આવી પોતાની સત્તા સર્વત્ર સ્થાપી દીધી. તેની અગમચેતી તરીકે દૂર સીમમાં શીયાળવાં આદિ નિશાચાર પશુઓ પોતાના કુઠોર સાદે પોકારવા લાગ્યાં. સ્વગૃહે પાછાવિળતાં પક્ષી વૃંદ વિવિધ પ્રકારનો કિલકિલાટ કરી અંતે કંટાળી શાંત થઇ ગયો. જેમ અંધકાર વધતો ગયો તેમતેમ પોતાને કોઇ ભાસ પડવાથી કે શાથી પણ મનહર શીઘ્ર મુલ વૃક્ષ લતાઓમાં ઘડીકમાં અહીં અને ઘડીકમાં તહીં ઉડતાં વિચિત્ર નાદ કરતું હતું. નિત્યાનુંસાર કાળતો પોતાનું કાર્ય કરતો ગયો અને રાત્રી પણ સુન સુન અવાજ કરતી વધતી જતી હતી-યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થવાની અણીપર આવતી જતી હતી. બરાબર નવનો ટકોરો ઘડીઆળમાં પડયો કે આગળ જણાવેલી શેરીમાં ઉપરોકત પ્રવાસી આવ્યો. તેના હસ્તમાં આજે કોઇક બીંદડી પકડેલી હતી. કૃષ્ણલાલ પાસે અંધારામાંજ બેસી કંઇક યંત્ર અટારીના હેઠળના ભાગમાં ગોઠવ્યું તથા બે ત્રણ વાર ખેંચી કોઇક હાથો ફેરવ્યો. પશ્ચાત્ છુટું મુકી હસ્તની આંગળીઓ ધીમે ધીમે યંત્રના કળપર નચાવવા લાગ્યો. થોડા સમયે તેમ કરવું બંધ કરી પુનઃ બીંદડીમાં વિંટાળી દીધું. એક બીજી બીંદડી લઇ ઉતાવળે કૃષ્ણલાલને જોડે રાખી વક્ર કાષ્ટ ગૃહવાળે નાકે આવી પાસે આવેલા કોઠના એક બાકોરામાં કાંઇક ગોઠવ્યું અને કૃષ્ણલાલને બાજુમાં છુંપાવવું કહી પાછો ગયો. ગઇ કાલવાળાં સ્થળે થઇ છપાઇને અંદરની વાતો ધ્યાનથી સાંભળવાં લાગ્યો. કાન માંડતાંજ તે આશ્ચર્ય ચકીત થયો. તેના આશ્ચર્યનું કારણ એ હતું કે અંદર ભીમરાવ તથા છોટાલાલ ગાયનલલકારી પોતાની સ્થિતિનું ભાન કરાવતા હતા. તે ગાયન સાંભળ્યા મુજબ ટપકાવી દીધું છેઃ—

નવી નાજુક નારી, નવા પીયુની પ્યારી,
ન્યારી, ન્યારી, ખૂબીએ ન્યારી
જોબનના બાગે જુવંતી લાગે.
પ્યારી, પ્યારી, પ્યારી પ્યારી-નવી૦
અરસ પરસ રસની રેલ,
રમે રંગ ભર છબીલી છેલ,
કામની કુંદનના સમ કાય,
કંચમણીને મઢી બજાય,
પ્રેમ ધૂન કેરી અંગ અંગભરી ખુમારી-નવી૦

"વાહ, હવે તમારૂં ગાયન જરા બંધ કરો. કાલ તો સપડાઇ જતા સહજમાં ઉગર્યા પણ આજે હવે શો વિચાર ધાર્યો," ચતુરદાસે વાતની શરૂઆત કરી.

"અરે આજ તો ન બને આ જીવન નકામું ગયુંજ સમજવું," બાળકરાયે કાર્ય કુશળતા દર્શાવી. "આજે મને પુરેપુરી ખાતરી હોવાનું કારણ એટલુંજ કે મારો જાસુસ આગીઆશંકર તેનો યશસ્વી (!) પેગામ પહોંચાડી ગયો છે. તે જણાવે છે કે રાત્રે અગીઆર વાગે કેદ કુદાવી મારે ચોકમાં દાખલ થવું અને ત્યાં થઇ દ્વાર આગળ જઇ ત્રણ ટકોરા મારવા કે તુર્તજ દ્વાર ખોલી આપણને પ્રવેશ કરાવશે."

"શાબાશ, શાબાશ, બાળકરાય ! !" બાકીના ત્રણે જણે એકી સાથે ધન્યવાદ આપતાં આનંદ દર્શાવ્યો. "તમે સજ્જડ તાલ ગોઠવી. આવા પ્રકારે અમારાથી ન બનત, ખરેખર તમે એક કહેવાતા વિપ્રની યોની કરતાં લશ્કરી યોનીને લાયક હતા. બ્રહ્માએ પણ કાંઇ ભૂલ કરેલી જણાય છે."

હર્ષથી ઉભરાતા બાળકરાયની છાતી આથી ફરી દોઢ આંગળ ઉંચી ચઢી તથા એકત્રય તાનમાં આવી જઈ કર્કશ સ્વરે ગાવા—ભારડવા—લાગ્યો.

દોસ્તીની ખરી ખુબી હું બીલાવું—દોસ્તી૦
દીલાઉં તુજ બહેલાવી
તુજ ફીકર હરી લઇ
ધનને કામ તણા હીંચકે ઝુલાવી
મોજે મણાવું મોહ ભરી—દોસ્તી૦
સ્વારથ ન સમજું હું દુલ્લો છું દીલનો
દોસ્તના તમામ દુઃખ વહોરી લઉં હું
કાઇએ ખપે ના મને એક તુજની
પ્રીતી મુજ મન ભરી—દોસ્તી૦

"મેરે પ્યારે મિત્રો, એ તો જ્યાં લગી સાંજ લગી. આવા વિલાસ પ્રવાસી જોડે ફરવાના મળે એટલે મને તેના જોડે વિમળ પ્રેમ બાઝેજ શી રીતે! તેને તો માત્ર પોતાના પ્રવાસનુંજ ટાએલું વારેઘડીએ હોય; અને આપણે તો પડ્યા બંદા, ચાલો ઉઠો ઝટપટ; લુગડાં ઉતારો સટસટ; તજો બીજી ખટપટ ને કરીએ વિરેશી સહ કપટ, જબ બનીએ લંપટ." ભાષાની ઝમક બતાવતાં વાક્પટુતા વાપરતાં બાળ કરામે વિનોદ કર્યો.

તેની દરખાસ્તનો તુરતજ અમલ થયો કારણ કે વાતમાંને વાતમાં સમય પણ થઇ રહ્યો હતો. પાંચ મિનિટમાં તો ગત્ રાત્રીની માફકજ સર્વે માર્ગે પડ્યા. પ્રવાસી પણ તેમની પેઠે થોડે અંતરેથી વહેવા લાગ્યો પણ તે'તો જ્યાં આગળ પ્રથમ આવી કાંઇક સુઇ ગયો હતો ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો. જ્યારે તે મંડળી તો ક્યાંઇ પણ ન થોભતાં આગળ ને આગળ વધી ગઇ. આ જોઇ કૃષ્ણલાલને બોલાવી પોતાનો વ્યુહ રદ થયેલો જણાવી નવી ગોઠવણ માટે વિચાર કરતો જ્યારે આજ રાત્રે તો દુઃસાહસ કરવા આગળ ખેલવા—કુમારીબાળાનું સતીત્વ નષ્ટ કરવાના ગયેલા એટલે પછી અભીત થવાથી અત્યારમાં તો ઉઠેજ શાના! વળી કરેલ સાહસમાં પથ·રવી ન થવાથી તેમને નિદ્રાએ પણ ઘણે અસુરે અનેક વિધ વિચારો ઉપજ્યા પશ્ચાત્ તાબડીમાં ભરાવી પોતાને ખોળે લીધા હતા. રક્તવર્ણી સવિતા નારાયણ ધીમે ધીમે પૂર્વ ક્ષિતિજપર દારય કરતા

દ્વારઆગળ આવી અટક્યા પછી બાગ·કરાએ આગળ આવી ધીમે ધીમે દરવાજા પર ત્રણ ટકોરા માર્યા તેના પ્રત્યુત્તરમાં પાંચેક મિનિટે દ્વારનો આગરો ધીમેધીમે એકબાજુ થતો માલમ પડ્યો. આ વેળાએ પ્રવાસીથી અચાનક એક લાંબી હાય ભરાઇ ગઇ. પણ સારે નસીબે કોઇના સાંભળવામાં આવી નહીં, કારણ કે તેઓ સર્વે એક બાજુ કામથી વ્યગ્ર બનીરહેલા હતા અને બીજું એકે સમીરના સુસ્વાટાએ· પણ અત્યંત આવતા હતા. પ્રવાસી પોતાના મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો:—" શું સતી કહેવાતી કુમારબાળા ખરેખર વ્યભિચારીણીજ હશે? ના ના એક એમતો ન હોય? ત્યારે શું મારી પત્રીકા પ્રાપ્ત થઇ ન હશે? વા મારો પત્રીકાપરથી કશી બળતી કલ્પના ઉઠાવી ગાફલ રહી હશે! જે હશે તે જણાશે. જ્યારે બોડેલી હોય તો આપણી આ બધી જેહમત ઉઠાવેલી નકામીજતો!! ખરે, બાતૂંહરીના વાક્યો સત્યજ છે લંપાટને સતી ધારી તેની વહારે ચઢવામાં હું છેતરાયો પણ ચાલો એક કાર્ય તો બનશે મારે મરેણુથીએ આળ ચઢાવવા ધાર્યું છે તેતો ન કરી શકાશે. ઉલટો હુંજ એમની ફજેતી ઉડાવી લોકબત્રીસીએ ચઢાઉં તો ખરો." આટલો વિચાર થયો એટલામાંતો ઉપરોક્ત મંડળી ગૃહમાં પ્રવેશ પણ કરી ગઇ. પોતે પણ ધીએથી વાડમાં છીંડું પાડી દ્વાર સમિપે આવી કર્ણ દઇ સાંભળવા લાગ્યો. અંદર કોઇ બે મનુષ્યો વાતચીત કરતાં સંભળાયા. તેમાં એકનો સાદ ઓના જેવો જણાયો, તે બીજું કોઇજ નહીં પણ કન્યા કુળ અધિષ્ઠત્રીસ હતી એમ સહેજ અનુમાન થઇ શક્યું હતું. વળી તેની સાથે વાત કરનાર બીજી વ્યક્તી બાગકરાય હતો.

સુતરફેની, જલેબી, મલાઇના ખાજા, ગેવર અને એસન્સના હલવા વગેરે
મીઠાઈઓની સઘળી સરસમાં સરસ ડીસો આજે જગને મોઢે
પંકાઈ ગયલી છે.

પણ એ સઘળી ચીજો કયાંથી ખરીદવી તે બાબેની મુઝવન રાખવા હવે કરી જરૂર રહીજ નથી. કદાચ અગાઉ તેવી જરૂર ઉભી થતી હોય, પણ જયારથી

કમરૂદ્દીન ઈબ્રાહીમજીએ

રોયલ ફેન્સી સ્વીટમીટસ સેલુન

ઉઘાડયો છે ત્યારથી દાંતમાં સ્વાદ અને મોંઢાંમાં મખવાસ રહી જાય

એવી તાજામાં તાજી અને લેહેઝતદારી મીઠાઇઓનો એક ખુશબખ્તી

લર્યો સને બારીઆ મેન્સન્સમાં કોફર્ડ મારકેટ સામે શરૂ થયો છે.

અમારા એસન્સના હલવાઓથી અમારા કદરદાન ગ્રાહકોના દીલ ખુશખુશ અને બાગ. બાગ થઇ જતાં જાણુવાનો સંતોષ અમોને થયો છે–અમારા સેલુનની એકજવાર મુલાકાત લેશો તો બીજીગમ જવાનું તમારૂં મનજ થશે નહીં. તે બાબે ખાત્રી રાખજો.

હમારા લોકપ્રીય માલના નીચલા ભાવો

નોંધી રાખશોજી.

સુતરફેની..........મણ એકના	રૂ. ૧૨
જલેબી....................	રૂ.—૭ાા
મલાઇના ખાજાં......... ...	રૂ—૧૫
ઘેવર......................	રૂ.—૧૫

એસન્સોના હલવાની ફઝનબંધ જાતો તૈયાર રહે છે. યાતો, મનીલા–ચોકલેટ, કેશર,–કેરી, રાસબરી, લીંબુ વગેરે વગેરે મનપસંદ જાતો જરૂર તપાસજો.

કોઈ પણ મીઠાઇના દરેક શેરના

પાંચ આના

એક નાનો કે મોટો ઓરડર આપી ખાત્રી કરો.

બહારગામના ગમે તેવા ઓરડરો ખાત્રીપુર્વક રીતોથી વી. પી. સંભાળથી મોકલી આપીએ છીએ.

ટેલીફોન ન. ૨૮૭૬

કમરૂદ્દીન ઈબ્રાહીમજી

ઠે. બારીઆ બિલ્ડીંગ ક્રાફર્ડ મારકેટસામે.

ઈ. એસ. માલાની કુંપની.

નં૦ ૨૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર પોસ્ટ નં૦ ૯

ગાડી ઘોડા અને મોટરને લગતા સર્વે જાતના

ટેલીફોન ના૦ ૧૦૩૫ **સામાનના વેપારી**

હમારે ત્યાં વેલાતી તેમજ સ્વદેશી હારનીશો તૈયાર મળે છે, તેમજ ઓર્ડર પ્રમાણે ઘરાકોને મનપસંદ બનાવી આપવામાં આવે છે.

ઘોડાની સ્વારીને માટે જીનો, બ્રાઇડલો, ગાડીના માટે તેમજ સવારીને માટે તરેહવાર જાતના ચાબુકો, બીટસ અને તબેલાને લગતો સર્વે સામાન,

ગાડીને માટે ઉંચામાં ઉંચી કવોલીટીના રબરના ટાયર જે આખા હિંદુસ્તાન, બરમા અને સીલોન વીગેરે શહેરમાં પ્રખ્યાત થએલાં છે અને જે માટે વગર માંગવે ઉંચી સર્ટીફીકેટો મળેલી છે અને મળતી જાય છે.

મોટોરકાર અને ગાડીઓને માટે લાઈનીંગના મોરોકો ચામડા, ઘમણનાં ચામડા, પ્રીત, બનાત, ગલીચા, બટન અને તે ઉપરાંત લોખંડકામ અને લાકડકામ મળે છે.

ગાડી અને મોટરને માટે ઘણોજ ઉંચી કવોલીટીનો વીલીશ મેકરનો તૈયાર પીસેલો તરેહવાર જાતનો રંગ, અને ઘણુંજ ઉંચી કવોલીટીનું વારનિસ અને રંગને માટે અને વારનિસને માટે બ્રશિસ, તે ઉપરાંત જાણીતા લુકાસ અને બીજા મેકરના મોટર લેમ્પ, હોર્ન્સ, સ્પેર રબરના બલબસ હોર્નને માટે તેમજ હેડ સાઈડ અને તેલ, લાંપ જેકસ, ટાયર સેવર, બીરર અને વેકયુમ મોબીલ ઓઇલ, ગ્રીસ તથા પરચુરણ સર્વે સામાન મળે છે.

હારનીશ અને શેડલરીનું ઘણુંજ સફાઈદાર રીપેરકામ કરી આપીએ છીએ હમારાં મેહેરબાન દુર વસતાં ઘરાકોની સગવડ ખાતરે હમોએ હમારી બ્રાંચ નયુ કવીનસ રોડ જુના ચોપાટીના દરવાજાની સામે ખોલી છે. ત્યાં સર્વે પ્રકારનો માલ જોવાને માટે ખોલ્લો મુકયો છે.

ભાવો ઘણાજ કીફાયત રાખયા છે

હમારો મુદ્રાલેખ ઘરાકોને દરેક રીતનો સંતોષ આપવાનો છે. જો માલ નહીં પસંદ પડે તો બદલી આપવામાં આવશે તેમજ જો કીમતમાં મોંઘો પડે તો પાછો લેવામાં આવશે. ઠે૦ ૨૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર મુંબઈ.

એક વખત ટ્રાયલ ઓર્ડર મોકલવાથી ખાત્રી થશે.

એક અમુલ્ય તક.

શકિતની દવા માટે ખાલી ફાંફાં શા માટે મારો છો ? નાહક પઈસા ન ગુમાવો ફક્ત પોસ્ટ ખરચના ચાર આના મોકલો, એટલે અમો સંજીવની ૪૦ ગોળીઓની ડબી એક કીંમત રૂ. ૧)ની તુરત રજીસ્ટરથી મોકલી આપીશું. ફાયદો થાય તો રૂ. ૧) મોકલજો ફાયદો ન થાય તો પ્રતીજ્ઞાપુર્વક એક પોસ્ટ કાર્ડપર લખી જણાવજો કે "તમારી ગોળીઓથી કાંઈ પણ અસર જણાઇ નથી." તો પછી કીંમતનો રૂપીઓ અમે મંગાવીશું નહીં.

લખો-સપટ કંપની
કાલબાદેવી મુંબઇ

એસ. ડી. બારીયા

વાઈન, સ્પારીટ, પ્રોવીઝન, ખોરાકી, સેંટ, સાબુ, પેટંટ દવા, ટોઈયલેટ રીકવીઝીટસ, ટોબેકો મરચંટ,

સઘળી ચીજો

મારકેટના ભાવે મળશે,

હમારી દુકાન ૧૨ કલાક સુધી ખુલ્લી રહેછે.

તેમજ દર રવીવારે પણ ખુલ્લી રહે છે.

ઠે. એમ્પાયર બિલ્ડીંગ ચામજંકશન
ભાચીઆબાગ સામે
અમદ હસાઅલ્લીની રેશમી કાપડની દુકાન પાસે } હોર્નબી રોડ, કોટ મુંબઈ.

બહારગામના ઓર્ડરપર પુરંતુ ધ્યાન આપવામાં આવશે.

THE KALKADEVI SHORTHAND TYPEWRITING INSTITUTION,

ESTABLISHED 1898

Over 7,000 Students joined up-to-date

EFFECTIVE COACHING—EXCELLENT RESULTS.

THE ONLY SUCCESSFUL AND THEREFORE THE BEST.

Special arrangements for LADIES.

SUBJECTS TAUGHT:—

Shorthand Typewriting, Book-keeping & Accountancy,
AND ALL COMMERCIAL SUBJECTS.

STUDENTS PREPARED FOR THE RECOGNIZED LONDON EXAMINATIONS.

TESTIMONIALS FROM MEMBER OF PARLIAMENT & OTHERS.

PARTICULARS AND THE HIGHEST BONAFIDE PRESS AND OTHER OPINIONS FROM

GOPALDAS LALDAS

MANAGING PROPRIETOR.

Opposite Bhangwadi, Kalkadevi Road-BOMBAY.

સઘળાઓ માટે અગત્યની ખબર.

એ તો દેખીતું છે કે તમોને પુરા પૈસા ખરચતા પણ ચોખ્ખું ઘી મળતું નથી. ચરબીના ભેળ વગરનું ઘી ભાગ્યેજ તમે મેળવી શકશો. વિલાયતી અગર ફ્રાન્સના આલ્પસ પર્વતની ખીણોમાંથી આયાત થતું "વનસ્પતિક ઘી" શાનું બને છે તે કોઇ જાણતું નથી, બજારમાં મોપસીડ. વગેરેના જે તેલો વેચાય છે તે વ્હાઇટઑઇલ યાને સફેદ પારતેલ તેલના ભેળ વગરના હોય તો તમારૂં મોટું નશીબ ! આવા આવા દોષવાળો ખાદ્ય તમારી તેમજ તમારા વ્હાલા બાળબચ્ચાંઓની તબીયત બગાડવાને બસ છે આ માટે તમે

I.C.O. કપાશિઆનું તેલ.

વાપરતા નથી ? એ ખરા તેલ કરતા ત્રણગણું તથા પેલા "નામચીન વનસ્પતિક" કરતાં બેવડું સસ્તુ છે છતાં બંને કરતાં વધારે સ્વચ્છ ભેળ વગરનું પાચન તથા પુષ્ટીકારક છે. મોરજવાળા સરજ્યન વાનલેશ, મીસીસ વાનલેશ, સુરતના

C

માજી કલેક્ટર મી૦ એન્ડરસન, મીસીસ એન્ડરસન પાલણપુરના ચીફ મેડીકલ ઓફીસર ડા. પટવર્ધન, મુંબઇ વેટરનરી કોલેજના વાઇસ પ્રીન્સીપાલ પ્રો. નવરોજી ધાભારવાળા, ડા. હેરોલ્ડ માન વગેરે અમારા I.C.O કપાસીઆના તેલની એકે અવાજે પ્રશંસા કરે છે. આગેવાન કુટુંબોમાં વીશીઓ ને હોટેલોમાં I. C. કપાસીઆનું તેલ ચાલુ વપરાય છે, બીજી કપાસીઆની મીલો બંધ થાય છે ત્યારે અમારાં નવસારી ખાતેના યંત્રાગાર કારખાના

O

"રાત દીવસ ચાલે છે." સૌથી લાયક હોય તેજ જીવે (Survival of the fittest) એ કુદરતનો આથી વધુ પુરાવો શું જોઇએ અમારૂં તેલ દરરોજ પાંચ પંદર નહીં, પણ સેંકડો મણ ખપે છે.

બજારમાંથી ભેળસેળવાળો માલ નહીં લેતાં અમારી કોઇ પણ ડીપો ઉપરથી ખાત્રીનો માલ લેવા મહેરબાની કરશો. તમને સોએ સો ટકા સંતોષ ન મળે તો તમારા પૈસા પાછા આપીશું.

ઇન્ડીઅન કોટન ઓઇલ કું. લી.

(મેનેજીંગ એજંટો, કોઠારી સુતરીઆની કુ.)

હમામસ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ.

ટેલીફોન ૨૧૩૧ તાર. In. Cot. Oil, Bombay

શાખાઓ.

૧—ચર્નીરોડ સ્ટેશન સામે મુંબઇ
૨—વીજલપુર—નવસારી
૩—બરાનપુરી ભાગળ, સુરત.
૪—ફતેપુર બજાર, ભરૂચ
૫—જુમ્મીદા બાગ સામે—વડોદરા.
૬—કાળુપુર સાકર બજાર—અમદાવાદ

OUR SERIAL STORY. **રાજા નીહાલસીંગ.** રસીલી ચાલુ વાર્તા.

(લખનાર—"થેલ્મા.")

(પ્રકરણ ૨૪મું ગયા અંકના સફે ૫૧૬થી ચાલુ)

"તે પૈસા કાંઈ મારા નથી. મારા પતિની જોખમદારીઓ તે મારી જોખમદારીઓ છે." તેણી થેભી અને પછી શાંતપણે આગળ ચલાવ્યુંઃ—"મને ખુલાસેથી સમજાવવા માટે તમારો ઉપકાર માનું છું. હું પોતે કદી પણ તે સમજી શકી નહતે, અને આરચી-બીશક મને કહેતાં બીહીયે છે કે, મારા પૈસા પણ જવાજ જોઇયે." તેણીએ બીએટ્રીસના ચેહરા સામે બરાબર જોયું, અને તેઓ એક બીજાને સમજી ગયા. એવાં પણ કેટલાંક લુંટાણાઓ હોય છે, કે જે એક પતિવ્રત ઓરત પોતા સાથે ઘોરમાં લઇ જાય છે. બીએટ્રીસ વાંકી વળી, અને તે થંડા ચેહેરા ઉપર ચુંમન કર્યું.

"તમો વાજબી કરો છો,"-તેણીએ કહ્યું "હું જાણતી હતી, કે તમે કરશોજ. તેજ કારણે હું તમારી પાસે આવી હતી. આ સઘળી ફ્રમનસીબી મીરત ઉપર લાવી મેળવામાં મેં મદદ કરી છે. તેઓની નજરમાં આપણ સઘળાને હલકાં પાડવામાં મેં મદદ કરી છે. હવે તમો આપણને કીચળમાંથી બાહેર કાઢનાર છો. લોઇસ, એ શાનો અવાજ થયો ?"

તે બંને ઓરતો એક બીજાને બાઝી પડી, અત્યાર સુધી તે પાસેના ઓરડામાં કાંઇએ અવાજ થતો નહતો, સીવાય કે, ઓટેથી અને ધીમેથી વાત કરતા બે એક સરખા સાદો. હાલમાં આ બંને ચમકેલી ઓરતોના સાંભળવામાં એક રીવોલ્વર ફુટવાનો અવાજ આવ્યો, કે જે પછી એકાએક ઘોર સુપકીદી પથરાઇ. બીએટ્રીસે તેણીને જે પ્રેરણાથી પકડી રાખી હતી, તેમાંથી લોઇસ છુટી થઇ.

"એ અવાજ મારા ભરથારના ઓરડામાં થયોછ !"-તેણી બોખરે સાદે બોલી. "ત્યાંજ ઉભાં રહો ! હું ત્યાં જઇશ-" તેણી ઉતાવળે ચાલી, અને પરદાથી ઢાંકેલું એક બારણું ઉઘાડી નજરથી ગુમ થઇ ગઇ. બીજીજ પળે બીએટ્રીસે એક ચીશ સાંભળી, જેથી તેણીના દીલનો ડગમગાટ દુર થઇ ગયો. તે ચીશમાં ભય અને નાસીપાસી સમાયલી હતી, અને બીજી વધુ પળે તેણી લોઇસની પાછળ ગઇ. તેણી ત્યાં શું જોનાર હતી તે તેણી જાણતી નહતી. પાછળથી તેણીને લાગ્યું કે, તેણીને આપઘાતનો કાંઇક ઝાંખો ખડકો થયો હતો. મગર લોઇસના ગુઠણ ઉપર ટેકવેલું જે માથું તેણીએ જોયું, કાંઇ તે ટ્રેવર્સનું નહતું. ટ્રેવર્સ વરંડા ઉપર ઉભો હતો. તે ધુંવો નીકળતી પીસ્ટલ હજી પણ તેના હાથમાં પકડેલી હતી, અને તેનો ચેહરો ધારતીથી કાળો અને પરસેવે ગરકાવ થઇ ગયો હતો. તેના પગ આગળ એક મર્દના બદન ઉપર તેની પરણેતર વાંકી વળેલી હતી, કે જે મર્દને દુઃખના એક ઝટકા સમેટ બીએટ્રીસે ઓળખ્યો.

"એ શું થયું છે !" તેણીએ હાંફતાં હાંફતાં પુછ્યું. "એ શું થયું છે ?"

ટ્રેવર્સ ફર્યો, અને તેણીને ટીકીને જોવા લાગ્યો. તેની આંખો ઝાંખી મારી ગઇ હતી, અને તે પળે તેણી કોણ હતી તે તેણે જાણ્યું હોય એમ જણાતું નહતું.

"કેપટન સ્ટેફર્ડનું-ખુન થયું છે !"-તેણે અચકી અચકીને કહ્યું. "તે સીડી ઉપરથી ઉતરતો હતો, તેવામાં એક દેશીએ તેની ઉપર હુમલો કર્યો. મેં ગોળી છોડી, મગર ઘણું

માથું ગોઠવ્યું, અને તેનાં બંધ પડી ગયલાં હૃદય ઉપર તેના હાથો આડકતરા ગોઠવ્યા. આ વેળાએ પોતાની આંખ્યોમાંથી ગબેડી પડતાં આંસુઓ અટકાવવાને તેણીએ ફોકટમાંજ ફાંફાં માર્યાં. તે આંસુઓ તે મરણ પામેલા મર્દના ચેહરા ઉપર પડયાં, અને અટકાવી નહીં શકાય એવી એક લાગણીને શરણ થઇ, તેણી એકવાર ફરીને વાંકી વળી, અને તેને ચુંમી લીધી.

"ખોદા તમને સારી જગ્યા બક્ષે, જોન !"–તે પછી તેણી ઉઠી, અને પોતાના પતિ સામે જોયું. "એમ કર્યા વના મારેથી રહી શકાયું નહીં,"–તેણીએ કહ્યું. "તે મરણ પામ્યો છે."

ટ્રેવર્સ કાંઇ બોલ્યો નહીં. તે વરંડાને અઢેલીને ઉભો હતો, અને તેનો ચેહરો ફીકકો મારી ગયો હતો. બાહેર ગડબડ અને ગુંચવાડમાં વધારો થયો હતો. તેઓ ચીસ્યારીઓ અને શ્રાપો સાંભળી શકતા હતા. અને તેવામાં ઝાડોમાંથી એક પથર ધું-ધું કરતો ત્યાં આવી તે નાનો જમેલો ઉમેલો હતો તેની નજદીકમાં પડયો. કર્નલ કારમાઇકલે ટ્રેવર્સનો હાથ પકડી હલાવ્યો,

"એવી રીતે ત્યાં ઉભા ના રહો !"— તીરસ્કારથી તેનો સાદ ધોધારી બન્યો હતો. "એમાં આપણો ચારો નથી, અને હું કહેવાની હીંમત કરૂં છું કે, આવતી કાલ સુધીમાં આપણામાંથી કોઇ એક પણ બચી શકવાનું નથી. બાહેર સીપાહોની એક ટુકડી મે ઉભી રાખી છે, કે તેઓ આ બાનુઓને મારે બંગલે લઇ જાય. મીસીસ કેરી અને મીસીસ બેરી તો અસારમાંજ ત્યાં આવી ચુકયાં છે. એક પણ પળ ખોવાય એમ નથી. હુસ્યારી પકડો અને લોઇસને સંભાળો. હું મીસ કેરીની સાથે રહીશ." તે કાંઇક તોરથી નમન કરતાં બીએટ્રીસ તરફ ફર્યો. "આપણા દુશમનો આપણને કાંઇ નહીં તો એકત્ર થવસાંજ શોધી કાઢશે."

"આપણા,દુશમનો !...બીએટ્રીસે તોરમાંજ તરારો કર્યો.

"તે રાજા આપણો દુશમન છે,"–આ તે કર્નલનો કડવાશ ભર્યો ઉત્તર હતો. "તેનું કારણ તમો અને ટ્રેવર્સ ઘણી સારી રવેસે જાણો છો."

તે બંને ઓરતોએ એક પળભર એક બીજાં સામે જોયું. લોઇસ પોતાના પતીની પડખે ગઇ, અને તેનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો. "આરચીબોલ્ડ"–ધીમેથી અને ભાર મેલીને તેણીએ કહ્યું,–"જો આ ખટપટને તે ખાણ સાથે કાંઇ લાગતું વળગતું હોય, તો તે રાજાને એમ જણાવવું ઠીક થઇ પડશે કે આપણે પણ આપણો હીસ્સો લઇએ છૈયે. કોઇને પણ એવો શક જવા દેવો ન જોઇએ કે આપણે પ્રમાણીકપણે નથી વર્ત્યાં યા તો આપણી જોખમદારીમાંથી મોકળાં થઇ ગયાં છૈયે."

તે ઝાંપી મારી ગયલી, સુસ્ત આંખ્યોએ તેણીને ટીકતો ઉભો. "તું શું કહેવા માંગે છે, લોઇસ ? તે જાણે છે કે, મારી પાસે ત્રાંબાનો વટીક એક સીકકો નથી."

"મગર મારી પાસે છે કેટી અને બક્ષમતે, જે લોકોનું તમોએ અનજાણપણે સત્યાનાશ વાળ્યું છે, તેઓને તેઓનાં નાણાં પાછાં વાળવામાં મારા પૈસા વપરાવાજ જોઇએ.

આ શબ્દોએ તેને બીદાર કર્યો. તેણે નાસીપાસ બની શ્રાપ દેતાં તેણીને આંચકો મારી એક બાજુએ કરી. "તારા પૈસા ! તું કેવી રીતે હીંમત કરે છે તે કાંઇ તારા પૈસા નથી. તે માહિલાં અર્ધા તો મારા છે. તે મેં તરા નામ ઉપર કર્યા છે !"

લી તે જગ્યા તરફ ધીઃક્કાર અને ગુસ્સાથી આંગળી દેખાડી. "સેતાન—ઈંગ્રેજ સેતાન !" તેણે ટુંકમાં કહ્યું, અને આગળ ચાલવા માંડ્યું. નીકલસનના હોઠો મજબુત બીડાયા તેના પોતાના શબ્દો નવી અર્થસુચક રીતે તેને પાછા યાદ આવ્યાઃ—"એક વિચિત્ર દેશમાં કોઇ પણ અપવાદ. નથી." આ ટેવસ, આ એક અવિચારી પૈસાની શોધમાં નીકળેલો માણસ, કે જે પોતાના લાભ સીવાય બીજા કશાની દરકાર કરતો નહતો, તેણે તેઓ સર્વેને ડાઘ લગાડયો હતો. એક બીઅકલી ઔરતની મદદથી બાપદાદાની કરેલી બહાદુરી ભરી પ્રમાણીક મહેનતને તેણે ધુળ મેળવી હતી. બીશક, દરેક જણની પોત પોતાની જોખમદારીની સાંકળ લાંબી હોય છે !

બાર વાગતાના અમલે નીકલસ કર્નલ ફરમાઇલને બંગલેથી નીકળ્યો હતો. વધતી જતી લોકોની ગીરદી, અને સ્ટેફર્ડની લંબાયલી ગેરહાજરીને સબબે તેને તુરતજ અને એકલે હાથે કામ લેવાની ફરજ પાડી હતી. સર્વેથી સારા વખતમાં વટીક પોતાના ભાઇબંધ અમલદારોની છુપા કામો કરવાથી શકતી ઉપર તેને ઝાઝો ભરૂસો નહતો. દેશીઓના મન ઉપર કોઇપણ જાતની અસર ઉપજાવી શકે એવી શકતી તો સ્ટેફર્ડ ધરાવતો નહતો. તે એક લાયક અને સારી નિષ્ટાનો ઇંગ્રેજ અમલદાર હતો, જે તેના પોતાના દેશમાં એક અછો આગેવાન હોવા છતાં જ્યારે હીંદુસ્તાનના લોકોના ગુણલક્ષણ અને સુગોનું ઉખ્યાણું ઉભું થતું, ત્યારે તે ઝાઝો ઉપયોગી થઇ પડતો નહીં. સ્ટેફર્ડ કરતાં એવાં કામ માટે નીકલસને પોતાને વધુ લાયક માન્યો, અને ો કરનલની નાખુશી છતાં તેની પરવાનગી લેવી, તે તુરતજ રાજ્ય મહેલ તરફ જવાને પડ્યો. મગર તેની મુસાફરી કંટાળો ઉપજાવે ટલી હદ સુધી ધીમી ઝડફે થતી હતી, અને તાવળે તે પુરી કરવાની તેણે કાંઇએ કોશીષ કરી નહતી. સેહજ ઘણુ આતુરતા યા ઉશ્કેરાટની નીશાણી જો તે દેખાડે તો તેની આસપાસ ફકડી વકડી જતા દેશીઓની શકીલી અને ધીઃક્કારથી ભરપૂર આંખ્યો બીહીક તરીકે માની લે, અને નીકલસને એવો ઠરાવ કર્યો હતો, કે બીજું ગમે તે થાય, છતાં એક ઇંગ્રેજ બચ્ચો કોઇથી પણ ડરે છે, એમ તેઓને જાણવા દેવું નહીં. તે એકલવાઇ હાલતે સ્વારી કરતો હતો, કે જે, ઇંગ્રેજોનો એક પ્રતીનીધી હતો, તે ખ્યાલથીજ તેના આગલા શાંત અને મોભાદાર દેખાવમાં વધુ દમામ, અને વધુ હીંમતનો ઉમેરો થયો હતો. આ કાઇ તેને માટે નવો ઓધ્ધો નહતો—જે દેશોમાં હમેશાં ત્યાંના દેશીઓ કરતાં ઈંગ્રેજોની સંખ્યા ઓછા પ્રમાણમાં હોય છે, ત્યાં આવા ઓધ્ધાઓ કદી પણ અપવાદ ગણાતા નથી—અને તેથી જેમ તે પોતાના આગલા દીવસોમાં, જ્યારે તે એક લેફ્ટનંટ હતો અને હમેશ ફુંગરાતો હતો, તેમ તે ફુંગરાવા લાગ્યો. તે જાણતો હતો કે, જેવી રીતે તે વર્તતો દેખાતો, અને બોલતો હતો, તેવીજ રીતે તેનાં દેશ બાબે લખો માણસો, અને તેઓના બચ્ચાંના મન ઉપર છાપ પડશે. આ તેની ફરજ વીષેની તેની માન્યતામાં જરાએ તેંહ કરાઇ યા તકોઅરી નહતી. તે એક કરડી અને કશાથી પણ ફેરવી નહીં શકાય એવી તેની કબુલાયલી જોખમદારી હતી; અને જેવી રીતે સરહદ ઉપરના એકાંત કીલ્લામાં મહીનાઓ સુધી તે કોઇની પણ મદદ વના જંગલી અને ઇંગ્રેજો સામે દુશમનાઇ ધરાવતી જાતો વચ્ચે હકુમત ભોગવતો હતો, તેવીજ રીતે હાલમાં તે વગરં હથિયારે અને કોઇના પણ સહાયા વના માત્ર પોતાનીજ હીંમતના જોરે આ ધર્માંધ અને ઝનુની લોકો વચ્ચે સરસાઇ ભોગવતો હતો. દરેક વિચારે અને મતલબે તે તેઓનો બંદીવાન હતો, મગર તેઓને જીતનાર તરીકે તે ત્યાં સ્વારી કરતો હતોઃ

અને તે ફતેહ બીજી સઘળી ફતેહઓમાં સર્વેથી શ્રેષ્ટ હતી–મરજી ઉપર મરજીની અનહદ જીત–જેણે તેનામાં નવો ઇતબાર અને આશા બરપા કરી.

છતાં તેઓ તે મેહલના દરવાજા આગળ પહોંચ્યાં તે પહેલાં ત્રણ વાગી ગયા હતા. તેને લાગ્યું કે, કોઇ ન જણાયલી મતલબસર તેઓએ તેને આગળ વધવામાં ઢીલ કરાવી હતી, અને તે જેઓને પોતાની પાછળ મેળા આવ્યો હતો તેઓનો વીચાર આવતાં તે હદ બાહેર બીચેન બન્યો. દેશીઓની ઠગબાજી કહેવત સમાન હતી, અને બીશક નીહાલસીંગને જે વાજબી લાગે તેવી વર્તણુંક ચલાવવાને તેને દરેક હક્ક હતો. ગમે તે સંજોગે, તે પાછો ફરે એ અસંભવીત હતું. નીકલસનની સામે જે લોકોનો જમેલો હતો, તે જેવો તે પેલા ઉઘાડા દરવાજાની માહે પેઠો, કે ઓટનાં પાણી માફક પાછળ હઠયો, અને તે પછી તેની પાછળ તે જમેલો તે દરવાજાની માંહે દાખલ થયો, જેમ જેમ તે ધીમેથી તે ઝાડોની સુંદર ઘટા વચ્ચેથી આગળ વધતો ગયો, તેમ તેમ પાણીના એક જબરા રેલ મીસાલ તે લોકોનું ટોળું તેની પાછળ આવતું ગયું. હવે તેને લાગ્યું કે તેની સરજત નસીબ દેવીના હાથોમાં હતી. ઝાડોની વચ્ચેથી તેણે તે મેહલની સીડીઓ જોઇ, કે જ્યાં આગલી રાત્રે નીહાલસીંગ ઉભો હતો. એક જીવજંતુ હાલતું નહતું. ગોયા આખી દુન્યા તેની પાછળ એકઠી મળી હોય, અને એક ભયંકર અને મુગી શકતી તેને આગળ અને આગળ ધસકતી હોય, એમ તેને લાગતું હતું–કે જેનો ઉંડો કયાં આવનાર હતો, તે તે કહી શકતો નહતો. જો દેશીએ તેના ઘોડાની લગામ હજી પણ પકડી રાખી હતી, તેણે આગળનીજ માફક એકાએક પોતાનો હાથ ઉંચક્યો, અને સામે દેખાડવા કાજે તે તરફ આંગળી દેખાડી.

ભાડેનો દગલો.

લખનાર "ઢોંગી"

ઘણુંએક વર્ષની વાત ઉપર, લોર્ડ ચાલ્સ‌ર્સ બેરેસફર્ડ પોતાના કામ અર્થે ન્યુયોર્ક ગયો હતો, ત્યાંનાં જાણીતા શહેરીઓએ તેનાં મનમાં એક મોટું ખાણું આપ્યું, અને તે ખાણામાં, ગમે તેવી રોકાણે છતાં પણ હાજર થવાને તેઓએ તેને આગ્રહ કર્યો. આ ખાણાં વેળાએ ચાલ્સ‌ર્સ સવારનો પોશાક (મોરનીંગ–ડ્રેસ) પહેરી આવ્યો, જો કે તેનાં સઘળા મેહમાનો ખાણાપર 'ઇવનીંગ સુટ'માં સજ થયલા હતા, પોતાની રીતભાતની આ દેખીતી ખામી માટે તેણે તેઓ આગળ માફી માગતાં પોતાનું ભાષણ નીચે મુજબ કીધું:–

"મેં આ હોટલનાં મેનેજરને જણાવ્યું કે હું મારી રોકાણોમાંથી હમણાજ ફારેગ થઇ અત્રે આવેલો હોવાથી મારા ખાણા પર પહેરવાનો કોટ લાવતાં હું ભુલી ગયો છું. આથી તેણે મારી મુશ્કેલી જાણીને મને હીંમત આપી અને જણાવ્યું કે મારે ફલાણા રસ્તાની ફલાણી નંબરની દુકાન ઉપર જવું, ત્યાં તેઓ મને મનભાવતો દગલો ભાડે આપશે.

હું ત્યાં જઇ પહોંચ્યો, પણ મારી ભારે અજાયબી વચ્ચે તે દુકાનદારે પોતાની દીલગીરી જાહેર કરી જણાવ્યું કે સાહેબ, મારી કને આશરે ૨૫) ઇવનીંગ સુટ છે પણ આજ રોજે લોર્ડ ચાલ્સ‌ર્સ બેરેસફર્ડનાં માનમાં ખાણું હોવાથી બધા દગલાઓ તે ખાણામાં પહેરવા માટે ભાડે આપ્યા છે.

ગુજરાતી કહેવત મૂલ અને રૂઢીપ્રયોગ—૨.

(ભાગ બીજો સાધણ પાને ૨૫૮થી ચાલુ.)

લખનાર—J. N. P.

કહેવતની વ્યાખ્યા અને કહેવતોના મહિમા વિષે નં:૨૦ અંકમાં કંઇક ઉપોદ્‌ઘાત કરી ગયા, પણ કહેવતની સોથી સરસ વ્યાખ્યા તો 'ડાન કવીક્ઝોટ'નો સ્પેનિસ લેખક *Cervautes* આપે છે. તે કહે છે કે 'Proverbs are short sentences drawn from long experience.' બીજો લેખક એ વિષે જણાવે છે કે 'They are short sayings, sententious and true, and long since accepted as such by common consent આ પ્રમાણે કહેવતના મુખ્ય ૩ લક્ષણો છે, જેમાં સૌથી અગત્યનું તે ટુંકી હોવી જોઇએ. "કાણું ઘોડુ' ને કરડકણું', બાંધી મુંઠી લાખની" "સુડી વચ્ચે સોપારી" "ભેંસ આગળ ભાગવત" વગેરે કહેવતો ટુંકાપણાનો ખ્યાલ આપે છે. બીજું લક્ષણ કહેવતોમાં એ હોવું જોઇએ કે તેમાં અક્કલનું ગોદર હોવું જોઇએ, તેમાંથી કંઇ શિખામણ કે સામા માણસને ચાબકા જેવું મળવું જોઇએ, જેથી તે પ્રસંગોપાત વાપરવી રામબાણ થઇ પડે છે. કહેવતો કંઇ લહેજત કે ચટાકો આપનારી હોવીજ જોઇએ. જો કઇ તેમાંથી બોધ ન મળતો હોય તો તે નકામીજ છે. ત્રીજો ગુણ તેમાં એ હોવો જોઇએ કે તે દુન્યાનો અનુભવ શીખાડની હોવી જોઇએ. આ ગુણો દેખાડવા માટે થોડીક વાર્તા અત્રે ઉતારીશું.

૧ બોહત મોંઘી બેચીએ.

બુઢા ધોબી અને તેના મિત્ર રાજાની કથા.

એક ગામમાં એક ધોબીનો છોકરો જે નિશાળે શીખતો હતો ત્યાં રાજાનો નાનો પુત્ર પણ શીખવા આવતો હતો. શીખતી વખતે તેઓ મિત્રો થયા અને ધોબીનો છોકરો રાજપુત્રને લખતા વાંચતાં શીખવવા પછવાડે બહુ મહેનત લેતો. થોડું ઘણું શીખ્યા પછી તેઓ નિશાળ છોડી ગયા. પાછળથી રાજા ગાદીએ આવ્યો. એક દિવસ રાજા બારીએ ખુશ મિજાજમાં ઉભો હતો ત્યારે પેલો ધોબી (હવે દલદરશરીને લીધે લગભગ ડોસો જેવો દીસતો હતો.) હાથમાં લાકડી પકડી ખાંધપર કપડાંનો ગાંસડો નાંખી રસ્તે જતો હતો. બંનેની નજર એક થઇ. ધોબી તાલિમ તવાજો કરી રાજા સામે ઉભો રહી સલામ કરવા લાગ્યો રાજાએ તેને ઓળખ્યો અને બચપણની તેની મહેનત યાદ આવી, તેથી તેને પૂછયું 'કૈસું એ ધોબી', ધોબીએ કહ્યું, 'રાજા સલામત' રાજાએ પૂછયું "દો ચલતે હુવે ફરકી સાથ તીસરેકુંબી લેના ચાહીએ "ધોબીએ કહ્યું, "હજુર સલામત, તીસરેકું બી લેના ચાહીએ." વળી પુછયું જો પીછેસે આએ, ઓ આગેસે ગએ?"હા સાહેબ."ત્રીજો સલામ કીધો કે "આઠ મારે ઓર ચાર મારે બીના ચલે નહિ ? "ના સાહેબ." ચાર મારે બીન નહીં ચલે." રાજાએ ચોથીવાર કહ્યું, "બોહત મોંઘી બેચ્યો" "હજુર સલામત, અરધાં." આટલી વાતચીત થયા પછી ધોબી રાજાને કુરનેસ બજાવી વિદાય થયો. આ વખત વજીર પાસે હતો તેને બોલાવી રાજાએ

મામા કરતાં કાણો મામા સારા. આમાં કાણો નહીં જોઇએ, પણ કહેણા (So called) જોઇએ. એટલે કે ખરેખરા મામા ન હોય, પણ કોઇને અમથુ મામા મામા કરી બોલાવતા બોલાવતા જે મામા થઇ પડયા હોય તેવા કહેવાના મામા બી કામ લાગે. એને મળતી અંગ્રેજી કહેવત "Half a loaf is better than no bread' છે. 'ફુલ નહીં તે ફુલની પાંખડી' એ પણ એને મળતીજ કહેવત છે. બીજી એક કહેવત ખોટે અર્થે વપરાય છે તે ચોરનો ભાઇ ઘંટી ચોર (Set a thief to catch a thief) વળી અંગ્રેજીમાં બોલાય છે કે Pick pockets are cousin-german to other thieves) આમાં ઘંટી ન જોઇએ પણ ગ્રંથી (ગ્રંથી=ગાંઠ) જોઇએ ઘંટી બોલવું એ રીતે ખોટું છે. એક તો તે એવું ભારે સાધન કે કોઇથી ઉંચકીને નસાય નહીં, અને બીજું તેમાં કંઇ માલ નહીં. પણ ચોરની અસર લાગેલા ભાઇ બીજા લોકોના બંદિયાનના ખિસા (ગાંઠ) નાનપણથીજ છોડવા માંડે આવી ઘંટી ચોર નહીં —પણ ગ્રંથી છોડ એવો પ્રયોગ વાપરવો જોઇએ. લુચ્ચાઇ, ચોટ્ટાઇ માટે બીજા પ્રયોગો ઘણા રમુજી વપરાય છે. જેમાંના કેટલાક અતરે ઉતારીશું. "મુદ્દાનો ચોર ને બાંગી ગવાહી." "ઉસો સાખ તે મુસો ગવાહી, ને જુઠું બોલે તેને માથે ગામની દુવાહી." કેટલીક કહેવતો અધુરીજ રહે છે, તેનો બીજો ભાગ જો સાથે લઇ પુરી કરવામાં આવે તો વધુ રસ પડે છે, જેમકે "અંધારી રાને મગ કાળા" આ અપુરું છે, તેને પુર્ણ કરવા માટે નેં નહિ જણાય ચ્સસરા કે સાલા ઉમેરવું જોઇએ. અંગ્રેજીમાં એને મળતું વાક્ય આમ છે. When candles are out all cats are gray." બીજો દાખલો, 'નહીં બોલ્યાના નવગુણ'માં મળે છે. આ અસલપદ "ને બોલે તેના થાય ખુન" કરી સાથ બોલવું જોઇએ. એને મળતું એક ઇંગ્રેજી વિદ્વાન જણાવે છે કે "From hearing come wisdom, from speaking repentence," Silence is golden. Speech is silvern. અધુરી કહેવતનો ત્રીજો દાખલો લ્યો. 'પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા., (*Health is wealth*) આને માટે વિદ્વાનોનો પુરો લેખ એમ છે,

પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા, બીજું સુખ તે
ઘેર દીકરા
ત્રીજું સુખ ગુણવંતી નાર, ચોથું
સુખ કોઠીએ જાર.

કહેવત વિષે એક લેખક કહે છે કે "all proverbs are half-truths." ખરેજ કહેવત મૂળમાં આવેલી ઘણીક વાતો એવી છે કે જેની સચ્ચાઇ અડધીજ કબુલ રાખી શકાય. અડધીમાં કંઇક સહરાઘાત કે કંઇક અશકયતા જેવું દેખાય છે. કેટલાકો કહેવતો બોલે છે પણ તેના જુદા જુદા શબ્દોના અર્થો સમજી કે સમજાવી શકતા નથી, તેમને માટે ઘણીક વિગતો અને ખોલાસાઓ અત્રે દર્શાવીશું. 'અટાઉનો માલ બટાઉમાં જાય. અહીં અટાઉ=ડગાઇ ને બટાઉ=વટાવ એવો અર્થ સમજવો, એને મળતો ઇંગ્રેજી પ્રયોગ 'Cheating play never thrives'' આવો છે. "અંધારાની ખાધી બે" Ignorance augments our evils. હવે આ ઇંગ્રેજી તરજુમો એવો છે કે અસલ ગુજરાતીનો અર્થ જરા પણ એમાં આવતો નથી ખાધી બે એટલે કે એક ને બદલે બે મુકી (માર) ખાધો. કોઇક લેખકો અક્કરમીનો પડીઓ કાણો ક્રમે છે અહીં દડિયો (પાંદડાનું વાસણ) કાણો એટલે ગળતો સમજ્યો. એનો સાર એ કે કોઇ અભાગ્યો હોય તે બિચારાને ન્યાતમાં જમવા દડિયો મળ્યો હોય તે પણ છિદ્રવાળો (કાણો) હાથે આવે, જેથી તેમાં નાંખેલો દૂધપાક કે શીરો બહાર નીકળી પડે.

[અપુર્ણ.]

ખરનંઘહ એટલે ખોરેહ-તેનો અર્થ

એ વિશેની સમજણ અને એ ઉપરથી ઉપજતાં થોડાક વિચારો.

(અ. ખ. વેસાવેવાલા B. A.)

પાજંદ-ખોરેહ બેદદીને માજદયસ્નાન રવાઆદ અંદર હફતકેશવર નામ ખિરતીહાતર અંદર કામબાદ, હસ્ત શહિરસ્તાન અંદર, મુંબઇ શહિરસ્તાન. પેરી, પીરોઝી, શાદી એરામશતી રવાન ખોરેહ ખોજસ્તે અવઝુનબાદ, અવઝુનતરબાદ, ખોરેહ ખોજસ્તેબાદ ઇનક્ષતુમને અદો ફ્રરંશ બેરેસાદ.

અર્થ—ભલી માજદયસ્તી દીનનું ખોરેહ હફત કેશવર જમીનમાં ફેલાજો. સઘળાઓ નામબ નામ મોરાદે પોહચજો. શેહેરોમાં જે મુંબાઈ શહેર છે તેમા આબાદી, ફીરોઝી, શાદી અને રામશની હોજો. રવાનોનું મુબારક ખોરેહ ઝ્યાદે થજો, વધારે ઝ્યાદે થજો, ખોરેહ મુબારક થજો, આ ખુશનુંદી અશો ફ્રોહરોને પોહોંચજો.

ખોરેહ એ ફારસી 'ખુરેહ' છે અવસ્તા ખરેનંઘહ બોલ છે જેનો અર્થ 'ખર' એટલે ચમકતું એવો થાયછે ત્યારે ખરેનઘર એટલે ચલકાટ અથવા પ્રકાશ. એ એક એવો પ્રકાશ છે કે જેની બરકતથી માણસ તે ખોદાતાલાના સદ્દગુણોની નકલ કરી, તેણે અખત્યાર કરી આજુબાજુ સુખ શાંતી ફેલાવે છે પ્રો. દાર મેસ્ટેટને કહે છે કે ખોરેહ એક ઇશ્વરી તત્વ છે તે જેમાં તે દાખલ થાય છે તેને શકિત નેકી, ખુશ્પી અને સારૂનસીબbonheurઆપે છે. જમીયાદ યસ્તમાં કયાની ખોરેહ વિષે બોલવામાં આવે છે. ત્યાં કહે છે કે પુરતી રીતે ફતેહ મેળવી આપનાર વધારે શક્તિથી કામ કરનાર, તનદરોસ્તી બક્ષનાર, તુરમંદ ખુશી ધરાવનાર તથા બીજી પેદાશ કરતાં વધારે ચઢતું પેદા કીધેલું એવા હોરમજદના પેદા કીધેલા જોરેમંદ, કયાની ખોરેહને હમો વખાણીએ છીએ.

પેગમબર જરથોસ્તની સબીમાં જે આપણે અરધું ચલકતું ચક્ર જોઇએ છીએ. તે એ ખોરેહનું ચિત્ર હોય એવું જણાય છે પાદશાહોને પણ એવું ખોરેહ હોય છે અને તે તેઓના માથા ઉપર કીર્તિ છે. આપણે કોઇક પાદશાહોના ચિત્રની ઉપર તેનું ખોરેહ જોઇએછીએ તેઓના માથા ઉપર તેઓના ફ્રોહરનું ચિત્ર જણાય છે જ્યારે સામે રોશણ આતશ બળતો જણાય છે. એવા ભકિત ભાવ દેખાડનારા ચિત્રો જાણે તે દાદાર અહુરમજદ સાથ આપણો સંબંધ જણાવે છે. એવા ઘણાક મે ખ્રિસ્તિ ધાર્મીક ચિત્રો જોયાંછે જેમાં તેના ચિતારનારે ઇસસ કાઇસ્ટ યા મેરીના માથા ઉપર રોશણ ચલકતું અરધુ ચક્ર પાડેલું માલમ પડે છે. ખ્રિસ્તીઓમાં ખોરેહનેમલતો વિચાર Glory to God in the Highest છે. આતશની નિએશમાં પણ કાવયે હેચ ખરેન ઘહો, અર્પરયનામ ખરેહ વગેરે બોલો આવે છે તે જે હોરમજદનું પેદા કીધેલું ઇરાની ખોરેહ કેટલાક ખોરેહને ઓરા (aura) સાથ સરખાવે છે જે એક જાતનો ચળકાટ છે. પાદશાહોના ચિત્ર ઉપર જે ખોરેહ દેખાય છે તે કાંઇ નહીં પણ તેઓની આ દુન્યાપરની ઇશ્વરીસત્તા, ઇશ્વરી શકતી છે. તેઓ જાણે ખોદાના પ્રતિનિધી જેવા છે અને તેથી તે ખોરેહ તેઓને બક્ષવામાં આવ્યું છે.

જમીયાદ ચરતમાં દાદાર અહુરમજદનું, અમશાશપંદોનું, યજદોનું, હૈયાતી ભોગવનારા મહાન પુરૂષોના તેમજ હવે પછી જનમશે તેવા મહાન શોસ્યંતોના ખોરેહ વિષે બોલવામાં આવે છે. નામાંકીત પેશદાદીયન વંશના તેમજ કયાની વંશના પાદશાહો ઉપર તે ખોરેહ ઉતરયું હતું જેવાકે હોશંગ, તેહમુરસ્પ, જમશેદ, વગેરે. જમશેદનું ખોરેહ તે જુઠું બોલવાથી ત્રણ મરતબે ઉડી ગયું હતું જુદાક અફરાસીઆબ જેવા પુરા પાદશાહોએ પણ તે ખોરેહ મેળવવાની કોશેશ કીધી પણ તે નિષ્ફળ ગઇ હતી. કયાની વંશના પાદશાહોમાં તે ખોરેહ કૈકોબાદ, કએ અપિવંધ, કએકાઉસ, કએ પીસીન, કએશીયાવક્ષ વગેરેને મલ્યું. પછી કેખસરૂને મલ્યું. પછી ગુશતાસ્પના રાજ્યમાં તે અશો જરથોસ્તને મળ્યું કે જેની બરકતથી તે દીન ફેલાવવાને શક્તિવાન થયો કએ ગુશતાસ્પને તેમળ્યું કે જેની મદદથી તેણે અરજાસ્પને હરાવ્યો. ત્યારબાદ તે કયાં ગયું તે જમીયાદ ચરતમાં જણાવ્યું નથી. પણ કહેવામાં આવે છે કે તે હવે પછી કોઇ શોસ્યંતને મલશે. એ ખોરેહથી ત્યારે કાંઇનહીં પણ દરેક માણસ નીતિમાન, કીર્તિનો પ્રકાશ હોય એવું માલમ પડે છે. જે શખ્સ ખોરેહ મેળવવાની કોશેશ કરે યાને કે પ્રમાણીકપણે વફાદારીથી આજુ બાજુનું ભલું કરવામાં નેક જીંદગી ગુજારે તો તે ખોરેહની બરકતથી તેને અરશીશવંધ મલે યાને તેને ત્યાં લક્ષમીની આબાદી ફત્તેહ ફીરોજી અને કોવત મળે તેના દુશમનો આજેજ થાએ અને તેઓનો દોર તુટેલો થાએ.

" ઘરગથ્થુ નુસખાઓ "

(" લખનાર-હીલ્લબુશ ")

એક કાપેલું લીંબુ સખત દુખતા કપાળપર ઘસડવાથી ગમે એવું દુઃખતું માથું નરમ પડે છે.

તમારી છરી બેકીંગસોડામાં ઇંટનો ભુકો ભેળીને તે વતી સાફ કરવાથી નવા જેવી ચળકતી થશે.

કાકડો બતીનો ટુંકો હોય તો છેડે ફલાલનની ચીપલી સીવવાથી નવો થઇ ઝલ્લ કાટ સાથે બલશે.

(ભુરાં બુટ વિગેરે સાફ કરવા માટે પોલીસ કર્યા આગળ તે ઉપર કાચો પટેટો કાપી ઘસવાથી ઉપરના દાઘ સેહલથી દુર કરે છે.

મોરાકકો લેધરની ખુરસીઓ ફીકકી મારી ગઇ હોય તો ઇંડાની સફેદી વાદલીથી લગાડયાથી પાછી નવી જેવી થાય છે.

ચીમનીમાં થોડાક આલકોહોલના ટીપાં નાખી ઘસવાથી ચીકણી ચોંટેલી મેસ જે પાણીથી નીકળતી નથી તે તુર્ત નીકળી ચીમની સાફ થાય છે.

ગાલીચાપર ચરબીનો ચીકાશ પડયો હોય તો સુકો જરા ગરમ કરેલો વેહર ઉપર છાંટવાથી તે ચીકાસના ડાઘા દુર થશે. ચીકાશ પર તે ઘસડવો જોઇએ.

જે વસ્તુ પાલીશ કાઘેલી હોય તે ઉપરથી સુકો વેહર ઘસવાથી તે પાલીસ નીકળી ન જતાં લાંબો વખત સુધી ચાલે છે.

સરકાના કુપેતસ્ટેંડ ને બાતલાઓ ઇંડાના કોટલાં તથા ગરમ પાણીથી ધોઇ પછી થંડાં પાણીથી ધોવાથી ચળકતા ને સાફ થાય છે.

તેહેરાન શેહર.

કદિમ ઇરાનની રાજ્યધાની ત્યાંના બાગ બગિચાઓ-ઇમારતો-રસ્તાઓ-તાજતખ્ત વગેરેનું દિલપઝીર વર્ણન.

લખનારઃ—રૂસ્તમજી હોરમસજી મીસ્તરી.

ઇરાન દેશમાં કોઇ પણ શહેરમાં પશ્ચિમ તરફની નકલિયાત કરવામાં આવી હોય તો તે તેહરાન શેહેર છે. ત્યાં એશિયા અને યુરોપની રાહરસમ અને વસ્તુઓ વચ્ચે અજબ ભેલમભેલ થયલી ઝીસે છે. શાહના હુકમથી દરેક બાબદમાં યુરોપની નકલ કરવામાં આવે છે, તે છતાં તેહરાન શહેર એશિયાનું શહેર છે એમ દેખાઇ આવ્યા વિના રહેતું નથી. બાહેરના યુરોપીયન લેબાશ છતાં ત્યાંની હવા અને ત્યાંના આચાર વિચાર તો એશિયાનાંજ રહેવાનાં અને રહેલાં છે. હવે આ યુરોપીઅન ઢબથી રહેવાનો ચાલ તેહરાનમાં વખતનાં વેહેવા સાથે ઝાઝો વધ્યો નથી. જેમ બીજા શહેરમાં બન્યું છે તેમ યુરોપિયન સાથે નિકટ સંબંધમાં આવીને લોકો યુરોપિયન નકલ કરવા માડે છે, તેમ તેહેરાનમાં થયું નથી. અહીં તો ખુદ શાહે પોતે યુરોપિયન લેબાશ ધારણ કર્યો છે.

તેહેરાનમાં યુરોપિયન લોકોની ઝાઝી વસ્તી નથી, અને જે થોડા છે તેઓ અલાહેદા રહે છે. એલચી ખાતાં અને તાર ખાતાંના અને બેંકના અમલદારો સિવાય બીજા યુરોપિયન અહીં થોડા છે, અને એ થોડા નસિબ અજમાવવા ઇરાન દેશમાં ઉતરી આવેલા છે. જો કાંઇ રાજદ્વારી મામલામાં ઉઠલપાટલ થાય તો તેનો લાભ તેમને મળી જાય, એવી મતલબથી ત્યાં બીજા રફાકુફા યુરોપિયનો વરતાવ કરી રહેલા છે. તેહેરાનના વતનીઓ આ બધું બરાબર સમજે છે, અને તેથી તેમની સાથે ધાડો સંબંધ રાખતા નથી. નસરૂદદીન શાહ યુરોપિયન ઢબ ઉપર રહેવાને ખુશી હતા, તેથી ત્યાં કેટલુંક યુરોપિયન ઢબનું નજરે પડે છે. ઇરાન દેશ જુના વિચારમાં મુસ્તકીમ છે, અને તેથી ત્યાંના રહેવાસીઓ ખરેખર તો જુના વિચારના છે, અને એવું પણ ભવિષ્યમાં બનવાજોગ છે, કે ભવિષ્યની સરકારના મનમાં આવે તો એવો પણ હુકમ કહાડે કે સઘળું યુરોપિયન ઢબનું રદ કરવું, અને કાંઇએ યુરોપિયન પોશાક પેહેરવો નહીં. હાલ પણ જે યુરોપિયન ઢબ અખત્યાર કરવામાં આવે છે, તે એટલી બધી કઢંગી અને કાચી રીતે કરવામાં આવે છે, કે બાહેરના બીજાઓને હસવું આવ્યા વિના રહેતું નથી. ટુંકમાં, ત્યાંના લોકોને યુરોપિયન ઢબે ચાલવાની નકલ કરતાં જોઇને એમજ લાગે કે આ લોકો કાંઇ નાટક કે ફારસ ભજવી બતાવે છે.

જેમ, તેહરાનમાં પૂર્વ અને પશ્ચિમની રાહરસમ અને ચાલચલણનું અજબ જેવું મિશ્રણ છે, તેમ ત્યાં જુના કાળનું અને નવા કાળનું પણ મિશ્રણ છે.

તેહેરાન શહેર વિષે જે કાંઇ દસ્તાવેજી જુના પુરાવા મળતા હોય તો તે બારમી સદીમાં મળે છે. તેની અગાઉ તેહેરાન શહેરની જગે અને તેની પડોશમાં જુનું રએ શહેર હતું, જે અસલના મીડીઆ પ્રાંતની રાજધાની હતું, અને જે શહેર ઇરાન દેશના સુધારા વધારામાં આગલી હરોલમાં પોતાનો મુખ્ય ભાગ ભજી બતાવ્યો હતો. એ રએ શહેર કેમ અને કેવી રીતે ભાગી પડ્યું, અને તેની જગે તેહેરાન શહેર કેવી રીતે ઉગી નિકળ્યું, તે વિષેની ખરી હકીકત તવારિખના પડદામાં

હજુ સુધી છુપાઇ બેઠેલી છે, અને કોઇને તે વિષેની ખબર નથી.

તેહેરાન શહેર વિષે જે જુનામાં જુની હકીકત મળે છે, તે એટલીજ કે ત્યાંના લોકો પહેલાં જમીનમાં ભોંયરાં બાંધી રહેતાં હતાં. તેઓ ચાલચલણમાં બેલગામ અને રિતભાત રહિત હતાં, અને આજુબાજૂના લોકોને લૂંટીને પોતાનું ગુજરાન કરતાં હતાં, પરંતુ જેમ જેમ વખત વેહતો ગયો, તેમ તેમ તેઓમાં સુધારો થતો ગયો, એમ મુસાફરોના વર્ણન ઉપરથી જણાય છે. બાદશાહ જેવા મોટા પુરૂષોએ પોતાનાં કદમ આ શહેર તરફ લંબાવ્યા, ત્યારથી તે વધારે જાણીતું થયું છે. શાહ સુલેમાન, શાહ સુલતાન હુસેન, તેમજ નાદીરશાહે આ શહેરમાં પોતાનો મુકામ કર્યો હતો, તે વખતથી તેહેરાન શહેર જાણીતું થયું. નાદીરશાહના હુકમથી તેના કમનસિબ બેટા રઝાકુલીખાનની આંખ્યો ફોડી નાખવામાં આવી હતી, એ બનાવ પણ આ શહેરમાં બન્યો હતો, અને તે બેટાનું પાછળથી ખુન કરાવવામાં આવ્યું તે પણ આ શહેરમાંજ થયું હતું. નાદીરશાહની પોતાની લાશ પણ તેની અસલ કબરમાંથી (ખોદીને તેહેરાનમાં લાવીને રાજાના મેહેલનાં દરવાજામાં દાટવામાં આવી હતી, એવી મતલબથી કે તેની લાશ ઉપરથી શાહ વારંવાર આવજા કર્યા કરે અને પોતાના મુવેલા દુશમનને પોતાના પગ તળે અવારનવાર કચડ્યા કરે. અહીં કરીમ ખાનમંદ પોતાનું માનીતું દક્ષિણનું શહેર મુકીને વારંવાર આવી રહેતો હતો, પણ શીરાઝની મજાહ આગળ તેહેરાન તેને કાંઈ દમ વગરનું લાગ્યું હતું.

છેવટે કાજર વંશના શાહો ઇરાનની ગદીએ આવ્યા, ત્યારે તેઓએ રાજધાની બદલવાની જરૂર જોઇ. આ વંશના શાહોને તેહેરાન કરતાં વધારે લાયક જગા મળી નહીં. ઇરાનની દક્ષિણમાં શાહનો દાબ મજબુત હતો, અને તેથી શીરાઝ અને ઇસફહાનમાં હાકેમો નેમવાથી લોક દબાણમાં રહી શકે એમ હતું, પરંતુ ઇરાન દેશને ઉત્તર તરફથી ભયમાં રહેવું પડતું હતું. મૂખ્ય કરીને કાજરવંશના રાજ્યની સરહદ ઉપર રશિયા પગપેસારો કરી રહ્યું હતું. વળી કાજરવંશની અસલ જાહોજલાલી આસ્ત્રાબાદ અને માજનદરાનના મુલકમાં હતી, અને જ્યાં તેઓનો વગવસીલો મોટો હતો, ત્યાંથી તેહેરાન નજદીક હોવાથી, કાજરવંશના બાદશાહોને તેહેરાનને પોતાની રાજધાની બનાવવાને વધારે પસંદ તેમજ અનુકુળ પડ્યું. એ મતલબથી આગા મહમદ શાહે ઇ. સ. ૧૭૮૮માં પોતાની દરબાર તેહેરાન શહેરમાં ભરવાનું નક્કી કર્યું, અને તે વખતથી અત્યાર સુધી તેહેરાન શહેર ઇરાનની રાજધાની તરીકે ચાલુ રહ્યું છે.

કાજર વંશમાં પહેલા બાદશાહે તેહેરાનને રાજધાનીને લાયકનું શહેર બનાવવાને ઉલટ કે કાળજી રાખી હતી નહીં, પણ તેની પાછળ આવનાર ફતેહઅલીશાહે, જે મોટા મોટા મેહેલો ધરાવવાને મોજ સમજતો હતો, તેણે આ રાજધાની સુધારવાને ઘણી તારીફ લાયક કોશેશ કરી હતી. આ બાદશાહ ભપાભપકાનો બહુ શોખીન હતો. એના વખતમાં એણે જુદા જુદા દેશથી એલચીઓને બોલાવ્યા હતા, જેઓ તેની દરબારમાં તહરેવાર ભેટ સોગાદ લઇ આવ્યા હતા, અને તેના બદલામાં તેણે તેઓ ઉપર વગતો ઉપકાર કર્યો હતો. આ ફતેહઅલી શાહ સઘળી રીતે જુના વિચારનો હતો, અને તે જુદા જુદા યુરોપિયન એલચીઓના સમાગમમાં આવ્યો હતો તે છતાં તેમને જોઇને કાંઇ પણ સુધારો કરવાનો તેને જરા પણ ખ્યાલ ગયો હતો નહી એથી ઉલટું, જુદા જુદા એલચીઓને

પૂર્વની રસમને અનુસરીને શાહને માન આપવું પડયું હતું, તેમજ શાહની દરબારમાં લાંબા લાલ રંગના મોજાં અને બુટ પહેરીને દાખલ થવું પડયું હતું.

નાસરૂદીન શાહ યુરોપની મુસાફરીએ ગયો હતો, તે વેળા ત્યાંનો સુધારો જોઇને છક થઇ ગયો હતો અને તેની નકલ કરવા શીખ્યો હતો, તેથી પોતાને દેશ જઇને પોતાની રાજધાનીમાં યુરોપિયન સુધારા દાખલ કરવાની બનતી કોશેશ કરી હતી, અને તેને લીધે આજે ઇરાનમાં પશ્ચિમ તરફના કેટલાક સુધારા જોવામાં આવે છે. પેરિસ જોઇને તે બહુ ખુશ થઇ ગયો હતો અને તેહેરાનને પેરીસની પંક્તિએ મુકવા તેણે દિલોજાની ભરેલી કોશેશ કરવા માંડી હતી.

તેહેરાનની આસપાસના કીલ્લાઓની દીવાલોમાં શહેરમાં દાખલ થવાને માટે બાર દરવાજા છે, પણ અજાયબ જેવું છે કે ત્યાં શહેરના બચાવને માટે કશાં સાધન ઉભા કરેલાં નથી.

શહેરના દક્ષિણ તરફના બહુ મોટા ગંજાવર દરવાજામાંથી દાખલ થતાં મોટા મોટા ગુંબજો નજરે પડે છે. છાપરાં ઉપર તહરેવાર રંગનાં નળિયાં દીસે છે, અને જેમ જેમ અંદર જઇએ તેમ ભપકો સપકો જોવામાં આવે છે. આ દરવાજામાંથી દાખલ થતાં હજી શહેર ઘણું દૂર હોય છે, અને શહેરના માહેલા ભાગમાં જતાં ખબરાયલા રસ્તા ઉપરથી ગાડીનાં ચાક કુદકા અને ઉછાળા મારતાં ચાલે છે, અને ગાડીમાં બેઠેલાંઓનાં મોંમાંથી ચીચીઆરી સંભળાય છે. વસ્તીવાળા ભાગમાં બબ્બે ઘોડાની ગાડી ધમધુકાર હાંકી જનારને કોઇ પુછતું કે અટકાવતું નથી, અને રસ્તેના રાહદારીઓ સેહેજમાં બચી જતાં અવારનવાર જોવામાં આવે છે. આવા રસ્તા ઉપર પગે ચાલનારને મોટો ત્રાસ ઉપજે છે, તેમજ ગાડીમાં બેઠેલાઓનો જીવ બગડે છે તેમ જીવ જોખમમાં રહે છે.

અહીંથી આગળ ચાલતાં તોપનું મેદાન આવે છે, જેને ત્યાંના લોક **તુપ-મયદાન**ના નામથી ઓળખે છે, તે મેદાનના બે છેડા ઉપર તોપખાનાની બરાખો છે, જે નિયા એકેકા માળની છે. મેદાનની એક બાજુએ ઇરાનના રાજ્યની બેંક-Bank-of Persia ની એક સુંદર ઇમારત આવેલી છે. મેદાનનાં એક ખુણામાં એક ઇમારતમાં ખાસ દારૂગોળો ભરી રાખ્યો છે, અને તેની બાહેર કોચરાના સાલની જુની ખડખડ તોપો ગોઠવેલી છે, જેથી મેદાનનો દેખાવ દબદબાભરેલો લાગે છે, પણ બરાબર તપાસતાં તોપમાં ઝાઝો દમ નથી. મેદાનની વચમાં એક તળાવ છે તેની આગળ પણ થોડી તોપો ગોઠવેલી છે. બેંકની પડોશમાં શહેરનો એક બીજો દરવાજો છે તેને **નસીરીઆ** દરવાજો કહે છે. આ દરવાજામાંથી શાહના મેહેલ તરફ નિકળાય છે, અને તેને બીજે છેડે **દઉલત** નામનો દરવાજો આવે છે, તેમાંથી પણ મેહેલ તથા કીલ્લા તરફ જવાય છે, કે જેની ઉપર ઇરાનના શાહની ધજા ઉડતી જોવામાં આવે છે.- ઉત્તર તરફના એક દરવાજામાંથી એલચીઓના મકાન તરફ જવાય છે, અને ત્યાં જતાં ઝાડોની સુંદર ઘટાઓમાંથી પસાર થતાં જીવ ખુશ થાય છે, એ રસ્તા ઉપર મોટા મોટા લોકની ગાડીઓ અને સવારો જોવામાં આવે છે. તુપ-મયદાનથી અરધા માઇલને છેટે ઇંગ્રેજ એલચી ખાતાની જમીન અને મકાન આવેલા છે, અને તેટલી જગા અગણ્ય ઝાડ પાનથી શણગારેલી છે. ઇંગ્રેજ એલચીનો બાગ આંખને ઘણી ટાઢક આપનારો અને થાકેલાં જીવને તાજગી બક્ષનારો છે. [સાંધણ છે]

જે ઘરાકોનું લવાજમ રહયું હોય તેઓએ મોકલી આપવાને ખાસ યાદ રાખવું.

ESTD, 1884
સ્થાપી ૧૮૮૪

બી. અરદેશરની કાં.

EDISON PHONOGRAPH AGENCY

હારમોનિયમો.

સારા અને ટકાઉ-ઉંચી કૉલીટીના ઈંગ્લીશ તેમજ ગામઠી બનાવતોના ખાત્રી પુર્વક હારમોનિયમો, અને તેનો સામાન જોઇએ તો એકવાર અમારી પુરાણી પ્રસિદ્ધ દુકાનની જરૂર મુલાકાત લેશોજી, કોંકે સારો હિંદની હવાને બંનો માલ ગેરંટી સાથે કીફાયતે મળશે

ગ્રામોફોન.

ગ્રામોફોન અને ફોનોગ્રાફો માગો તેવા મોજુદ રહેછે અને તેને લગતો દરેક પ્રકારનો સામાણ તેમજ પ્રખ્યાત ગાયનકારોના તેમજ નાટકોના ગાયનોના રેકાર્ડો વગેરે વગેરે કોઇ પણ સામગ્રી માટે પધારી જાતી ખાત્રી એકવાર કરી જોજો.

સીનમેટોગ્રાફ.

સીનામેટોગ્રાફો તેમજ તેની ફીલમો જથ્થાબંધ સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે. લાઈમ લાઈટ, તેમજ વિજળીકને લગતો દરેક સામાન કીફાયતે વેચીએ છીએ કોઇપણ મથકે બેઠા, મેળાવડાઓ લગન કે નવજોત વગેરે પ્રસગે અમો સીનમેટોગ્રાફ ઘર બેઠા બહુજ કીફાયતે દેખાડીએ છીએ. ભાવ માટે એકવાર પધારવાની અર્જ કરીએ છીએ.

એક જરૂરી યાદ—બીન અનુભવીઓની ફાલતુ દુકાને જવા આગમજ. એકવાર જરૂર અમારા શો-રૂમની મુલાકાત લેવાની આર્જ કરીએ છીએ. દરેક રીતનું રીપેર કામ અનુભવીઓનાજ હાથે થાય છે.

ભાવ અને કામ માટે બે મત છેજ નહિ.

ખાતરી માટે એક મુલાકાત જરૂર લેશો.

હમારૂં ઠેકાણું— કાલબાદેવી મુંબઈ.
એડીસન ફોનોગ્રાફ એજન્સી.

B. Ardeshir & Co.

Importers of Harmoniums, Cinematograph, Gramophones, Records, Ect.
Kalbadevi Road, BOMBAY.

A Trial is Solicited.

Address "up-to-date" BOMBAY.

નિરાશ થએલાઓને આશા આપનારો સંદેશો.

કમજોર અને કમપુરૂષત્વ એ એક જીંદગીના જીવનમાં દુખરૂપ છે.

કોઇપણ કારણથી શકિત તથા મરદાઈ ઓછી થવા લાગે અથવા ઓછી થઈ ગઇ હોય ત્યારે **નિરાશ થવું નહિ.**

ખાસ આમારા ત્રીસ કરતાં વધારે વર્ષના વૈદ્ય ધંધામાં જાતિ અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી

ધાતુ પૌષ્ટિક અને મરદાઇને માટે	**રાજ રાજેશ્રી.**	કીંમત ગોળી ૬૦ની બાટલીના રૂ ૨૫

શુદ્ધતાથી અને વૈદક શાસ્ત્રમા અત્યુતમ ગણવામાં આવેલા **કીમતી ચીજો** વપરાય છે અને કોઇ પણ નુકશાનકારક ઝેરી ચીજો હોતી નથી. દરેક દેશમાં તેમજ દરેક ૠતુમા સરખી રીતે લાગુ પડે છે.

રાજ રાજેશ્રી શું ગુણ કરે છે?

પહેલે દિવસથી ફાયદો આપેછે. ઘટી ગએલા પુરૂષત્વને યોગ્ય સ્થિતિમાં આણેછે. પુરૂષત્વની ખામીને દુર કરવામાં તુરત ફાયદો આપે છે કાયમ શકિત તથા મર્દાઈ રાખે છે વીર્યનું વખત બે વખત નીકળી જવું બંધ થાય છે, શરીરને ઘસાવનાર દર્દો મટાડી અત્યંત તાકાદ આપે છે દુધ વગેરે ખોરાક પચાવી સપ્ત ધાતુ પેદા કરે છે.

આ ગોળી ખાનારને **ગુપ્ત ભાગોની નસોને એકદમ મજબુતી તથા તાકાત આપે છે.** અને કોઇ પણ જાતની દવા લગાડવાની જરૂર પડતી નથી.

ગેરેન્ટી.

રાજ રાજેશ્રીની એકજ બાટલી ખરીદનારને ગેરેન્ટી **આપવામાં** આવે છે, અને એક બાટલી પુરેપુરી ખાધાથી ફાયદો ન થાય તો એકપણ સવાલ પુછયા વિના પયસા પાછા આ પવામાં આવે છે. પયસા નથી આપતો એવો ૧ પણ પુરાવો આપનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

ખાસ સ્ત્રીઓ માટે અમુલ્ય રત્ન

કાન્તામૃત

નબળી સ્ત્રીઓને સબળ કરી તેજસ્વી બનાવે છે. ગર્ભાશયને સુધારે છે અને ગર્ભ ધારણ કરવા યોગ્ય બનાવે છે. નબળાઈ દુર કરી શરીરના તમામ ભાગોને મજબુત કરે છે ધુપણીના રોગ ચીકટ પાણી પડતાં બંધ કરી કળતર મટાડે છે. સફેત તથા લોહીવાળા પ્રદર મટાડે છે અનિયમિત ૠતુને નિયમસર તથા સાફ લાવે છે ૠતુ વખતે પેટમાં પેડુમાં અનેકમરમાં થતો દુખાવો બંધ કરે છે ભુખ લાગે છે અને ઝાડો સાફ લાવે અને જીર્ણજવર મટાડે છે.

જે સ્ત્રીઓને ગર્ભ ધારણ કરવાની શકિત તેજ હોય છે પણ ગર્ભ રહ્યા પછી નબળાઇ વધતી જતી હોય અને પ્રસવ વખતે અત્યંત નબળાઇ થવા ધારતી પ્રથમથીજ રહેતી હોય એવી સ્ત્રીઓએ પાંચમે માસથી પ્રસવ સુધી કાન્તામૃત ગોળીઓ ખાવી શરૂ કરવી જેથી પ્રસવ વખતે કોઈપણ પ્રકારની ધાસ્તી રહેવા સંભવ નથી અને શકિત તથા તંદુરસ્તી ટકી રહે છે. કીમંત ગોળી ૩૨ ની બાટલીના રૂ ૫. બીજી દવાઓ માટે કેટલોક મંગાવો.

વૈદ્ય કલ્યાણજી હરિકૃષ્ણ ઠાકર. ૧ મુંબઇ ઠાકરદારની રોડ વિઠલવાડીને નાકે ૨ જામનગર કાઠિયાવાડ ગામની ટપાલ પેસે

ફોટોગ્રાફિક સ્ટુડિયો.

લગભગ અરધી સદી થઇ પોતાની કીર્ત્તિ જાળવી રાખનારા આખા હિંદુસ્તાનમાં સૌથીબોહલી ગ્રાહકી ધરાવતો સર્વેથી જુનો અને જાણીતો

સબી પાડવાનો મોટો સ્ટુડયો

એસ. હોરમસજી ફોટોગ્રાફર

હાથીવાલી બિલ્ડીંગ

કાલબાદેવી રોડ-મુંબઇ.

અમારા સ્ટુડયોમાં ફોટોગ્રાફીકને લગતું દરેક પ્રકારનું કામકાજ ઘણુંજ સરસ અને પૂર્ણ સંતોષ આપતું કરી આપીએ છીએ. સસ્તી બ્રોમાઇડ આઉત લાઇનસો ૧૨×૧૦ થી ૪૦×૩૦ સુધી માત્ર એક દીવસમાં કરી આપવામાં આવશે. "હાઇગ્રેડ બ્રોમાઇડ એનલારજમેન્ટો" "બ્લેક એન્ડ વાઇટ" "પેસ્તલ અને વોટરકલર્સ" તથા "ઓઇલિકલરમાં" કીફાયત ભાવથી કરવામાં આવશે.

એમેચ્યુઅર્સોનું કામકાજ દેવેલપીંગ, રી-ટચીંગ, પ્રિન્ટીંગ વગેરે ખાસ સંભાળથી ખાત્રીપુર્વક કરી આપવામાં આવે છે.

પરમેનન્ટ એરિસ્તોપ્લેટીનો, આરજેન્ટો તથા બ્રોમાઇડ માટે ખાસ ઘટાડેલા ભાવો

સ્ટુડયો સહવારે ૮થી સાંજે ૫ સુધી ખુલ્લો રાખવામાં આવે છે.

રવીવાર અને જાહેર તહેવારો સુધા.

માલેકો-એસ. હોરમસજીના છોકરાઓ.

અમારો સ્ટુડયો કાલબાદેવી ભાંગવાડી હાથી બીલ્ડીંગમાં ૪૦ વરસની જુની જગાપરજ છે.

વૈદક શાસ્ત્રના નિયમાનુસાર બનેલી

હિંદુસ્તાનનો મોટો વિજય.

ગરીબ શ્રીમંતો અને રજવાડાંમાં પ્રખ્યાત થએલી, ડો. ડી. એચ. ભટની

અખુટ તાકાત દેનારી

રાજવંશી નવરત્ન ચાકુતી.

અજ્ઞાનતાને લીધે કરેલા કુપથ્યથી થતાં દુઃખો દુર કરી તથા માથાના દુખાવાને દૂર કરી લોહીના શુદ્ધી કરી વીર્યની વૃદ્ધિ કરી શરીરને નવેસરથી રચે છે, અને ગયેલું પુરૂષત્વ માત્ર એક ડબી વાપરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. કીં ગોળી ૪૦ ડબીના રૂ. ૧૦) પેકેજી કાંઇ નથી.

રાજવંશી સાંઢાનું તેલ.

ઉપલી ચાકુતી જ્યારે અંદરથી જોર આપે છે ત્યારે આ તેલ બહારથી મજબુતી આપે છે. તેલ તથા ચાકુતી સાથે વાપરવા ભલામણ છે. કીં. ઔંસ ૧ ની બા. ૧ના રૂ ૫) નમુનો રૂ. ૧)

રાજવંશી ટોનીક પીલ્સ. અપૂર્વ બળ દેનારી,

ધાતુ વિકારના તમામ રોગો અજીર્ણ, કળતર, આળસ, અને વૃદ્ધાવસ્થાના તમામ ચિહનો દુર કરી અપૂર્વ તાકાત આપે છે. કીં. ગો. ૨૫ ની બા. ૧ ના રૂા. ૨)

રમણીય ટુથ પાઉડર

દાંતના દરેક દર્દ મટાડી દાંતને સફેદ દુધ જેવા બનાવે છે. કીં. ૦ તોલે રૂા. ૦॥.

વાઘની ચરબી

સંધીવાનો જાણીતો રામબાણ ઇલાજ છે. કીં. રૂા. ૫) ઔંસ ૧.

ખરજવાનો મલમ.

ઉપરના મલમથી ગમે તેવું ખરજવું નાબુદ થાય છે. કીં. ડબી રૂ. ૨

ગરમીના રોગ ઉપર રામબાણ ઉપાય–રાજવંશી શીરપ.

ગરમીનો ગમે તેવો જુનો રોગ ત્રણ દીવસમાં નાબુદ થાય છે, આ સીરપની અસર પહેલા દીવસે માલમ પડે છે. ઔંસ ૩ ના રૂ. ૨॥.

કુમારી આસવ.

સ્ત્રીઓના પેટના દરે પ્રકારના રોગ દુર કરી ગરભાશય સાફ કરે છે, નીયમીત અટકાવ લાવવાનો તેમાં ખાસ ગુણ છે. કીં. રૂા. ૨.

પત્રવ્યવહાર ખાનગી, સલાહ મફત, દવાનું પેકીંગ પો. જુદું. મળવાનું ઠેકાણું

પ્રોપ્રાઇટર
જે. જે. મનીઆર

ડો. ડી. એચ. ભટનું દવાખાનું
ભુલેશ્વર ફરંગીના દેવળની સામે—મુંબઇ.

બગડેલા લોહીને શુદ્ધ કરનાર.

ડા૦ વામન ગોપાળ નો આયોડાઇડ

સાર્સાપરિલા

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે, તે બગાડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. તેને માટે આ **સાર્સાપરિલા** વિના બીજી એકે દવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંસ એટલે ગરમી અને તેના વડે થતાં ભયંકર વિકારો દુર થાય છે. લગભગ પચાસ વરસથી હજારો દરદી સારાં થયાં છે.

અનુભવથી ખાત્રી થશે.

અનેક પ્રદર્શનોમાંથી સોના રૂપાના ચાંદો વગેરેના ઈનામો મળેલા છે

કિંમત એક બાટલીનો રૂ. ૧૮

પોષ્ટેજ ખર્ચ પાંચ આના.

આ **સાર્સાપરિલા** મુંબઈ તેમજ હિંદમાં દરેક નાના મોટા શહેરોમાં દરેક દવા વેચનારાઓ તથા બીજાઓ પાસેથી મળશે. જથાબંધ ખરીદનારાઓને કમીશન મળશે, નિચલે ઠેકાણે લખો.

બનાવનાર માલેક,

ડૉ. ગૌતમરામ કેશવ,

પોષ્ટ નંબર ૨—મુંબઈ.

સાચી સલાહ.

કબજીઆત અને અરૂચી મટાડવાના, લોહી સુધારવાની, વીર્ય વિકારના ગમે તેવા દોષ દૂર કરવાના, ગમે તે જાતની અને ગમે તેવી કમજોરી નાબુદ કરવાના, અને સ્મરણ શકિતને સતેજ કરવાના દૈવી ગુણો અમારી

મદન મંજરી ગોળીઓ

ધરાવે છે. એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વૈદ્યો અને ખાહોશ ડાકટરો પોતાના દરદીઓ ને આપે છે,

કીંમત-ગોળી ૪૦ની ડબી એકનો રૂ. ૧

રાજવૈદ્ય નારણજી કેશવજી.

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

બ્રાંચ ઓફિસ—નં. ૧૮૭, કાળબાદેવી રોડ મુંબઇ.

વધુ વિગત માટે અમારૂં તદન મફત મળતું " વૈદ્યવિદ્યા " નામનું ૬૨૮ પાનાનું વૈદકીય પુસ્તક મંગાવો.

સર્વ પત્રોએ સર્વ કોમોએ મુકત કંઠે વખાણેલું ગુજરાતી ભાષાનું શ્રેષ્ઠ ઇનામી

માસિક પત્ર

'વિવેચક'

લવાજમ પોસ્ટેજ સહીત
રૂ૦ ૧-૧૦-૦ હિંદ બહાર
રૂ૦ ૧-૧૪-૦

કદ રોયલ આઠ પેજી ૩૨ પૃષ્ટ ઝીણા ટાઇપથી ભરચક લખાણ

દર અંગ્રેજી માસના પ્રારંભે પ્રગટ થાયછે

'વિવેચક' માસિકમાં ઐતિહાસિક, સંસારીક વાર્તાઓ તથા ઉત્તમ કાવ્યો અને બીજા અનેક ઉપયોગી લેખો પ્રગટ થાય છે તે સાથે એક ચાલુ ઐતિહાસિક વાર્તા આપવામાં આવે છે માટે સત્વર ગ્રાહક થવા ભલામણ છે. આ માસિક તથા તેની ભેટ માટે ' માસિકમિત્ર ' માં આપે વાંચ્યુ જ હશે એથી ખાત્રી થશે. દર માસે ગ્રાહકો ને ઇનામી પ્રશ્નો પુછીને ઉત્તમ પુસ્તકો આપવાની ગોઠવણ કરી છે. ચાલુ માસમાં ગ્રાહક થનારને ૧૯૧૩ તથા ૧૪ની ભેટબુક મફત મળશે તે સિવાય બીજા ઘણાં પુસ્તકો અર્ધી કીંમતે મળે છે.

લખો વ્યવસ્થાપક વિવેચક

નમુના માટે બે આનાની ટીકીટ બીડવી

નં ૧૬ લાડવસ-નાંદોદ.

કીંમત લાખો રૂપિઆ.

જીવિતને હાનિ કરનારા રોગોને મારી હઠાવે, શરીરમાં શક્તિ આપે, રૂધિર વીર્ય અને ઓજ વિગેરે ઉત્તમ તત્વોને સુધારે તથા વધારે આરોગ્ય અને દીર્ધાયુ આપે એવી દવાની કિંમત લાખો રૂપિયા કરતાં પણ વધારે ગણાવી જોઇએ, એ સિદ્ધાંતમાં કોઇ પણ વિરૂદ્ધતા બતાવી શકે ખરો કે ?

આજે ચોત્રીસ વર્ષ થયાં ચાલુ ફતેહ મેળવનારી આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ અશક્તિને લગતાં તમામ દર્દોને મારી હઠાવે છે, શરીરને મજબુત કદાવર અને તાકાદવાળું કરે છે, પાચન શક્તિ તથા લોહી અને વીર્યને સુધારે વધારે છે આરોગ્ય અને દિર્ધાયુ આપે છે એ બાબતને લાખો સર્ટીફીકેટોએ સાબિત કરી છે. અને દુનિયામાં દિવસે દિવસે તેના વધતા જતા ફેલાવાએ મજબુત ટેકો આપેલ છે, તો પછી એ ગોળીઓની કિંમત લાખો રૂપિઆ છે, એમ કહેવામાં અટકશે? તેની એક એક ગોળીની કિંમત સોનું મોતી અને હીરા કરતાં પણ વધારે રાખવા માટે ઘણાઓ પોતા તરફના સર્ટીફીકેટોમાં ભલામણ કરી ચુકયા છે; પણ શરૂઆતથી આજ સુધી તેની કિંમત એકજ, એટલે ગોળી ૩૨ ની ડબી ૧નો રૂપિયો ૧ એક છે.

આજકાલ ઘણા લોકો પોતાની દવાની ભારે કિંમત જણાવી છેવટમાં તે હોળી દીવાળી જેવા દિવસો સુધીની મુદત માટે અમુક સીઝન માટે કે અમુક પત્રોના ગ્રાહકોને માટે તેની કિંમત એકદમ ઓછી–કમતી મુકી દેવાની મોહટી ઉદારતા (!) દેખાડવા મંડી પડે છે, તેમ અમે અમારી ગોળીઓ માટે કરી શકતા નથી તેની કીંમત તે આજ ૩૪ વર્ષ થયાં એકજ છે, અને ભવીષ્યમાં પણ તેજ રહેશે, અમારી દરેક દવામાં આવતી ચીજો અને તેને તૈયાર કરવામાં પડતી મહેનતપર નજર રાખીને તેની વાજબી કિંમતજ રાખવામાં આવેલી હોવાથી અમોએ તેનાં પરચુરણ વેચાણ માટે જે કાંઇ જાહેર કરેલ છે તેના કરતાં કમતી કરવું અમને પોસાઇ શકે તેમ નથી. તેમજ તેના કરતાં વધારો દેખાડવો એ પણ વાજબી નથી.

અમારી આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ દરેક દેશમાં અને દરેક રૂતુમાં પોતાનો ફાયદો પુરતો દેખાડે છે તેની સાબીતી માટે એટલુંજ કહેવું બસ થશે કે હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા ભાગો ઉપરાંત સિલોન, બરમા, સ્ટેટસસેટલમેંટ, ઇરાન, તેહેરાન વિગેરે એશિઆના જુદા જુદા પ્રદેશો અને તેથી આગળ વધી આફ્રિકા, યુરોપ અને અમેરિકાના ઘણા પ્રદેશોમાં તેનો ફેલાવો દીવસે દિવસે વધતોને વધતો જાય છે.

વૈદ્ય શાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

મુંબઇ બ્રાંચ, કાલકાદેવી રોડ

કામશાસ્ત્ર.

ન વાંચ્યું હોય તો મંગાવો—મફતજ મળશે.

ચાલુ શુભ અવસર
માટે નીચલી ચીજો તૈયાર છે.

લગનસરાને લગતી જરમન સીલવરની તેમજ રૂપાની દરેક ચીજો જેવી કે

ગુલાબાસ, પીગાણી, માછલી, પાનસોપારીખારેક, બદામ બતાસા, નારીયેલ, ચોખા, ફુલ, તોરા, નીખીય પાનબીડાં, ટ્રે, ખુમચા, ખુમચી, કળસીઆ તામડી, હાંડા, ચંબુરાં, પરા વગેરે દરેક ચીજો હમારી વીસ વર્ષની જુની અને જાણીતી દુકાન ઉપરથી તૈયાર મળશે. હમારાં પહેલ નંબરના જરમન સીલવરના વાસણો હમેશાં ચાંદી જેવા સફેદ છે. તેની હમો ગેરંટી આપીયે છીએ. એક મુલાકાત જરૂર લેશે.

SPECIAL QUALITY N° 1
SPECIALLY MADE FOR N.N SHROFF & Co

જરમન સીલવર, એલ્યુમીનીયમ તથા ચાંદી કામના વેપારીઓ -

નવરોજી શરાફની કું. ન ૩૫૮, ૩૬૦

બજારગેટને નાકે, કોટ મુંબાઈ

"અમૃતાંજન"
(રજીસ્ટર્ડ)

ઇંડીયન પેન-બામ.

અમૃતાંજન શું છે? દુઃખદર્દનો અંશ જડમુળથી ઉખેડી કાઢી થોડાજ વખતમાં વીજળીક અસર કરનારો દેશી વખણાતો મલમ છે. તે શું કરે છે? તે દરેક દરદોનો નાશ કરે છે, માથાનું દુખવું, કમરનો દુઃખાવો, સંધીવા, નાસુર, ખરપસુ, સોજો અને એવાં બીજાં ચામડીના દરદો પર અકસીર અને પ્રાસદ્ધ છે.

કિંમત શું, માત્ર આઠ આના, અજમાયશ તરીકે એક ડબી મંગાવો અને પછી જુઓ કે શારીરીક નબળાઇના શત્રુઓ ઉપર તમે સરસાઇ ભોગવો છો કે નહીં.

ઠેકાણું—અમૃતાંજન ડીપો.

નં૦ ૧૦૯ ફીયરરોડ નવી જનરલ પોસ્ટ ઓફીસ સામે
૧૯, મારકેટ તેમજ બીજા દવા વેચનારાઓને ત્યાંથી મળશે.

આ તમે જાણોછ કે?

કહેજે કે મેડેગાસ્કરમાં રેશમ એટલું તો સસ્તું છે કે મુફલીસમાં મુફલીસ શખ્સ પણ રેશમી કપડાં અંગ ઉપર સજી મોજ્માં મારેછે.

ખીસાંમાં રાખવાનાં ઘડીયાળોને અગાઉ "ન્યુરેમબર્ગનાં ઈંડાં" તરીકે ઓળખવામાં આવતાં હતાં કારણકે તેઓતો ઘાટઘટમ એક ઈંડાં જેવો લબગોળ હતો, અને તેઓની બનાવટ ન્યુરેમબર્ગ શહેરમાં થતી હતી.

મેક્ષીકતો અને યુકેતન શહેરનાં અસલી લોકોનો પવીત્ર આંકડો ૧૩ હતો, તેઓ ૧૩ દીવસે એક અઠવાડીયું ગણતા હતા અને તેઓ ૧૩ સાપોને તેઓનાં ખુદા તરીકે માનતા હતા.

સૌથી ઉંચો પાણીનો ધોધ કેલીફોનીઆનાં યેસમીટ શહેરમાં આવેલો છે, જે ધોધ ૨,૬૩૪ ફીટ ઉંચો, એટલે અર્ધા માઇલમાં ૬ ફીટ ઓછો છે.

દશ વર્ષની વાત ઉપર જાપાનમાં ઓસાકા ખાતે ગુંથણ કળાનો ઉદ્યોગ ધીમે ધીમે શરૂ થયો હતો. હાલમાં ફક્ત ઉપરાજ શહેરમાં ૧૩૦૦ કારીગરો આ ઉદ્યોગ પાછળ મંડયા છે એવો અડસટો કાઢવામાં આવ્યો છે.

ટુંકા અક્ષરી (Short hand) લખાણનું પહેલવહેલું પુસ્તક સને ૧૫૮૯ ના સાલમાં, કેમબ્રીજની પાઠશાળાનાં એક જવાન ડાક્ટરે બહાર પાડયું હતું. આ પુસ્તક તેણે તે વેળાની રાણી એલીઝાબેથને અર્પણ કર્યું હતું. તે પુસ્તકને "એક ટુંકા, ઝડપી, અને ભેદ ભરેલા શબ્દોથી લખાયલું પુસ્તક" એવું નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

જેરૂસલેમમાં પોલીસનાં ભોમ્પાઓ, પોસ્ટનાં સીપાઇઓ, રસ્તા પર મેલવામાં આવતાં ફાનસો, અથવા છાપાઓ જેવું કશું નથી.

પીસ્તોલ પહેલવહેલી ૧૫૨૬ ની સાલમાં પીસ્તોની નામનું શહેર જે ઇટલીમાં આવેલું છે ત્યાંથી ઇંગ્લંડમાં રવાના કરવામાં આવી હતી.

K. K. D.

પ્રભુ બ્રિટીશનો વિજય કરો.

(રાગ-સુંદર શામળીઆ નામ જપીશનિત્ય તારૂં)

બ્રીટીશ રાજ્ય તણો, વિજય કરો શુલપાણી,
સંકટ સર્વ હણો, અમ અરજ હૃદયમાં આણી

ન્યાયિરાજ નૃપ પંચમ કેરૂં,
વસુધામાં વિશ્વાસુ વડેરૂં
મનાય જે મહતાનો મેરૂ
પ્રેશાંત જ્યાં જન પશુ પંખેરૂ
(જે) નીતિની અદલ નિશાણી—બ્રીટીશ૦

મર્દાની મન જ્યાંહિ મલકતાં,
સ્નેહ અને સૈભાગ્ય છળકતાં;
જનજુથજ્યાં ચેતનથી ચળકતાં,
શીયાળોને સિંહ સાથ સરકતાં.
(સૌ) પ્રીતની રીત પીછાણી—બ્રીટીશ૦

સ્વર્ગ કહો વા નંદનવનના,
દેવ કહો વા ભરત જનના;
મંત્ર કહો વા માલિક મનના,
(છે) પ્રજા યશસ્વિ પ્રમાણી—બ્રીટીશ૦

મેરી સતી સહ એ મહારાજા,
તનમન ધનથી રો નીત તાજા,
મનાવ દશદીશ એમની માઝા,
જશ વરતાવ જગતમાં ઝાઝા.
(એ) જુગલની વાણી વખાણી—બ્રીટીશ૦

જુગલરામ મંગલરામ પંડયા.

તંદુરસ્તી જાળવવા તથા દુઃખ દરદો દૂર કરવામાં દવા-દારૂનો હદ બહાર વધેલો ઉપયોગ; અને તેનું પરીણામ.

લખનારઃ—હો. મે. વા.

તંદુરસ્તી હંમેશાં ચાલુ જાળવવાને માટે કુદરતના નીર્માણ કરેલા કાયદાએ, ખરાં અને ઘટતાં સ્વરૂપમાં, યોગ્ય રીતે સમજીને તથા બની શકતા વધુમાં વધુ પ્રમાણમાં તે કાયદાઓને અવલંબીને, આપણે આપણી જીંદગી ગુજારવાને શક્તિવાન બનવાની જરૂર છે, અને તે માટે આપણા હમણાના દરરોજના ખાન-પાન અથવા આહાર-વિહાર તથા વર્તન ઉપર લક્ષ આપવાની આપણી ફરજ છે. આપણે હમણાં કેવા પ્રકારનો ખોરાક લઇએ છીએ, અને તેને સ્વાદિષ્ટ બનાવવા જતાં તેમાંના પોષણ આપનાર, અથવા જીવન શકિત જાળવવા અને વધારવાને ગૂણુવા તત્વ કેટલા પ્રમાણમાં નાશ પામે છે; તે જાણવાની સંભાળ લેતા નથી. મતલબ તે ખાન-પાનમાં ઘણું કરીને કુદરતી ખોરાક, કુદરતના હેતુ અને નિયમને ધ્યાનમાં રાખીને લેવાતો નથી. દરદો બેહદ પ્રમાણમાં વધવાનું એક મુખ્ય કારણ ખોરાક સંબંધી થતી ભૂલો છે; ખોરાક કેવો ખાવો, કેમ બનાવવો, કેટલો ખાવો, કેમ ખાવો, કયારે ખાવો, એ માટે પણ કુદરતનો હેતુ અને નિયમ સાચવવો જોઇએ. વિહાર એટલે આપણા શરીર તથા મનને લગતાં દરેક કાર્યો પણ સ્વભાવિક રીતે, કુદરતનાં સ્થાપિત હેતુ વા કાયદાને અનુસરીને થવાં જોઇએ, અને તે પણ યોગ્ય રીતે ચાલુ રાખતાં જાણવાની અને તે પ્રમાણે તે ઉપર અમલ કરવાની સંભાળ રહેવી જોઇએ.

દવા-દારૂમાં તંદુરસ્તી સમાયલી હોવાની માન્યતા પાયા વિનાની છે. રોગ થવાના કારણો હોય છે અને તે કારણો આપણે પહેલાં જાણવાની કોશિશ કરવી જોઇએ. ઘણું કરીને કુદરતના હેતુ યા કાયદાના જાણ કે અજાણપણાથી થતા ભંગના પરિણામે શરીરની અસ્વાભાવિક સ્થિતિ થાય છે. અને તેવી સ્થિતિ થવાનો યા કરવાનો કુદરતનો હેતુ શરીરનું રક્ષણ કરવાનોજ હોય છે. એટલે કે શરીરની અસ્વાભાવિક સ્થિતિ સુધારવાના કુદરતના પ્રયત્નમાં તેને ઘટતી મદદ આપણે આપવી જોઇએ. પણ દવા-દારૂના ઉપયોગથી મોટે ભાગે દુઃખ યા દરદોને પાછા શરીરમાં સમાવી દેવાનો અથવા દબાવી દેવાં જેવો પ્રયત્ન થાય છે. જો કે ઘણીવાર દુઃખ વા દરદરૂપી ચિહ્નો દવા દારૂથી તાત્કાલિક દબાએ છે પણ મૂળ સ્થિતિ સુધરતી નથી, ફકત રોગને દબાવે છે.

દરેક કોઇ વસ્તુ મેળવવાને, અને પોતાની શારીરિક તથા માનસિક શકિતઓ ખીલવવાને તથા વધારવાને ઘટતા પ્રમાણમાં, ઘટતી રીતે, મેહેનત કરવાની અને તે માટે ચાલુ પ્રયત્ન રાખવાની જરૂર છે. તેજ પ્રમાણે એકવારની ગુમાવેલી તંદુરસ્તી મેળવવાને પણ, કુદરતના સાદા અને સ્પષ્ટ નિયમો, જે આરોગ્ય સંરક્ષણ શાસ્ત્રના કાયદા તરીકે જાણીતા છે, તેને અનુસરતું વર્તન રાખવાની મેહેનત કરવી અને જારી રાખવી જોઇએ, અને તેમ નહિ કરતાં, એટલે કે પોતાનું દરેક પ્રકારનું આહાર-વિહાર વીગેરેને લગતું વર્તન, કુદરતના કાનુનોથી ઉલટું રાખીને, તેના પરિણામનું નિવારણ દવા-દારૂ ખાવા કે પીવાથી વગર મેહેનતે થઇ શકતું નથી.

જેઓ દવા-દારૂથી તંદુરસ્તી જાળવી વા મેળવી રાખી શકયા નહિ હોય, તેઓએ આરોગ્ય સંરક્ષણને લગતા નિયમો શું છે, તે જાણીને તેનું પાલન કરવું જોઇએ. અને જો તેમ નહિ કરે તો, દવા-દારૂથી કદી પણ પોતાની નેમ જોઇએ તેવી રીતે બર આવશે નહિ.

હાલમાં આરોગ્ય સંરક્ષણને લગતા કુદરતી નિયમોને લગતું ઘણું ઉત્તમ સાહિત્ય મ્હોટા પ્રમાણમાં બહાર પડતું જાય છે. અને જેઓ તે બાબે વાકેફ થવા માગતા હોય તેઓ સહેલાઇથી તેનો યોગ્ય લાભ લઇ શકશે.

દવા-દારૂ ઉપર સરસાઇ ભોગવનારા ઉપાયો છે, જેનો લાભ હાલમાં સુધરેલા ગણાતા દેશોમાં પુર છુટથી લેવાય છે. અને જેનું પરીણામ પ્રતિદીન ઘણું સંતોષકારક આવતું જાય છે. આપણા દેશમાં પણ એવા કુદરતી ઉપાયોથી તંદુરસ્તી જાળવવા, તથા રોગો દૂર કરવાને માટે કેટલીક સંસ્થાઓની સ્થાપના થઇ છે, અને તેમના તરફથી ઘણું ઉમદા વાંચવા લાયક સાહિત્ય પ્રકટ થઇ બહાર પડે છે. એવા શાસ્ત્રીય (Scientific) રીતે શોધાઇને, તદ્દન સ્વાભાવિક અને કુદરતી રીતે કામ કરે છે જે Nature cure system, યાને કે નૈસર્ગિક ઉપચાર પદ્ધતિને નામે સારી રીતે જાણીતી થઈ લોકપ્રિય બનતી જાય છે.

'નેચર કયોર' શું છે? કુદરતી ઉપાયો જે દવા ઉપર અને એલોપેથીક ઉપચાર પદ્ધતિ ઉપર સરસાઇ ભોગવે છે, તે સંબંધી વિસ્તારથી લખવાની જરૂર રહે છે; જે કોઇ બીજે પ્રસંગે જણાવીશું. નેચર કયોર સીસ્ટમમાં, મુખ્યત્વ કરીને ઝેરી દવાનો ઉપયોગ જરૂરી ધારવામાં આવતો નથી, પરંતુ તેને સ્થાને કુદરતી, સ્વચ્છ ખોરાક, પાણીના જુદા જુદા પ્રકારના ઉપયોગ, સ્નાન, ખુલ્લી હવા, રોશની સૂર્યનો તડકો, વીજલીક ઉપચારો, જુદા જુદા પ્રકારની કસરત વીગેરેનો બની શકતા પ્રમાણમાં લાભ લેવામાં આવે છે.

હાલમાં દવાદારૂનો એટલો બધો ચાલુ ઉપયોગ થાય છે, કે તે એક પ્રકારની ઘેલછા (Mania)નું રૂપ લેતો હોય, એવું ખાસ કરીને આપણા દેશની સુધરેલી પ્રજાના કેટલાક ભાગમાં જોવામાં આવે છે; તે બાબે કાંઇક વિચાર કરવાનું વાજબી સમજવામાં આવે એવું આપણે ઇચ્છીશું. હાલમાં એલોપેથીક દવાઓનો વપરાસ દરરોજના ચાલુ ખોરાક જેવો થઇ ગયો છે. આપણા વડીલોના વખતમાં દવાઓનો ઉપયોગ ઘણા કમી પ્રમાણમાં થતો હતો; અને ખરેખર તેના કારણો હતા પરંતુ તે વખતમાં વપરાતી દવાઓ ઘણું કરીને નિર્દોષ, વિષ અને કેફ વિનાની, સાદી વનસ્પતી, યાને છાલાપાલાની ઘણી નરમ પ્રકારની હતી. જ્યારે હમણાંની એલોપેથીક દવાઓ તેથી ઉલટાજ પ્રકારની બને છે અને વપરાય છે.

જ્યારે હંમેશા ઘણું કરીને આપણે આપણા કરતા વધુ સુધરેલા દેશોને મુકાબલે દરેક બાબદમાં ચાલીએ છીએ, ત્યારે તે દેશોનો અનુભવ દવાઓને લગતો જાણવા યોગ્ય થઈ પડશે.

The patent medicine mania is a widespread malady. Many thousands annually die victims to the drug habit. The healthiest man on earth could not possibly abuse his constitution as do many of those who are victimised by the alluring representations of patent medicine manufacturers, without breaking down his constitution within a few months or years. It has been proved that many of the above named nostrums contain certain powerful and highly injurious drugs which cannot possibly be swallowed without the most pernicious effects upon the patient. The patent medicine is a plague far more deadly than small pox or Asiatic cholera because of its insidious character It is a delusive snare which present death dealing poisons under the guise of a healing balm." "N.T."

ઈરાનનો અમીર કવી શેખ સાઅદી.

તેની જીંદગી-મુસાફરી અને લખાણોનું ટુંક વર્ણન-૪

"માસિક-મિત્ર" માટે ખાસ લખનાર-મીતોહેર માનેકજી માદન.

(સાધાણ પાને ૯૧ થી ચાલુ)

સર વીલ્યમ જોન્સ સાઅદીનાં માત્ર ત્રણજ લખાણો ધારે છે પણ તે આ બાબદમાં કદાચ ડીહરબેલોત થી દોરવાઇ ગયો હોય. આ ત્રણ લખાણો તે ગુલેસ્તાન, બોસ્તાન અને મુલમાત છે. માઇસુરના ટીપુસુલતાન ની લાઇબ્રેરીના લીસ્તપરથી મેજરસ્તુઅર્ટ સાઅદીની ૧૭) ચોપડીઓ ધારે છે, અલીબીન મહમદ ચોકસાઇથી ૨૨) ચોપડીઓ જણાવે છે.

(૧-૬) ૬ રેસાલા, (૭) ગુલેસ્તાન (ફૂલનો બાગ) (૮) બોસ્તાન (ફૂલનો બાગ) (૯) અરેબીક કસાયદ (ગમગીન કવિતાઓ)

૧૦, ફારસી કસાદ; ૧૧, મીરા મી રસ્યા; ૧૨, મુલમાત, (જેમાં ફારસી અને અરેબીક કવિતાનો સંગ્રહ છે;) ૧૩, તુરજીયાત; ૧૪, તય્યાત; ૧૫, બડાયા; ૧૬, ખાતીમ; ૧૭, કદીમ; ૧૭, સાહીસબ્યાત; ૧૯, મુકસોત; ૨૦, ખુબસઆત; ૨૧, રૂબ્યાત; ૨૨, મુફરીદાત.

એમાં રેસાલાની ૭ ચોપડીઓ, 'ગુલેસ્તાન' અને 'ખુબસઆત'નો થોડોક ભાગ પદ્યમાં લખાયો છે અને બાકીના સઘળાં ગદ્ય છે બોસ્તાનમાં ૧૦-૧૨ વજનની કવિતાઓ છે અને ઈંગ્રેજીમાં 'પોપ' અને 'એડીસન'ને મળતી આવે છે. બાકીની કસાયદ અને ગઝલો છે જેમાં ૧૧-૧૭ વેર વજન આવે છે.

૧૪મું પુસ્તક 'તય્યાત' એક મોટું પુસ્તક છે જેમાં દરેક ખત થતી લાઇનો ફારસી દરફેમાં ખતમ થાય છે. ઇબ્રાહીમખાન કહે છે કે "સાઅદીએ પહેલવહેલા ગજલના દરખ્તોને પાણી સીંચી ઉછેર્યાં છે." એ તેની દદમાં કેહવાતું દરૂરત છે પણ તેમ સાઅદી ની પણ અગાઉ ખાકાની, જબાલી જેવા નામીચા શાયરો થઇ ગયા છે, જેઓએ પણ ગજલો લખી છે. તેમજ ફારસીમાં પુરાણા કાળોથી ગજલો અને કસીડા લખાતા આવ્યા છે, જેનું અસલી નામ 'ચામહ' અને 'ચગનાદ' છે, હાફેજ માટે આપણ ગમે તે મત ધરાવ્યે પણ દૌલતશાહ કહે છે કે, "ચમાર ખુસરોની ગજલો સાઅદી કરતાં ચહડતા પ્રકારની છે."

લંડન ખાતેની ઇંડયા ઓફીસની લાઇબ્રેરીમાં સાઅદીની કુલ્યાતોની એક વિચિત્ર નકલ છે કે જે સલીબાન અહમદે સાઅદીના લખાણો એકઠાં કરી છપાવ્યાં તેની પણ અગાઉની છે. ધારલા મુજબ સર હાફર્ડ ઇરાન ખાતે એલચી તરીકે હતા ત્યારે ત્યાં તેઓને તે ભેટ આપવામાં આવી હોય. આ ચોપડી 'ગુલેસ્તાન'ના નામીચો તરજુમો કરનાર જેમ્સ રોસ, કે જેવણના ઉત્તમ અભ્યાસને આ લખાણ આભારી છે, તેવણના જોવામાં આવી હતી.

૧૯માં સદીની શરૂઆતમાં ઇસ્ત ઇંડયા કંપની તરફથી સાઅદીના બે પુસ્તકો તૈયાર થયાં હતાં તેના ચાર દસ્તાવેજો, જે શાહજહાંનની લાઇબ્રેરીમાં હતા, તેને મોલવી મહમદ રશીદે અતિ મુશકેલીથી ઉકલાવી છપાવ્યા હતા. મી૦ ગ્લેડવીને ત્ર૨ ઉરલેના આશરા હેઠળ લંડન ખાતે ૧૮૦૪માં સાઅદીના પુસ્તકો તરજુમા સાથે પ્રગટ કર્યાં હતાં.

સાઅદીને પોતાની વેળાના મોટા લખનારાઓ સાથ મુલાકાત અને ઓળખાણ હતી. પણ અજાએબ જેવું એ છે કે સાઅદી અને જલાલુદીન રૂમી એક એક માટે એક સહેજ પણ ઇસારો કરતા નથી. અને જો કે તેઓ એકજ વખ્તરના આશરામાં હતા. હકીમ નીઝારીને સાઅદી સાથ શીરાજના બજારમાં મુલાકાત થઈ હતી, અને વાતપરથી બેઉને એક એકને કવિ તરીકે ઓળખ્યા. એઓ માટે એક રમુજી વાત જણાયલી છે પોતાની મુલાકાતની ખુશાલીમાં સાઅદીએ નીઝારીને ખાના ઉપર તેડયો અને હાથમાં બરકત અને ખીસા તર હોવાથી સાઅદીએ છુટે હાથે ખર્ચ કર્યો. થોડા વખત પછી તેઓ બેઉ ફરી ખોરાસાનખાતે મળ્યા, અને નીઝારીએ સાઅદીને પોતાને ઘર મહેમાન બોલાવ્યો. સાઅદીના ખર્ચોળુપણા માટે નીઝારીએ દાવ ઘડયો. અને પહેલ્લે દહાડે બાફેલા ચાવલ અને રોટી રજુ કીધા; બીજે દહાડે મચ્છી અને ત્રીજે દહાડે રોસ્ત કીધેલું ગોસ્ત મુકયું અને પછીથી ધીમેથી ઉમેયું ?—"આ મુજબ હું તને વરસોવેર પાળી શકું પણ જે મુજબ તેં મને ખાણું આપ્યું તે મુજબ તો મારી ખાસ થોડા દિવસોમાંજ ઘસાઇ જાય !"

'નીઝારી એક છાકટો લંપટી અને ઝીનાકાર હતો. જ્યારે સાઅદી દારૂનિષેધ, સાદો અને નીતિવાન હતો. જ્યારે સાઅદી તેને ઘણે વરસે શીરાજ ખાતે મળ્યો ત્યારે નીઝારીને પુછયું કે તેને તેની કોઇ બેત યાદ છે ? ત્યારે નીઝારી પોતાની એક ગજલનો બેત નફ્ટ નાકે (!) કહી સમજાવે છેઃ—'એવી વાત ફેલાઈ છે કે હું પશેમાન થયો છું અને 'દારૂ તજ્યો છે; પણ આ તો જબરી નીંદા છે કારણ મને પશેમાનીથી કામજ શું છે?"

અંગ્રેજી સાહિત્યમાં આપણુ જોઇએ છે કે ૧૮ મીસદીના છેલ્લા વરસો અને ૧૯ મી સદીના પહેલ્લા વરસોમાં તે સાહિત્યમાં ઘણાક નજીવા અને બેઅદબી લખાણોએ જગ્યા લીધી છે અને હાલમાં આ સુધરેલી સદીમાં કવિતા કે નાટકો કે વાર્તાઓમાં ઘણી નજીઆત દાખલ થતી રહે છે. તેવું ઘણા ચુંનદા લખનારાઓ જેવા કે બાયરન અને 'સ્વીફ્ત'માં બન્યું છે તે મુજબ સાઅદી પણ એ છાંટાઓમાંથી છટકી જઇ શકતો નથી. ના એટલુંજ નહિ પણ ફારસી સાહિત્યના ઘણા નીતિજનક લખનારાઓના લખાણોમાં વટીક બેઅદબી અને નજીઆત થઇ છે. ઇનસાફ માટે કેહવું જોઇયે કે ફીરદોશી, નીજામી, અને ખાકાની જેવા કવિઓમાં તેવું ભાગ્યેજ બન્યું છે. સાઅદીનું વીસમું પુસ્તક "મુઆસાત" કે જેમાં ખાસ નજીસ બાબદો ઉપર વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે, તે છોડી દેતાં ગુલેસ્તાન જેવા નીતિજનક પુસ્તકમાં વટીક નજીસ ખ્યાલો અને લખાણ ઠામેઠામ મળી આવે છે. એને આપણે તપાસવાની કોશેશ કરીએ તો માલમ પડશે કે સાઅદીના જમાનામાં નીતિ અને સોસાઇટીની જે હાલત હતી તે પ્રમાણે જોતાં તેવા ઇશારા નજીસ અને ધિઃકકાર પાત્ર ન ગણાય. ૧૯ મી સદીમાં ગ્લેડવીન અને જેમ્સ રોસ તરફથી સાઅદીના લખાણના તરજુમા થયા છે તેમાં નજીસ ઇશારાઓને છોડી દેવામાં આવ્યા છે. મી. ગ્રેડબીને, તો આગળ વધીને ઘણી વેળા નાયક (hero) ને મરદથી ઓરત બનાવ્યો છે. છતાં હજી ઘણી નજીસાત તેના તરજુમામાં પણ જળવાઇ રહી છે એ માટે અજબ થવા જોગ ઘણું નથી. જયુઓના પવિત્ર પુસ્તક ઓલ્ડટેસ્ટમેન્ટમાં વટીક એવા ઇશારા આવ્યા છે જેને ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરનારાઓએ જાલવી રાખ્યા છે.

ઉપર આપણે જે નીઝારી કવિની વાર્તા લખી છે તે "ઓલાસાએ અશઅર" માંથી લીધા છે, જ્યાં આ હેકાયત ટાંકવામાં આવી છે; તવારીઝનો ખાજા હુમાઇઉદીનને એક

અતિ ખૂબસૂરત છેકરો હતો જેની તારીફ સમજી **સાઅદી** જે માણસાઇ ખૂબસુરતીનો મોટો વખાણનાર હતો તેણે તે તરફ ચાલુ મુક્યું. ત્યાં પુગ્યા બાદ **સાઅદી** એક હમામખાનામાં ગયો કે ત્યાં એકા એક પેલા ખાજા અને તેના બેટાનું આવવું થયું અને જો કે બાપ પોતાના બેટાને સઘળાંની નજરથી દુર રાખવાની કોશેશ કરતો હતો છતાં જ્યારે **સાઅદીએ** તેને જોયો ત્યારે ખાજો ગુસ્સામાં આવ્યો અને તે કયાંથી આવ્યો હતો તે પુછ્યું. **સાઅદીએ** જવાબ દીધો "શેરાઝથી." આ ઉપર ખાજાએ ઉમેર્યું "તાજુબ કે મારા શહેરમાં શીરાઝીઓ કુતરાં–બીલાડાં કરતાં પણ વધુ છે." **સાઅદીએ** ધીમેથી તાહુકો મુકયો, "લેકીન મારા ગામમાં તેથી ઉલટુંજ છે." **સાઅદીનું** માથું બોડકું હતું તે જોઇ ખાજાએ નમાઝના પાણીનો કલસ્યો ઉંધો વાળ્યો અને પુછ્યું કે "શું સબબ છે કે શીરઝના લોકોનું માથું આ લોટા જેવું છો "સાઅદીએ ઝડપમાં પોતાનો ખાલી લોટો દેખાડયો અને સવાલ કર્યો કે, "એમ કાં કે તબરીઝોનું સર એને મળતું આવે છે ? [એટલે લોટાના જેવું ખાલી છે.]

ખાજો પોતે પણ આબરૂદાર કવિ હતો અને તે **સાઅદીના** હાજર જવાબોથી ગુસ્સામાં આવ્યો અને પોતાના બેટાને ત્યાં બેસાડી સાઅદીને પુછયું કે તેં કદી ખાજા હુમઇઉન (યાને ખુદ બોમ) ની કવિતા શીરાઝમાં સાંભળી છે!" સાઅદીએ હા પાડી અને ઉમેર્યું "હુમાઇ મારી અને મારી માશુકની વચમાં એક - પડદા જેવો છે (યાને બાપ પેલા ખુબસુરત બેટાની વચમાં ઉભો છે) લેકીન વખત નઝદીક આવતો જાય છે કે તે પણ મારા રસ્તામાથી દુર થાય " ખાજા ચેતી ગયો કે તે **સાઅદી** સિવાય બીજું કોઇ હોયજ નહિ. તેથી માફી માગી પોતાને ઘર લઇ ગયો. જે ગામમાં સાઅદ એ પેલા ખુબસુરત છોકરાની તારીફ કરવા કેટલો વખત કહાડયો.

લખનાર ડાહરબેલોત પોતાની Bibliotheque Orientale માં તુરકી દરતફ્લ લતીફની શાહદત ટાંકતાં ઉપલા બનાવને નીચે મુજબ સમજાવે છે; ત્યાં જે પડદો કહયો છે તે માણસાઇ શરીર છે કે જે ખુદાને (વાર્તા મુજબ ખુબસુરત છોકરાને) જોતાં અટકાવે છે અને જ્યારે સાઅદી કહે છે કે "વખત નજીક આવ્યો છે કે હમામ મારા રસ્તામાંથી દુર થાય" તેનો અર્થ શરીરનું મોત છે. સાદીના જમાનામાં ગુલામ હુશેનની "સકરૂલ–મોતા–કરન"માં જણાવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે ચંગેશખાન તેના જંગલી તાતરી સાથીઓ હિન્દ ઉપર ચઢી આવ્યા ત્યારે તેઓની ક્રૂરતા અને સખ્તીમાંથી બચવા ઘણાક લોકો ઇરાન ગયાં જેઓમાં નામીચા કવીઓ અમીર ખુસરૂ અને અંગાર હસન પણ હતા, તેઓએ સુલતાન મોહમદના આશરા હેઠળ ઉતારો લીધો–જે બાદશાહ તે વારે મુલતાન અને ઇરાનની દક્ષિણ સરહદપરના મુલકો પર રાજ્ય કરતો હતો. એક દહાડે તે નામાંકિત નાશી આવેલા કવીઓએ બાદશાહ મહમદ સનમુખ **સાઅદીની** હાજર જવાબી, હોંશીયારી, જ્ઞાનની બેહદ તારીફ કીધી, અને સુચના કીધી કે ભેટો સાથે થોડાં માણસો મોકલી તેને દરબારમાં બોલાવવી મંગાવવો. **સાઅદી** તે વારે ૯૨) વરસનો હતો તેથી તે બાદશાહી માગણી નામંજુર કીધી. અને તેની ઉદારનામાં થોડીક ગજલો અને ખુદ પોતાને હાથે લખેલી **ગુલેસ્તાન** અને **બોસ્તાનની** નકલો મોકલી અને ઉદારતાથી સુલતાનને અરજ કીધી કે અમીર ખુસરૂ ઉપર પણ મેહરબાની ફરમાવવી.

સાઅદીની બાદશાહી મોલાકાતો અને મેહરબાનીનો બીજો દાખલો ખુદ સાઅદીના ૬ ઠા રેસાલામાંથી મળે છે. જ્યારે હું સાઅદી મકકાની પવિત્ર હજથી પાછો ફર્યો ત્યારે તબરીઝ ખાતે ગયો જ્યાં મને મોટા દાનાવો

સાથ મોલાકાત થઇ જેથી હું ઘણો પ્રજત પામ્યો. આ દરમ્યાન મને ખતીજા અલાઉદ્દીન અને શમશુદ્દીન સાથ મોલાકાત લેવાને આરજુ થઇ કે જેઓ સાથ મને અગાઉ સંબંધ હતો. મેં તેઓના મહેલ તરફ ચાલું મુક્યું, કે ઇતેફાકન તેજ બેઉ શખ્સો સુલતાન આબાકાન સાથ ઘોડેસ્વારી કરતા રસ્તામાં મળ્યા. તેવી હાલતમાં જોઇ તેઓને રોબાવવું અસભ્યતા માની હું બાજુ થઇ ગયો. પણ તેઓ તો બેઉ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પાઉં પ્યાદા મારી તરફ આવ્યા અને મને મોટું નમન કર્યું. મારા હાથ-પગ ચુંબન કરવા લાગ્યા, અને મારા સલામત આવવા ઉપર મુબારકબાદી આપતાં કહ્યું કે આપ સુરબ્બી પેઠરે હમોને તલબ કીધા નહિ એ શું ઠીક હતું? સુલતાન આબાકાન તાજુબીથી હમારી મોલાકાત જોતો ઉભો અને બોલ્યો, "વરસોવેર શમશુદ્દિન મારી ખીદમતમાં છે અને મને જેહાનના પાદશાહ તરીકે ઓળખે છે છતાં જેવું આ આદમીને એને માન આપ્યું છે તેવું હજી મને કદી આપ્યું નથી. "જ્યારે તેઓએ મારી પાસથી રૂખ્સત થઇ ફરી ઘોડેસ્વાર થયા અને સુલતાનની હાજરીમાં ગયા ત્યારે તે નામવરે હું કોણ હતો તે માટે પુછ્યું. શમશુદ્દીને જવાબ આપ્યો, "નામવર તે મારા પિતા છે" આ ઉપરથી સુલતાન અજાયબીથી બોલ્યો કે "મેં તને કેટલીવાર તારા બાપ માટે પુછ્યું હતું પણ તેં મને કહ્યું કે તે તો મરી ગયો છે પણ આ શું, તે તો જીવતો જાગતો છે? "આ ઉપરથી શમશુદ્દીને મારી ઓળખ આપી અને મને જેહાનના નામીચા લખનાર તરીકે ઓળખાવ્યો. આ ઉપરથી સુલતાને માગણી કરી કે "મને સાઅદી સાથ ઓળખાણ કરાવો." જ્યારે તેઓએ મને આથી વાકેફ કીધો ત્યારે મેં તે માગણી ના પાડી અને કાંઇ બાહનું અડાવી દેવા સુચવ્યું પણ તેઓ બજીદ થયા અને બોલ્યા. કાંઇ નહીં તો હમારે સારૂં તમો ત્યાં આવો ને પછી તમારી મરજી મુજબ કરજો. "હું કબુલ થયો અને સુલતાનની મોલાકાત લીધી અને જ્યારે રૂખસત આપી ત્યારે સુલતાને મને ફરમાવ્યું કે મારે કાંઇ તેને નસીહત કરવી. આ ઉપરથી હું આ શબ્દો બોલ્યો, "તું આ દુન્યામાંથી બીજી દુન્યામાં ભલા યા બુરા બદલા સિવાય બીજું કશું લઇ જનાર નથી માટે તું આ દુન્યામાં ભલો અને સખી થા." આ સમજી સુલતાને તે શબ્દોને કવિતાઇ ઢબમાં મુકવા કહ્યું જે સાઅદીએ તરત ત્યાં (Extempore) કહી સંભળાવ્યા જેનો અર્થ આ થાય છેઃ-બાદશાહ જે ગોયા રૈયતનો પાસબાન છે તેને લાઝેમ છે કે તે આમદની ને પવિત્ર ધારે (યાને બરબાદ કરે નહીં) કારણ તે ભરવાડની મજુરી છે. અગરજો તે લોકોને પનાહપોસ્ત દોસ્ત ન હોય તો લાઝેમ છે કે તે આમદની તેને માટે ઝેહર બને કારણ તે જે લે છે તે ઢીન રક્ષકો માટે કર જેવું છે આ સમજી તે સુલતાન રડી પડયો અને પુછ્યું "ત્યારે હું પાસબાન છું યા નહીં?" શેખે જવાબ દીધો, "જો તું હોય તો મારી બેતની પહેલ્લી કડી તારી તરફેણમાં જાય છે, નહીં તો બીજી બેદ છે. જયારે હું ત્યાંથી જવા ઉઠયો ત્યારે આ શબ્દો બોલ્યો "બાદશાહ ખુદાના છાયા સમાન છે અને છાયો તે અાજનું ખરૂં રૂપ ધરાવેછે, જ્યાં સુધી બાદશાહ પોતાની તલવાર ફેંકે નહીં ત્યાં સુધી રૈયત નીતિવાન ન હોઇ શકે. જો કોઇ પણ વર્તણુંક શાંતીથી ભરપુર હોય તો તે એક બાદશાહનો ચોખ્ખો ઇન્સાફ છે" આ નસીહત તે સુલતાનની પસંગીમાં ઉતરી. આ ઉપરથી અલી-બિન-અહેમદ ઉમેરે છે કે "મારા જમાનામાં એક દાનાવ યા કાબેલ શખસ તેવી નસીહત એક હલકા દુકાનદારને પણ કરી શકતો નથી તેથી પાછલો જમાનો આગલા જમાના કરતાં નીતિમાં ગગડી ગયો છે." (અપુર્ણ)

પહોંચ.

રાસ્ત ગોફ્તાર તથા સાથપ્રકાશનું કેલેન્ડર.

હમેશના નિયમ પ્રમાણે અમારી ટેબલ પર નવા વરસની ભેટ તરીકે ટકોરાબંધ બાઇબંધ રાસ્ત ગોફ્તારનું શુશોભત કેલેન્ડર આવી પડયું છે, જેની પહોંચ ઉપકાર સાથ સ્વિકાર્યે છીએ.

આ કેલન્ડર ગોઝારી રંગમાં મઢી લીધું છે, જેની આસપાસ સોનેરી કિનારીથી તેને અલંકૃત કરીને વચમાં બારે માસોની

તેનું કારણ એ હતું કે તે ઉતાવળમાં ને ઉતાવળમાં સઘળું ભુલી ગયો હતો.

હવે તે ચાલતો અટકી ગયો કારણ કે તેને જોઇતું પાટયું તેના વાંચવામાં આવ્યું.

મેડોસ્ટ્રીટની એક આડગલીમાં નીચે મૂજબ પાટયું તેણે જોયું:—

N. RUSTOMJEE & Co.
FIRST FLOOR.

એન. રૂશતમજીની કું૦
પહેલે માળે.

તે વાંચતાંજ ઉપર ચહડી ગયો અને એક કાગજપર પોતાનું નામ લખીને અંદર મોકલ્યું.

એક અઘોર જેવા દેખાવના આદમીએ તે વાંચીને સોરાબને અંદર બોલાવ્યો.

"સાહેબજી" સોરાબે નમીને કહ્યુ.

"સાહેબજી પણ આપ, શું તમો શું મશ્કેરી કરવા આવ્યાછ કે" તે ઓફીસના શેઠે તેના હાલહવાલ અને ખરડાયેલા કપડા જોઇ તેને ગુસ્સાથી કહ્યું.

"નહીં સાહેબ રસ્તામાં એક બાઇની છત્રી ઉડી ગયલી તે હું લેવા દોડયો અને છત્રી લીધા પછી એક મોટરની અડફડમાં આવી ગયો જેથી મારો પગ લપસી જવાથી પડી ગયો ને આવા હાલ થયા પાછો ઘર જવાનો વખત ન હોવાથી એવીજ હાલતમાં તમો આગળ વખતસર આવી પહોંચ્યો, માફ કરજો સાહેબ."

"ચાલો" પોતાના ઓરડામાંથી બહાર નીકળતાં તે ધણી બોલ્યો અને એક ખાલી ટેબલપર આંગળી કરી કહ્યું આ તમારી ટેબલ છે, તમો તમારૂં કામ તો જાણો છો. પણ આવા તમારાં સુરીયાના ડ્રેસે કંઈ બેસતા ના, ઘેર જઇ બદલી આવો, નહીં તો મારી હોફીસને ખરાબ લાગશે", આમ બોલી તે હોફીસના શેરાબશેઠ પોતાના રૂમમાં ચાલી ગયા જયારે સોરાબ પોતાના કપડા બદલવા પોતાને ઘેર ગયો. પોતાના કપડાં બદલી આવ્યો અને પોતાને કામે મંડયો.

આમ લગભગ છ મહીના પસાર થઇ ગયા અને સોરાબે પોતાનું સઘળું કરજ ફીટાડી નાંખ્યું.

આ છ મહીનાના અરસામાં પેલી બાઇને સોરાબે એક વખત પણ જોઇ હતી નહીં.

❦ ❦ ❦

એક દહાડો સોરાબ રાબેતા મુજબ હાફીસમાંથી છૂટયા પછી ઘર જતો હતો તે વિચારમાં ને વિચારમાં ચાલતો હતો તેટલા તેની નજર રસ્તે જતી એક બાનુ પર પડી, જેનો ચહેરો આગળ કંઇ ઓળખાણમાં આવેલો જણાયો જે જોઇને તે ચમકયો. તેને લાગ્યું કે આ બાઇને તેણે કેઠે જોઇ હતી આમ વિચારમાં હતો તેટલા તેઓ બેઉની નજર એક થઇ અને બેઉના ચહેરાપર લાલાશ ધાઇ આવ્યો. તેઓ બંનેએ એક એકને સલામ કીધી. તેણી સોરાબ આગળ આવી અને શેક હેન્ડને માટે પોતાનો હાથ લંબાવ્યો. જે થઇ રહ્યા પછી તેઓ બંનેના મનમાં કંઇ અજબ લાગણીએ વાસો કીધો હોય એવું જણાયું.

પણ તેઓ જરા વાર ચુપ ઉભાં. આખરે સ્ત્રી જાતજ કની તે ચુપ રહી શકેજ નહીં.

તેણી બોલી "તમોએ તે દહાડે મને વરસાદથી ભીંજાતી બચાવી તે માટે મોટો આભાર થયો. તમો વખતસર હાફીસમાં પુગ્યા હશો."

"હાજી, એમાં ઉપકાર જેવું શું છે. હું વખતસર પુગ્યો હતો અને તમારા નેક દીદાર જોવાથી મને ચાકરી મળી છે.

"હુ સાંભળી ઘણી ખુશી છેકે" જરાક થોભીને તેણીએ પાછું ચલાવ્યું "જો૰ તમને અડચણ નહીં હોય તો તમો તમારૂં મુબારક નામ જણાવવાની મહેરબાની કરશો?" તેણીએ પુછયું.

"મારૂં નામ સોરાબ બરજોરજી નાનાવટ છે, અને જે બાનુ સાથ વાત કરવાની મને નરાજેશ મળી છે તેવણનું મુબારક નામ જાણવાને હું ભાગ્યશાળી થઇશ."

"ખચીતજ, નરગીઝ જમશેદજી દલાલના નામથી હું ઓળખાઉં છું, અને તમારી મહેરબાની હશે તો આપણે એક બીજાને અવાર નવાર મળીશું".

આટલી વાત પછી તેઓ બેઉ છુટાં પડયાં, પણ નરગીઝ આ જવાનને વારંવાર મળવાની-ટક લેતી હતી.

આ પ્રમાણે ત્રણ મહીના તેમની દોસ્તીના પસાર થઇ ગયા જે દરમ્યાન સોરાબ એટલુંજ જાણવાને શક્તિવાન થયો કે તેણી કોઇ મીસિસ વહાડીઆને ત્યાં 'ગવરનેસ' તરીકે રહેતી હતી.

શનીવારની એક સાંઝે બેઉ જણા વીકટોર્યા ગાર્ડનમાં બેન્ડ સમજવા આવ્યા હતાં. આ ટાણે સોરાબ કંઇ ઠરાવ કરીનેજ આવ્યો હોય એમ લાગતું હતું તેથી વાતપરથી એકાએક બોલી ઉઠયો "નરગેઝ, જો તમને અડચણ નહીં હોય તો તમો એકાંત આવશો, મને કંઇ કહેવાનું છે." આમ બોલી તે તેણીને એક એકાંત જગ્ગે લઇ ગયો.

" હવે મને બોલવાની રજા છે?" તેણે પુછયું અને કંઇ પણ જવાબ આવે તે પહેલાં તે બોલી ઉઠયો.

"નરગેઝ હું શું કહેવા માગું છું, તે તમો સમજી ગયાં હશો."

"નહીં," તેણી બોલી ઉઠી "સોરાબજી આજે તમો એમ શું કરો છો, શું છે, મને કહો."

"નરગેઝ—નરગી હું તમને ચહાઉં છું બોલ તમો મારી મ્હોરદાર મારા ઘરની રાણી બનાને પસંદ કરશો?"

તેણી કંઇ બોલી નહીં, આ ઉપરથી તેણે પાછું ચલાવ્યું,

"શું મારે આમ નહીં બોલવું હતું, મેં આમ કહી તમેને કંઇ અપમાન કીધું હોય તો મને માફ કરો મીસ. દલાલ" તે બોલી ઉઠયો.

"નહીં, સોરાબજી તેવું કંઇ નથી." તેણીના આમ બોલવાથી સોરાબને વધુ આશા આવી ને જવાબમાં તેણીએ પોતાનું માથું તેની છાતી ઉપર મૂકયું.

આટલો જવાબ બસ હતો..અને સોરાબે પોતા સાથે લાવેલી એક વીંટી તેણીના આંગલામાં સેરવી દીધી.

થોડા વખત પછી તેઓ છુટાં પડયાં. સોરાબ અને નરગેઝ હવે ખરા મનથી અદ્રાયલા સમજતાં હતાં.

બીજે દહાડે તે બેઉ જણ પાછા મળ્યાં અને તેણીએ એક લોકીટ સોરાબને બક્ષેસ કીધી.

"સોહલ, આ મારી માનીતી લોકીટ છે. એ તમો સાચવીને રાખજો અને તમો ઓરીશમાં પહેરો તો કોઇ જોય નહીં, ખાસ કરીને તમારા શેઠ રૂસતમજી અને તેઓના દીકરો જાગીર." પોતાના શેઠોના નામો સાંભળી સોરાબ ચોંકયો.

"ત્યારે તમો આ બેઉ જણને ઓળખો છો"

હા, સોલી એ બધું મોડે વહેલે તમો જાણશો, હાલમાં મને માફ કરશો."

આમ બોલી તેણી ચાલી ગઇ. તેણી શું બોલી? "માફ કરશો" શાને માટે, તે વિચારમાં ફસો.

આ પછી ઘેર ગયો પણ આખી રાત તેને એજ વિચાર માફ આવતો હતો—"માફ કરશો"

સવારના ઉઠયા પછી નાહીં ધોઇ તે નાસ્તો ખાવા બેઠો. તેને કઇ ખાવા ગમ્યું નહીં. કંઇક સુંઘીને તે ઉઠી ગયો.

તે હવે દ્રેસ કરવા ગયો. તેણે તે લાકીટ ઘડીયાળની સાંકડીમાં મુકી, તે જાણતો હતો કે તે કંઇ દગલાના બટન ઉઘાડાં મુકતો હતો નહીં કે જેથી તેનું ઘડીયાલ જણાય, અને તેની સાથે લાકીટ પણ-કોઇ જોઇ નહીં.

હાઈસમાં ગયો ત્યાં પણ તેને કંઇ ચેન પડયું નહીં તે કઇ લખવામાં ગુમાયલો હતો તેટલા તેના રૂશતમજી શેઠે હાંક મારી.

"સોરાબજી"

"આયો શેઠ" કરીને સોરાબ અંદર ગયો.

"શેઠ, મને કંઇ કહ્યું."

"હા આજ થોડાં અઠવાડીમાં થયા કેશ બોક્ષમાંથી નાની નાની રકમો ઉચાપત થાય છે તેની મને તપાસ કરવી છે. અલબત હું બધાને પુછું કારણ કે મારી મતલબ પહેલાં હોફીસના સ્ટાફને જણાવવી જોઇયે. અને જો પત્તો મળશે તો તેમ, નહીં મને પોલીસના હાથમાં કેસ મુકવો પડશે. જો કોઇ કબુલ કરશે તો હું વાત ખાઇ જવશ અને શિક્ષા તરીકે તે માણસને હોફીસમાંથી રજા આપવામાં આવશે, કારણ કે વાત બહાર આવે તે હું જોવા માંગતો નથી.

"પણ સાહેબ મેં કઇ પૈસા ઉચાપાત કીધા નથી" સોરાબે કહ્યું.

"પણ સોરાબજી મને તો સાબુત તમારી પર શક જાય છે, કારણ કે તમો આવ્યાં "સોતા કંઇ પૈસા ચોરાયા હતા નહીં" જાંગીર "સાહેબ ...હીયો. તમો જાનો છો કે આપ ઓફી- મંસ્ટેરી કરવા આવ્યાં ... તેમાં એક બાવા રૂશતમજી શેઠે તેના હાલહવાલ અને ખરા ... ને અને વધતો જોઇ તેને ગુસ્સાથી કહ્યું. ...બ તેવણુને

"નહીં સાહેબ રસ્તામાં એક બાઇ છત્રી ઉડી ગયલી તે હું લેવા દોડયો અને ગોર્વા છત્રી લીધા પછી એક મોટરની અડફડમાં આવી ગયો જેથી મારો પગ લપસી જવાથી પડી ગયો ને આવા હાલ થયા પાછો ઘર જવાનો વખત ન હોવાથી એવીજ હાલતમાં તમો આગળ વખતસર આવી પહોંચ્યો, માફ કરજો સાહેબ."

"ચાલો" પોતાના ઓરડામાંથી બહાર નીકળતાં તે ધણી બોલ્યો અને એક ખાલી ટેબલપર આંગળી કરી કહ્યું આ તમારી ટેબલ છે, તમો તમારૂં કામ તો જાણો છો. પણ આવા તમારાં સુરીયાના ડ્રેસે કઈ બેસતા ના, ઘેર જઇ બદલી આવો, નહીં તો મારી હોફીસને ખરાબ લાગશે", આમ બોલી તે હોફીસના શેરાબશેઠ પોતાના રૂમમાં ચાલી પહેલાં જાંગીરે તેનો ડગલો જોરથી પકડયે.

ખેંચતાણ કરતાં સોરાબનો ડગલાન બટન ઉઘડી ગયાં અને તે લોકીટ જાંગીરના જોવામાં આવી. લોકીટ જોઇ તરતજ તેણે સોરાબને છોડી દીધો.

"આ બીજો પુરાવો બાવજી આપ જુઓ નવી યુક્તિ નરગીઝની લોકીટ પણ એવણુ કાકા તફડાવી લાવ્યા છે."

રૂસ્તમજી આ બેઉ જનની ટપાટપીમાં ગાફેલ જેવા થઇ ગયા હતા. તે હવે શુદ્ધિમાં આવતાં બોલ્યાં. "મી: શોરાબજી આ માટે તમારો શું બચાવ છે. આ લોકીટ,તમો કયાંથી લાવ્યા આતો મારી ભત્રીજી નરગીઝની લોકી ... એનો કંઇ ખોલાસો?"

"સોરાબનો બચાવ હું કરૂં છું" નરગીઝ એકદમ અંદર ધસી આવી બોલી કહ્યું "હું અને સોરાબ અદરાયલાં છીએ."

બાપ દીકરા બેઉ જણ નરગીઝને ટીકવા લાગ્યા.

"નરગીઝ તું શું બોલેછ તેનું કંઇ તુને ભાન છે આ માત્ર એક સેલસમેન—તે તારો ધણી."

"હા, હા, મારો ધણી" રૂસ્તમજી કાકા અને હવે આ વરસે તમારો મારી સાથનો ભાગ છુટો પડવાનો વખત પૂરો થાય છે. મેં સમજ્યું તેમ તમો અને જાંગીર હો- ફીસના સ્તાફ સાથે કઇપણ રીતે વિવેકથી વર્ત્યા નથી, તેથી હું દલગીર છેઉ. હું તમારી મુદ્દત હવે વધારનાર નથી પણ તમો હવે બુઝર્ગ થયલા છે અને તેથી દર મહીને બસો રૂપીયા મળશે, પણ જાંગીર હજી જુવાન છે અને તે પોતાનું ફોડી લેશે."

નરગીઝના નતરાવી નાંખનારા ખોલાસા- એ સૌથી વધુ તો શેરાબનેજ ચકિત કરી મૂકયો. નરગીઝ અને શેરાબ બેઉ જણા મસલતે બેઠા.

ઉપલા બનાવને ત્રણ વરસનો ગાળો વીતી ગયો છે, જે અરસામાં સોરાબ અને નરગીઝ પરણીને એક થયાં છે અને હાલ નરગીઝ એક બાળકની માતા થઇ છે સોરાબે પોતાની જાતી મહેનતથી હોફીસ વધારી નાખી છે અને ઓફીસનું નામ "એન રૂશતમજી" ને બદલે એન. સોરાબજી રાખવામાં આવ્યું છે.

ચાલુ શુભ પ્રસંગ માટે

ચોખા રૂપાના તૈયાર કરેલો ઘાટમદાર વાસણો, ફલાવરવાઝો, ટાળેર્તો, કળશીયા, ખુમચા, કેશીયા, કેપસોસર, ગ્લાસ, વગેરે મનપસંદ કીફાયતે તઈયાર મલશે, યા વરદીથી બનાવી આપવામાં આવશે.

અરધી સદી ઉપરનુ જુનું અને પ્રજા વિસવાસુ ખાતુ.

દેશ દેશાવર ગામ ગમર અને ઘરેઘર જાણીતું થયલું નામ કે જયાંથી નોકરો તેમજ બચ્ચાંઓ પાસે પણ મંગાવવા ફીકર જેવું નથીજી.

રતનજી જેહાંગીર

પોતાના માનવંતા ઘરાકોની ખીદમતમાં હરહમેશ હાજર રહે છે. ચોખો અને ઘાટમદાર માલ-વાજબી કીફાયત ભાવ

ચીનાઇ ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર ફેન્સી રૂપાંકામ.

તીસેટ-ત્રે-ફલાવરવાઝો, ફલાવર બેલ, ગોલાબાસ, પીગાની, માછલી, મણીઓર વગેરે તરેહવાર ચોખ્ખો માલ હમેશ કીફાયતે મળશે.

અસલ જર્મનસીલવરના

ઘાટમદાર વાસણો મનપસંદ, હમેશ ખાત્રી પુર્વક કીફાયતે મળે છે. બહારગામના ઓરડર ખાત્રીપુર્વક વી. પી. થી બજાવવામાં આવે છે.

રતનજી જેહાંગીર-બજારગેટ, શેઠજી જીવરાજ બાલુવાલું મકાન.

અમુલ્ય લાભ ! — — **વાજબી ભાવ.**

આ જાણીતી દુકાનની એકવાર મુલાકાત લીધાથીજ ખાત્રી થશે કે-

માલ ભરોસેદાર-કીંમત વાજબી, વાપરવામાં ટકાઉ

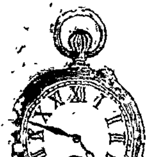

હરેક ચીજો ઘણુંજ કીફાયત ભાવે મળે છે. રોસ-કોફ સીસ્ટમ ઉપરથી બનાવેલું સસ્તામાં સસ્તું ઘડીઆળ રૂ૦ ૨) માં મળી શકશે. એ સીવાય વાપરવા લાયક પાંચ વરસની ગેરંટી સાથેના વોચીસો.

નં૦ ૧લો રૂા. ૩, નાં૦ ૨જો રૂા. ૪, નાં૦ ૩જો રૂા. ૫માં દરેક ઘડિયાલો ઘણાજ ટકાઉ અને **ટાઇમ આપવામાં ચોકસ મળશે.**

એ ઉપરાંત દરેક જાતના કલૉકો, ટાઇમપીસો તથા દરેક એકરમાં વોચીસો કીફાયત ભાવે મળી શકશે. બહારગામ માલ વી૦ પી૦થી જોઈ તપાસીને મોકલવામાં આવે છે.

મંગલદાસ મનસુખલાલની કું૦

નાં૦ ૩૦૩, અબદુલરહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

ગોદરેજની તીજોરી
અને મોતી.

ગોદરેજની તીજોરીઓના સંબંધમાં ઝવેરીઓ વારેવારે એવો સવાલ ઉઠાવે છે કે, એ તીજોરીઓમાં આગની વખતે કાગળ બળતા નથી એ ખરૂં છે છતાં તીજોરીની અંદર મેલેલાં મોતીનું આબ ઉડી જાય કે નહી.

ગયા નવેમ્બરમાં ગીરગામ બેક રોડ ઉપર શેઠ **લાલજી દયાળજીનાં** મકાનમાં મોટી આગ થઇ તે ઘરમાં શેઠ **ગોરધનદાસ પટેલની** માલેકીની એક **તીજોરી ગોદરેજની બનાવેલી હતી.** અને તેમાં કાગળો ઉપરાંત **મોતીની એક પોટલી હતી** તે મોતીની હાલત આગ પછી કેવી હતી તે ગોરધનદાસે ગોદરેજ ઉપર લખેલા નીચલા કાગજ ઉપરથી સમજી શકાશેઃ—

મેસર્સ ગોદરેજ અને બૉઈસ જોગ—

થોડા દહાડા ઉપર ગીરગામ બેક રોડનાં **મારા ઘરમાં આગ લાગી** તે વખતે મારા વપરાસમાં **તમારી એક તીજોરી હતી** મારી રહેવાની જગ્યામાં સંઘળું બળી રાખ થઈ ગયું હતું અને જ્યાં આગ બહુ જોરમાં વધી હતી ત્યાં **તમારી તીજોરી** હતી. તીજોરીમાં કરનશી નોટો અને ખતપત્રો ઉપરાંત સોનાનાં દાગીના હતા **અને થોડાંક છુટાં મોતીની એક પોટલી હતી. તીજોરી ગોદરેજની બનાવેલી એટલે સઉની ખાતરી હતી કે કાગળો જરૂર સલામત રહેશે પણ મોતીની હાલત સારી રહેશે કે નહી તે માટે કેટલાકોને શક હતો. તીજોરી ખોલતાં હાજર રહેલાઓની અજાયબી વચ્ચે કાગળો તેમજ મોતી સંપુરણ સારી હાલતમાં મળી આવ્યાં હતાં.**

તા. ૨૮-૧૧-૧૪

લી० સેવક,

ગોરધનદાસ વી. પટેલ.

inted at K. A.'s "The Surat Jain Printing Press" Khapatia Chakla Surat by Kaikhusroo Nasarwan ollshwala and published by Kaikhusroo Nasarwanji from Kanta building Kalbaderi Road, BOMBA

VOL. 4. MARCH 1915. No 45

માસિક મિત્ર.

MASIK MITRA OR MONTHLY FRIEND

માર્ચ (સાંકળીયુ.) ૧૯૧૫.

Editorial. 619

Students Columns. 622

Influence of Failure by Miss R. Patell.

Gems gathered by Amatuer. 623

હીદમાંથી હીરો ગયો ચં. જ. પરીખ. ,,

Healthy Life-3 by Dr. N. B. Bharucha. ૬૨૪

625

"જેસિકા" (ટુંકી વાર્તા) કરીમ સજનલાલ ૬૨૭

રમુજી ટુંકી વાર્તાઓ. "ઢોંગી" ૬૩૪

રમુજ સંગ્રહ. ,, ૬૪૪

રાજા નિહાલસીંગ (ચાલુ વાર્તા) "ઘેલમા" ૬૪૩

અર્થનો ખુદા. "પંથી" ૬૫૧

કવી શેખ સાઅદી-૫ મી. આ. માદન ૬૫૫

વનસ્પતિ શાસ્ત્રનું શા૧-૬ એમ. કે. દેશાઈ B.A. ૬૫૮

મહાન લડાઇની વિગતો-૨. J. N. P. ૬૬૭

પુસ્તક પરિક્ષા. ૬૬૮

લખનારાઓને જવાબ અને સુચનાઓ ,, ૬૬૯

નકલ ૩ આના

Office Kanta Building Kalbadevi Road.

Annual Subscription (With Postage) Rs. 2-8 only.

પુ. ૪થું. નં. ૪૫

What is

Vitalia

Vitalia is Milk Casein with Glycerophates of Soda and Lime with Malt—It is
The Keystone of Vital Energy
The Ideal Food Tonic & Life Food.

For all cases of Muscular or Nervous Fatigue, Brain Fag, General Debility, Disordered Digestion, Anæmia, Malaria, Typhoid Fever, Sprue, Consumption, Summer Diarrhœa, and other Wasting Diseases—of both Children and Adults—It is

Better than Alcohol.

Testimonials

"Vitalia cured my daughter most wonderfully."

"Vitalia is a splendid Tonic Has done my Father and Mother good."

"Vitalia has had wonderful results I have not felt so fit and well for years."

"Vitalia has wonderful Tonic properties. It has restored me to my normal condition."

— વી ટા લી આ. —

દુનયામાં પણોજ ઉત્તમ, તેજદાર સાફ, અને કૌવત આપનારો પાઉડર છે. એ જોર અને તદુરસ્તી બક્ષે છે ફકત હીંદુસ્તાનમાં ૧,૦૦૦ એક હજાર ડાકટરોએ ફરમાવેલો છે.

Vitalia
THE WONDERFUL
NERVE FOOD
PURE & PALATABLE
Send 2 As. For LITERATURE AND SAMPLE S
Rs. 2½ Full Bottle DELIVERED FREE
VITALIA LIFE FOOD Co.
POST BOX 296 BOMBAY.

કીંમત બાટલીના રૂપીઆ રા.
દરેક દવા વેચનારાઓ પાસથી મળશે.

The most popular and artistic Tailoring Department
Chandabhay & Co,

Stylish Man-A Gentleman.

એક સ્ટાઈલીશ માણસ

આજે ખરો ગૃહસ્થ

કહેવાય છે.

મનપસંદ, ને ફાંકડા બંધએસના ને up-to-date કપડાં શીવાડવા હોય તો **લંડનના કટીગની સવેથી ચડતી પરિક્ષાનો ડીપ્લોમા** ધરાવનારને ત્યાં માત્ર એક ફેરો મારજો, કાંકે દરેક ચીજની કડાકુટમાંથી બચશો.

દેશાવરના ઓરડરો મનપસંદ રીતેથી બજાવીએ છીએ.

યુરોપની મુસાફરીના ખાસ પોશાકો સીવવામાં અને મુસાફરીને લગતો દરેક સામન પુરો પાડવા માટે અમો બિનહરિફ છીએ.

ડીપલોમેડ ટેલર્સ

ચાંદાભાઈની કું.

નં૦ ૩૫ ચર્ચગેટ, સ્ટ્રીટ કોટ-મુંબઈ.

ડગલા પાટલુન કોટ, વેસ્ટ.	ટાઇ, કૅાલર મોજા, રૂમાલ.	શર્ટ બ્રશીસ બેગ, રગસ.

કોટીંગ, વીનીશીઅન, વીપકોર્ટ. ફ્લાનેલ; ચાઇનાસીલ્ક વગેરે વગેરે ઇંગ્લંડથીજ મંગાવીએછીએ, માટે કોઈપણ જાતનું કાપડ કે ગમે તેવી સ્ટાઇલના ડ્રેસો ટુંક મુદતમાં સીવી આપવામાં આવશે. માત્ર એકવાર અમોને કનસલ્ટ કરશોજી. વાજબી ભાવો.

નાના છોકરાંઓ માટે

શકિતની અકસીર દવા.

ડોંગરેનું બાલામૃત.

રીત

પ્રા

આ દવાની રૂચી મધુર હોવાથી તે છોકરાઓ હોંશથી પીએ છે. આથી જીર્ણજ્વર, ખાંશી, હાથપગની કૃસતા વિગેરે રોગનો નાશ થઇ છોકરાઓ તાકાતવાન અને પુષ્ટ બને છે હાલમાં બજારમાં હમારા બાલામૃતની ઘણી નકલ નીકળે છે, માટે અમારૂં બાલામૃત ખરીદતી વખતે તે ડોંગરેજનું જ છે, એવી ચોક્કસ ખાત્રી કરી ખરીદવું.

બાટલી એકની કી. ૧૨ આના.

[ટપાલ ખર્ચ ૪ આના.]

કે. ટી. ડોંગરેની કું. ગીરગામ-મુંબઇ.

તમોએ આએ નામ જોયુ કે?

તમારી ખાત્રી માટે એક શીશી

દુન્યા હેર ઑઈલ.

જરૂર ખરીદજો

અમારો જુનો અનુભવ જાતા દેખરેખ સાથે જમાનાને અનુસરતું બનાવેલું છે.

અડધા આનાનો સ્ટેંપ મોકલવાથી સેમ્પલ ફ્રી મોકલી આપવામાં આવે છે.

"દુનીઆ હેર ઓઇલ" મધુર અને સુવાસીક ખુશબોથી લોકપ્રિય થઇ પડેલું છે.

તમારા ગામમાં દરેક ખોરાકીવાળાને ત્યાંથી મળશે અને ન મળે તો નીચલે ઠેકાણેથી મંગાવી લેવું.

દુન્યા હેર ઓઇલ. ખરી જતાં વાળને અટકાવી માથાને ઠંડક આપે છે,

દુન્યા હેર ઓઇલ.

ચાલુ વપરાશથી બાલને નરમ અને ચળકાટવાળા કરે છે.

દુન્યા હે ઓઇલ બાનુઓના ડ્રેસ સાથે ખુબસુરતીમાં દશ ઘણો વધારો કરે છે.

કીંમત બાટલી ૧ના ૧૨ આના. પોસ્ટેજ ચાર આના.

એકલા બનાવનાર- એ૦ ઇ૦ પાટનવાળા

ભાજીપાલા લેન,-મુંબઇ.

ગુલામહુશેન ઈશમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ

કરાંચીવાલા.

સ્થાપના

સને ૧૮૭...

...જ વરસો થયાં

...ખ્યાતી પામેલા

...ગસ સ્ટીલ ટ્રંકો અને દરે... જાતનાં બોક્ષો બના... વનારાઓ વગેરે.

BY APPOINTMENT TO

H. E, The Governor of Bombay.

N°. G. I. "SIR GEORGE SYDENHAM CLARKE" DESPATCH BOX.

...વદશી માલ. ઉમદા કારીગરી

...હમારા લોકપ્રીય બોક્ષો દુન્યાના દરેક ...નો હજારો મુસાફરો વાપરી દરેક વખત ...નો સંતોષ જાહેર કરે છે. હમારા બોક્ષની ...ીન બનાવટની પીછાનના બદલામાં હિંદુ... ...નમાંથી ૧૩ સોનાના ચાંદા મળ્યા છે

...જેથી સરકારી મોટા અધીકારી ...તાઓ, હાઈકોર્ટ, સોલીસીટરોની ...ાફીસો, બેંકો, તેમજ દેશી ...ધીકારીની ઓફીસો અને પેહેડીઓમાં

...ણાજ વિસ્વાસથી અને ઉ... ...ટથી હમારા હજારો સ્ટી... ...ના દરેક જાતના બોક્ષ ...પરાય છે.

...મ જોઈ ખાત્રી કરજો) (ઇંગ્લીશ માલને બાજુએ મુકશો)

વધુ વીગત માટે હમારૂં 'પ્રાઇસલીસ્ટ' મંગાવી ખાત્રી કરો.

ગુલામહુશેન ઈસમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ.

(કારખાનુ કેમ્પ કરાચી) શો રૂમ નં. ૬૭-૬૮ હોર્નબી રોડ, મુંબઇ.

પ્રદર રોગ માટે રામબાણ ઉપાય

ખાતરી ભરેલી અકસીર દવા.

પ્રદરનું દરદ સ્ત્રી જાતિમાં ઘણું સાધારણ હોય છે તેને અંગ્રેજીમાં દરદને સાધારણ રીતે (WHITES—વ્હાઇટસ) કરી કહે છે અને આપણા દેશની સ્ત્રીઓ એ દરદને પાણીનું જવું એમ કહે છે. યુવાન અને મજબુત બાંધાની સ્ત્રીઓ કરતાં નાજુકતબીયતવાળા અને મધ્યમ ઉમરની સ્ત્રીઓમાં ખાસ કરી એ દરદ જોવામાં આવે છે. ઘણીક સ્ત્રીઓને તેમની ખીલતી જુવાનીમાં પુર તંદુરસ્તી સાથે ફરતા હરતાં આપણે જોતાં હઇશું પણ તેઓ પ્રદરથી પીડાતી નહિ હશે એમ માનવાને વાંધો પણ એકવાર આનાકાની કરતા લાગે છે પણ વખત જતાં પ્રદરનું દરદ શરીરમાં ઉંડું ફેલાતું જાય છે અને જો વખતસર તેનો ઇલાજ ન કરવામાં આવે તો તેથી ગર્ભસ્થામાં બગાડો થવાનો તથા એવા બીજા દરદો થવાનો સંભવ રહે છે, વળી તે સાથ મગજની નબળાઈ, કળતર, અશક્તી, મુર્છા (ચક્કર) આવવી, વખતો વખત પાણી પીવાની મરજી થવી, દાહ, છાતીમાં વગેરે બીજાં ઘણા દરદો ઉત્પન્ન થાય છે, અને છેવટે કોઇ કોઇ કેસમાં ક્ષય (ઘાસણી)નો નાશકારક રોગ લાગુ પડે છે. પુરૂષોમાં જે ખરાબી ગરમ (સ્પરમેટોર્યા)નું દરદ કરે છે તેવીજ ખરાબી સ્ત્રીઓમાં પ્રદરનું દરદ કરે છે. શરૂઆતમાં પાણી જેવો પદાર્થ સહેજસાજ પડતો જણાય છે, વખત જતાં ધીમે ધીમે જાડો થતો જાય છે, વખત જતાં તે સહેજ રંગ પકડે છે, અને પાછળથી તે સહેજ લાલ પીળો કે ભુરો માલમ પડે છે. શરીર દિનપર દીન ગળાતું જાય છે, કામ કરતાં થાક ચઢે છે, ચકર આવે છે, અનાજપર રૂચી થતી નથી, છાતીમાં ધબકારા થાય છે, અને રફતે રફતે ચહેરો ફિક્કો નિસ્તેજ પડે છે, અને દરદીનું શરીર શોષણું થતું જાય છે.

શરૂઆતમાં પ્રદરની દરકાર સ્ત્રીઓ જરા પણ કરતી નથી પણ જ્યારે એ દરદ જડ ઘાલી બેસે છે અને ત્રાસ આપવા માંડે છે ત્યારેજ તેનો ઇલાજ કરવા આતુર બને છે.

અમારી પ્રદર રીપુ નામની દવા ઉપરના દરદ માટે એક ઉત્તમ ઉપાય છે આ દવાનો ઉપયોગ કરવાથી સ્ત્રીઓના શરીરમાં પ્રદરથી ઉત્પન્ન થયેલાં તમામ દરદોનો જડમુળથી નાશ થાય છે. ફક્ત એકજ શીશી વાપરવાથી ફાયદો થાય છે કીં. રૂ. ૩.

મળવાનું ઠેકાણું:—

સપટની કું૦ કેમીસ્ટો.
કાળબાદેવી રોડ-મુંબઈ.

LOOK OUT SHARP
K. IDA & Co.

KALBADEVI ROAD, BOMBAY

Dealers in
HIGH CLASS
SPORTS GOODS

Cricket Bats,
Tennis Rackets
Badminton Footballs
&c.

કે. આઈડાની કું૦

દરેક જાતની રમંત ગમતોની સામગ્રીઓ
...વનાર, રમનારાઓને એકવાર અમારી
...સિદ્ધ દુકાનની મુલાકાત લેવાની અરજ
...ીએ છીએ. ચાલુ સીઝનનો નવો સ્ટોક
...ાવી પુગ્યો છે.

ભાવો અતિશય કીફાયત.

...સ બીલડીંગ, કાલબાદેવી રોડ.
મુંબઈ

દગાખોર નકલીઓ.

રાજા રજવાડામાં વખણાતી "બાદશાહી ચાકુતી અનંગવિલાસ" ને મળતેજ નામે ખીજી નકલ નીકળે છે માટે એવા નકલીઆની દગા ભરેલી જાહેર ખબરથી સાવચેત રહેજો અમારી બનાવેલ ચાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારાં ઓષધાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતિ અનંગ વિલાસ.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરૂષાતમ કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરૂં પુરૂષતાન આપે છે. ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફકજોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈ પણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂ. દશ.

બાદશાહી ચુનાની લેપ.

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે અને તે ગુપ્ત ભાગની નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરૂષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમદ ઈલાજ છે. આઉંસ એકની ડબીના રૂપીઆ આઠ. તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખરચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ.

રાજકોટ-કાઠીયાવાડ.

VOL. 4 { "MASIK MITRA" } No. 45

March 1915.

EDITORIAL

The Passing away of a Son of India.

Saturday the 20th February 1915 was a day for universal mourning in Poona, which place beheld the passing away of an Indian patriot, a great servant of this country and a powerful personality, whose life was but too short for the welfare of the people of this old land. Heroes have come and heroes have gone but the place left vacant by the Honorable Mr. Gokhale will not easily be filled especially at this critical juncture. Mr. Gokhale, that unassuming Soul, laboured from the very early beginning of his precious career, and laid down his life in service of his motherland. At first a teacher of a few young minds he soon saw that there was a wider field for him waiting and once plunged into it, he never liked to come out of it till he gained his end. Between the Mob and the Government, to which he took pride in belonging, he did not endeavour to please the one or the other but worked at the same time for both. His indeed was a noble life, a hard-working and conscientious life, the legacy of which he has no doubt left to the Indian world after him. Always of a moderate policy, he tried his best, till his last days, to reconcile the two extremes. Just lately in co-operation with Mrs. Annie Besant, he struggled to join

the two parties in the Indian National Congress; and there is a certain pathos in almost the last of his public acts, namely the reception which he gave to Mr. and Mrs. Gandhi in Poona, who lately returned to India after doing their duty in South Africa, where the *Honorable Mr. Gokhale* himself gave his valuable share. Mr. Gokhale's, again, was a life of character and of ability; his powerful personality will remain in this country as a set model for other younger sons of India to follow and copy and serve the land to which they belong.

This is a very critical time for all countries in the world; but among them all, India should be considered by Indians to be the first to look after. A very valuable hand, therefore, India has lost in him who not minding Government honors or public applause, ably and enthusiastically served as a great intermediary and a member of the imperial order. It hath then pleased the Almighty Father to remove him to the higher Existence and if there is a Friend less in this land, there is now a saint more in heaven. Mr. Gokhale has burnt his life out for his country and now his immortal soul leaves us behind, only to learn from it a lesson for all our lives a lesson of duty, justice and charity. We take this opportunity to express our sympathy to his family which produced this great hero of India.

The War & its effects on India:

One of the most prominent effects, which the Great European War has produced on this land, is the spirit of patriotic enthusiasm caused among all classes of people, expressed in the generous support for relief. It called for immediate support in India and it found expression in the large national funds that have been collected by the people, both Indian and English, for the relief of those, who suffer in India because of war and also others who depend upon the troops now on active service. An immense wealth has been sent out of this country and no doubt England has given her own valuable share too, Now as the people have

spared so much for war, the incomes of foreign charitable societies must suffer. There are a good many public societies which have been doing a great good to India but which depend mostly on foreign charities. But for these, the institutions cannot run smoothly. For instance, the mission to Lepers in India has been affected by this event greatly. No less then 4,000 lepers, Indian lepers depend upon the Society for daily food and alleviation of suffering. This great economic waste in our country is being slowly repaired by those self-sacrificing missionaries and now as help from home cannot be posible, they look forward and turn to chritable Indians to help this worthy cause. When it is in the power of the Indian people to more than care for them, it is unthinkable that because of the great demands on charity in Great Britain, the hundreds of lepers should have to be turned away to wander from place to place. We therefore appeal to all right thinking Indian people to take up at this time the care of India's own needy people.

Good humour may be said to be one of the very best articles of dress one can wear in society.

Thackeray.

Golden visions wave and hover,
Golden vapours, waters, streaming,
Landscapes moving, changing, gleaming!
I am like a happy lover
Who illumines life with dreaming!

Longfellow.

Opinion's but a fool, that makes us scan
The outward habit by the inward man.

Pericles, ii. 2.

I found Him in the shining of the stars.
I mark'd Him in the flowering of His fields.

Tennyson.

Life, to be worthy of a rational being, must be always in progression.

Johnson.

Fortune brings in some boats that are not steered.

Cymbeline, iv. 3.

One touch of nature makes the whole world kin.

Shakespeare.

Men's judgments are
A parcel of their fortunes.

Shakepeare.

Everyman of true genius has his peculiarity.

Dickens.

Where's the good of putting things off? Strike while the iron's hot.

Dickens.

A fool always wants to shorten space and time; a wise man wants to lengthen both.

Ruskin.

Students' Columns.

Student Life in America:

In the John Small Institute, Poona an interesting lecture was delivered on Saturday the 20th. February before a large audience of Brahmin students. The Lecturer, Mr. W. Smith M. A. himself an American, contrasted many methods Indian and American & impressed upon those present the idea that the Americans to-day have learnt the full meaning of education, as a great factor in the building of national character. A large amount of their funds come from private charities, and this statement makes us appeal to our Indian brethren to realise the value of education in India where the proportions in all matters are quite the reverse. Feelings between various State Colleges are very friendly and there are associations and fraternity clubs to enhance and promote the brotherhood of man. It is interesting to find that a large majority of teachers are females who with their gentle ways make often better teachers than males. Education is almost compulsory and even the poorest can afford to get very sound and practical training in colleges of all States.

- Living in America is very expensive and so Mr. Smith does not advise Indian students to proceed for higher education to America without providing themselves with all necessary equipments as strangers in "the land. Truly a few years spent in that land of independence make one a thoroughly hard-working and practical man of the world, where one has to do almost all the work with his own hands. Students are pouring in from almost all countries of the old as well as the new world, and even the negroes, themselves who fifty years back were slaves have asserted their own independence as far as education is concerned and only 33% are illiterate at present. Although there are caste prejudices in that land also as they are everywhere else, still education becomes the chief factor in America to span the gulf between the two races.....

The supplementary Matriculation Results;

A very long time after, in the history of the Bombay University, the results of the Matriculation are published in two additional lists of successful candidates, and the appeal that we made in the columns of the " Masik Mitra " brought some relief. We hope this state of affairs in the highest department like that of education will last no longer and we shall see better days. The supplementary which is to be shortly held in all centres will be looked forward as a sure, though late, relief to those who still are at the bottom and we shall have the results of 1915 to be a great compensation.

Influence of Failure or Success on a Student's Character.

It is very dangerous to let failure or success gain mastery over us. For it disturbs our health of body and peace of mind.

If we fail once we will certainly not gain anything by disheartening ourselves, or by brooding over it after day. What we ought to do is to try hard to have success next time and we are sure to be rewarded. It is true that we feel deeply, if we do not succeed after hard-working. Some people who appear for higher examinations, if fail, they sensitively let failure gain so much influence over themselves that in that childish mood, they even try to harm, in fact destroy their dear life. Only narrow-minded people let failure or success gain mastery over them thus.

As for success, we get so much excited at the time, when our success is announced that we are unable to control our passions and feelings. We are unable to realise what, we have done and how we have acted at that joyous moment. Some people put aside their knowledge and education at that happy moment, and forget the respects for themselves, much less respect for their superiors and inferiors. We often hear about, and know people, whose brains are affected by even a slight success or failure. Although hey have resolved to try their luck next time when they fail. But then they get brain-fever, or a shock which leaves a strain on their mind for life, and they are unable to study any more and are stopped from acquiring any more knowledge or education. Therefore we should try to control our feelings at the time of success or failure.

(Miss) **A. Patell.**

Gems gathered

By Amateur.

Riches have wings, and sometimes they fly away of themselves, sometimes they must be set flying to bring in more.

Bacon.

You may take Sarza to open the liver, steel to open the spleen, flower of sulphur for the lungs, castoreum for the brain but no receipt openeth the heart but a TRUE friend.

Ibid.

Teach me to feel another's woe,
To hide the faults I see;
That mercy I to others show,
That mercy show to me.

Pope.

Once make up your mind never to stand waiting and hesitating when your conscience tells you what you ought to do, and you have got the

key to every blessing that a sinner can reasonably hope for.

Keble.

Truth is the highest thing a man can keep. **Chaucer.**

Do not counteract the living principle leave it the liberty of defending itself; it will do better than any drugs. **Napolean.**

Questions for consideration.

I. Estimate the truth of the statement "School-boys need the minimum of Law with the maximum of justice."

II. For what classes of offence would you propose corporal punishment ?

III. Discuss: The object of all punishment is training and **not** vengeance.

IV. What are the essentials of profitable punishment ?

V. Discuss Ruskin's statement " The instruments of reformation are employment and reward."

હીંદમાંથી હાયજ ગયો હીરો ખરો માનો નક્કી.

હરિગીત છંદ.

શોક વ્યાપે ગામગામે દૈવી અચાનક કોપથી,
હાયહાયજ હીંદમાંથી અમુલ્ય પ્રાણુજ ગયો ઉડી;
સૌ રડે છે વીરા જનો **ગોખલેના** મૃત્યુ થકી,
હીંદમાંથી હાયજ ગયો હીરો ખરો માનો નક્કી—૧

ક્રુર કાળે લઇ ઝડપી રડતું કર્યું જ કુટુંબને,
આણી દયા ના અંતરે લોક લાખો ભાગ્યે બળે;
આવે સર્વે જાય એવા હ્યો દિલાશો દીસે મહી,
હીંદમાંથી હાયજ ગયો હીરો ખરો માનો નક્કી.—૨

દેહ પામી આ જગતમાં સુબુદ્ધિ તણાજ પ્રભાવથી,
લોકહિતના કાર્ય કરવા પાછી નથી પાની કરી;
શું? દુધ પાણી તે બતાવ્યું વીધ કાર્યો સારા કરી,
હીંદમાંથી હાયજ ગયો હીરો ખરો માનો નક્કી.—૩

શાંતિ બક્ષી રે ઇશ્વરા આત્માને ગોખલે તણા,
દેજો શક્તિ અખુટ સૌને સહનશીલે દુઃખ દાબવા;
કીર્તિ ખરી અચળ થાયે સાથે અમર વળિ નામથી,
પાયે પડી જોડી કરો યાચીયેજ પ્રભુ પાસથી.—૪

રા૦ રા૦ ચંદુલાલ જગજીવન નારણજી પરીખ.

Healthy Life.

By Dr. N. B. Bharucha.

3

EXERCISE.

The vigorous use of the muscular system each day is quite essential to a good blood circulation and for this reason the vital and functional organs depend upon such activity. Without the tonic effects of regular and systematic exercise the digestive, depurating and other functional organs lose their tone and vigor, the blood becomes stagnant and impoverished, and even ordinary health becomes impossible. Throughout all nature, and particularly in the human body, activity is the law of life, whereas stagnation means decay and death. How absurd, therefore, that physical frailty may be consistent with good health !

True it is that we want more than " mere muscle, " but if only we have enough muscle to be called perfect from a physical standpoint, and then continue to use that muscle every day, we will have more than mere muscle we will have health and energy, and we will know the true joy of life. It is true that we desire nerves, but after all the nervous system depends upon the general health of the body as a whole, upon the circulation, and upon the nourishing and the building qualities of the blood, And these depend very, very largely upon the muscular system and its activity. Mental energy and nervous energy are alike impossible in any considerable degree except as the body is vigorous, and able to send to the brain the stuff from which thoughts are made. The nerve tissue is built up by the nutriment from the blood, the same as any other tissue, and the better the circulation, assimilation and general health, the better the nerves. That is why outdoor life, simple and digestible food, rational exercise and other conditions conducive to general health, will restore the neurasthenic his lost nervous vigor.

The brain even depends upon the muscular system to an extent which we generally overlook, and it is perhaps just as well to call attention to this fact at a time when we hear so much talk about the power of the mind over the body. The brain, it has been said, is merely the clearing house to carry out the business of the muscle. The early education of the child's mind proceeds entirely through the use of his muscles, and any child that suffers from some form of paralysis in infancy, or is otherwise restricted in the use of its muscles, is at the same time similarly restricted in its mental development. Every muscle or group of muscles is represented by a corresponding area of the brain, so any injury or inactivity on the part of the former must effect the corresponding part of the brain, Therefore

the best way of educating the brain is to obtain a symmetrical and thorough muscular development. The result will be a normal and clear head.

The system of physical training which has been introduced into our public schools is a recognition of this fact, that the mind can be trained by training the body. And the idea that physical culture must be at the expense of mental culture is too absurd for notice. Hence the supreme importance of exercise as well as muscles. As a piece of machinery and as a source of expressing energy with the least expenditure of fuel there is nothing in the world like the muscular system of a healthy living animal. The strength that can be exerted by a few pounds of flesh is simply wonderful when one stops to consider it. Furthermore, muscles are not ugly. No creation of Nature which is useful is ugly. On the contrary muscles are beautiful and a rude well-developed figure is well worth admiring. All the beauty that a man or woman possesses is entirely due to the development and shapeliness of his or her muscles It is true that one-sided and abnormal development is not beautiful, but that is because of its abnormality or lack of contour and symmetry. Muscles in repose must be smooth in contour and the flesh should be firm to the touch. In action, that is when the muscles are contracted, the thews and sinews are likwise beautiful with the intense, rugged beauty of action. Very soft and fatty muscles are uncomely because they always lack contour and are utterly without character like a sagging bag of meal.

It must be always remembered that man is primarily an animal, and whatever else he may like to be he must at least be a fair specimen of sound, vigorous animal life. This means that he must be strong. How would a horse or a dog look, that is not alive with active and energetic muscles. Note the graceful and pleasing gallop of the horse or the 'lightening' speed of the terrier when he brings back a stick or a ball that you have thrown at a distance. Note the elasticity and spring of the cat as it plays and jumps. Then compare the awkward, hesitating and unsteady gait of the average man or the mincing and feeble movements of many women. A human being is, or should always be, a higher form of development than any other animal. He is especially created a more perfect animal. He must be stronger, more beautiful and more capable of action than any of the others. In fact, a man may be all this if he lives up to his possibilities. A man may be stronger than any other animal, for his weight. He may outrun a horse in a long race, and in respect of beauty, symmetry and grace there is no creature that can compare with the human being, both male and female. The child may be made to develope all these qualities if a chance were given to him from early youth. A human being when born is active, enduring, strong and untiring, like his playful friend the puppy or the kitten. And it is good for the child. It is only necessary for the parents to see that the child retains such strength, activity and beauty of the body until he grows to a man in the exact sense of the word.

એક સંપુર્ણ ટુંકી વાર્તા.

જેસીકા.

લખનાર:—
કરીમ સજનલાલ.

તે છેલ્લો ડાકટર કોણ હતો ?

તે ઘરના અંદરનાં હોલનાં સામેનાં ખાંરેણાની બાજુમાં ખુંટી ઉપર કપડાં લટકેલાં નજર પડતાં હતાં.

મીસ એગેનની મુલાકાત લેવા આવનાર માણસોની નજર તે ઉપર પડ્યા વગર રહેતી નહિ હતી. આ જોઇ થોડાંઓ દયામણું મોંહોડું કરી મોહ મલકાવતા અને ઘણાઓ તો રમુજ સાથે ગમત લઇ ધુસધુસ વાત કરતા હતા, જ્યારે બીજાઓને તો તેથી અજાયબી લાગતી.

કારણ એ બાબત એવી વિલક્ષણ લોક રીતીથી નિરાળી હતી કે કોઇને પણ અજાયબીમાં દંગ કરતી હતી તે એક કુંવારીકા બાનુના ઘરના આગલા ઓરડા અંદર જવા આવવાનો માર્ગ હતો અને ત્યાં કપડાં ટાંગવાની ખુંટી ઉપર એક પુરૂષનો કોટ અને ટોપી લટકેલાં પરોણાઓને હંમેશા જોવામાં આવતાં.

× × × ×

" કેટલી બધી હાસ્યજનક અને ગુંચવણ ભરેલી બીના છે" મંડળીના એક આગેવાને કહ્યું. " આપણે જાણીએ છીએ કે તેણીનો કોઇ સગો વહાલો અથવા દોસ્ત નથી અથવા તેણીનો બાપ ભાઇ પણ નથી ત્યારે તે કોટ અને ટોપી એક કુંવારીકાને ઘેર હમેશ તે ખુંટી ઉપર, કાંય રહેવાં દેછે તે કાંઇ સમજમાં આવતું નથી."

"કદાપિ તેણી ચોરોને બીવરાવવા ખાતર તેમ કરતી હશે. " તેઓમાંનાં એકે સુચવ્યું પણ તે બીજાઓને વજુદ ભરેલું લાગ્યું નહીં.

" ખરેખર જો તેમજ હોય તો, " વિકારની બૈરીએ અનુમાન કરતાં કહ્યું, "મારાં ઘરમાંથી એક મધ્ય રાત્રે ચાંદીનાં કાંટા ચમચા અને બીજો કીમતી સામાન ચોરો લુટી ગયા હતા અને તે રાત્રે મારા ધણીજી ઘેરજ હતા અને જો માણસની ટોપી અને કોટથી ચોરો ભય પામતા હોય તો ત્યારે તેઓ કાંય ચોરી ગયા હશે?'

પણ તેણીના ભરથારે આ બાબતમાં કોઇએ અભિપ્રાય આપવાની હીમ્મત કરી નહીં. ત્યાં મુખ્ય વાદ વિવાદમાં ગામની દરેક જગ એ એ વાત ધુસધુસ થતી. કોઇ તેણીને બદનામ કરતું તો કોઇ દીલસોજી સાથે કાંઇ બીજોજ અભિપ્રાય દેતું.

" મીસ એગેન અહીં વસનારાઓ કરતાં જુદાજ પ્રકારની એક અબળા છે તે તમો જાણોછો કે" ? વિકારની પત્નિએ પુછ્યું.

" તેણી વખતે દીવાની પણ હોય, " બીજાએ જવાબ દેતાં કહ્યું.

આ સદ્‍ગુણી બાનુએ પોતાની આંખોની રોશની ગુમાવી હતી ને આજે વિસ વર્ષોનો લાંબો જમાનો થયો હતો. તેણીએ આ દુન્યામાં અંધકાર સાથનાં દહાડા કાઢ્યા હતા, તેથીજ બીજાં માણસોથી તેણી જુદા પ્રકારની સાબેત થતી હતી. વિસ વર્ષ અગાઉની જેસીકા એગેનસમાં અને હમણાંની મીસ એગેનસ આંધલી રૂપસુંદરીમાં આસમાન જમીનનો ફર્ક હતો.

તેણી જન્મથી આંધળી હતી પણ તેણી એ કયા વખતથી આંખોનું નુર ખોયું હતું તે કોઈ બોલતું અથવા જાણતું નહીં હતું.

તેની આ અંધકાર ભરેલી દુન્યામાં બેઠી બેઠી વિચારના વમળમાં દહાડા પસાર કરતી કે જે વખતે તેણીના પાતળા હાથો નાઉમેદીમાં સ્થિરતાથી વળેલા ખોળામાં પડયા રહેતા, અથવા તે હાથો બીજા કોઈ ઉપયોગી નાજુક કામમાં રોકાયલા રહેતા. જ્યારે તે ગામની સુંદરીઓ બે આંખોથી કરામતી અને કુદરતની અનુપમ લીલા નિહાળતી ત્યારે આ ગરીબ છોકરી તે સઘળાથી બેનશીબ હતી.

તેણી મજબુત નહિ હતી, ઘણી વખત ઘણી બીમાર પડતી જેથી તેણીને બીછાનાપર દહાડા કાઢવા પડતા અને તે ગામડાનાં રહેવાસી ઓને મોટી બીજી અજાયબી એ હતી કે મીસ એગેન જે વખતે બીમાર પડતી ત્યારે દર વખતે નવા ડાકટરોને બોલાવવામાં આવતા.

બીમારીનાં દરેક નવા હુમલા વખતે નવા ડાકટરને બોલાવાનું કારણ શું હતું તે કોઇ જાણતું નહિ હતું.

કોઇ કોઇ વેળા નવાં ડાકટરો ઘણા દુરથી બોલાવવામાં આવતા. કોઇ વખતે તો તે ગામડાનાં ડાકટરોમાંથી એક પછી એક બધાને બોલાવવામાં આવતા. એક વખત ડાકટરને છેક લંડનથી બોલાવામાં આવ્યો, પણ મોટી અજાયબી એ હતી કે એક વખત આવેલા ડાકટરને બીજી વખતે બોલાવવામાં આવતો નહિ હતો.

"પણ બેહાના શું કે તેણી વર્ષનાં બાર માસ બિમાર પડતી નથી." તે વિકાર બૈરી એક વખત બોલી.

"જો તેમ થતે તો તે બીચારીને ડાકટરની ફી ભરવામાં અને દવાદારૂના ખરચ માટે એક મોટા લખપતીની દોલત જોઇએ." તેણીનાં મિત્રે જવાબ દીધો.

દરેક વખતે નવા ડાકટરોને શું કરવા બોલાવવામાં આવતો હતો તે એક ઉખાણા સમાન હતું, જે કોઇ પણ માણસ ઉકલાવી શકતા અશકત હતું. તેમાં એવો તે શું ભેદ ભરમ હતો તે કોઇ કલ્પિ શકતું નહિ.

એક પ્રસંગે તેણીએ તો હદ કીધી તે બાબત એ હતી કે રમીથ નામના એક જવાન ડાકટરને મીસ એગેનનાં આમંત્રણપરથી બોલાવવામાં આવ્યો હતો. તે એક ગભરૂ જવાન્યો હતો. તેણે જે કહ્યું તે કરૂણા રસિક હતું. તે કહેતો હતો કે મીસ એગેન ઘણી નબલી જવાન બાનુ છે, અને તેણીને ઉશ્કેરાવાનું કાંઇ કારણ મલવું નહિ જોઇએ અને તેણીને શાંતી અને આરામની અતિશય જરૂર છે. તેણી એક આંધળી ઓરત છે. જ્યારે તે તેણીની ઓરડીમાં દાખલ થયો ત્યારે તેણી બીછાનાં ઉપર મુશ્કેલી સાથે ઉઠી બેઠી થઇ. તેણીએ પોતાનાં બે હાથો લાંબા કર્યા, અને મારો હાથ ઝાલ્યો અને ધ્રુજતા અવાજે પોકાર્યું, "બોલો મારા સાથે બોલો, બોલો મારા સાથે બોલો."

જ્યારે તેણીને મીઠી વાતોથી ઠંડુ પાડવા કોશીષ કરી ત્યારે તેણીએ મારો બોલવાનો અવાજ સાંભળી એક લાંબો નિસાસો ભર્યો, અને નિરાશા સાથે બીછાનાપર પાછી ઢળી પડી.

"એટલુંજ બનવા પામ્યું કે"? તે વિકારની ઓરતે વધુ જાણવાની ઇચ્છાથી સવાલ પુછયો.

તે જવાન ડાકટરે આ સાંભળી પોતાના મજબુત ખભા હિલવ્યા.

"ત્યાં જોખમો અને બનાવ મને ભેદ ભરમ ભરેલા લાગે છે." તેણે કહ્યું, તેણીના સાથે રહેતી ઘરડી ઓરત કે જે હું ધારૂં છું કે તેણીની નોકર હોવી જોઇએ, જેણી તેણીની પેટની દીકરીનાં જેવી માયાથી સંભાળ લે છે. તે ચાકરડીનું નામ મેરી કરીને છે, તેણી મીસ એગેનની ગરદને આસપાસ હાથો વિંટાલી એક માયાળુ માવતરની માફક પસવારી દીલાસો દેતા કહેતી, "મારી વહાલી, ના રડ, ના રડ, અહી કોઇ દહાડે તે જરૂર આવશે."

તે ગામડાનાં રહેવાસીઓ બીજા નવા ડાકટરો કે જેઓ મીસ એગેનનાં નજદીક જઇ આવ્યા હતા, તેઓ પાસેથી તે જવાન ડાકટર રમીથે જે કહ્યું હતું તે કરતાં વધારે ભેદ ભરમ મેળવી શકયા નહિ હતા.

એવી રીતે એક પછી એક મહિના પસાર થતા ચાલ્યા અને મીસ એગેનનાં બાલોનો કાળો રંગ ઉડી જઇ રૂપેરી રંગ બદલાતો ચાલ્યો, તેમજ તેણી બીમાર પણ વારંવાર વધુ પડવા લાગી. એક વખત તે સુંદર ગામડામાંનાં એકેએક રહેવાસીએ જાણ્યું કે આગલા વખતો કરતાં આ વખતે મીસ એગેન ઘણીજ સખત બિમાર પડી છે, અને તેણીની બીમારી એટલી બધી ખરાબ હતી કે તેણી મોતનાં ડાચામાં હતી એમ કહીશું તો ચાલશે.

"મને અજાયબી ઉપજે છે તેણીને સારવાર કરવાને લીધે આ વખતે પણ કોઇ નવા ડાકટરને બોલાવવામાં આવશે કે"? તે વિકારની બૈરીએ કહ્યું. "અથવા મરણની પથારીએ તેણી હોવાથી અગાઉ આવી ગયલા કોઇ પણ ડાકટર કામ આવશે કે"?

ગમે તેટલી વધુ બિમાર હોય તો શું થયું નવો ડાકટર તો આવવાનોને ફેર આવવાનો. તે દીવસ દરમ્યાન તે ઘરડી નોકર તે ગામડાનાં એક મોહોલામાંથી પસાર થતી દેખાઇ. તેણી તે મોહોલાના નાકા ઉપર આવેલા એક ઘર પાસે આવી ઉભી કે જે ઘરમાં એક નવા ડાકટરે હમણાં આવી રહેઠાણ કર્યું હતું.

"મેં તમને કહ્યું નહિ હતું કે !" તે વિકારની ઓરતે પોતાના ધણીને કહ્યું "તમોએ તે ઓરત નોકરને જતાં જોઇ કે"?

"તેણી તે ડાકટર નજદીક ઘણા લાંબા વખત સુધી વાત કરવા થોભી કે"? તે વિકારની બઇરીએ પોતાના ધણીને જવાબ નહિ દેવાથી આતુરતાથી પાછો સવાલ પુછયો, "મને અજબ કરે છે કે તેણી ડાકટર સાથે શું વાત કરતી હશે."

તેણીને વધુ કાંઇ ઇંતેજારી કરવી પડે તે અગાઉ તે ઘરડી ઓરત નોકરે ડાકટરનાં કન્સલટીંગ રૂમમાં દેખાવ દીધો અને તેઓ વચ્ચે જે કાંઇ વાતચીત થઇ તે નીચે મુજબ હતી.

તે મોટી વયની ઓરત નોકરે એક ખુરસી ઉપર બેઠક લીધી, જે વખતે તેણીની આંખોમાંથી આંસુઓ વહી સફેદ ફીકા ગલોપરથી સરી પડતા હતા. તે વખતે તે નવા ડાકટરની પીઠ તેણીના તરફ હતી, અને તે બારી નજદીક ઉભો રહી બાહેરનાં દેખાવો નિહાળતો હતો.

"તેણી મરી જાય છે સાહેબ" તે ઘરડી ઓરત કહેતી હતી. તમો એમ ધારશો કે તેણી મરી જશે તે મેં કેમ જાણ્યું, તો હું જણાવીશ કે તેણીની આખી જીંદગી સુધી મેં તેણીની ચાકરી કીધીછે અને હવે મને પુર્ણ ખાત્રી છે કે તેણી હવે વધુ દહાડા જીવશે નહિ. અને તેણી આંધળી હોવાથી તેણી કદી ઓળખી શકશે નહિ. તે નાનો ઉપાય અજમાવ્યા પછી તેણી સુખસાથે પ્રાણ છોડશે અને"—

"તમો કહો છો કે," તે નવો ડાકટર તેણીને વધુ બોલતો અટકાવી વચ્ચે બોલ્યો જે વખતે તેનો અવાજ અસ્થિર હતો "તેણી

सौथी अघरूं काम !

स्त्रीओओ खास सभ्यावतने माटे उभी कीघेली ओक सोसायटीमां ओवो धारो हतो के ते सोसायटीनी दरेक मेम्बर बानुओे पोतानी खरी महेनतथी मेळवेलो अर्धो क्राउन ते फंडमां नांखवो. ते पैसा ओकठा करवानो दीवस पासे आव्यो, अने दरेक स्त्रीओे पोते जाते शी शी महेनत करी ते अर्धो क्राउन मेळव्यो हतो तेनुं वर्णन करवा मांडयुं. कोइओे नोकरडी तरीके, तो कोइओे मास्तरणु तरीके, तो कोइओे भट्ठीमां शुंजाइने-आइथीन पैसा भेगा कीघेला हता. आ प्रमाणे वाराफरती दरेक स्त्रीओे पोतानी हकीकत जणाव्या बाद छेवटे ओक स्त्रीने प्रमुख साहेबे पुछ्युं.

"हवे बाइ, तुं केवी रीते अर्धो क्राउन कमाई?"

:"मारा धणी पासे मांगी लावी." तेणीओे जवाब दीघो.

"पणु ते कांइ खरी महेनतनो पैसो मेळवेलो नहि कहेवाय? धणी कने पैसा मेळवतां तारी महेनत शुं आवी." प्रमुखे पुछ्युं.

"कांय नहि ? अरे ओ अर्धो क्राउन आपतां ओणे मारां लोहीनुं पाणी करी नांख्युं अने मने तवळावी तवळावी मारी नांखी !" "ढांगी"

रमुज संग्रह.

मा-रूसी, तारो भाइ जसी रडेछ कांय?

रूसी—हुं मारं केक खाउंछ ने ओने आपतो नथी तेथी.

मा—ओेतुं केक पुरं थयुं के ?

रूसी—हा, ममा, ने ज्यारे हु ओतुं केक खातोतो त्यारेथी ओ रडवा मंडी गयलो.

डाकटर—तमने तमारी उंघमां बोलवानी टेव छे के ?

अहाक—नहिं साहेब, हुं मारी उंघमां बोलतो नथी पणु बीजा लोको उंघायला होयछ त्यारे बोलुंछ."हुं ओेक पादरी छुं अने दर रवीवारे वायज आपुं छुं.

मंचु मस्तानी हंमेश कलासमां छेल्लु नंबर लइ आवतो. तेनी माय तेने लेसनपर ध्यान आपवा समजावती पणु फोकट. ओेक दीवसे तेणीओे तद्दन कंटाळीने मंचुने जणाव्युं "दीकरा मंचु, हुं धारं छुं के तारा करतां नाना छोकराओनी साथे ओेज कलासमां पडी रहेतां तुंने शरम लागती होवीज जोइओे."

"नहिरे जराबी नहि." डाह्या दीकराओे जवाब आप्यो "उलटी मने तो खुशाली लागेछ के ते नाल्हा छोकराओ मारा जेवा लम्बछ्र लेवरा जेवा छोकरा साथ बेसवानी चमरूखी घरावेछ ! वळी ओेक नाल्हा छोकराने बीजो नाल्हो छोकरो मेथी ओलावेछ तो आखो कलास सर्वानुमते मने वकील तरीके चुंटी कहाडी तेओनो इन्साफ चुकववातुं मारी मुनसफी उपर सोंपे छे. हुं तो त्यां राज करूंछ"

ओक स्त्रीनो ओेक पुरो दीकरो हींदुस्थानमां सीपाहगीरीनी नोकरीमां गयो हतो त्यांथी तेणे ओकवार पोतानी माता उपर लंडनमां ओेक तार कीघो. बीजे दीने तेणीओे पोतानां पाडोशी आगळ नीचली वात कही संभळावी.

घणुंज अजब जेवुं के आटला हजारो माइल सुधीणी तार आवी पहोंचे छे.

"अने तेथी वरी केटलो जलदी" तेणीनी साथीओे जणाव्युं.

"अरे जलदी शुं ! ज्यारे में ते तार उखेडयो त्यारे हजुर तो परखीडां परनो गुंदरबी सुकायलो हतो नहि अने अक्षरबी ताजा तरतना लखेला हतां.

"ढांगी"

ESTD, 1884 | બી. અરદેશરની કાં૦ | EDISON PHONOGRAPH AGENCY
સ્થાપી ૧૮૮૪

હારમોનિયમો.

સારા અને ટકાઉ-ઉંચી ક્વૉલીટીના ઈંગ્લીશ તેમજ ગામઠી બનાવતોના ખાત્રી પુર્વક હારમોનિયમો, અને તેનો સામાન જોઇએ તો એકવાર અમારી પુરાણી પ્રસિદ્ધ દુકાનની જરૂર મુલાકાત લેશોજી, કાંકે સારો હિંદની હુન્નરનો માલ ગેરંટી સાથે કીફાયતે મળશે

ગ્રામોફોન.

ગ્રામોફોન અને ફોનોગ્રાફો માગો તેવા મોજુદ રહેછે અને તેને લગતો દરેક પ્રકારનો સામાણ તેમજ પ્રખ્યાત ગાયનકારોના તેમજ નાટકોના ગાયનોના રેકાર્ડો વગેરે વગેરે કોઇ પણ સામગ્રી માટે પધારી જાતી ખાત્રી એકવાર કરી જોજો.

સીનેમેટોગ્રાફ.

સીનામેટોગ્રાફો તેમજ તેની ફીલમો જથ્થાબંધ સ્ટોકમાં મોજુદ રહે છે. લાઈમ લાઈટ, તેમજ વિજળીકને લગતો દરેક સામાન કીફાયતે વેચીએ છીએ કોઇપણ મથકે બેઠા, મેળાવડાઓ લગન કે નવજોત વગેરે પ્રસગે અમો સીનેમેટોગ્રાફ ઘર બેઠા બહુજ કીફાયતે દેખાડીએ છીએ. ભાવ માટે એકવાર પધારવાની અર્જ કરીએ છીએ.

એક જરૂરી યાદ—બીન અનુભવીઓની ફાલતુ દુકાને જવા આગમજ એકવાર જરૂર અમારા શો-રૂમની મુલાકાત લેવાની આર્જ કરીએ છીએ. દરેક રીતનું રીપેર કામ અનુભવીઓનાજ હાથે થાય છે.

ભાવ અને કામ માટે બે મત છેજ નહિ.

ખાતરી માટે એક મુલાકાત જરૂર લેશો.

અમારૂં ઠેકાણું— **કાલબાદેવી મુંબઈ. એડીસન ફોનોગ્રાફ એજન્સી.**

B. Ardeshir & Co.

Importers of **Harmoniums, Cinematograph, Gramophones, Records,** Ect. **Kalbaderi Road, BOMBAY.** — A Trial is Solicited.

Address "**up-to-date**" **BOMBAY.**

નિરાશ થએલાઓને આશા આપનારો સંદેશો.

કમજોર અને કમપુરૂષત્વ એ એક જીંદગીના જીવનમાં દુખરૂપ છે.

કોઇપણ કારણથી શકિત તથા મરદાઈ ઓછી થવા લાગે અથવા ઓછી થઈ ગઇ હોય ત્યારે **નિરાશ થવું નહિ.**

ખાસ આગારા ત્રીસ કરતાં વધારે વર્ષના વૃધ ધંધામાં જાતિ અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી

ધાતુ પૌષ્ટિક અને મરદાઇને માટે	**રાજ રાજેશ્રી.**	કીંતમ ગોળી ૭૦ની બાટલીના રૂ ૨૫

શુદ્ધતાથી અને વૈદક શાસ્ત્રમા અત્યુતમ ગણવામા આવેલા **કીમતી ચીજો** વપરાઇ છે અને કોઇ પણ નુકશાનકારક ઝેરી ચીજો હોતી નથી. દરેક દેશમાં તેમજ દરેક રૂતુમાં સરખી રીતે લાગુ પડે છે.

રાજ રાજેશ્રી શું ગુણ કરે છે?

પહેલે દિવસથી ફાયદો આપેછે. ઘટી ગએલા પુરૂષત્વને **યોગ્ય સ્થિતિમાં** આણેછે. પુરૂષત્વની ખામીને દુર કરવામાં તુરત ફાયદો આપે છે **કાયમ શકિત** તથા **મર્દાઈ રાખે છે** વીર્યનું વખત બે વખત નીકળી જવું બંધ થાય છે, શરીરને ઘરાવનાર દર્દો મટાડી અત્યંત તાકાદ આપે છે દુધ વગેરે ખોરાક પચાવી સપ્ત ધાતુ પેદા કરે છે.

આ ગોળી ખાનારને ગુપ્ત **ભાગોની નસોને એકદમ મજબુતી તથા તાકાત આપે છે,** અને કોઇ પણ જાતની દવા લગાડવાની જરૂર પડતી નથી.

ગેરેન્ટી.

રાજ રાજેશ્રીની એકજ બાટલી ખરીદનારને ગેરેન્ટી **આપવામાં** આવે છે, અને એક બાટલી પુરેપુરી ખાધાથી ફાયદો ન થાય તો એકપણ સવાલ પુછયા વિના પઇસા પાછા આપવામાં આવે છે. પઇસા નથી આપતો એવો ૧ પણ પુરાવો આપનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

ખાસ સ્ત્રીઓ માટે અમુલ્ય રત્ન

કાન્તામૃત

નબળી સ્ત્રીઓને સબળ કરી તેજસ્વી બનાવે છે. ગર્ભાશયને સુધારે છે અને ગર્ભ ધારણ કરવા યોગ્ય બનાવે છે. નબળાઈ દુર કરી શરીરના તમામ ભાગોને મજબુત કરે છે. ધુપણીના રોગ ચીકટ પાણી પડતાં બંધ કરી કળતર મટાડે છે. સફેત તથા લોહીવાળા પ્રદર મટાડે છે અનિયમિત રૂતુને નિયમસર તથા સાફ લાવે છે. રૂતુ વખતે પેટમાં પેડુમાં અનેકમરમાં થતો દુખાવો બધ કરે છે ભુખ લાગે છે અને ઝાડો સાફ લાવે અને જીર્ણજવર મટાડે છે.

જે સ્ત્રીઓને ગર્ભ ધારણ કરવાની શકિત તેજ હોય છે પણ ગર્ભ રહ્યા પછી નબળાઇ વધતી જતી હોય અને પ્રસવ વખતે અત્યંત નબળાઇ થવા ધાસ્તી પ્રથમથીજ રહેતી હોય એવી સ્ત્રીઓએ પાંચમે માસથી પ્રસવ સુધી કાન્તામૃત ગોળીઓ ખાવી શરૂ કરવી જેથી પ્રસવ વખતે કોઈપણ પ્રકારની ધાસ્તી રહેવા સંભવ નથી અને શકિત તથા તંદુરસ્તી ટકી રહે છે. કીમંત ગોળી ૩૨ ની બાટલીના રૂ ૫. બીજી દવાઓ માટે કેટલોક મંગાવો.

વૈદ્ય કલ્યાણજી હરિકૃષ્ણ ઠાકર. ૧ મુંબઇ કાલકાદેવી રોડ વિઠલવાડીને નાકે
૨ જામનગર કાઠિયાવાડ ગામની ઠરપીનાલ પ સે

ફોટોગ્રાફીક સ્ટુડીઓ.

લગભગ અરધી સદી થઇ પોતાની કીર્ત્તિ જાળવી રાખનારા આખા
હિંદુસ્તાનમાં સૌથીઓહલી ગ્રાહકી ધરાવતો સર્વેથી
જુનો અને જાણીતો

સબી પાડવાનો મોટો સ્ટુડયો

એસ. હોરમસજી ફોટોગ્રાફર

હાથીવાલી બિલ્ડીંગ
કાલબાદેવી રોડ-મુંબઇ.

અમારા સ્ટુડયોમાં ફોટોગ્રાફીકને લગતું દરેક પ્રકારનું કામકાજ ઘણુંજ સરસ અને પૂર્ણ સંતોષ આપતું કરી આપીએ છીએ. સસ્તી બ્રોમાઇડ આઉત લાઇનસો ૧૨×૧૦ થી ૪૦×૩૦ સુધી માત્ર એક દીવસમાં કરી આપવામાં આવશે. "હાઇગ્રેડ બ્રોમાઇડ એનલારજમેન્ટો" "બ્લેક એન્ડ વાઇટ" "પેસ્તલ અને વોટરકલર્સ" તથા "ઓઇલિકલરમાં" કીફાયત ભાવથી કરવામાં આવશે.

એમેચ્યુઅર્સોનું કામકાજ ડેવેલપીંગ, રી-ટચીંગ, પ્રિન્ટીંગ વગેરે ખાસ સંભાળથી ખાત્રીપુર્વક કરી આપવામાં આવે છે.

પરમેનન્ટ એરિસ્તોપ્લેટીનો, આરજેન્ટો તથા બ્રોમાઇડ માટે ખાસ ઘટાડેલા ભાવો

સ્ટુડયો સહવારે ૮થી સાંજે ૫ સુધો ખુલ્લો રાખવામાં આવે છે.
રવીવાર અને જાહેર તહેવારો સુધા.

માલેકો-એસ. હોરમસજીના છોકરાઓ.

અમારો સ્ટુડયો કાલબાદેવી ભાંગવાડી હાથી બીલ્ડીંગમાં
૪૦ વરસની જુની જગાપરજ છે.

વૈદક શાસ્ત્રના નિયમાનુસાર બનેલી

દેશીદવાનો મોટો વિજય.

ગરીબ શ્રીમંતો અને રજવાડામાં પ્રખ્યાત થએલી, ડો. ડી. એચ. ભટની

અખુટ તાકાત દેનારી

રાજવંશી નવરત્ન ચાકુતી.

અજ્ઞાનતાને લીધે કરેલાં કુવ્યસનોથી થતાં દુઃખો દુર કરી તથા માથાના દુખાવાને દૂર કરી લોહીના શુદ્ધી કરી વીર્યની વૃદ્ધિ કરી શરીરને નવેસરથી રચે છે, અને ગયેલું પુરૂષત્વ માત્ર એક ડબી વાપરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. કીં ગોળી ૪૦ ડબીના રૂ. ૧૦)પરેજી કાંઇ નથી

રાજવંશી સાંઢાનું તેલ.

ઉપલી યાકુતી જ્યારે અંદરથી જોર આપે છે ત્યારે આ તેલ બહારથી મજબુતી આપે છે. તેલ તથા યાકુતી સાથે વાપરવા ભલામણ છે. કીં. ઔંસ ૧ ની બા. ૧ના રૂ ૫) નમુનો રૂ. ૧)

રાજવંશી ટોનીક પીલ્સ.

અપૂર્વ બળ દેનારી, ધાતુ વિકારના તમામ રોગો અજીર્ણ, કળતર, આળસ, અને વૃદ્ધાવસ્થાના તમામ ચિહ્નો દુર કરી અપૂર્વ તાકાત આપે છે. કીં. ગો. ૨૫ ની બા. ૧ ના રૂા. ૨)

રમણીય ટુથ પાઉડર

દાંતના દરેક દર્દ મટાડી દાંતને સફેદ દુધ જેવા બનાવે છે. કીં. ૦ તોલે રૂા. ૦ાા.

વાઘની ચરબી

સંધીવાનો જાણીતો રામબાણ ઇલાજ છે. કીં. રૂા. ૫) ઔંસ ૧.

ખરજવાનો મલમ.

ઉપરના મલમથી ગમે તેવું ખરજવું નાબુદ થાય છે. કીં. ડબી રૂ. ૨

ગરમીના રોગ ઉપર રામબાણ ઉપાય-રાજવંશી શીરપ.

ગરમીનો ગમે તેવો જુનો રોગ ત્રણ દીવસમાં નાબુદ થાય છે, આ સીરપની અસર પહેલા દીવસે માલમ પડે છે. ઔંસ ૩ ના રૂ. ૧ાા,

કુમારી આસવ.

સ્ત્રીઓના પેટના દરે પ્રકારના રોગ દુર કરી ગરભાશય સાફ કરે છે, નીયમીત અટકાવ લાવવાનો તેમાં ખાસ ગુણ છે. કીં. રૂા. ૨.

પત્રવ્યવહાર ખાનગી, સલાહ મફત, દવાનું પેકીંગ પો. જુદું. મળવાનું ઠેકાણું

પ્રોપ્રાઇટર

જે. જે. મનીઆર.

ડો. ડી. એચ. ભટનું દવાખાનું

ભુલેશ્વર ફરંગીના દેરાની સામે—મુંબઇ.

બગડેલા લોહીને શુદ્ધ કરનાર.

ડા૦ વામન ગોપાળ
નો આયોડાઈડ

સાર્સાપરિલા

લોહી એ મનુષ્યનું જીવન છે, તે બગાડયું હોય તો અનેક રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. તેને માટે આ **સાર્સાપરિલા** વિના બીજી એકે દવાની જરૂર નથી. વળી આ દવા પીવાથી ઉપદંસ એટલે ગરમી અને તેના વડે થતાં ભયંકર વિકારો દુર થાય છે. લગભગ પચાસ વરસથી હજારો દરદી સારાં થયાં છે.

અનુભવથી ખાત્રી થશે.

અનેક પ્રદર્શનોમાંથી સોના રૂપાના ચાંદો વગેરેના ઈનામો મળેલા છે

કિંમત એક બાટલીનો રૂ. ૧.

પોસ્ટેજ ખર્ચ પાંચ આના.

આ **સાર્સાપરિલા** મુંબઈ તેમજ હિંદમાં દરેક નાના મોટા શહેરોમાં દરેક દવા વેચનારાઓ તથા બીજાઓ પાસેથી મળશે. જથાબંધ ખરીદનારાઓને કમીશન મળશે, નિચલે ઠેકાણે લખો.

બનાવનાર માલેક,

ડૉ. ગૌતમરામ કેશવ,

પોષ્ટ નંબર ૨—મુંબઈ.

સાચી સલાહ.

કબજીઆત અને અરૂચી મટાડવાના, લોહી સુધારવાની, વીર્ય વિકારના ગમે તેવા દોષ દૂર કરવાના, ગમે તે જાતની અને ગમે તેવી કમજોરી નાબુદ કરવાના, અને સ્મરણ શકિતને સતેજ કરવાના દૈવી ગુણો અમારી

મદનમંજરી ગોળીઓ

ધરાવે છે. એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વૈદ્યો અને બાહોશ ડાકટરો પોતાના દરદીઓને આપે છે,

કીંમત—ગોળી ૪૦ની ડબી એકનો રૂા. ૧

રાજવૈદ્ય. નારણજી કેશવજી.

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

બ્રાંચ ઓફિસ—નં. ૧૮૭, કાળબાદેવી રોડ મુંબઇ.

વધુ વિગત માટે અમારૂં તદન મફત મળતું "વૈદવિદ્યા" નામનું ૬૨૮ પાનાનું વૈદકીય પુસ્તક મંગાવો.

સર્વ પત્રોએ સર્વ કોમોએ મુક્ત કંઠે વખાણેલું ગુજરાતી ભાષાનું એક ઇનામી

માસિક પત્ર

"વિવેચક"

લવાજમ પોસ્ટેજ સહીત રૂ૦ ૧-૧૦-૦ હિંદ બહાર રૂ૦ ૧-૧૪-૦

કદ રોયલ આઠ પેજી ૩૨ પૃષ્ટ ઝીણા ટાઇપથી ભરચક લખાણ

દર અંગ્રેજી માસના પ્રારંભે પ્રગટ થાયછે

'વિવેચક ' માસિકમાં ઐતિહાસિક, સંસારીક વાર્તાઓ તથા ઉત્તમ કાવ્યો અને બીજા અનેક ઉપયોગી લેખો પ્રગટ થાય છે તે સાથે એક ચાલુ ઐતિહાસિક વાર્તા આપવામાં આવે છે માટે સત્વર ગ્રાહક થવા ભલામણ છે. આ માસિક તથા તેની ભેટ માટે ''માસિકમિત્ર' માં આપે વાંચ્યુ જ હશે એથી ખાત્રી થશે. દર માસે ગ્રાહકોને ઇનામી પ્રશ્નો પુછીને ઉત્તમ પુસ્તકો આપવાની ગોઠવણ કરી છે. ચાલું માસમાં ગ્રાહક થનારને ૧૯૧૩ તથા ૧૪ની ભેટબુક મફત મળશે તે સિવાય બીજાં ઘણાં પુસ્તકો અર્ધી કીંમતે મળે છે.

લખો વ્યવસ્થાપક વિવેચક

નમુના માટે બે આનાની ટીકીટ બીડવી

નં ૧૬ લાખ્ખસ-નાંદોદ.

કીંમત લાખો રૂપિઆ.

જીવિતને હાનિ કરનારા રોગોને મારી હઠાવે, શરીરમાં શકિત આપે, રૂધિર વીર્ય અને ઓજ વિગેરે ઉત્તમ તત્ત્વોને સુધારે તથા વધારે આરોગ્ય અને દીર્ઘાયુ આપે એવી દવાની કિંમત લાખો રૂપિયા કરતાં પણ વધારે ગણાવી જોઇએ, એ સિદ્ધાંતમાં કોઇ પણ વિરૂદ્ધતા બતાવી શકે ખરો કે ?

આજે ચોત્રીસ વર્ષ થયાં ચાલુ ફતેહ મેળવનારી આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ અશક્તિને લગતાં તમામ દર્દોને મારી હઠાવે છે, શરીરને મજબુત કદાવર અને તાકાદવાળું કરે છે, પાચન શક્તિ તથા લોહી અને વીર્યને સુધારે વધારે છે આરોગ્ય અને દિર્ઘાયુ આપે છે એ બાબતને લાખો સર્ટીફીકેટોએ સાબિત કરી છે. અને દુનિયામાં દિવસે દિવસે તેના વધતા જતા ફેલાવાએ મજબુત ટેકો આપેલ છે, તો પછી એ ગોળીઓની કિંમત લાખો રૂપિઆ છે, એમ કહેવામાં અટકશે? તેની એક એક ગોળીની કિંમત સોનું મોતી અને હીરા કરતા પણ વધારે રાખવા માટે ઘણાઓ પોતા તરફના સર્ટીફીકેટોમાં ભલામણ કરી ચુક્યા છે; પણ શરૂઆતથી આજ સુધી તેની કિંમત એકજ, એટલે ગોળી ૩૨ ની ડબી ૧નો રૂપિયો ૧ એક છે.

આજકાલ ઘણા લોકો પોતાની દવાની ભારે કિંમત જણાવી છેવટમાં તે હોળી દીવાળી જેવા દિવસો સુધીની મુદત માટે અમુક સીઝન માટે કે અમુક પત્રોના ગ્રાહકોને માટે તેની કિંમત એકદમ ઓછી-કમતી મુકી દેવાની મોહટી ઉદારતા (!) દેખાડવા મંડી પડે છે, તેમ અમે અમારી ગોળીઓ માટે કરી શકતા નથી તેની કીંમત તે આજ ૩૪ વર્ષ થયાં એકજ છે, અને ભવીષ્યમાં પણ તેજ રહેશે, અમારી દરેક દવામાં આવતી ચીજો અને તેને તૈયાર કરવામાં પડતી મહેનતપર નજર રાખીને તેની વાજબી કિંમતજ રાખવામાં આવેલી હોવાથી અમોએ તેનાં પરચુરણ વેચાણ માટે જે કાંઇ જાહેર કરેલ છે તેના કરતાં કમતી કરવું અમને પોસાઇ શકે તેમ નથી. તેમજ તેના કરતાં વધારો દેખાડવો એ પણ વાજબી નથી.

અમારી આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ દરેક દેશમાં અને દરેક રૂતુમાં પોતાનો ફાયદો પુરતો દેખાડે છે તેની સાબીતી માટે એટલુંજ કહેવું બસ થશે કે હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા ભાગો ઉપરાંત સિલોન, બરમા, સ્ટેટસસેટલમેંટ, ઇરાન, તેહેરાન વિગેરે એશિઆના જુદા જુદા પ્રદેશો અને તેથી આગળ વધી આફ્રિકા, યુરોપ અને અમેરિકાના ઘણા પ્રદેશોમાં તેનો ફેલાવો દીવસે દિવસે વધતોને વધતો જાય છે.

વૈદ્ય શાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી

જામનગર—કાઠિયાવાડ.

મુંબઈ બ્રાંચ, કાલકાદેવી રોડ

કામશાસ્ત્ર.

ન વાંચ્યું હોય તો મંગાવો—મફતજ મળશે.

આ અપમાનથી નીકલસન ગુસ્સે ગયો નહીં, તે શબ્દો જે હમે બોલાયા હતા, તેમાં તિરસ્કાર કરતાં તુટેલા દીલની નાસીપાસીનો વધુ અંશ જણાતો હતો, જેથી તેની ઉપર વધુ અસર થઇ.

" એવી રીતે બોલવાની તને સત્તા છે, રાજા, "—તેણે શાંતપણે ઉત્તર કર્યો, "હું એકલો અને હથિયારવનાનો છું. "

આ ટપકાતી આબાદ અસર થવા પામી. તેણે જોયું કે, તે તલવારની મુઠ ઉપર તે રાજાનો હાથ વધુ મજબૂતાઇથી ગોઠવાયો અને તેના ખુબસુરત ચેહરા ઉપરથી એક વધુ કાળી વાદળી પસાર થઇ. " તારૂં કહેવું ખરૂં છે—નીહાલસીંગે કહ્યું." મેં મારી સત્તાનો ગેરઉપયોગ કર્યો છે, અને તે હું નહીં કરીશ. જ્યાં સુધી તું અહીં છે, ત્યાં સુધી તારે અપમાન યા ભયની ચિંતા રાખવાની જરૂર નથી. "

" તે બંનેમાંથી એકથી પણ હું ડરતો નથી !"—આ નીકલસનનો ઉતર હતો.

તે મજબુતાઇથી બીડાયલા હોઠોનાં ખુણાં એક કડવા અને ધિક્કારયુકત મળકાટ માં ઉંચકાયાં.

" એમ તું કહે છે. " તે પછી કાંઇક અધીરાઇના ચાળા કરતાં તેણે આગળ બોલવા માંડયું;- " તેં મને અહીં શોધી કાઢયો છે, તે ઠીકજ છે. હું પોતે પણ તને શોધતો હતો, કારણ મારે તારી જાતવાળાઓ ઉપર તારી માંરફતે એક સંદેસો મોકલવાનો છે. તે તું લઇ જશે ?"

" તે તું પોતેજ લઇ જા, રાજા; તે માણસો કે જેઓની સાથે તુ મિત્રાચારીમાં રહેલો છે, તેઓને તે તું પોંહચાડ. "

" ઠગાઇ અને લુચ્ચાઇમાં "—ગુસ્સે થતાં નીહાળસીંગે તાણો માર્યો. "મગર હવે ઘણું થયું છે. તું મારો સદેશો લઇ જશે ? "

"જો તેમ કરવુંજ પડશે તો—હા. "

" તેમ કરવુંજ પડશે. પહેલે તેઓને કહે જે કે, જે જોડાણોએ આપણને એકત્ર કર્યાં હતા, તે એકે એક તુટી ગયાં છે. તેઓને કહેજે કે, જે સત્રણું બની ગયું છે, તેની ઉપર ભરોસો રાખતા ના. જે કાંઇ બની ગયું છે તે કાંઇ ભુસાઇ ગયું નથી, મગર તે મારા જીગરમાં લોહી અને અગ્નીથી લખાઇ રહ્યું છે—તેણે મોહબત અને માન, દયા અને રહેમને ભુસારી મેલ્યાં છે."

" રાજા—"

" મને છેલ્લે સુધી સાંભળ, ઇંગ્રેજ બચ્ચા અહીં હું કાંઇ તારી સાથે કોર્ટમાં ટાહેલાં કરવાને બેઠો નથી—હવેથી મારાં કાર્યો તેજ મારા શબ્દો થઇ પડશે. મગર તારે પાછા જઇ એમ નહીં કહેવું જોઇએ કે, લોભ યા નીચ વેરને ખાતર મારી તલવાર તેનાં મ્યાનમાંથી મને બાહેર કાઢવી પડી છે. તેમ નથી. " તે થોભ્યો અને નીકલસનને બોલતો અટકાવવા કાજે તેણે જે હાથ ઉગામ્યો હતો તે ધીમેથી પાછો તેની તલવારની મુઠ ઉપર જઇ પડયો, તે પછી તેણે આગળ બોલવા માંડયું, અને તેનો ધીમો સુરીલો સાદ તે ચુપકીદીમાં ગર્ક થયલા દેહરાનાં છેક દૂરનાં ખુણામાં વટીક સંભળાવા લાગ્યો:—"સાહેબ, હું તારી કોમને ચાહતો હતો. તેઓની આગલી કીર્તિને ખાતર, તેઓની હીંમતને ખાતર, તેઓના ઇન્સાફને ખાતર, અને તેઓની મોટાઇને ખાતર હું તેઓને ચહાતો હતો. મારાં છોકરાના મગજમાં તેઓ આખી દુન્યામાં સર્વેથી બહાદુર નરો હતાં, અને તેવા જાણીને મેં તેઓની પુંજા કરી હતી. તેઓ માટેના મારા પ્રેમને કોઇ પણ ઝેર મારી શકયું નહતું, ગે યા જેમ મારાં શરીરનો એક ભાગ, મારા આત્માનો સર્વેથી માહેલો એક ભાગ હોય

એમ મને લાગતું હતું,—અને જ્યારે પહેલ વહેલો હું તેઓને મોઢે મોઢ મળ્યો ત્યારે મને લાગ્યું કે ગોયા હું એક સ્વપ્નામાંથી જાગૃત થયો હતો. ધારો ૫ડ, ઇબ્રીહીમ બચ્ચા, કારણ બીજા સઘળા કરતાં તારે તો ખાસ કરીને સમજવુંજ જોઇએ કે, મારે માટે પાછું ફરવાનું, યા નાખતી કરવા જેવું કાંઇ રહ્યુંજ નથી. મોટી મોહબત, તે વધુ મોટા તિરસ્કારની બહેન છે, તેમજ માન અને ધિક્કારપણ છે. સ્વપ્નાઓમાં મેળવેલા અનુભવ સિવાય હું એક બીનઅનુભવી, જેમ સમજાવે તેમ સમજી જાય એવા એક છોકરા તરીકે તમો લોકો વચ્ચે આવ્યો હતો—કે જેને તમારી મરજીમાં આવે તો તમો બીવકુફ બનાવી શકો અને જેની મુખાઇને તેની શિક્ષા મળી છે. તે છાલકી રકાબીનો બાહેરનો દેખાવ મારા કરતાં વધુ ડાહ્યા પુરૂષોને ઠગવાને માટે પુરતો હતો. સાહેબ, ફીરેસ્તાના જેવા ચેહરાવાળી સુંદર ઓરતો; અને ઉંચા, પ્રમાણીક આંખો અને કીંમતવાન કલ્બીવાળા મર્દો ત્યાં હતા. મગર તે બાહેરનો દેખાવ એક જુઠાણું—એક જુઠાણું હતું!"—એકાએક દુઃખના એક જુસ્સા સમેત તેણે પોતાનો હાથ પાછો ઉંચો કર્યો. "તમારી ઓરતો છટેલીઓ છે—અને મર્દો દગલબાજ છે"

"રાજા!"—તે કરડી ચેતવણી અપાઇ, મગર તે કોઇટ ગઇ નહીં.

"તને દુઃખ અને ચટકો લાગ્યો છે!"—ધીમા, ધ્રુજતા સાદે નીહાલે કહ્યું. "સાચી ગુજાતથી તને ઘા વાગે છે! મારે માટે—તે મોત સમાન હતી". તે ફરીને ડગમગ્યો, તે પોતાના સ્વઅંકુશ માટે લડત ચલાવતો હતો. "સાહેબ એક મોટી પ્રજા તરફથી મોટી નીતિની આશા રાખવામાં આવે છે. ભલેને બીજાઓ ઠગાઇ ચલાવે, અને લોકોને ધુને, ભાલેને બીજાઓ જુઠું બોલે અને પોતાના પવિત્ર બોલ માટે નાલાયક શબ્દો ઉચ્ચારે, ભલેને બીજાઓ કાદવમાં મોજ મેળવવાને ફાંફાં મારે, મગર એક મોટી પ્રજાએ તો તેઓથી અલગજ રહેવું જોઇયે. તેઓએ તો સચાઇનો વાવટો લઇ હરોળમાં નીકળવું જોઇયે, અને જો તેઓ તેમ નહીં કરે તો તેઓની મોટાઇ એક ખાલી પુકાર સિવાય વધુ કાંઇજ નહીં દેખાય. તે એક પરપોટો કહેવાય, કે જેને એક કીંમતવાન પરહેલોજ દુશ્મન ફોડી નાખે. દૈવયોગે મેં જીભથી આંખો આંધળી બનાવી મેલી હતી, દૈવયોગે મેં મારા કાનો બેહરા કરી નાખ્યા હતા. તે જાલસી રકાબીઓ મારી આંખોને ઉંડી દેખાઇ હતી, તે જુઠાણું મારા કાનોમાં સચ્ચાઇ તરીકે ગણગણાતું હતું. હવે હું જાણું છું—હું જાણું છું કે, તમારે માટે જે કાંઇ રહ્યું છે તે ભૂતકાળ છે. બાહેરના દેખાવો ડાઘ વનાના છે, કે જેની પાછળ કોહવાટ અને સડો લાગેલો છે. જો હું રાજા સિવાય કોઇ બીજો હતે તો હું મારા ભ્રષ્ટ થએલા વિશ્વાસ સાથે કોઇ જંગલના સર્વેથી એકાંત ખુણામાં જતે, અને ત્યાં નાસીપાસી અને ગમગીનીમાં મારી જીંદગી પુરી કરતે. મગર મારી સામે એક બીજું કામ છે મારી પ્રજા પ્રત્યેની મારી ફરજ."

"અને તે ફરજ રાજા—!"

"મારી દૌલત ઉપર એક મોટી પ્રજાએ રાજ ચલાવવું જોઇએ"—આ તેનો હરસાહાર ઉત્તર હતો "મેં તમને એક મોટી પ્રજા તરીકે માની લીધા, અને તમારી સત્તા વધારવા કાજે મેં મારાં જોર, પૈસા, અને લાગવગનો ઉપયોગ કર્યો મગર તમો તેને લાયક નથી. તમો એવા તે કોણ છો કે તમો કરોડો માણસો ઉપર હકુમત ચલાવવાનું ડોળ પાળવાની હીંમત કરો છો—તમો, કે જેઓ તમારી પોતાની ઉપર હકુમત ચલાવી શકતા નથી, કે જેઓ મુર્ખાઇ અને અધાર્મીકપણામાં તમારો વખત પસાર કરો છો, તેઓને બીજાઓ ઉપર

હકુમત ચલાવવાનો હકજ શું છે? તમારા પિતાઓએ જે કીર્તિ મેળવી હોય, તે કીર્તિ નાં પીછાં ભરોને તમો તમારી ટોપલામાં બેસો! તમારી પોતાની કીર્તિનું તો એક પીછું તમારી પાસે નથી—અને સંભાળ રાખજો કે લાંબા વખત ઉપર મેળવેલાં ફીક્કાં મારી ગયલાં પીંછાઓ તમારાં સુન્ય મારી ગયલાં આંગળાઓમાંથી ઝુંટાવી લેવામાં નહીં આવે! કોઇ નહીં તો મેંતો મારે ગળેથી એક જુસરી ઓગાળીને ફેંકી દીધી છે, કે જેને હું ધિક્કારૂં છું. ચાપ લુસીખોર ટુકડાખાઉઓ મારા દેશમાં પોતાનું પેટ ભરી નહીં શકશો!"

જે વારે નીકલસને આ તાણાજાણીનો જુસ્સાભેર ઉતર દીધો ત્યારે ત્યાં જમાવ થયલાં લોકોમાં ધીમો બડબડાટ શરૂ થયો, જે ધીરે ધીરે વધુ ધાડો બન્યો.

"એક મોટી સલતનતની સાથે તારેથી તારી સરખામણી કરી નહીં શકાય!" નીકલસને ચોખો મળ્યો. "સલતનતની સામે સલતનતછે"!

"મીરત કોઇ સલતનત નથી!"

"આખું હીંદુસ્તાન મારી મદદે આવશે!"

કોઈ બીજી વેળા હતે તો આવી બડાશખોર પતરાજી ઉપર નીકલસન હસી પડતે; મગર હાલમાં તેની સામે જે કદાવર આકાર તે જોતો હતો, તે જોયા પછી આ શબ્દોમાં તેને બડાઇ સમાયલી જણાઇ નહીં. તે ચમકતી આંખોમાં ભવિષ્ય લખાયલું હતું. એવીજ રીતે એક પયગમ્બર પોતાના ચેલાઓ સમક્ષ આવ્યો હતે—તો તેની ઉપર પકકો વિશ્વાસ ધરાવનારી એક પ્રજાએ તાબેદારીથી વર્તતાં આ ટોળાં માફક મોટા ખુશાલીના પોકારો સાથે તેની મરજી પ્રમાણે કર્યું હતે.

"અમો તારી પાછળ છીએ, પવિત્ર પિતા! અમને રસ્તો બતાવ, કારણ તું વિષ્ણુ છે, તું ખોદા છે!"

"તું સાંભળે છે!"—નીકલસન તરફ ફરી નીહાલસીંગે પુછયું.

"હું સાંભળું છું!"—તે અંગ્રેજે અર્થસુચક ઉત્તર કર્યો. "અને જેમ તું જાણે છે, તેમ હું પણ જાણું છું, કે એ જુઠું છે. તું ખોદા નથી. તું એક આદમી છે."

"હવે વધુ વખત નહીં. હું એવા એક ખોદામાં કેવી રીતે માની શકું કે જેના ચેલાઓ તેની આજ્ઞાઓનું ઉલંઘન કરતા હોય—?"

એકાએક વધી પડેલી ગડબડમાં તેનો સાદ સાંભળી નહીં શકાય એવો થઇ પડયો. બીજીજ પળે જે મશાલચીઓ આ બે મર્દોની સંભાળ રાખતા હતા તેઓ એકદમ એક બાજુ ઉપર થઇ ગયા, અને પછી એક જબરી ચીસ, કે જે લાં થઇ રહેલી ગડબડ કરતાં પણ વધુ તીણી હતી, તે ચીસ સમેત લાંબા કરેલા હાથો સાથે એક અર્ધ નગ્ન આકાર તે સીડીઓ સામે ધસી આવી એક દુષ્ટ પ્રેત માફક નીહાલસીંગની પાસે ઉભો.

"તે મરણ પામ્યો છે!"—તેણે ચીસ પાડી. "તે મરણ પામ્યો છે! મેં તેને જબેહ કર્યો છે—તે મારી છુરી હતી, કે જેણે તેનો પ્રાણ લીધો હતો—સેતાન સ્ટેફર્ડનો દીકરો મરણ પામ્યો છે—મારો શત્રુ મરણ પામ્યો છે!"—તે બત્તી તરફ તે ફર્યો. હજી પણ તેના હાથો ઉંચા કરેલા હતા; અને નીકલસને કાંઇક ચોંકીને પાછળ હઠતાં બીહારસીંગનો ફતેહથી ફુગરાયલો કદરૂપો ચેહરો ઓળખ્યો. "મારી નાખો!"—તેણે ફરીને ચીશ પાડી. "તેઓ સઘળા—કુત્તરના બેટાઓને—કે જેથી મારો કીનો—" તે કઠોર ખોખરો સાદ એક છુરીનું પાતું જેમ

The Passing away of a Patriot.

By the Editor.

Much like a twinkling star in yonder cloudy skies
This genuine Patriot's life has been but brief and short;
Belov'd of gods, his precious soul with scents supplies
Us here below, as they in heaven his soul escort.
Between the Raj and Mob he kept his spirits high
And followed close precepts of his Guru august;
At home, abroad he tried with ends and aims robust
To serve his God and fellowmen—who can deny?
Woe be the day he left but ashes pure behind,
An able mind and ideals great his lot for life!
'Tis true: his valued works enriched the Indian mind,
A master rare, for Hind he burnt out all his life!
Tho' GOKHALE'S soul now soars and soars — so glad,
We sink and sink, poor folks of IND — so sad!

Students' Columns.

Objects of the School Science Course:

"I know, because you are a bachelor of Science," said the Head Mistress, "that you want to teach science to our girls. Our time-table is over-crowded, and we do not want your physics and chemistry here. Are you going to make them so many chemists and physicists?" Such are only trite remarks, which are not patent to one school-mistress and one school-master but many. Over and above our regular lessons in all the different subjects, we have from the current year introduced Science in all the high school standards, beginning from the lowest with elements of Nature Study and ending in the highest i. e. the matriculation class with First Aid and Chemistry. The poor school student has no doubt so much to do in the class-room, that there is now no period free for Drawing, Manual Work or Science in the time-table. What are then the objects of the Science Course in our Schools? Surely ours is not the aim to make our pupils scientists and even beginners of science. What is, we may as well ask, the object of Drill Work in schools? Why are we giving our

pupils so many exercises in physical training and culture? As we have so many means to develop the body, here is an up-to-date and scientific method of developing scientific virtues in the boys and girls working in the School Laboratory. By doing the very simplest experiment the pupil gets a sort of drill work to train his mind and yet experiments are always interesting. These few months' experience tell us that even the dullest boy remains anxious about the science period in the time-table and hears with great delight the order from the Science Master to file in into the Laboratory Room. Science is a great amusement to them and in our opinion the introduction of this **extra** course will, to a great extent, relieve the tedium of the Monotonous work of the mathematics and other graduate teachers(!) in the class-room. Then, again, there is a lot in the whole course which will not only interest the pupils but also supply them with valuable informations for practical purposes. First Aid and Physiology, Hygiene and Nature Study will furnish them with facts which will be of great use to them. Briefly speaking, the objects of the Science Course are:—

I. To acquire facts which will have a practical bearing on the boys' and girls' after-life.

II. To create in them **scientific** virtues viz. 1. Accuracy of
(a) work
(b) observation
(c) deduction
2. Neatness of thought and work.

What has the Head Mistress to say regarding the course **now**?

"Priceless Gems"

Gathered By- "Adal"

What are men better than sheep or goats
That nourish a blind life within the brain,
If knowing God, they lift not hands of prayer
Both for themselves and those who call them friends.

What is the reason- can you guess-
Why men are poor and women thinner?
So much do they for dinner dress
That nothing's left to "dress" for dinner.

What win I, if I gain the thing I seek?
A dream, a breath, a froth of fleeting joy.
Who buys a minute's mirth to wail a week?
Or sells eternity to get a toy?

Oh yet we trust that, some how, good
Will be the final goal of ill,
To pangs of nature sins of will,
Defects of doubt, and taint of blood.

It is strange that those we lean on most,
Those in whose laps our limbs are nursed,
Fall into shadow, soonest lost:
Those we love first are taken first.

He that is down need fear no fall,
He that is low no pride;
He that is humble ever shall
Have God to be his guide.

Why shave the beard and mow the chin,
Whilst bristing follies choke the breast,
Apply the knife to parts within,
And mind not what deforms the rest.

Trust no future however pleasant!
Let the dead Past bury its dead!
Act, act in the living present!
Heart within and God overhead!

Oh, fear not that in a world like this,
And thou shalt know ere long—
Know how sublime a thing it is
To suffer and be strong.

The greatness that would make us grave,
Is but an empty thing,
What more than mirth would mortals have?
The cheerful man's a king.

We live in deeds, not years,
In thoughts, not breaths,
In feelings, not in figures of the dial,
We should count time by heart throbs;
He most lives who thinks most,
Feels the noblest, acts the best.

Ah, what shall I be at fifty
Should nature keep me alive,
If I find the world so bitter
When I am but twenty five?

'Tis wisdom to beware,
And better to shun the bait, than struggle in the snare.

(We publish here a letter from one of our students, who is now serving Government, and we hope his many friends will read it with great interest.) **(Ed. M. M.)**

A MESSAGE FROM

His Majesty's Hospital-Ship "Letitia"

Southampton, 17th February 1915.

Sir,

With due respect and humble submission, I beg to solicit a few following lines, and hope they will meet with your kind approbation.

As you are well aware of my circumstances to have prolonged my studies, I thought it advisable, and the necessity compelled me, to seek an employment, which fortunately I succeeded in getting and you will find from this that I am working here.

I have agreed to serve the Government in the Hospital Ship "Lititia" (Red Cross), as a clerk in the office until the war is over, on a salary of £ 10, per month, with free quarters and messing. Regarding the pay I must explain to your goodself that I was taken on in Poona for Rs. 35 + 50 p c. Batta. Since the Army Council Bill has been revised in England, the new rule has given me an enhanced pay of six shillings eight pence (6 s. 8 d.) per day as above stated.

Now as for coming from Bombay per S. S. "Grantully Castle." I give you herein an outline of my voyage.

After leaving Bombay on 9/12/14, I felt the sea very much, and had been sick all the way to Aden. At Aden, we stayed a couple of days, and during this sojourn I took the advantage of seeing the place. We left Aden on 17/12/14 for Port suez.

Here we arrived on 22/12/14. I must say that the scenery of this place was very beautiful and pleasant. This was the entrance to the worth-seeing place, the " Suez Canal." We entered it at about nine in the morning on 23/12/14: The dredgers were working there almost incessantly. The canal is just in the centre of two rows of sand, and around that there are almost deserts. On the left side of it, there is a rail-road, leading from Port Suez to Cairo, Alexandria, etc. I saw also the train, just going then, I must say what I have seen of the speed. It was something between 60 & 70 miles an hour. The gauges of the railroads this side are all of standard Measured i. e. 4 ft. 6 in.

When we left Bombay we had convoys of thirteen steamers, and two men-of-war were escorting us all the way until we arrived in the English Channel. We left Port Suez on 23/12/14, and arrived at Port Said on 24/12/14. To pass the Canal, it took us three days, as we stayed a day, half way in the canal just opposite to Port Ismalia.

At Port Said we arrived at 4 P. M. or 24/12/14, and stayed there for the night, and departed again early in the morning, on 25/12/14.

During the interval we stayed there, I had been to the shore, and seen a bit, as we had very limited time allowed to be on shore. While passing through Port Said harbour, I saw the statue of Monsieur Ferdinand de Hessep, the constracter of the Suez Canal, which indeed gave a very handsome view. After this, we passed Malta, where we experienced a strong cyclone and a rough sea. Then we arrived at Gibraltar, " the Key of the Mediterranean Sea." Though we stayed there for a day, we were not allowed to go ashore. However we saw the fort of Gibraltar,, as our ship had anchored just near it, whence we could see the whole fort, and town, quite clearly. After leaving Gibraltar we entered the Bay of Biscay. It was the roughest part of the whole voyage. After passing it we entered the English Channel, and arrived at Avonmouth on 10/1/15. Then we left for Milford-on-Sea, where we had put up for about 7 days, as our ship was not ready. Then we came to Southampton and got on board the S. S. " Hetitia " Our first trip was to Boulogne, where we were for about six days, during which period, I went round the whole city and had a good look. I also saw there the monument of Napolean. Now we are at Southampton for fourteen days Here all Red Cross men are allowed free in trams. In this place also, I sat in the tram, and had a good view of the whole place Here I saw the Old Walls of Southampton, The Floating Bridge, Royal Pier, etc. I had been to the Isle of Wight, in a big launch and there I saw the Carisbrook Castle, and the Needles. We see here any

amount of Aeroplanes, hydroplanes, torpedoes, etc. I collect all the curios and post cards of all the places which I see.

In conclusion, I must be tiring out your nervs with long rig-ma-rolo affairs, so I end my letter here with my best regards and wishes to self and all school-friends. Hoping to receive an early reply,

D. D. Nania.

Questions for the month:

I. Indicate the uses and importance of a good school Library.

II. Say how you would try to organise a school museum on a small scale.

III. Discuss the advantages of open-air tours at intervals in the School time-table.

IV. Make out a syllabus of about a dozen lectures for the benefit of high school students.

V. What indoor games would you suggest for the recess hour ?

Do you consider science experiments as a substantial recreation ?

"The March Past."

By Nariman.

[Concluded from the February Number.]

I marked that the wide road was again thronged with a long line of horse-archers, that were passing four abreast by the saluting base. They were mounted on coal-black steeds that pranced and reared as they were firmly checked from galloping by their hardy masters The men were encased in chanied-armour with steel helmets, and carried besides their sabres the fatal and famous bow and arrow. The horsemen poured on for a very long time. These were followed by the grim looking infantry of spearmen; they were dressed in leather jerkin and loose trousers. They carried each two spears, eight feet in length, and a very big square shield that protected their entire body. The spearmen marched past the King, their spear-heads pointing downwards. There was a void space of atleast two furlongs when the other forces rapidly advanced. These were the contingents from countries subdued by the King or owning the King's suzerainty. They were pointed out to me by my neighbours as the Egyptians with their quaint head dress, the Babylonians with their costly and gaudy garments and glittering swords, the Scythians in their chariots, the Ionion and the Dorian Greeks in their plated armour, the Phoenician sailors, the dark-skinned

Ethiopeans from " Araby the blest " the swarthy Indians with their bows and arrows of cane, and the Jewish warriors from Jerusalem. Again there was a wide space when the Persian light cavalry advanced. This was the choicest proofs of the whole Grande Armee, and included in its ranks sons of many of the great nobles and princes of royal blood. These youthful warriors carried swords, and two short spears each, the heads of which they presented to the King as they clattered past him. They were generally men of noble and graceful bearing, handsome in features and strong and active. Their hair was long and curled in a mass of ringlets. This troop was larger in number than half of all the forces under the King.

How long I remained in this state gazing at the faces of the noble youths who passed before my eyes, I know not, when suddenly the— " Syud, halt ! "— of a corporal in charge of twenty British soldiers, who had come for lamp signalling on the height, awoke me to realise the sad fact that I was in a deep reverie. It was now quite dark except for the fitful light of the stars, when I descended the hill hastily, and hastened homewards.

AN INVITATION AND A REFUSAL

BY CANON RAWNSLEY.

The fugitives from Antwerp were invited by the military authorities to return to the town. " If you do not unlock your doors," they said, " we shall be obliged to break into your houses "

Come back, come back, and let us dry your tears;
Your pretty homes and gardens, why forsake them ?
Unlock your doors, or needs must we shall break them;
We are not brutal British Grenadiers,
We are the knightly hearted, without peers,
Our manners Treitschke and Bernhardi make them,
Our words are bonds, and all the nations take them.
Come back, dear people, and forget your fears."

To which replied the fugitives; " Your love
Let Louvain speak, Aerschott, Malines, Termonde;
Let women outraged. old men butchered, toll;
Rather in utter homelessdess we dwell
Than once again your tender Culture prove.
Housebreakers be, who broke a nation's bond."

દેશાવરના ઘરાકોને એક અરજ.

"માસિક મિત્ર"ના દેશાવર ખાતેના ઘરાકોને અરજ કરવામાં આવે છે જે સાહેબો એ હજી સુધી આજ સાલનું લવાજમ મોકલીયું નથી તેઓએ યાદ રાખીને તે મનીઓડરથી રૂ: ૨-૭-૦ કૃપા કરીને આપવા,

અરદેશર બાબેગાનનું દાસ્તાન.

પહેલવી કારનામા અને શાહનામાના લખનારની સરખામણી.

(સાધન પાને ૧૦૫૪ થી ચાલુ.)

(લખનાર Bomanji M. Unwalla B. A., LL. B.)

આપણે આગલા અંકમાં જોઇ ગયા તેમ અરદેશરના એક કટ્ટા દુશમનની છોકરી સાથે તેનો બેટો શાપુર શાદીની ગાંઠથી જોડાયો, અને આ જોડાને પેટે એક બેટાનો જન્મ થયો જેનું નામ હોરમજદ રાખવામાં આવ્યું. આ સઘળી બાબદથી અરદેશર તદન અંજાણ હતો, અને હોરમજદને એવી છુપી રીતે રાખવામાં આવ્યો કે સાત વરસ સુધી કોઇને પણ એના જન્મ વિષેની ખબર થઇ નહીં હતી. આ વાત અરદેશરને કેવી રીતે ખબર પડે છે તેનું બયાન શાહનામા તથા કારનામામાં લગભગ એકસરખી રીતે આપવામાં આવ્યું છે. જેમ શાપુરને ઓળખવાની બાબદમાં બન્યું હતું તેમ તેના બેટા હોરમજદને પણ હતું. દડીદાવની રમત રમતાં તેની હીંમત, કુશળતા અને તેનો દેખાવ અરદેશર ઉપર ઘણીજ અસર કરે છે અને પુછપરછ થતાં તે પોતાનાં પાદશાહી ખાનદાનનો નબીરો પુરવાર થાય છે. ફીરદુસી પ્રમાણે હોરમજદ એક દહાડો પોતાનું લેસન વાંચતાં કંટાળી ગયો અને તેથી તે બીજા ગોઠીયાઓ સાથે રમવાને બહાર નીકળી પડયો. તેના એક હાથમાં કમાન અને બીજા હાથમાં બે તીર પકડેલા હતાં. આ વખતે પાદશાહ અરદેશર તથા શાપુરનું શેકારેથી પાછા ફરવું થયું. તેઓ જ્યારે રમવાનાં ચોગાનમાં આવી લાગ્યા ત્યારે એક છોકરાએ જોરૂથી દડો ફેંકયો જે પાદશાહની નજદીક જઇ પડયો. બીજા છોકરાઓ તે દડો પાછો લાવવાની હીંમત બતાવી શકયા નહીં ત્યારે હોરમજદ પાદશાહ નજદીક દોડયો અને દડો ઉંચકી છોકરાઓ તરફ મેદાનમાં ફેંકયો. આ હીમતી છોકરા વિષે સર્વે કોઇ ગુસપુસ કરવા લાગ્યા. અરદેશરે પોતાનાં વડા દસ્તુરને છોકરાની ઓલાદ માટે ખબર કહાડવા ફરમાવ્યું. પણ દસ્તુર કોઇ પાસેથી પણ એ બાબદનો ખુલાસો મેળવી શકયો નહીં. ત્યારે પાદશાહે દસ્તુરને તે છોકરાને તેની ઓલાદ પુછવા પોતાની આગળ લઇ આવવા ફરમાવ્યું. પાદશાહે છોકરાનેમાટે પુછયું ત્યારે છોકરાએ પોતાની ઓલાદ માટે ખરો જવાબ આપ્યો.

સુંપુરસીદ કુદક બ આવાઝ ગોફત.
કે નામોને ઝાદમ ન શાયદ નેહોફત.
મનમ પુરે શાપુર કુતપુરે તુરત,
ઝે ફરઝંદે મેહરકને ઝાદમ દુરસ્ત.

જ્યારે પુછવામાં આવ્યું ત્યારે તે છોકરાએ મોટે સાદે જવાબ દીધો કે મારૂં નામ અને ઓલાદ છુપી રાખવા ઘટારત નથી હું તારા બેટા શાપુરનો બેટો છું અને (મ.એ તરફથી) મહેરકની તોખમનો છું.

વારસ બેટાઓની જરૂરીઆત બાબે ઇરાનીઓના વિચાર.

પાદશાહ આ સમજીને તદન દંગ થઇ ગયો અને શાપુરને બોલાવીને તેનાથી સઘળી બાબત જાણવા માંગી. શાપુર ગભરાવા લાગ્યો અને તદન ફીકો થઇ ગયો પણ શાહે હસીને તેને કહ્યું કે ફરઝંદને છુપું રાખવાનું કાંઇ કારણ નથી, કારણ કેઃ—

પેસર બાયદ અઝહરકે બાશદ રવાસ્ત
કે શુયન્દ કે ઇન બચ્ચેઇ પાદશારત

આપણને બેટાની જરૂર છે: એટલે પછી કોઇપણ બાનુને પેટે તે જનમ્યો હોય તે રવા

Ethiopeans from " Araby the blest " the swarthy Indians with their bows and arrows of cane, and the Jewish warriors from Jerusalem. Again there was a wide space when the Persian light cavalry advanced. This was the choicest proofs of the whole Grande Armee, and included in its ranks *sons of many of the great nobles* and princes of royal blood. These youthful warriors carried swords, and two short spears each, the heads of which they presented to the King as they clattered past him. They were generally men of noble and graceful bearing, handsome in features and strong and active. Their hair was long and curled in a mass of ringlets. This troop was larger in number than *half of all the forces* under the King.

How long I remained in this state gazing at the faces of the noble youths who passed before my eyes, I know not, when suddenly the— " Synd, halt ! "— of a corporal in charge of twenty British soldiers, who had come for lamp signalling on the height, awoke me to realise the sad fact that I was in a deep reverie. It was now quite dark except for the fitful light of the stars, when I descended *the hill hastily*, and hastened homewards.

AN INVITATION AND A REFUSAL

By Canon Rawnsley.

The fugitives from Antwerp were invited by the military authorities to return to the town. " If you do not unlock your doors," they said, " we shall be obliged to break into your houses "

Come back, come back, and let us dry your tears;
Your *pretty homes* and gardens, why forsake them ?
Unlock your doors, or needs must we shall break them;
We are not brutal British Grenadiers,
We are the knightly hearted, without peers,
Our manners Treitschke and Bernhardi make them,
Our words are bonds, and all the nations take them.
Come back, dear people, and forget your *fears*."

To which replied the fugitives; " Your love
Let Louvain speak, Aerschott, Malines, Termonde;
Let women outraged, old men butchered, tell;
Rather in utter homelessdess we dwell
Than once again your tender Culture prove.
Housebreakers be, who broke a nation's bond."

દેશાવરના ઘરાકોને એક અરજ.

"માસિક મિત્ર"ના દેશાવર ખાતેના ઘરાકોને અરજ કરવામાં આવે છે જે સાહેબો એ હજુ સુધીક ચાલુ સાલનું લવાજમ મોકલીયું નથી તેઓએ યાદ રાખીને તાકીદે મનીઓડરથી રૂ: ૨-૭-૦ કૃપા કરીને મોકલી આપવા,

અરદેશર બાબેગાનનું દાસ્તાન.

પહેલવી કારનામા અને શાહનામાના લખનારની સરખામણી.

(સાધન પાને ૧૦૫૪ થી ચાલુ.)

(લખનાર Bomanji M. Unwalla B. A., LL. B.)

આપણે આગલા અંકમાં જોઇ ગયા તેમ અરદેશરના એક કદા દુશ્મનની છોકરી સાથે તેનો બેટો શાપુર શાદીની ગાંઠથી જોડાયો, અને આ જોડાને પેટે એક બેટાનો જન્મ થયો જેનું નામ હોરમજદ રાખવામાં આવ્યું. આ સઘળી બાબદથી અરદેશર તદન અંજાણ હતો, અને હોરમજદને એવી છુપી રીતે રાખવામાં આવ્યો કે સાત વરસ સુધી કોઇને પણ એના જન્મ વિષેની ખબર થઇ નહી હતી. આ વાત અરદેશરને કેવી રીતે ખબર પડે છે તેનું બયાન શાહનામા તથા કારનામામા લગભગ એકસરખી રીતે આપવામાં આવ્યું છે. જેમ શાપુરને ઓળખવાની બાબદમાં બન્યું હતું તેમ તેના બેટા હોરમજદને પણ હતું. દડીદાવની રમત રમતા તેની હીમત, કુશળતા અને તેનો દેખાવ અરદેશર ઉપર ઘણીજ અસર કરે છે અને પુછપરછ થતાં તે પોતાનાં પાદશાહી ખાનદાનનો નબીરો પુરવાર થાય છે. ફીરદુસી પ્રમાણે હોરમજદ એક દહાડો પોતાનું લેસન વાંચતાં કંટાળી ગયો અને તેથી તે બીજા છોકરાઓ સાથે રમવાને બહાર નીકળી પડયો. તેના એક હાથમાં કમાન અને બીજા હાથમાં બે તીર પકડેલા હતાં. આ વખતે પાદશાહ અરદેશર તથા શાપુરનું શેકારેથી પાછા ફરવું થયું. તેઓ જ્યારે રમવાના મેદાનમાં આવી લાગ્યા ત્યારે એક છોકરાએ જોરથી દડો ફેંકયો જે પાદશાહની નજદીક જઇ પડયો. બીજા છોકરાઓ તે દડો પાછો લાવવાની હીંમત બતાવી શકયા નહીં ત્યારે હોરમજદ પાદશાહ નજદીક દોડયો અને દડો ઉંચકી છોકરાઓ તરફ મેદાનમાં ફેંકયો. આ હીમતી છોકરા વિષે સર્વે કોઇ ગુસપુસ કરવા લાગ્યા. અરદેશરે પોતાનાં વડા દસ્તુરને છોકરાની ઓલાદ માટે ખબર કહાડવા ફરમાવ્યું. પણ દસ્તુર કોઇ પાસેથી પણ એ બાબદનો ખોલાસો મેળવી શકયો નહીં. ત્યારે પાદશાહે દસ્તુરને તે છોકરાને તેની ઓલાદ પુછવા પોતાની આગળ લઇ આવવા ફરમાવ્યું. પાદશાહે છોકરાનેમાટે પુછયું ત્યારે છોકરાએ પોતાની ઓલાદ માટે ખરો જવાબ આપ્યો.

સું ખુરસીદ કુદક બ આવાઝ ગોફત.
કે નામોને ઝાદમ ન શાયદ નેહોફત.
મનમ પુરે શાપુર -કુફતપુરે તુરત,
ઝે ફરઝંદે મેહરકને ઝાદમ દુરૂસ્ત.

જયારે પુછવામાં આવ્યું ત્યારે તે છોકરાએ મોટે સાદે જવાબ દીધો કે મારૂં નામ અને ઓલાદ છુપી રાખવા ઘટારત નથી હું તારા બેટા શાપુરનો બેટો છું અને (મ.એ. ...) મહેરકની તોખમનો છું.

વારસ બેટાઓની જરૂરીઆત બાબે ઇરાનીઓના વિચાર.

પાદશાહ આ સખુનને તદન દંગ થઇ ગયો અને શાપુરને બોલાવીને તેનાથી સઘળી બાબત જાણવા માંગી. શાપુર ગભરાવા લાગ્યો અને તદન ફીકો થઇ ગયો પણ શાહે હસીને તેને કહ્યું કે ફરજંદને છુપું રાખવાનું કાંઇ કારણ નથી, કારણ કે:—

પેસર બાયદ અઝહરેકે બાશદ રવારત
કે શુપન્દ કે હન બરચેઇ પાદશારત

આપણને બેટાની જરૂર છે: એટલે પાછી કોઇથી બાનુને પેટે તે જનમ્યો હોય તે રવા

તેહેરાન શેહેર.

કદિમ ઇરાનની રાજ્યધાની, ત્યાંના બાગ બગિચાઓ,-ઇમારતો,-રસ્તાઓ-તાજતખ વગેરેનું દિલપઝીર વર્ણન.

લખનારઃ—રૂસ્તમજી હોરમસજી મીસ્તરી.

(સાધિન પાને ૫૯૨થી પુરૂં)

શેહેરના વચલા ભાગ તરફ જતાં એક બીજું મેદાન આવે છે તેને મયદાને મીશક કહે છે, અને તે પરેડ-ગ્રાઉન્ડ (Parade ground) ની ગરજ સારે છે, અહીં શાહના લશ્કરને તાલીમ આપવામાં આવે છે. આ મેદાન લગભગ પા માઇલ લાંબુ છે. શાહનું લશ્કર યુરોપિયન અમલદારને હસ્તક છે. લશકરમાં કોસેક લશકરનો દમદમાટ અને બાંધો વખાણવા જોગ છે. આ કોસેક લોક ઘોડેસ્વારી અચ્છી કરી જાણે છે, અફસોસ એટલોજ છે કે તેમને જેવી જોઇએ તેવી તાલીમ મળતી નથી, તેમજ તેમને બરાબર અને વેળાસર પગાર મળતો નથી, નહીતો ઇરાનનું કોસેક લશકર દુન્યામાં નામ કહાડયા વિના રહે નહીં.

બીજું એક મયદાન જેને મયદાને-શાહ કહે છે, તે શાહના મેહેલની પાસે છે. મેહેલની પાસે રાજાનું નગારખાનું છે. ઇરાનમાં નગારખાના વગર શાહનો મેહેલ સંપુર્ણ કહેવાયજ નહીં. આ નગારખાનું એક ગુંબજ-વાળું ઘર છે, જેમાં બે બાજુએ બે મોટા ઓરડા છે, અને ત્યાં સૂર્યોદય અને સુર્યાસ્તની વેળા શાહના ઢોલીઓ મોટા નગારાં વગાડીને લોકોને ટાઇમ જણાવે છે. તેમજ એમ કરીને શાહનો દબદબો પુરવાર કરે છે. આ મેદાનની વચમાં એક મોટું તલાવ છે. તેની પાસે એક મોટી પીત્તળની તોપ ગોઠવેલી છે તેને તુપે મુરવરીદનું નામ આપેલું છે, એટલે કે મોતીની તોપ. આને મોતીની તોપનું નામ શા માટે આપવામાં આવ્યું છે તે ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, પણ એમ કહેવાય છે કે અગાઉ આ તોપની ડોક ઉપર મોતીની માળા લટકાવેલી રહેતી હતી. વળી કોઇ કહે છે એ તોપની ધાતુમાં પેહેલા મોતી જડેલાં હતાં પણ હાલ મોતીની કાંઈ પણ ગંધ-નસલ જણાતી નથી. વળી કહે છે આ મોતીની તોપ આગલ જઇને જે કોઇ ગુનેહગાર આશરો લે તેને પકડવામાં આવતો નથી. વળી એ તોપના સંબંધમાં લોકચર્ચા એવી છે કે જે ઓરત અને બચ્ચાંઓ ત્યાં જઇને પોતાના પૂરહમાન સાથે તોપની ઉપર હાથ મુકીને જે ઇચ્છા રાખે છે તે તેમની ઇચ્છા ફળીભુત થાય છે. આ તોપના સંબંધમાં વધુ એમ જણાવવામાં આવે છે કે એ તોપ **કરીમખાન ઝંદના** હુકમથી શીરાઝમાં બનાવવામાં આવી હતી, અને તેના મરણ પછી આગા મહમદશાહના હુકમથી આ તોપ તેમજ કરીમખાનની આરસ પાહાણના પથ્થરની ગાદી તેહેરાનમાં લાવવામાં આવ્યા હતા. એ તોપની તવારિખ કોઇ એમ કહે છે કે ઇ. સ. ૧૬૨૨માં ઇરાનીઓ અને ઇંગ્રેજો ટુંક મુદત હોરમઝદના ટાપુમાં રહ્યા હતા ત્યાં તેઓએ આ તોપ પોરટુગીઝ સાથે લડીને જીતી હતી.

તેહેરાનનો કીલ્લો-મહેલ જોવા લાયક છે. તેના બગીચાના આડા અવળા રસ્તાઓ પસાર કર્યા પછી, લાંબા લાંબા ઓટલાઓ અને અગાસીઓ આવે છે.

તે સઘળું પસાર કર્યા પછી શાહનું રહેઠાણ આવે છે. ઇરાનનો શાહ આવી રીતે

નાના છોકરાંઓ માટે

શકિતની અકસીર દવા.

ડોંગરેનું બાલામૃત.

આ દવાની રૂચી મધુર હોવાથી તે છોકરાઓ હોંસથી પીએ છે. આથી જીર્ણ જવર, ખાંસી, હાથપગની કૃસતા વિગેરે રોગનો નાશ થઇ છોકરાઓ તાકાતવાન અને પુષ્ટ બનેછે. હાલમાંબજારમાં હમારા બાલામૃતની ઘણી નકલ નીકળે છે, માટે અમારૂં બાલામૃત ખરીદતી વખતે તે ડોંગરેજનુંછે, એવી ચોક્કસ ખાત્રી કરી ખરીદવું.

(બાટલી એકની કી. ૧૨ આના.) [ટપાલ ખર્ચ ૪ આના.]

કે. ટી. ડોંગરેની કું. ગીરગામ-મુંબઇ.

તમોએ આએ નામ જોયું છે કે?

તમારી ખાત્રી માટે એક શીશી

દુન્યા હેર ઑઇલ.

જરૂર ખરીદજો

અમારા જુના અનુભવે જાતી દેખરેખ સાથે જમાનાને અનુસરતું બનાવેલું છે.

અડધા આનાનો સ્ટેંપ મોકલવાથી સેમ્પલ ફ્રી મોકલી આપવામાં આવે છે.

"દુનીઆ હેર ઓઇલ" મધુર અને સુવાસીક ખુશ-બોથી લોકપ્રિય થઇ પડેલું છે.

તમારા ગામમાં દરેક ખેરા-કીવાળાને ત્યાંથી મળશે અને ન મળે તો નીચલે ઠેકાણેથી મગાવી લેવું.

દુન્યા હેર ઓઇલ ખરી જતાં વાળને અટકાવી માથાને ઠંડક આપે છે,

દુન્યા હેર ઓઇલ.

ચોલું વપરાશથી-બાલને નરમ અને ચળકાટવાળા કરેછે.

દુન્યા-હેરઓઇલ બાનુઓના દ્રેસ સાથે ખુબસુરતીમાં દશ ઘણો વધારો કરે છે.

કીંમત બાટલી ૧ના ૧૨ આના. પોસ્ટેજ ચાર આના.

એકલા બનાવનાર- એ૦ ઇ૦ પાટનવાળા

ભાજીપાલા લેન,-મુંબઇ.

ગુલામહુશેન ઈશમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ

કરાંચીવાળા

સ્થાપના સને ૧૮૭૪માં

આજ વરસો થયાં વિખ્યાતી પામેલા

BY APPOINTMENT TO H. E. THE GOVERNOR OF BOMBAY.

સ્ટીલે ટ્રંકો અને દરેક જાતનાં બોક્ષો બનાવનારાઓ વગેરે.

No. G. I. "SIR GEORGE SYDENHAM CLARKE" DESPATCH BOX.

સ્વદેશી માલ. ઉમદા કારીગરી

હમારાં લોકપ્રિય બોક્ષો દુન્યાના દરેક ભાગના હજારો મુસાફરો વાપરી દરેક વખત પોતાનો સંતોષ જાહેર કરે છે. હમારા બોક્ષની સંગીન બનાવટની પીછાનના બદલામાં હિંદુસ્તાનમાંથી ૧૩ સોનાના ચાંદો મળ્યાછે.

જેથી સરકારી મોટા અધીકારી ખાતાઓ, હાઇકોર્ટ, સોલીસાટરોની ઓફીસો, બેંકો, તેમજ રેલ્વે અધીકારીનીઓફીસો અને પેઢીઓમાં ઘણાજ વિશ્વાસથી અને ઉલટથી હમારા હજારો સ્ટીલના દરેક જાતના બોક્ષો વપરાય છે.

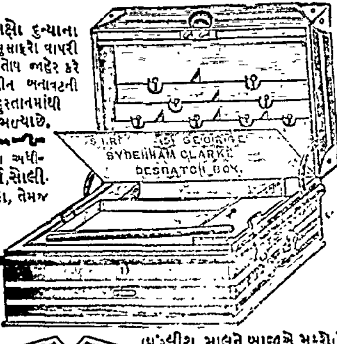

કોમ જોઈ ખાત્રી કરજો (ઇંગ્લીશ માલને બાજુએ મુકશો)

વધુ વીગત માટે હમારૂં 'પ્રાઇસલીસ્ટ' મંગાવી ખાત્રી કરો.

ગુલામહુશેન ઈસમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ.

(કારખાનું કેમ્પ કરાંચી) શો રૂમ નં. ૯૭-૯૮ હોર્નબી રોડ, મુંબઇ.

પ્રદર રોગ માટે રામબાણ ઉપાય

ખાતરી ભરેલી અકસીર દવા.

પ્રદરનું દરદ સ્ત્રી જાતિમાં ઘણું સાધારણ હોય છે તેને અંગ્રેજીમાં સાધારણ રીતે (WHITES—વ્હાઇટસ) કરી કહે છે અને આપણા દેશની સ્ત્રીઓ એ દરદને પાણીનું જવું એમ કહેછે. જુવાન અને મજબુત બાંધાની સ્ત્રીઓ કરતાં નાજુકતબીયતવાળી અને મધ્યમ ઉમરની સ્ત્રીઓમાં ખાસ કરી એ દરદ જોવામાં આવે છે. ઘણીક સ્ત્રીઓને તેમની ખીલતી જુવાનીમાં પુર તંદુરસ્તી સાથે ફરતા હરતા આપણે જોતાં હઇશું, પણ તેઓ પ્રદરથી પીડાતી નહિ હશે એમ માનવાને બદલે પણ એકુવાર આનાકાની કરતા લાગે છે, પણ વખત જતાં પ્રદરનું દરદ શરીરમાં ઉંડું ફેલાતું જાય છે અને જો વખતસર તેનો ઇલાજ ન કરવામાં આવે તો તેથી ગર્ભસ્થાનમાં બગાડો થવાનો તથા એવા બીજા દરદો થવાનો સંભવ રહે છે. વળી તે સાથ મગજની નબળાઈ, કળતર, અશક્તી, મુર્છા (ચક્કર) આવવી, વખતો વખત પાણી પીવાની મરજી થવી, દાહ, છાતીમાં વગેરે બીજાં ઘણા દરદો ઉત્પન્ન થાય છે, અને છેવટે કોઇ કોઇ કેસમાં ક્ષય (ધાસણી)નો નાશકારક રોગ લાગુ પડે છે. પુરૂષોમાં જે ખરાબી ગરમી (સ્પરમેટોર્યા)નું દરદ કરે છે તેવીજ ખરાબી સ્ત્રીઓમાં પ્રદરનું દરદ કરે છે. શરૂઆતમાં પાણી જેવો પદાર્થ સહેજસાજ પડતો જણાય છે. વખત જતાં ધીમે ધીમે જાડો થતો જાય છે. વખત જતાં તે સહેજ રંગ પકડે છે, અને પાછળથી તે સહેજ લાલ પીળો કે ભુરો માલમ પડે છે. શરીર દિનપર દીન ગળાતું જાય છે, કામ કરતાં થાક ચઢે છે, ચક્કર આવે છે, અનાજપર રૂચી થતી નથી, છાતીમાં ધબકારા થાય છે, અને રફ્તે રફ્તે ચહેરો ફિક્કો નિસ્તેજ પડે છે, અને દરદીનું શરીર શોષણ થતું જાય છે.

શરૂઆતમાં પ્રદરની દરકાર સ્ત્રીઓ જરા પણ કરતી નથી પણ જ્યારે એ દરદ જડ ઘાલી બેસે છે અને ત્રાસ આપવા માંડે છે ત્યારેજ તેનો ઇલાજ કરવાં આતુર બને છે.

અમારી પ્રદરરીપુ નામની દવા ઉપરના દરદ માટે એક ઉત્તમ ઉપાય છે આ દવાનો ઉપયોગ કરવાથી સ્ત્રીઓના શરીરમાં પ્રદરથી ઉત્પન્ન થયેલાં તમામ દરદોનો જડમુળથી નાશ થાય છે. ફક્ત એકજ શીશી વાપરવાથી ફાયદો થાય છે

કી. રૂ. ૩.

મળવાનું ઠેકાણું:— **કેમીસ્ટો.**

સપટની કું૦ કાળબાદેવીરોડ મુંબઈ.

K. IDA & CO.,

Bombay Sports Works, Kalbadevi Road,

BOMBAY.

Manufacturors of

Cricket, Badminton,
Tennis, Foot-Balls
Hockey, Etc., Etc.,
and all other
SPORTING GEAR
too numerous to detail.

કે. આઇડાની કું૦

દરેક જાતની રમત ગમતાની સામગ્રીઓ વેચનાર, રમનારાઓને એકવાર અમારી પ્રસિદ્ધ દુકાનની મુલાકાત લેવાની અરજ કરીએ છીએ. ચાલુ સીઝનનો નવો સ્ટોક આવી પુગ્યો છે.

ભાવો અતિશય કિફાયત.

મુસા બીલ્ડીંગ,
કાલબાદેવી રોડ–મુંબઇ

Emportors of
All English Sports
and Games
i. e.,

Cricket, Sandows' &
Hockey, Terrys'
Tennis, Dumbells
Footballs, Developers

Etc., Etc.

Correspondence Invited

Satisfaction Guaranteed || Price List on application.

દગાખોર નકલીઓ.

રાજા રજવાડામાં વખણાતી "બાદશાહી પાકુતી અનંગવિલાસ" ને મળતેજ નામે બીજી નકલ નીકળે છે માટે એવા નકલીઓની દગા ભરેલી જાહેર ખબરથી સાવચેત રહેજો અમારી બનાવેલ પાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારા ઔષધાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતિ અનંગ વિલાસ.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરૂષાતન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ બનાવી ખરૂં પુરૂષાતન આપે છે. ખરી મરદાઇ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઇ પણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબીના રૂા. દશ.

બાદશાહી ચુનાંની લેપ.

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે અને તે ગુપ્ત ભાગની નસોને પુરતી તાકાત આપે છે. ખરૂં પુરૂષાતન લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમંદ ઇલાજ છે. અકસીર એકની ડબીના રૂપીઆ આઠ. તમામ દવાઓનું પોસ્ટ ખરચ જુદું.

ડાકટર કાલીદાસ મોતીરામ.

રાજકોટ–કાઠીયાવાડ.

OUR SERIAL STORY

રાજા નિહાલસીંગ.

રસીલી ચાલુ વાર્તા.

(લખનાર—"થેલ્મા.")

(પ્રકરણ ૨૬મું ગયા અંકના સફે ૬૫૦થી ચાલુ.)

"ચાલો, બોલો !"–હજી પણ નીકલસન સુપજ રહેલો હોવાથી તેણી પુકારી ઉઠી. "અમારામાંના એક યા બે જણા સેહજ બીકણ છે, તેથી શું તમે એમ ધારો છો, કે અમે ખરેખર ડરી ગયા છીએ ? જરાએ નહીં. મારે પોતાને માટે કહું છું કે, જો મારે મરવાનુંજ હશે, તો હું અછી રીતે સંભાળ લઇશ, કે તે કાળા જંગળીઓ માંહેલા એક યા બે મારી સાથે યમપુરીમાં આવે !"–તેણીએ એક ખાનું ઉઘાડ્યું, અને તેમાંથી એક રીવોલ્વર ખેંચી કાઢી, તે ઉલટથી મેજ ઉપર ઠોકતાં તેણી બોલી:–"ચાલો, ત્યારે આગળ ચલાવો, કેપટન !"

"મારા વહાલાં બાનુ, તમારી હીંમત ઉપર મેં કદી શક નાંખ્યોજ નથી,"–નીકલસને ઉત્તર કર્યો,–"અને મારી ખબર તમો ધારો છો એટલી બધી આશા વનાની નથી. મેં નીહાલસીંગ સાથે વાત કરી છે." તેણે બીએટ્રીસને ચમકતાં, અને તેણીની સુંદર આંખ્યોમાં એકાએક ઉત્પન્ન થએલા અવિશ્વાસ સાથે તેની તરફ જોતાં જોઇ, "તેણે મને જે કહ્યું, તે પછી મારે માટે બીજો રસ્તો રહ્યો નહીં. સમજુતી ઉપર આવવાનો તેનો કાંઇએ ઇરાદો જણાયો નહીં. અને વળી તેજ વેળાએ, મને એવું જણાયું કે, સામાન્ય કતલ ચલાવવાની તેની ઉચ્છા નહતી. તેનો મુખ્ય લોભ તો આપણને આ દેશમાંથી હાંકી કાઢવાનો છે. તેણે આપણને છટકી જવા કાજે આજે મધ્યરાત્રી સુધીનો વખત આપ્યો છે—જેઓ છટકી જવા માંગતા હોય તેઓ કાજે."

"શું તે એમ ધારે છે કે, તે એટલી બધી સ્હેલાઇથી હાથી આપણી કાસળ પતાવી શકશે?"—મીસીસ કારમાઇકલ વચ્ચે બોલી ઉઠી. "શું તમે એમ ધારો છો કે, તે મહીનાઓ, કે જ્યારે જ્યોર્જ મીરતની આસપાસ લડતા હતા, તે હું ભુલી ગઇછું? શું તમે એમ ધારો છો કે, તે સઘળા બહાદુર મર્દોને હું ભુલી ગઇછું, કે જેઓએ રખડતા જંગલીઓને હાથથી હાર ખમી નામોશી નહિ મેળવવાને ખાતર પોતાની જીંદગીઓના ભોગ આપ્યા હતા ? અને હવે મેંઢાંઓ માફક આપણે નાસી જઇયે ? જો જ્યોર્જ મારી સલાહ માને તો નહીંજ !

"તમારે ચીંતા રાખવાની કાંઇ જરૂર નથી,"—નીકલસને ઉત્તર કર્યો. "આપણામાંનો એક જીવતો મર્દ મીરત છોડી જનાર નથી. મગર તમો બાનુંઓ—"

"વેલ, અમો બાનુઓ વિષે શું?"—જાણે તે વર્ણન એક અપમાન હોય તેવી ઢબે સવાલ થયો.

મેં તમને હવણાંજ કહ્યું—હાથી નીસરી જવાને નીહાલસીંગ તમને મધ્ય રાત્રી સુધીનો વખત આપે છે". !

મીસીસ કારમાઇકલે રીસે ભરાઇ પોતાના હોઠો મજબુત બીડ્યા. બીશક, તેઓ નામવરનો ભારે ઉપકાર થયો છે, મગર હું તો રેજીમેંટની સાથેજ રહીશ !—" તેણીએ કહ્યું.

પોતાના પિતાનું તેણીએ જે વર્ણન કર્યું, તે સાંભળતાંજ નીકલસનથી હસ્યા વના રહી શકાયું નહીં, મગર તેની ચમકારા મારતી આંખ્યોમાં રમુજ કરતાં બીજું કાંઇક વધુ સમાયલું હતું.

"ઉપકાર થયો, મીસીસ કરમાઇકલ. હું જાણતો હતોજ કે, તમો એજ ઉત્તર દેશો. મગર બીજાઓને પુછવાની મારી ફરજ છે—

તેઓને પોતાની મરજી પ્રમાણે કરવા દેવું જોઇયે. જે કોઇ ત્યાં રહેશે, તેઓ મારે થોડીજ આશા રહેશે." તે સોફા ઉપર ઉકરડુકરૂ થઇને બેઠેલા આકાર તરફ જોવાની તે હીંમત કરી શકયો નહીં. તેમ કરવાની તેને શરમ લાગી, જે તેને પોતાને માટે નહતી તે ચિંતાથી મુંજતા દગલા માટે તે ખરે દીલે શરમાતો હતો, કારણ તે સોહરાયલા ચેહરા ઉપર જોકે તે જોઇ શકતો નહતો, છતાં તેને લાગતું હતું કે, ત્યાં હદ બાહેર આશાનાં ચિહ્નો પ્રગટી નીકળ્યાં હતાં, તેણે લોઇસ તરફ જોયું. તેણીનું માથું ઉંચુ કરેલું હતું અને તે જોસભર ઉલટ, જે તે નાના સાંવળા ચેહરાની એકેએક કરચલીમાંથી દેખાવ દેતી હતી, તેને તેણીને એક ગમગીન ઓરતમાંથી પાછી તે આગલી છોડીમાં ફેરવી નાંખી હતી, કે જેણી કદી પણ એક હારતો દાવ ખેલી નહતી, મગર કીસ્મત અને હીંમતની મદદથી હરેક દાવ જીતી હતી.

"જો હું તમને અડચણ કર્તા થઇ નહી પડું, તો હું તમો સઘળાં સાથે ત્યાંજ રહેવાની ઇચ્છા ધરાવું છું,"—તેણીએ સાદાઇથી કહ્યું. મગર તેણીની બોલવાની ઢપ છટાદાર હતી.

"એક બાહદુર સાથી સદા આવકારદાયક હોય છે,"—તેણે ઉત્તર કર્યો. તમારા પતિ—" તે અટકયો, અને પછી ધીમે સાદે પુરૂં કર્યું:- "તમારા પતિએ તમારી સાથે જવાની માંગણી કરી છે. તેઓ પોતા લઇને બાહેર ખોટી થાય છે."

તેણે તેણીની આંખોસેં આંખો મેળવવાના અખાડા કર્યાં હતા; મગર તેણીની બોલવાની ઢપે જાહેર કરી દીધું હતું કે, તેણે અણજાણપણે તેણીને દુઃખી કરી હતી.

"મહેરબાની કરી આશ્ચર્ય ન કરો, કે મારે ખાતર હું તેઓનો ભોગ આપવા નહીં દઇશ. હું જાણું છું કે, તેઓ ત્યાં રહેવાને ખુશી થશે અને હું પોતે પણ ત્યાં રહેવાને ખુશીછું. આપણે સઘળાં ઇંગ્રેજો છીએ, અને કોણને ખબર છે કે, આ આફત માટે આપણ સઘળાં કેટલાં વધુ યા કેટલા ઓછા પ્રમાણમાં તકસીરવાન છીએ. તેથી તેનો નતીજો આપણે સાથે મળીનેજ મેળવવો જોઇએ."

નીકલસનના બીડેલા હોઠોમાંથી છુટકારાના એક નીસાસા જેવું કાંઇ નીસરી પડયું; મગર તે કાંઇ બોલ્યો નહીં. પોતાની ફરજનો ખ્યાલ કરીને તે ન તો ઉત્તેજન આપવાની, કે ન તો પોતાની આશા પરીપૂર્ણ કરવા માટે આજીજી કરવાની હિંમત કરી શકયો. કાંઇક બેગસેળ લાગણીઓ સાથે તે બીએટ્રીસ તરફ ફર્યો. તેણીના રંગઢંગની હવે તેને પકી બાતમી મળેલી હોવાથી, દમ વનાનાં અને દવાદીલ કામોથી નીપજેલા પરીણામો કાજે તે તેણીને જોખમદાર ઠરાવ્યા વના રહી શકયો નહીં. મગર તે સભામાં તેણીએ જે ફરતાથી પોતાના ગુન્હાનો એકરાર કર્યો હતો, અને હવણાં તેણી જે શાંતી અને દમામથી ખડી હતી તેનેથી નીકલસનના મનમાંનો, સઘળો તિરસ્કાર અને કેહર નરમ બની ગયો. જેવી તેઓની આંખો મળી કે હીંમતે હીંમતને નમસ્કાર કર્યો. "અને તમે, મીસ કેરી!"

"મારે માટે લોઇસે અસાર આગમજનો ઉત્તર આપ્યોછે,"—તેણીએ કહ્યું. "આ દુન્યામાં જો ઇન્સાફ જેવું કાંઇ પણ હોય, તો મારે એકલીએજ ખમવું જોઇયે; મગર એવું જણાય છે કે, આપણે એકલાં કદી ખમી શકતાં નથી. મારેથી જે જરા રતી બની શકે, તે એજ છે કે, તમો સઘળાંની જોડમાં હું ઉભી રહું." માણસાઇ ખાસ જે સઘળો પશ્ચાતાપ અને દુઃખ ખમવાને શકિતવાન છે, તે સઘળું તેણીના ઢપ ઉપરથી પ્રગટ જણાઇ આવતું હતું. તેનેથી નીકલસનના દીલમાં

એકાએક દયા ઉભરી નીકળી. લંબાવેલા હાથ સાથે તેણીની આગળ ગયો.

"તમે એક બહાદુર ઓરત છો."

તેણી કડવાશથી હંસી, મગર તેણીના ગાલો ઉપર લોહી ધાઇ આવ્યું. "ઉપકાર થયો. જે એકપુરીજ શાબાસી મેળવવાને હું આવું કરું છું, તે તમોએ મને આપી છે. મગર વગર રડવે આપણને થયલી શિક્ષાને તાબે થવું એમાં કાંઇ મોટી નવાંઇ નથી. આખર કરેને મોત કાંઇ સવેંયા ખરાબ નથી." તેણીએ જોયું, કે તે તેણીની માતા તરફ શકની નજરથી જોતો હતો, અને તેથી તેણી તે થંડાગાર થઇ ગયલા ચહેરા ઉપર વાંકી વળી, અને ગોયા કોઇ દુઃખથી સુન્ય મારી ગયલા કાન વાળાં બીમારને સમજાવે તેમ તેણી નરમાશથી અને ખુલ્લા સાદે બોલી. "માતા, તમો શું કરવા માગો છો? હજી પણ વખત છે—અને કેપ્ટન નીકલસન કહે છે કે, જેઓ અત્રે રહેશે, તેઓ માટે કાંઇએ આશા નથી. મારી ઇચ્છા પ્રમાણે તમને ચાલવાની કાંઇ જરૂર નથી."

મીસીસ કેરીએ ગુંચવાયલી ઢપકો આપતી ઢપે પોતાની બેટીના ચહેરા સામું જોયું. તેણીને જે કાંઇ કહેવામાં આવ્યું હતું. તે તેણી સમજી હોય એમ ભાગ્યેજ જણાતું હતું, અને ત્યાંથી છટકી જવાનું બની શકે તેમ હતું, તે વટીક તેણી જાણતી હોય એમ જણાતું નહતું. તેણીએ બીએટ્રીસનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો, અને દયા આણવા જોગ નાચારીથી તે હોકયો. "એક ખરાબ માતા!"-તેણીએ બીધ્યાનપણે કહ્યું. "વેલ, કદાચને હું ખરાબ હતી. હા, બીશક-અને તું પણ તેમજ ધારે છે, તો જો કે તેં એક હરફ કાઢયો નથી. હું સદા દરજાની સુખી હતી. હવે તે સઘળું જતું રહ્યું છે. એ શું છે, વાહાલી? તું એવી રીતે મારી તરફ ક્યાં જુએ છે! મારે જે નહીં કહેવું જોઇયે તે મેં કાંઇ બોલી તો નથી દીધું કેની?"

"નહીં, નહીં. માત્ર કેપટન નીકલસન જાણવા માગે છે—તમે હાંજ રહેશો, કે જશો? કેટલા નોકરોને પણ અમો જરૂર તમારી સાથે મોકલીશું, અને ત્યારે તમો સલામતી સાથે જઇ શકશો."

મીસીસ કેરીએ માથું ધુણાવ્યું. "તું —તું શું કરવાની છે?"

"હું તો હાંજ રહેવાની છું."

તે રહોડી ચહેરા ઉપર બાળકસહી ચળકાટ ફરી વળ્યો. "મને તારી સાથેજ રહેવા ગમે છે બીટી આપણે સદા એક બીજાને વળગી રહેલાં છીએ, ખરૂં કેની?"—બીએટ્રીસનાં ખભા ઉપર પોતાનું માથું ટેકવી તેણી અઢેલાઇ પડી. "તું સદાની ઘણીજ કાબેલ છે, બીટી—મારી ખાતરી છે કે, સઘળું ફજલ થઇ જશે. તું તારી ગરીબડી માતાને સંભાળીને રાખશે." તેણીની આંખ્યોનાં પોપચાં બંધ થઈ ગયાં; તેણી તન અને મનની નાકૌવતીથી સુસ્ત બની ગઈ, અને એક પળવાર કોઇપણ કાંઇ બોલ્યું નહીં. મીસીસ કારમાઇકલે પોતાની ઋતુની ઢપ બદલી નાખી, અને તેણીના કરડા, છીદો ચહેરા ઉપર દયા સાથે ભેળાયલી ભયભીત સંતોષની લાગણી પ્રગટી નીકળી.

હવે, મીસ બેરી, તમારો શું વિચાર છે?—તેણીએ કહ્યું. "ઓરતો, તમારા લોકોની ઉપર કેપટન નીકલસને પોતાનો પૂરતો વખત બરાબર કર્યો છે. જો તમારા લોકોના માથામાં ભેજા જેવી કોઇ ચીજ હોય—તો તમારે એક વિચાર ઉપર આવવું જોઇએ, "—તેણીએ કાંઇક ધીમા સ્વરે ખતમ કર્યું.

મીસીસ બેરી, જેણી ઢગલો પુંજો થઇને બેઠી હતી તેણી તટાર થઇ. હજી પણ

તેણીએ નિસાસો નાખ્યો. "ઠીક છે. અને જો કોઇને પણ ખપ થાય, તો તેને લા મોકલી આપજો. મારી પાસે પુષ્કળ પાટાઓ છે."

"હા, અલબત્તે," આ તો માત્ર એક મોઢેલું તેડું, અને તેવોજ તેનો સ્વિકાર હતો. તેઓ બંને જાણતાં હતાં, કે જે માણસો હાલમાં પુર તંદુરસ્તી અને પુખ્ત શક્તિ ધરાવતાં હતાં, અને જેઓની ઉપર મોતે પોતાનો છાપ માર્યો હતો, તેઓને પાટાપુટી બાંધવામાં કંઇ માલ નહતો. નીકલસન પોતા પાછળ બારણું બંધ કરી બાહેર નીસર્યો, અને એકવાર ફરીને તે નાનાં મંડળમાં ઘોર ચુપકીદી વ્યાપી રહી. આફતની વેળાએ આપણી જીંદગી ભરની આદતોને ચીવટાઇથી વળગી રહ્યાથી આપણું મન મોકળું, અને હીંમત સાબુત રહે છે. લોઇસે ગુપચુપ થોડાક સેંડવીચીઝ બનાવવા માંડયા, કે જે હાલના સંજોગો જોતાં કદી પણ કોઇના ખાધામાં આવે તેમ નહતું; અને મીસીસ કારમાઇકલે એક બાળકનું કુરતું વેતરવાનું ખાશ કામ હાથમાં લીધું, તેણી તે કુરતું ઇસ્ટ એન્ડનાં એક બાળક માટે બનાવતી હતી, કે જે બાળક ઉપર તેણીની ખાશ મેહરબાની ઉતરેલી હતી. મગર તેણીનું મગજ તો ઉદ્યોગીજ હતું; અને તેણી, કે જે કરડી, પોતાનાજ મતને વળગી રહેનારી, અને કાયદાને માન આપનારી હતી, તેણી પોતાની જીંદગીની આ છેલ્લી પળોમાં પોતાને જે પશ્ચાત્તાપ થતો હતો, તે અદંતર અટકાવી શકી નહીં. તેણીની સખાવત અને ઉલટ જો તે પુવડ નાનાં બાળકો માટેજ તેણીએ સંઘરી રાખી હતે, તો બહેતર થઇ પડતે, કે જે બાળકોને ગુસ્સા ભેર દીલે તેણી પોતાના બગીચામાં દોડધામ કરવા દેતી હતી જો તેઓમાંના દરેકે પોતાના તાબા હેઠળની રૈયતની પ્રીત અને માન જીતવાની કોશેશ કરી હતે, તો તેઓના હકમાં બહેતર થઇ પડતે! જો તેમ થયું હતે, તો ભયની આ છેલ્લી પળમાં કદાચને તેઓને તજી દેવામાં આવ્યાં નહતે. અંતઃકરણના એક નવા દંખ સાથે મીસીસ કારમાઇકલે બીએટ્રીસ તરફ નજર કરી. શું, આ સઘળાં પછી મુખ્ય તિરસ્કાર પોતા ઉપર ખેંચી લેવા જેવું તેણીએ કાંઈ પણ કર્યું હતું? તેણીએ આતશ સાથે રમત કરી હતી. શું તેઓ સઘળાંઓએ આતશ સાથે રમત કરી નહતી? તેણીએ એક દેશીને એક રમકડાં તરીકે ગણ્યો હતો, કે જે રમકડું રમત કરવા, અને તે પછી ભાંગીને ફેંકી દેવાને લાયક હોય છે. શું તેઓ સઘળાંએ પોતાની બાહેરથી દેખાતી ધીરજ અને ક્રીશ્ચયન કાયદા કાનુનના ઓઠાં હેઠળ તેવીજ નીચ વિદ્યા છુપાવી ન હતી? શું તેણી તેઓમાંના કેટલાકો જેટલી પણ ખરાબ હતી? કેટલાં બધા મર્દોએ પોતાના ઘોડાવાળાઓને પોતાના પાજી સ્વભાવ અને નીચમાં નીચ ગુસ્સાઓનો સ્વાદ ચખાડયો હતો! કેટલી બધી ઓરતો પોતાની આયાઓને સાટે ધીઃકારભરી 'બઝાર ગપની મુળ થઇ પડી હતી? તેઓ સઘળાં ઠપકાને પાત્ર હતાં, અને આ તેના ફળ હતાં. એક મોટી જોખમદારીમાં બીદરકારી દેખાડવાની આ શિક્ષા હતી. તેણી પોતે અન્યાયી બની હતી. એ વિચાર મીસીસ કારમાઇકલને માટે ભારે દુઃખ ઉત્પન્ન કરનારો હતો, કારણ બીજાં સઘળાં કરતાં પોતાના અદલ વીચારો માટે તેણી વધુ મગરૂરી લેતી હતી. તેણીએ પોતાનું કામ એક બાજુ ઉપર હડસેલી મેલ્યું, અને તેણી બીએટ્રીસની આગળ ગઇ બીએટ્રીસનાં ભરાઇ આવેલાં ખભાં ઉપર

હજી પણ મીસીસ કેરીનું માથું અઢેલાવેલું હતું, અને મીસીસ કારમાઇકલે ઇશારત કરી તે ખભાને બદલે એક તકીયો મેલવાને બીઍટ્રીસને કહ્યું.

" નહીં, ઉપકાર થયો,—તે લાલ ઉંઘતા ચેહરા ઉપર નજર નાખતાં તેણીએ ધીમે સાદે કહ્યું. " અમોએ એક બીજાની એટલી તો થોડી ખરી સેવા બજાવી છે, કે આટલી પણ સેવા કરવાને હું શક્તિવાન થઇ છું, તે માટે હું ખુશી છું. હું નથી ધારતી કે આવો મામલો લાંબો વખત ચાલુ રહેશે. રૂધલું, કેટલું શાંત છે !"

લખવાની મેજ ઉપર મેલેલાં ઘડીઆળ તરફ મીસીસ કારમાઇકલે જોયું. " હજી મધ્ય રાત્રીનો સમો થયો નથી, "—તેણીએ કહ્યું. " બનવા જોગ છે, કે તે રાજા પોતાની કબુલાત પાલતો હોય. તેણીના ચેહરા ઉપર સેહજ શાંતિ પ્રકટી નીકળી. " ફેક્ટરીમાં શા કાજે મહેનત કરો છો—તેણીએ કરો ર પણે મીસીસ બેરીને કહ્યું, કે જેણી તે બીમાર ઓરતને કાગળના બનાવેલા એક પંખાથી પવન નાખતી હતી. હું નથી ધારતી કે તેણીને ગરમી લાગતી હોય."

તે પાદરીની પરણેતરે પોતાનું ભલું કામ બેવડી ઉલટથી ચાલુ રાખ્યું. પોતાની ધાર્મિક જીંદગી મુખ્યત્વે આપમતલબી જીંદગીમાં જે થોડાક ખરાં પરમાર્થી કામો તેણીએ કર્યા હતા, તેમાનું આ એક હતું, અને એ કામમાં તેણીને મોજ અને હીમત મળતી હતી. તેણીના કરતાં કોઇ એક જણ પણ વધુ નરમ હતું, તે ખ્યાલથી તેણીનામાં જન્મ પામેલી નવી બાહદુરીને નવું અને વધુ જોર મળતું હતું. "હાં તો અમી નહીં શકાય એવો ઉકળાટ પડે છે !"—અર્ધ મારી માગની હપે તેણીએ કહ્યું. "પંખાવાળો આજે પોતાના પંખો ખેંચવાનાં કામ ઉપર કેમ નથી આવ્યો!"

"પંખાવાળો બીજાઓ સંગાતે નાસી ગયો છે,"—મીસીસ કારમાઇકલે ઉત્તર વાળ્યો. "હું ધારૂં છું કે, મારેથી પંખો ખેંચી શકાશે, તો જો કે એ કામ કરવાની મેં કદી યત્ન કર્યો નથી.

"હવે એ કામ શરૂ કરેલું ફોકટનું છે," —બીઍટ્રીસે કહ્યું; અને તેઓની જીંદગીનો અંત નજદીક આવી પોહચ્યો છે, એવો જે તેણીએ ઇશારો કર્યો, તેની સામે એક પણ શબ્દ કોઇ બોલ્યું નહીં.

તે કાગળનો પંખો હાલતાં થતા ધીમા ખખડાટ, અને મીસીસ કેરીના ચાલતા ભારી નિયમિત દમના અવાજ સિવાય ત્યાં એકવાર ફરીને સુપકીદી પથરાઇ રહી. છતાં તે પાંચ ઓરતો, કે જેણીઓ પોતાના ચાલતા ચલણમાં જનુનથી એક બીજાની સામે થતી હતી, તેણીઓ હવણાં દીલસોજીના ગાંઠથી એકબીજા સાથે જોડાઇ ગઇ હતી. મોત, કે જે એક બીજા વચ્ચેનો તફાવત દુર કરનાર કરતાં પણ વધુ શક્તિ ધરાવે છે; તે એક એવું વાસણ છે, કે જેમાં સઘળી હરીફાઇ, અને સ્વભાવના અમળતાપણાથી ઉપજતા ભારે વિનાશને હોમાવવામાં આવ્યાથી સઘળું પીગળીને એક રસ થઇ જાય છે. તે એક જબરી ખરી બીના સઘળાં ઉપર સરસાઇ ભોગવે છે, અને તેના ખ્યાલમાં દરરોજની જીંદગીમાં નાની નાની નાનરો ભુલાઇ જાય છે. તે કરતા પણ વધારે —માનુસાઇ જીંદગીમાં તે એક સર્વેથી ઉત્તમ પળ છે, કે જે વારે એક માનવીનાં દીલનાં ભીત્તરમાં છુપાયલો ખજાનો, ય: કદી સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહીં કરેલી એવી દોલતી બદીઓ તેના ખરેખરા આકારમાં જાહેર થાય છે, અને આ પાંચ ઓરતોમાંની બેના બાબમાં

કાંઇ નહીં તો પણ નીચ વિદ્યા, આપસ્વાર્થ, અને બીદરકારીની હેઠળ સ્વભોગ અને દયાને એક અસાધારણ જથ્થો સમાયલો હતો. મોત તેઓ સઘળાની વધુ નજદીક આવતું હતું, અને તેઓનો એકપુરો વિચાર એજ હતો કે, સામાને માટે, તે વધુ સહેલાઇથી ખમી શકાય તેવું કેવી રીતે તેને બનાવવું. જ્યારે તે ચુપકીદી સહન નહીં કરી શકાય એવી થઇ પડી, ત્યારે તે તોડવાની મીસીસ કારમાઇકલે હીંમત કરી અને લોઇસ જે રીતે સેન્ડવીચીસ બનાવતી હતી, તે ઉપર સેહજ ટીકા કર્યા. "તમે એ કાપો, તે પહેલાં તમારે તેની ઉપર માખણ લગાડવું જોઇયે,"–તેણીએ કરડાઇથી કહ્યું,– અને તે પણ બનતાં સુધી થોડુંજ લગાડવું જોઇયે. મારી પુરેપુરી ખાત્રી છે, કે એ ખાતું મારી ગયું છે, અને તેથી જ્યોર્જ તો તેને હાથ પણ નહીં લગાડશે. માંખણના બાબમાં તેઓ ઘણાંજ નખરાં કરે છે."

મીસીસ બેરીંએ તેણીની તરફ જોયું. ધારતીતે મારે તેણીના કપાળ ઉપર પરસેવાનાં ટીપાં ફુટી નીકળ્યાં હતાં; મગર તેણીના સઉ વન થયલાં મન ઉપરના કાબુએ હીંમતથી લડત ચલાવી ફતેહ મેળવી હતી. "અને મહેરબાની કરીને એક યા બે માખણ વગરના બનાવવામાં તમને કાંઇ વાંધો છે ?"–તેણીએ કહ્યું. "પરસી કહે છે કે, હીંદુસ્તાનનું સઘળું માખણ ખરાબ છે. અલબત્તે, આ તો માત્ર "તેઓનો એક વિચાર છે; મગર મર્દો ઘણાજ ફીટાબાજ હોય છે, શું તમે તેમ ધારતાં નથી?"

"જો તેઓ તેવા ન હોય, તો તેઓ મર્દો કહેવાયજ નહીં"–મીસીસ કારમાઇકલે કહ્યું, અને તેણી બોલતી અચકી ગઇ. તેણીના હાથ માહેલી કાતર, જે તે જાડાં કપડાં ઉપર ચપચપ ચાલતી હતી તે અટકી ગઇ, અને મેજ ઉપર પડી ગઇ. તેણીએ તે તરતજ ઉચકી લીધી, અને પોતાની બીદરકારી માટે ગુસ્સાના શબ્દો ઓચરતાં પાછી કાતર ચલાવવા માંડી. મગર તેણીની મરજી વીરૂદ્ધ તેણી જે ચમકી હતી, તેની સાથેજ બાહેર અંધકારમાં એક મોટો ધડાકો, અને એક ગુંગળાતી ચીસ સંભળાઇ હતી. લોઇસે પોતાના હાથ માહેલી છુરી નીચે મેલી દીધી.

"તમે આવીને મને મદદ નહીં કરશો?" તેણીએ બીએટ્રીસને કહ્યું, "તમારાં માતાને ખબર પણ નહીં પડશે, કે તમે ગયાં છો."

બીએટ્રીસે ડોકું હલાવ્યું, અને પોતાની માતાનું ભારી માથું પાછળ મેલેલા તકયાઓ વચ્ચે ગોઠવીને તેણી લોઇસની પાસે આવી. "તમે કેવાં હીંમતવાન છો !"–તેણીએ ધીમે સાદે કહ્યું. "તમે ઘણાંજ શાંત અને સાવધ જણાવો છો, ગોયા તમે એમજ માનતાં હોવો કે, તમારા સેન્ડવીચીસ કદી પણ ખાવામાં આવનાર હોય તેમ !"

"તમારા કરતાં તો હું વધુ હીંમતવાન નથી. જુઓ તમારો હાથ કેવો સ્થિર છે– મારા કરતાં તો તે ઘણોજ સ્થિર છે."

બીએટ્રીસે પોતાનો સુફેદ હાથ લાંબો કર્યો, અને વિચારવંત અદાએ તે નીહાળ્યો.

"હું બીહતી નથી,"—તેણીએ કહ્યું. —"મગર તે કાંઇ હું હીંમતવાન છું તે કાર ણે નહીં. માત્ર એટલુંજ કે, બીહકને માટે મારા જીગરમાં કોઇ જગ્યા ખાલી નથી." એક પળ તેણી થોભી અને પછી એકાએક તેણીનો હાથ લોઇસના હાથ ઉપર પડયો. તે બંને ઓરતોએ એક બીજા સામે જોયું. "લોઇસ. હું ઘણી દીલગીર છું."

"મારે માટે ?

"તમારે માટે અને દરેક જણ માટે. મેં ઘણાકોને દુઃખી કર્યાં છે. તે સઘળી મારી તકસીર હતી. મેં જે ખરાબી કરી છે,

તે સમી થયલી જોવા જો તેઓને સજીવન કરવા કાજે મારે દશ મરતબે મરવું પડે તો તેમ કરવા હું તૈયાર છું. મગર તે બનવા જોગ નથી. ઓ, લોઇસ, નાચાર બની પશ્ચાત્તાપ કરવાનાં દુ:ખથી બીજું બદતર એકે નથી ! "

તેણીના હાથમાં પકડેલો હાથ વધુ જોરથી તેણીના હાથ ઉપર દબાયો.

" એટલું છતાં પણ શું તેનો ઉપાય કરી શકાય એમ નથી ? "

"મુવેલાઓને હું જીંદગી બક્ષી શકતી નથી—એક મર્દનો વિશ્વાસ હું પાછો આપી શકતી નથી, શું તેમ મારેથી કરી શકાય?"

લોઇસની આંખ્યોમાં સમજણનો પ્રકાશ વધુ ઉંડો પ્રકાશવા માંડયો. "બીએટ્રીસ, હું માનુછું, હું જાણુછું !"

" હા. હું જોઉં છું કે તમે તેમ કરો છો. તમે ધીઃકારોછો ? જો તમે તેમ કરતાં હોવો, તો તેનો શું મુજાકો છે ? તેતો આ દુન્યા અને તેનાં મત માટેનો મારો ડર હતો, કે જેણે મને આડે માર્ગે દોરવવામાં મદદ કરી હતી. શું, આ એક તેની લાયક શિક્ષા નથી ? મેં આપણી બંનેની જીંદગીઓનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. લોઇસ, કેપટન નીકલસને જે તમને કહ્યું તે સાંભળ્યા વના મારો છુટકો ન હતો. ગઇ ગુજરીનાં ખંડેરો ઉપર જે ઇમારત બાંધવા વિષે તમે મને કહ્યું હતું, તેનો તેમાંથી ખુલાસો મળતો હતો. તેણે જે કર્યું, તે તેજ હતું-તેણે મારી ઉપર એક સુંદર મહેલ બાંધ્યો-અને મેં તેને જમીનદોસ્ત કર્યો. મેં તેને નાસીપાસ કર્યો."

"શું તમે તેને ખરેખર નાસીપાસ કર્યો હતો ? "

"લોઇસ, હું તે જાણતી નથી-મને હવે લાગે છે કે મેં તેમ કર્યું નહતું. મગર હવે ઘણું અસુરૂં થઇ ગયું છે. મેં સઘળું જુતું છારૂં સાફ કરવાનો-અને નવેસરથી બાંધવાનો વિચાર કર્યો હતો, મગર તેમ કરવાનો હવે વખત રહ્યો નથી."

" તમે તમારેથી બનતું કર્યું છે."

" ઓ, જો હું માત્ર તેનેજ બચાવી શકું લોઇસ ! મને મળેલા સઘળામર્દોમાં તેજ એક હતો, કે જેની ઉપર મેંવિશ્વાસ મેલ્યો હતો. તેજ પહેલો હતો, કે જેને મારી ઉપર વિશ્વાસ મેલ્યો હતો. દરેક ચીજ માટે હું તેને આભારી છું, મારામાં જે કાંઇ થોડા ઘણા ગુણો છે, તે પણ તેનાજ પ્રતાપે છે. જ્યારે તેણે મારા તે ગુણોમાં આંધળો વિશ્વાસ મેલ્યો, ત્યારેજ તે ગુણોએ મારા અંતઃકરણમાં જન્મ લીધો હતો, અને તે પોતાની છુપી અને જાહેર નામોશી માટે મને આભારી છે."

લોઇસે કાંઇએ ઉત્તર કર્યો નહીં. એકાએક કાંઇક માયાળુ જુસ્સાના હાવભાવથી તેણીએ પોતાના હાથો તે ઉંચી ઓરતની ગરદન આસપાસ લપેટયા, અને તેણીનો સુંદર ચેહરો પોતાના નજદીક ખેંચી, તે ઉપર ચુંબન કર્યું. બીએટ્રીસે તેનો ઉત્તર તેવીજ કીસથી વાળ્યો, અને એવી રીતે તેઓ વચ્ચેની મિત્રાચારી ઉપર મોહર થઇ. તે જીંદગી માટે નહીં પણ મોત માટે હતી, કે જે પોતાનો ઘેરો તેઓ આસપાસ દરેક પળે વધુ અને મજબુતાઇથી ઘાલતું હતું.

(અપુર્ણ)

એક ટૂંકી વાર્તા

દગાનો ભોગ.

લખનાર;— "નાશાકરો કેકી"

મી૦ વારડલો કવેલ એક બેંકનો વકીલ હતો. તે પોતાની ઓફીસમાં બેસીને કાંઈ લખતો હતો, એટલામાં નોકરે આવી એક "એક વીઝીટીંગ કાર્ડ" આપ્યો. જેપર મીસીસ વારફીલ્ડ કરી લખ્યું હતું. તે વકીલે વિચાર કરી પેલી બાઇને બોલાવવા પોતાના નોકરને હુકમ આપ્યો.

તુરતજ બારણું ઉઘડયું અને પેલી બાઇ અંદર દાખલ થઇ. તેણી એક જુવાન ખુબસુરત વિધવા હતી.

"ગુડ મોરનીંગ, મી૦ કવેલ, કેમ છો ?" મીસીસ વારફીલ્ડે ખુરસીપર બેસતાં કહ્યું.

"ઓલ રાઇટ, થેંક યુ !"

"વેલ ! મી૦ કવેલ હું ધારૂં છું તેમ કદાચ તમે મને ઓળખતા નહીં હશો ?"

"નહીં, સુદ્દલ નહીં"

"મારૂં નામ મીસીસ વારફીલ્ડ છે. મારૂં વીલ બનાવવાનું છે, અને આજે સાંજે હું ન્યુયોર્ક જાઉં છું. ખોદા ન કરે ને કાંઇ રસ્તામાં—" તેણી બોલતાં અચકાઇ.

"રસ્તામાં, શું બોલોછો? મીસીસ વારફીલ્ડ બરાબર ખુલાસો કરો. હું તમને મારી બનતી મદદ કરીશ." પેલા વકીલે સ્વીકારો આપ્યો.

"રસ્તામાં કાંઇ અડચણ નડે તેને માટે હું આ સાવચેતી ભરેલું પગલું ભરૂં છું." તેણીએ ખુલાસો કર્યો.

ત્યાર પછી તેણીએ પોતાની મિલકતનું શું શું કરવું તેનું વર્ણન કહેવા લાગી. જે સાંભળી પેલો વકીલ તો અચરતીમાં ગરકાવ થઇ ગયો. તે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે જે બેંકમાં હું વકીલ છું અને મારી પાસ જેટલા મ હકો આવી ગયાં છે તેમાં આ સર્વેથી સદ્ધર બીલ્લું છે.

"વારૂ ! તમારૂં વીલ બનાવવાનું હું શરૂ કરૂં છું. મારૂં બીજું કામ હાલ પડતું મુકી તમારૂં કામ પહેલું લઉં છું. બપોરે ત્રણ વાગ્યા પછી તમો આવજો. હું બધું તૈયાર રાખીશ." પેલા વકીલે કહ્યું.

"બીજું મને ઘણું કામ છે અને મારાથી પાછું આવી શકાય એમ નથી. હું આજે સાંજે ચાર વાગે ન્યુયોર્ક ઉપડતી સ્ટીમર "મલાયા"માં ઉપડી જાઉં છું. મહેરબાની કરી તમોજ ઉપલે ટાઇમે સ્ટીમરપર આવો તો બહુ સારૂં. મારા બે ત્રણ મિત્રો પણ મને મુકવા આવશે. ત્યાં તેઓ પાસ સાક્ષી તરીકેની સહી લઇ લઇશું. તમોને તમારી મહેનતનું સારૂં દામ મળશે. માફ કરજો તમને તસ્દી પડે છે." તેણીએ અરજ કરતાં કહ્યું.

"નેવર માઇન્ડ ! ત્યારે હું પોતેજ હાજર થઇશ."

ઉપલી વાતચીત કરી તેઓ એક છુટાં પડયાં.

× × × ×

સાડાત્રણ વાગે પેલો વકીલ સ્ટીમર પર ગયો જ્યાં પેલી જુવાન બાઇને બીજા બે શખ્સો સાથે ઉભેલી જોઇ. તુરતજ તેણીએ સભ્યતાની રીતે ડોકું હલાવ્યું અને પેલા બે શખ્સોની સાથ ઓળખાણ પાડતાં કહ્યું:—

"આ મારા કાકાના છોકરા આર્થર નોલન અને એવણુ મારા મિત્ર કેપટન મરે."

ગોળખાણુ પીછાણુ પાડયા પછી તેઓ ચારે જણુ સામેની એક ટેબલ આગળ જઇ બેઠા. જ્યાં પેલા વકીલે વીલ કહાડી વાંચી સંભળાવ્યું. વંચાવા બાદ મીસીસ વારફીલ્ડે પોતાની સહી કીધી અને તેણીની દરખાસ્ત ઉપરથી પેલા બે જણાઓએ સાક્ષિઓ દાખલની સહી કીધી.

પેલા વકીલની ફી તુરતજ ચુકવી આપવામાં આવી. જે પછી મીસીસ વારફીલ્ડ તેને તેણીના પિત્રાઇ અને પેલા કેપટન સાથ વાતમાં નાંખી પોતાનો સરસામન તપાસવા જતી રહી. તેણીના જવા બાદ તેણીના પિત્રાઇ મી૦ નોલને આજતું કામ ફતેહમંદીથી પસાર થયું તેની ખુશાલીમાં દારૂનું ગ્લાસ લેવાની દરખાસ્ત કીધી, જેને કેપટન મરેએ ટેકો આપ્યો. તુરતજ ઘંટ વગાડવાથી એક નોકર હાજર થયો અને નોલને તેના કાનમાં ધીમેથી કાંઈ કહયું. તે ચાકર તેઓને એક કેબીનમાં લઇ ગયો, જ્યાં તેઓ ગયા કે તુરત એક માણુસ દારૂની આટલી લઇ અંદર દાખલ થયો, અને બાટલી સામેની સાઇડ બોર્ડપર મૂકવામાં આવી મી. નોલન ત્યાં ગયો અને પોતાને હાથે ત્રણ ગ્લાસ ભરીને ટેબલ આગળ લાવ્યો. દરેકે ખુશાલીભરી રીતે સલામની લઇ પોતાના ગ્લાસ ખાલી કીધા. તુરતજ પેલા વકીલના ગળામાં ચચરાટ થયો અને આગ બળવા લાગી. તેનું માથું ફાટફાટ થઇ બદનનાં સાંધા હમણાં તુટી જશે એમ તેને થવા લાગ્યું અને તેની આસપાસની સર્વે ચીજ ગોળ ફરવા લાગી. તેને બુમ પાડવાની ઘણી કોશેશ કીધી, પણ તેની જીભ અંદરથી ખેંચાઇ સીવાઇ ગઇ હોય એમ તેને જણાયું. તે કેબીનની બહાર દોડવા ગયો પણ તુરતજ થોડે ચાલતાં એક બુઢ્ઢાં માણુસની માફક હોકર ખાઇ બેશુદ્ધ હાલતમાં જમીન સાથે દોસ્તી કરી પડયો. જ્યારે શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે કોઇ તેનાં ખભાપર હાથ મુકી તેને ઉઠાડતું હોય એમ લાગ્યું.

"નાસતો ખાવોછ કે સાહેબ!" કોઇનો અવાજ તેને કાને પડયો.

તેણે તેની આંખો બરાબર ઉઘાડી જોયું તો એક બીછાનાંપર પડેલો જણાયો, અને આ વખતે તેનું માથું એટલું તો દુઃખતું હતું કે તેને કોઈ રીતે સુજ પડતું હતું નહીં.

"હું કયાં છું?" તેની આગળ ઉભેલા એક માણુસને પુછયું.

તરતજ એક બીજો શખ્સ તેની કેબીનમાં આવ્યો અને તેની નાડ તપાસી.

"હું કયાં છું?" ફરીથી ગભરાઇને તે બોલ્યો.

"મહેરબાની કરી હાલ તમે સુઇ જાઓ." પેલો નાડ તપાસનાર જે તે વહાણુનો ડાકટર હતો તે બોલ્યો "એ તો જેને દરીયો લાગે તેને હંમેશ એમજ થાય, કાંઇ ફીકર ના કરો, તમો થોડા દહાડામાં સારા થઇ જશો ને ફરતા હરતા થશો"

તેણે આસપાસ નજર ફેરવી જોયું તો નોલન અને કેપટન મરે સાથ જે કેબીનમાં તે દાખલ થયો હતો તેજ કેબીન હતી અને પેલી સાઇડ બોર્ડ પર પેલા ગ્લાસો અને ડીકેન્ટર હજુર સુધી પોતાનાં દર્શન આપતાં હતાં. તેના આ પ્રમાણે જોવાથી પેલો મદદરૂપ કે જે વહાણનો ડાકટર હતો તેની નજર પેલી સાઇડ બોર્ડ પર ખેંચાઇ, જેથી તેણે અટકળ કીધી કે ડાકટરે કાંઇ કારણ શોધી કહાડયું હશે.

"જરા કેપટન સાહેબને અહિંયાં બોલાવો." તેણે ધીમેથી હીંમત રાખી પેલા ડાકટરને કહ્યું.

જયારે કેપટન આવ્યો ત્યારે તેણે બધો ખુલાસો કીધો, જેપરથી કેપટનને તેને જણા વ્યું કે મારી પહેલાં જતી બીજી સ્ટીમર ઉપડવાની-હતી તેની બે દહાડા અગાઉ ભરેલી હતી, અને વળી બીજું અજાયબી ભર્યું એ હતું કે મારી કપડાંની એક પેટી, કે જે હંમેશ હું મુસાફરીમાં સાથે લઇ જતો હતો તે પણ કેબીનના એક ખુણામાં હતી. પેલી બાઇ અને તેણીના બે મિત્રો સ્ટીમર ઉપડવાની જરાક અગાઉ કિનારે જવા ઉતર્યાં હતાં, અને સ્ટીમર તો હમણાં ભર દરીયે ન્યુયોર્ક તરફ સેંકડો માઇલ કાપી ગઇ હતી.

કેપટનના આ ખુલાસાથી તેને માલમ પડયું કે જ્યાં છે ત્યાં કોઇએ તેની સાથ દગો રમી તેને નાહકનો ભોગ કીધો છે. પણ એમ શા માટે કરવામાં આવ્યું છે તે સમજી શકયો નહીં. જો કે સ્ટીમરોને વારંવાર આવી લાંબી મુસાફરીમાં તોફાન નડતું હતું એમ તે સમજી શકયો હતો તેથી 'મારું શું થશે' તેના વિચારના વમળમાં તે ગીરફતાર થતો હતો.

તેની દલગીરીનું મુખ્ય અને મોટું કારણ એ હતું કે આવતા અઠવાડીયામાં એક બેરીસ્ટરની છોકરી આઇવી જોસફ સાથ તેના લગન થનાર હતાં અને તેટલામાં તે પાછો તેણીને જઇને મળે એ તદ્દન અશકય હતું. આ ઢીલથી તેણી શું વિચાર કરશે તેને માટે તે ઘણો ફીકરમંદ હતો.

આખરે સ્ટીમર ન્યુયોર્ક આની લાગી અને એક ન્યુસપેપર વેચનારો મેલસ્ટીમર જે તેઓનાથી બે દહાડા પાછળ નીકળી હતી તેમાંથી મળેલાં ઇગ્લાંડનાં ન્યુસપેપરો વેચવા આવી લાગ્યો.

તેણે તેના પાસથી 'ડેલીમેલ'ની એક કોપી ખરીદી અને ઉપર ટપકેની કાંઇ ખબરો જોવા લાગ્યો. એમ તેમ નજરે ફેંકતાં એક ચોક્કસ ફકરાપર તેનું લક્ષ ખેંચાયું જે નીચે મુજબ હતોઃ—

બેંકમાં થયલી મોટી ચોરી.

ગુમ થએલા અગત્યના દસ્તાવેજો.

સુલતાન બેંકમાં ગઇ કાલે મોટી ચોરી થઇ છે. તીજોરી ખાતામાંથી ગીનીએ અને નોટોની મોટી રકમ તેમજ કેટલાક કીંમતી દસ્તાવેજો પણ ગુમ થયા છે. ચોરીનો હજુર સુધી કશો પત્તો લાગતો નથી. પોલીસ બારીક તપાસ ચલાવે છે.

(આ લખાણની નીચે એક બીજો ફકરો નીચે મુજબ હતો.)

STOP PRESS.

બેંકની ચોરીનો મળેલો કહેવાતો પત્તો.

એક વકીલની ધરપકડ.

અમો યંત્રમાં ગયા બાદ પાછળથી મળેલી છેલ્લી ખબર ઉપરથી એવું માલમ પડે છે કે આ બેંકને લગતો એક ચોક્કસ વકીલ જે દહાડે બેંકમાં ચોરી થઇ તેજ દિવસે સાંજે ન્યુયોર્ક જતી સ્ટીમર "મલાયા"માં ચહડી ગયો હતો. તેની ઉપર સત્તાવાળાઓનો શક ગયો છે, બેંકનો વડો કલાર્ક એવું ધારે છે કે પેલા નહાસી ગયલા વકીલને બેંકની તીજોરીવાળા ઓરડાનો સંબંધ બરોબર માલમ હતો, કારણકે તેને ત્યાં જવા આવવાની છુટ હતી. "મલાયા" એક ધીમી ચાલની સ્ટીમર હોવાથી થોડાક ડીટેકટીવો આ લુચ્ચા વકીલની પછવાડે એક ઝડપી ચાલની સ્ટીમરમાં નીકળી પડયા છે, અને ત્યાં તેની કાંઇ ધરપકડ થાય એવું સંભળાય છે.

આ વાંચીને પેલો વકીલ તો ફગલાઇ ગયો. તરતજ તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે નજદીકની ટેલીગ્રાફ ઓફીસમાં જઇ બધો મારો હેવાલ બેંકના વડાને જણાવું, અને પછી પેલા ડીટેકટીવોને શરણ થાઉં. હજુ

તો આ પ્રમાણે તે વિચાર કરતો હતો તેટલામાં ડીટેક્ટીવોએ સ્ટીમરપર ચઢી આવી તુટક પર પેલા વકીલને પકડયો, અને તેને તેની કેબીનમાં લઇ જઈ તેની ટ્રંક અને કેબીનની જડતી લેવા માંડી.

તેઓમાંના એકે તેના ગજવામાંથી ચાવી કહાડી ટ્રંકની જડતી લીધી અને પેલી પેટી ખોલી દરેક બારીક રીતે તપાસ કરતાં છેક તળીએથી એક જાડું બંડલ મળી આવ્યું. તેઓએ તે ઝડપથી ખોલી જોયું તો તેઓની અજાયબી વચ્ચે પેલી બેંકમાંથી ચોરાયલા કીંમતી દસ્તાવેજો હતા. આથી પેલો બાપડો ઘણો ગભરાટમાં પડયો અને રડવા જેવો થઇ ગયો. તેણે પોતાનું નિર્દોષપણું જાહેર કીધું પણ પેલા ડીટેક્ટીવો તો સામા તેને દમ ભરાવા લાગ્યા. આખરે પેલા વકીલે જોયું કે હાલમાં ચેચી કરવી હવે ફોકટ છે, તેથી મુગોજ ગગડી રહ્યો. તરતજ તેના હાથે બેડી નાંખી લીવરપુલ જતી સ્ટીમર "ગેદન"માં દુઃખ અને સંકટ સાથ તેને લઇ ગયા. આ વળતી મુસાફરીમાં લીવરપુલ જતાં આ બે ડીટેક્ટીવોને હાથે તે બાપડાને સેંકડો સંકટો વેઠવાં પડયાં.

જેવા તેઓ લીવરપુલ આવી પુગ્યા કે બંદર આગળ એક ગાડી તૈયાર ઉભી હતી કે જેમાં એક શખ્સ પણ બેઠેલો હતો, તેમાં તેને બેસાડયો. થોડાક વખતમાં ગાડી એક નજદીકના પોલીસ સ્ટેશન આગળ આવી લાગી. જેમાંથી પેલા અજાણ્યા શખ્સે પેલા વકીલને ઉતરવા કહી તેની પછવાડે આવવા કહ્યું

તેને એક રૂમમાં લઇ જવામાં આવ્યો, કે જ્યાં એક મેજીસ્ટ્રેટ, પેલો મીસીસ વાર્ડ અને તેણીના ભાઇ આર્થર નોલન તથા કેપ્ટન મરે તેમજ પેલી બેંકનો વડો કલાર્ક એ સર્વે તેની અજાયબી વચ્ચે ત્યાં બીરાજેલા માલમ પડયાં. હવેજ પેલા વકીલની ખાત્રી થઇ કે આ સર્વેએ તાગડો રચી, ખોટું તોહોમત મુકી તેને પકડાવ્યો હતો.

મેજીસ્ટ્રેટે પેલા વકીલને પોતાનો સર્વે હેવાલ કહી સંભળાવવા હુકમ કર્યો. આથી તેણે પોતાપર વીતેલી અવ્વલથી આખેર સુધીની હકીકત કહી સંભળાવી. આ તેનો હેવાલ સર્વેએ હવે ખરો માન્યો. પેલા ડીટેક્ટીવો પણ આ વાત માનવા સારૂ ના પાડતા હતા. તેઓની પણ હવે કાંઇક ખાતરી થઇ અને આ વાત સાચી છે એમ માનવા લાગ્યા. બીજો એક સાક્ષી જે બોલાવવામાં આવ્યો તે પેલા વકીલને બંદરપર લેવા આવેલો શખ્સ હતો. જ્યારે તેણે મેજીસ્ટ્રેટ આગળ નીચે પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે પેલા વકીલની અજાયબીનો પાર રહ્યો નહીં. તેણે તેની સાક્ષીમાં જણાવ્યું કે "આ ત્રણ નામદારો (!) જેઓએ આ વકીલને પકડાવ્યો હતો, તેઓ અને બેંકના વડા કલાર્કની વચ્ચે બેંક ફાડી તેમાંથી નાણાં ચોરવાની છુપી મસલતની વાતો મેં કાને કાન સાંભળી હતી. એકની તીજોરીની કુચી આ કલાર્કે મેળવવાની કોશેશ કીધી હતી. જેની અંદરથી એક મોટી રોકડ રકમ કહાડી પોતા પાસ રાખી હતી અને આ વકીલને ફસાવી તેની પેટી તેને ઘરથી મંગાવી તેની અંદર આ ઉપલા દસ્તાવેજો મુકયા હતા. અને આ વકીલને અહીંથી બેહેલો દારૂ પાઇ બેશુદ્ધિમાં નાખી આ કલાર્કના મળતીઆઓ સ્ટીમરપરથી ઉતરી પડયા હતા."

હવે વધુ સાક્ષીઓની કાંઇ જરૂર રહી નહીં. કારણ કે પેલા કેદીના સાહુકારોએ પોતનો અપરાધ તુરત કબુલ કીધો અને પેલા વકીલનો છુટકો થયો જેવો તે છુટો તેવોજ પોતાની વહાલી આઇવી બ્લેકને ઘેર તેણીને દરખાસ્તે મળવા દોડી ગયો અને સર્વે વાત સિરતાગીને કહી આ પછી પંદર દિવસ બાદ તેઓના ધામધુમથી લગ્ન થયાં; જ્યારે પેલા ત્રણ નામદારો (!) અને પેલા બેંકના વડા કલાર્કની તપાસ કરી તેઓને સાત સાત વર્ષ સુધી સખત મજુરીની કોટડીમાં હવા ખાવા મોકલ્યા.

મારી વોલન્ટીઅર તરીકેની ખુશાલી, દલગીરી અને મુશીબત:

(એક સ્કેચ.)

ખાસ લખનારઃ—Polish:

ચિત્ર ૧લું.

જન્મથીંજ હું લડાયક ખમીર ધરાવતો હોઉં એવું પરિણામ મારા બાળમાં બન્યું છે. નાનપણથીજ મને મારફાડ અને અફડા તફડીનો અનુભવ મળી ચુકયો હતો. મારા મમાઈજીના જણાવ્યા મુજબ પોણા વર્ષની ઉંમરે હું ઝોળી મહિથી અંગુઠાને એક સ્પીન મળવે ઉછળી પડી તસ માંહે ત્રુટી પડયો હતો જેથી મારૂં નાક ૨/૩ પ્રમાણમાં જોખમાવા સાથે કાનની લાલીની હેઠલ રાઇના દાણા જેવો જખમ પડયો હતો. ૫ વર્ષની વયે ઘોરવાળાને લુંટી નાસતી વખતે મારા પગની ઠોકરે ટ્રામનો આખો પાટો લગભગ ઉખડી ગયો હતો, જ્યારે ૯ વર્ષની વયે મહેતાજીના નાક ઉપર મુક્કી મારી હું ત્રણ દીવસ સુધી મેલાં કપડાના કરંડીયામાં ભરાઇ બેઠો હતો. આ સઘળા બનાવો મારા દીલમાં તાજા હોવાથી મનમાં લડાયક ખમીર અને "પારસી વોલન્ટીઅર કોર"માં દાખલ થવાનો ઉત્સાહ જારી થયો. આ વખતે હું 'અંડરએજ' હોવાથી યાને મારી ૧૮ વર્ષની વય ન હોવાથી મને મારા અનુભવી મિત્રોએ આપેલી સલાહ મુજબ મેં છાતી ઉપર દરરોજ નવટાંક મીઠું તેલ મસળી 'દરેક ગોટલાને ખીલવવા માંડયા. લશ્કરી આદમીમાં ફેરવાઇ જવાનો લોભ મારી દરેક ધોરી નસમાં પ્રસરી જવે મેં મારા બપાવાની અલેચાની ટોપીની અંદર સોખંડની પટીઓ સીવાડી અને બુટને પાટીઆંની સોલ મેલાવી: પગથી તે માથા સુધીના લશ્કરી અસબાબથી મેં મારૂં રંગ રૂપ ફેરવી નાંખ્યું. ભાડેની સાઇકલ ૭ વાર ખટારા સાથે અડાવા છતાં મેં છેવટે તે ઉપર પણ કાબુ મેળવી આપણી ટ્રામ કરતાં વધુ ઝડપે દોડવા માંડયું. મિત્રો પાસેથી માંગી તાંગીને પૈસા મેળવી મેં ફુલેલા ગાલોનાં અનેક ફોટો લેવાડીને કુંટુંબીઓ માંહે ઉકમાઈ સહિત ભેટ કર્યા અંતે તે સુખો છેવટ આવ્યું અને બે ત્રણ વર્ષની હદ બહાર ઉપરાંત પછી મને સોયની અણી જેવી બારીક તપાસ માહેથી લશ્કરી સત્તાવાળાઓએ પસાર કરી **પારસી વોલન્ટીઅર તરીકે મુકરર કર્યો.** ઓ ખુશાલી ? નાચતી કુદતી ખુશાલી ? ? આ મારી ખુશાલી પરણવા કરતાં વધુ હતી. ડરબીનો ઘોડો લાગે તે વખત કરતાં જયાદા હતી. ૧ વર્ષનાં મારાં પહેલા બાળકને ખોળે રમાડવા કરતાં ચઢીઆતી હતી. મારા આ માંગળિક અને મુબારક પ્રસંગનો દીવસ કુટુંબે પણ પાળ્યો અને આ મને મળેલી લશ્કરી સનદના મુબારક દીવસે મમાઇજીએ સેવ રાંધી, મને સેસ ભરી, બપાઇજીએ દોઢીયાનું દહીમ ગાવ્યું અને માતાજીએ મોરૂં ધાન દાલ રાંધી શુભ હેતુથી સગન કર્યાં. બેહેનોએ ઓવરણાં લીધા, પીતાજીએ પોતાના ચીરંજીવને નેપોલીઅન બોનાપર્ટ તરીકે ગણી હસતે મુખડે સેંકડ કરી, ભાઇઓએ ચાંપીને કોટી કરી, મિત્ર મંડળે ઉવારણું કરી એક બીરની બાટલી મંગાવી, જેમાં ૫ લેમન ભેળા ઉજાણી કરવામાં આવી. ઘરનો ઘોડાવાલો જે બાહેરગામ પોતાની મ.સીનું બારમું કરવા ગયો હતો તેને આ વાત માલમ પડવે તે ડાહેલાએ પણ છેક દખવર ગામથી મુબારકબાદીનો તાર મોકલી

આપ્યો અને ટુંકમાં કહું તો સેવકની ખુશાલી સાથે ઘરનો મલાઇવાલો, ચોખાવાળો, કણીઓ, મારી ક્રીકેટ કલબનો ભીસતી, અને મેદાનનો ચટણીવાળો વીટ્ટલ એ સર્વે ખુશી થયા.

ડ્રીલ કરી, માર્ચ કરી, થોડીક શુટીંગ કરી તે ઉપરાંત એરગનથી મોટરના કારખાનાંમાંહિથી બાહેર નીકલતાં એક સોલજર દાદાની પીઠ ઉપર પણ બે છરાથી ઘસાડા પાડ્યા અને એ રીતે હું મારી લશ્કરી તરબીયતમાં ઉલટ વચ્ચેથી પસાર થયો.

ચિત્ર ૨ જું.

વખત બદલાઇ ગયો. સુખવાસી સમયનો પારસી વોલન્ટીયર પોતાની કસોટી ઉપર ચઢવાનો લડાઇનો વખત આવેલો જોઇ હર ખાઇ ગયો. સુધરેલા સયતાનો જેઓ નાનકડાં પણ શુરવીર બેલજીઅમને બોખ ૧ થઇ રૂપીયાના દાયામાં આવવાની અણી ઉપર હતા તેઓને બુલંદ બ્રીટીશ રાજ્ય તરફથી માકડાની પેઠે ચોળી નાંખવા અર્થે એક ઉલટચંદ અને બહાદુર પારસી વોલન્ટીઅર તરીકે સેવક રણ ઉપર ચઢયો. રૂસતમ અને સોરાબનું જંગ અને મેરેથોનની લડાઇ હવે મારા મગજમાં રમી રહી. મારૂં હીંમત થી ઉશ્કેરાયલું બદન જરમનો સામે ક્રોધમાન બની રહ્યું. મારી જવામર્દી અને દીલની ગતીને જોશ આપવા અર્થે જુનાપુરાણાં શાહનામાના ૪ ફાટેલાં પાનાં સાથે રાખી રોજ મોજે કરતો હતો. બસ ફીનો લેવાનો અને લડાઇમાં ઉતરી નામ કાઢવાનો મેં છેવટનો મજબુત કસદ કીધો. સાઇકલનો પંપ લઇ મેં મોઢા મારફતે છાતીમાં હવા ભરી તેનો ઘેરાવો વધારી મેલ્યો, અને રસ્તાનાં કુતરા બીલાડને છતરીને નાકે છરીનો કાપલો ઉતારી બ્રીટીશ સોલજર જરમનને બ્યોનેટથી વીંધતો હોય તેમ મેં પણ મારૂં શરૂઆતનું 'રીઅરસલ' ભર મોહોલ્લાઓમાં હાલચાલ કરતાં શરૂ કર્યું. પુરાણા લીમજી તરફથી લીગ મેચનું લડાયક ધ્યાન મેં વારંવાર સાંભળેલું હોવાથી તેમજ ડા૦ પાવરીની ડેપ્યુટનસીપ તરફનું કેકા વારડન અને જાંગીર માસતરનું ઝનુન મારા મનમાં રમી રહેલું હોવાથી મારી હીમતમાં પોણા વારનો વધારો થયો અને એક લડાયક માણસ તરીકેનું શુરાતન ખુદ મારાં પોતામાં તો શું પણ ડગલા અને પાટલુનના ગજવામાં પણ ઠલાઠલ અને છલોછલ થઇ ગયું. બસ લડાઇમાં 'કવીક માર્ચ' કરવાનો સમય નજીક આવવે મેં મારી ફ્તેહમંદી અર્થે દરીયે અને આતશબહેરામમાં સાકર અને સુખડ અર્પણ કરી ફ્તેહમંદ ફરેસ્તાઓ મને મદદ કરે એવી દુવા માંગવા મેં રાત્રે ઉંઘમાં પણ ભણવા માંડયું, સહવારનાં બીછાણું છોડતાં તરેહવાર વિચારો મગજમાં ભમ્યા કરે. લડાઇમાં મરવું જીવવું ઇશ્વરને હાથ હોવાથી એ માટે હું લગાર આકુલવ્યાકુલ બન્યો. શું કરૂં ? ૮૫ લાખનો મારો વિમો ઉતારૂં ? યાતો મારી તંદુરોસતીની દેખરેખ અર્થે ૪ નર્સ રોકું ? દરેક બહાના અને મનના તુરંગોને એકત્ર ઇન્સાફ આપવો મહાલ હોવાથી મેં લડાઇને લગતા અસબાબ તરીકે રૂની પોટલી, પાટાપુંડીના કપડાં, કવીનાઇનની ગોળી વગેરેનો 'બોકસ' તૈયાર કરી રાખ્યો, જે બાદ તુરતજ બીજે દીવસે લડાઇ ઉપર જનારા વોલન્ટીર તરીકે મારૂં નામ રેજીસ્ટર થવાનો મને તાકીદનો હુકમ મારા લેફટનન્ટ કર્નલ તરફથી મળી ચુકયો અને મારી આશા ઉલટ અને કીર્તિનાં કોટ ઉપરનું ઉઠેલું કામ આ રીતે સરંજામ ઉતર્યું. લડાઇમાં હું જનાર હોવાથી સાક પરહેઝની પાવલી ૭ આના વગેરેની અનેક વર્ષો ઉપર ઉછીકી લીધેલી રકમ મેં બનતી જોગવાઇએ પાછી આપી અને મારી ૭૧

રૂપીઆની માલ મિલ્કતનું કુટુંબીઓમાં વીલ કરી મેં છેવટની બહાલી લેવા અર્થે ઘરનાં ગવરનરોની મુલાકાત લીધી. હા તે સુખી સમય નજીક આવતો હતો કે જે વખતે બગલમાં બે નાની ટોપ લઇ મોહિવાટે પીસ્ટોલ ફોડી જરમનોનો કચ્ચરઘાણ કરવાનો મારો હરખ દીલમાં સમાયો જતો ન હતો.

મોંહ ધોઇ દીલ ઉપર મીલીટરી ડેશ સજી મેં પ્રથમ મમાઇજીની મુલાકાત લીધી. મમાઇજી રાધણીમાં આવેલા ડ્રોઇંગ રૂમમાં કસ્તીના સુતરની આતરી વણતા બેઠાં હતાં, જ્યાં જઇ માતાજીની હાજરી સન્મુખ મેં મારૂં હૃદયભેદક અને હાંજા ગગડાવટ દાસતાન શરૂ કરી જણાવ્યું કે મમાઇજી, ૨૪ કલાકનો હુકમ મળતાં મને લડાઇમાં જવાનું બખ્તાવર નશીબ હાથ આવશે અને તમે જાણીને ખુશી થશો કે અંતે ખોદાયજીએ મારી હોંશ પુરી પાડવે હું લડાઇમાં જવાનું નામ કાઢીશ.

"ઓ કોઇ આવોરે ? શું તું લડાઇમાં કપાવા જાએચ અરે–" એમ બરાડો મારી એક ચીશ સમેત મમાઇજી તો જમીન ઉપર ટુટી પડયાં. નખોદ પર નખોદ મને બી આ દેખાવ જોઇ ધ્રુજરાં છુટવાં માંડયા, બાપાના સમ મારા જેવા લડાયક દેવના પગ પણ મમાઇજીના ટુટી પડવે ધ્રુજવા માંડયા તે છતાં બધાઓની તાણાતાણી વચ્ચે પાસેજ ઓરવેલા કાંદાના ઝુડા માહેથી પા રતલનો કાંદો તોડી તે મમાઇજીના મોંહમાં દાબ્યો. અરે હરવાયોરે હું ? કાંદો સુંગાડવાને બદલે મારી મંઝાની નેશ પણ સુણ મારી જવે મેં ભુલમાં મોંઢામાં કાંદો ઘુસાડવે હાકડાં ચામડાં ઉપરજ ટકી રહેલાં મમાઇજીનો દમ તો વધારે ગુંગળાઇ ગયો, જેથી આસપાસથી દોડી આવેલાં હાઉશન ઝાઉશન વચ્ચે જેમ તેમ થંડો મીઠો રહી હીંમત પકડી મેં ગરમ ચીપીઆથી મમાઇજીની ગરદન તપાવી તેવણને બ્રાન્ડી સુંઘડી હુશીઆર કીધાં. મમાઇજીએ ૧૦ મીનીટ દમ ખાધો અને હાથમાં ૭ રૂપીઆ મુકયા ત્યારેજ તેમણે પોતાની આંખો ઉઘાડી અને મને નજીક ઉભેલો જોઇ પાછો બળાપો કીધો કે "દીકરા તું એ શું માથે ધરતી લઇ રહયોછ, આપુને લડાઇમાં તે શાનું જવાનું, મરેરે ગીએ મહિને તારો તપકો જોતાં મને કહેલું જે કે તું બહુ હુલ્લડાઇ કરશે, તે આજે બરોબર હું યાદ કરૂંચ. માયજી ભવાં ચઢાવી બોલ્યાં કે, "ચાલરે એઆંએ કપડાં કાઢી જોના હોય તેને તારી બંદુક ફંડુક સઉ આપી આવ. હરવાયા તારાં દુખી માથાંથી ખણુતરના બોલવાનો અવાજ નહીં સંભળાતો તો તું લડાઇના તોફાન ને ખુનાં મરકીમાં કાં જવા નીકળ્યોછ."

બહેન કહેજે "મરેરે આવતે મહિને પીરોશાં હને ત્યાં નવજોત છે ને જો કંઇ તુંને નવજોત જેવા વખતે ઘેરની બાહેર લડાઇમાં જવા દેવાનોછે.!" જીજીબાઇમામા કહેજે હજી તો તારી સ્પેન્સર શીલ્ડની મેચ પુરી થઇ નથી ને એમ ચેરાં શું કારેછ? તું જો શીખવા માગતો હોય તો મારૂં સાંભળ. "

મમાઇજીને પાછું ઉપજ્યું થયે તેવણ કુરકને બોલવા લાગ્યાં કે હરખાયા આવતે મહીને મારા નરનવઇની બાજ છે; તે સાથે તેં હજુ મારી તપકીર ગુંદાવી નથી; મુવો ધોબી હજુ કપડાં લાયો નથી તેનો પતો મેળવવાનો, નવો લાલીયો રહયો છે તેને બજારમાં સાથે લઇ જવાનું ને તું મોકલાગો એ શું તોફાન લઇ બેઠોછ?

નખોદ જાયરે તમારા રાંડયાઓનું ! લડાઇની ફરજ્યાત નોકરીને બાજ ને તપકીર ને ધોબીની હાડમારી સાથે સરખામણી ? હુંઉઉઉઉહુ—ગુસ્સો તો એવો ચઢયો કે મમા-

છને શુંનું શું કહું પણ દીકરી હીંમત તે કોણની લાઉં. ?

માઇજીને વરી સમજાવ્યાં કે.—"મમાઇ જી. જરમન, ક્રુઝરનો પાણી સાથેજ ખુરદો કરી નહીં નાખુ તો તમે મને કહેજો કારણ કે નેવલ વોર માટે—" નહીંરે બાએ શું બકેય શુરસાનો માર્યો જમીનમાં પાણીનો કુંજો તાગ્યો તેનો હાય ચુરો કરવા માગેચ. હરવાયા છે કે ગોવેથી તારા ખેહેસતી મમાવાએ ૧૪ બાને ખાશ મંગાવી"—

નખોદપર નખોદ, આય અકકલ વગરનાં વરદાંનોને તે કેમ મનાવું? વાત રસપર ચઢી. માય—મમાઇ ભાઇ ભત્રીજી બધા શૂર ઉપર ચઢયાં અને મને મારી હુલડાઇ માટે મને ટુપી પાખી નાંખ્યો જ્યાં નામદાર શહેનશાહ, માનવંત વોઇસરોય અને દયાળુ ગવરનર સાહેબના બેટાઓ લડાઇપર જવાને માબાપની ઉલટ અને ભગરૂરી સહિત રવાના થયા ત્યારે મારા જેવા એક હેચકાણુ જવાન માટે આટલી બધી તાના તાણી ને મુશીબત હાય? હાય ? ! અફસોસ—મમઇજી, વીલ માંહેનું રૂા. ૭૭ ની અનામત રકમનું વ્યાજ મળે, મને એવી જે કલમ દાર પાડી ચુક્યાં હતાં તેવણે વીલ માંહેથી મારૂં નામ કાઢી નાંખવાની ધમકી આપી. વરસપર બાવજી ૭ રૂ. ની મેસ. કરનાર હતા. તે રકમ પાછી ખેંચી લેવામાં આવી અને સઘળાઓએ મારી એ મુજબની ભવિષ્યની દોઢ માસ ચાંદ પાણી ચાલે એવી બાદશાહી રકમ ખુંચવી લેવા સાથે મને ફુલ્લડ; બનાડી અને જંગલીની ઉપમા આપી મારી છીક પીલ કાઢી નાંખી જેથી આખું કુંટુબ મારા સાહસની સામે જવાથી મેં લશ્કરી કાનુન મુજબ વોલન્ટીઅર કોર માંહેથી રાજીનામુ આપી મારી પગની પાટલીથી તે મગજના ટાલક સુધી !! ઉલટ આખો માંહેથી આંસુ ટપકાવી દપટ પાડી અને એ રીતે કોમનો એક કીર્તિવંસ દેખાવ જાહેરમાં આવતો મોટી કમનશીબી વચ્ચે દુર થયો, અને અજબ ગજબથી અનાડી આમી ઓએ મને માહુત કરી, મારી ઉલટ દાબી દઇ લડાઇમાં જવાની તૈયારી ઉપર છેરટનો ડ્રોપ—સીન નાંખ્યો. હવે જો લડાઇ લંબાય તો બા હું જોખમદાર નહી.

"દાનાઇના દાણા"

લખનાર—"દીલખુશ."

૧ એક બાનુની પરિક્ષા રાંધણીથી અને એક મરદની પરિક્ષા અભ્યાસથી થાય છે.

૨ કોઇનુસારૂં કરવાની તક શોધતાં માયા અને ધીરજનો જુસ્સો બતાવવાની તક ઉપર આંખ-વીંચામણા ન કરતાં તેમનોથી જરૂર લાભ લેજો.

૩ એક માણસની જીંદગીમાં ફતેહનો પાયો તે તેને મળતી તક માટે તૈયાર રહેવામાં છે.

૪ ખુદાની ખુદાઇ માનનારો તેજ કેહવાય કે જેને હદ બહારના પ્યારને પીછાણ્યો છે.

૫ પ્યારની સાંકળથીજ તમો સૌને ખેંચી તેમની જીંદગીમાં મીઠાશ ભેળી શકશો.

૬ જે પારકાના ભલા માટે કંઇબી કરતો નથી તે કદી બીજાનો તારનાર થઇ શકે નહિ.

૭ આપણી માંદગી મોટે ભાગે બહાર - અ-થંની, ફીકર, અદેખાઇ, ધિક્કાર, બીહકણપણું અને ક્રોધીપણાને આભારી છે.

૮ આપણા માયાળુ કામો અને નમ્ર મહેરબાનીઓજ બેહુરતમાં કાસદ તરીકે જાય છે અને આપણે માટે અરજ કરે છે.

૯ એક ગરીબને મદદ કરીને તેને નિર્વાહને લાયકનો બનાવવો એના જેવી ઉમદા સખાવત બીજી કોઇજ નથી.

૧૦ સવારે તથા સાંજે ઠંડા પાણીથી મોહડું ધોવું એ સર્વે કોરમેટીકથીબી સરસ છે.

૧૧ જે નમ્ર અને પ્યાર ભર્યો થતા ન શીખ્યો તે થોડુંજ ભણ્યો જાણવો.

૧૨ એક મહાન પુરૂષ મરી જાય છે ખરો પણ બાડકની રીતે તેના કરેલા અમર કામોથી તે જીવતોજ રહે છે.

સુતરફેની, જલેબી, મલાઇના ખાજાં, ઘેવર અને એસન્સના હલવા વગેરે મીઠાઈઓની સઘળી સરસમાં સરસ ડીસો આજે જગને ગોદ ૫ડાઈ ગયલી છે.

પણ એ સઘળી ચીજો ક્યાંથી ખરીદવી તે બાબેની મુઝવન રાખવા હવે કશી જરૂર રહીજ નથી. કદાચ અગાઉ લેવી જરૂર ઉભી થતી હોય, પણ જ્યારથી

કમરૂદ્દીન ઈબ્રાહીમજીએ

રોયલ ફેન્સી સ્વીટમીટસ સેલુન

ઉઘાડયો છે ત્યારથી દાંતમાં સ્વાદ અને મોઢાંમાં મખવાસ રહી જાય

એવી તાજામાં તાજી અને લેહેજતદારી મીઠાઈઓનો એક ખુશબખ્તી

ભર્યો સને બારીઆ મેન્સન્સમાં ક્રોફર્ડ માર્કેટ સામે શરૂ થયો છે.

અમારા એસન્સના હલવાઓથી અમારા કદરદાન ગ્રાહકોના દીલ ખુશખુશ અને બાગ. બાગ થઇ જતાં જાણવાનો સંતોષ અમોને થયો છે-અમારા સેલુનની એકજવાર મુલાકાત લેશો તો બીજીગમ જવાનું તમારૂં મનજ થશે નહીં. તે બાબે ખાત્રી રાખજો.

હમારા લોકપ્રીય માલના નીચલા ભાવો

નોંધી રાખશોજી.

સુતરફેની............મણ એકના	રૂ. ૧૨
જલેબી........................	રૂ.—૭ાા
મલાઇના ખાજાં.......... ...	રૂ.—૧૫
ઘેવર..........................	રૂ.—૧૫

એસન્સોના હલવાની કઇનબંધ જાતો તૈયાર રહે છે યાતો અનીલા-ચોક લેટ, કેશર,-કેરી, રાસબરી, લીંબુ વગેરે વગેરે મનપસંદ જાતો જરૂર તપાસજો.

કોઈ પણ મીઠાઇના દરેક શેરના

પાંચ આના

એક નાનો કે મોટો ઓરડર આપી ખાત્રી કરો.

બહારગામના ગમે તેવા ઓરડરો ખાત્રીપુર્વક રીતોથી વી. પી. સંભાળથી મોકળી આપીએ છીએ.

ટેલીફોન ન. ૨૮૭૬

કેમરૂદ્દીન ઈબ્રાહીમજી

ઠે. બારીઆ બિલ્ડીંગ ક્રાફર્ડ માર્કેટસામે.

ઈ. એસ. માલાની કંપની.

નં૦ ૩૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર પોસ્ટ નં૦ ૯

ગાડી ઘોડા અને મોટરને લગતા સર્વે જાતના

ટેલીફોન નં૦ ૧૦૩૫ **સામાનના વેપારી**

હમારે ત્યાં વેલાતી તેમજ સ્વદેશી હારનીશો તૈયાર મળે છે, તેમજ ઓર્ડર પ્રમાણે ઘરાકોને મનપસંદ બનાવી આપવામાં આવે છે.

ઘોડાની સ્વારીને માટે જીનો, બ્રાઇડલો, ગાડીના માટે તેમજ સવારીને માટે તરેહવાર જાતના ચાબુકો, બીટસ અને તબેલાને લગતો સર્વે સામાન,

ગાડીને માટે ઉંચામાં ઉંચી કવોલીટીના રબરના ટાયર જે આખા હિંદુસ્તાન, બરમા અને સીલોન વીગેરે શહેરમાં પ્રખ્યાત થએલાં છે અને જે માટે વગર માંગવે ઉંચી સર્ટીફીકેટો મળેલી છે અને મળતી જાય છે.

મોટોરકાર અને ગાડીઓને માટે લાઈનીંગના મોરોકો ચામડા, ઘમણનાં ચામડા, ફીત, બનાત, ગલીચા, બટન અને તે ઉપરાંત લોખંડકામ અને લાકડકામ મળે છે.

ગાડી અને મોટરને માટે ઘણોજ ઉંચી કવોલીટીનો વીલીશ મેકરનો તૈયાર પીસેલો તરેહવાર જાતનો રંગ, અને ઘણુંજ ઉંચી કવોલીટીનું વારનિસ અને રંગને માટે અને વારનિસને માટે બ્રશિસ, તે ઉપરંત જાણીતા લુકાસ અને બીજા મેકરના મોટર લેમ્પ, હોર્ન્સ, સ્પેર રબરના બલબસ હોર્નને માટે તેમજ હેડ સાઈડ અને તેલ, લાંપ જેકસ, ટાયર સેવર, બીરર અને વેકયુમ મોબીલ ઓઇલ, ગ્રીસ તથા પરચુટણ સર્વે સામાન મળે છે.

હારનીશ અને શેડલરીનું ઘણુંજ સફાઈદાર રીપેરકામ કરી આપીએ છીએ હમારાં મેહેરબાન દુર વસતાં ઘરાકોની સગવડ ખાતરે હમોએ હમારી બ્રાંચ નયુ કવીનસ રોડ જુના ચોપાટીના દરવાજાની સામે ખોલી છે. જ્યાં સર્વે પ્રકારનો માલ લેવાને માટે ખોલ્લો મુકયો છે.

ભાવો ઘણાજ કીફાયત રાખયા છે.

હમારો મુદ્રાલેખ ઘરાકોને દરેક રીતનો સંતોશ આપવાનો છે. જો માલ નહીં પસંદ પડે તો બદલી આપવામાં આવશે તેમજ જો કીમતમાં મોંઘો પડે તો પાછો લેવામાં આવશે. ઠે૦ ૩૯૫-૯૭ ભીંડી બજાર મુંબઈ.

એક વખત ટ્રાયલ ઓર્ડર મોકલવાથી ખાત્રી થશે.

એક અમુલ્ય તક.

શકિતની દવા માટે ખાલી ફાંફાં શા માટે મારો છો ? નાહક પઇસા ન ગુમાવો ફક્ત પોસ્ટ ખરચના ચાર આના મોકલો, એટલે અમો સંજીવની ૪૦ ગોળીઓની ડબી એક કીંમત રૂા. ૧)ની તુરત રજીસ્ટરથી મોકલી આપીશું. ફાયદો થાય તો રૂા. ૧) મોકલજો ફાયદો ન થાય તો પ્રતીજ્ઞાપુર્વક એક પોસ્ટ કાર્ડપર લખી જણાવજો કે "તમારી ગોળીઓથી કાંઈ પણ અસર જણાઇ નથી." તો પછી કીંમતનો રૂપીયો અમે મંગાવીશું નહીં.

લખો-સપટ કંપની

કાલબાદેવી મુંબઇ

એસ. ડી. બારીયા

વાઈન, સ્પારીટ, પ્રોવીઝન, ખોરાકી, સેંટ, સાબુ, પેટંટ દવા, ટોઇયલેટ રીકવીઝીટસ, ટોબેકો મરચંટ,

સઘળી ચીજો

મારકેટના ભાવે મળશે,

હમારી દુકાન ૧૨ કલાક સુધી ખુલ્લી રહેછે.

તેમજ દર રવીવારે પણ ખુલ્લી રહે છે.

ઠે. એમ્પાયર બિલ્ડીંગ ટ્રામજંક્શન

ભાટીઆબાગ સામે

અમદ ઉસાઅલ્લીની રેશમી કાપડની દુકાન પાસે } હોર્નબી રોડ,

કોટ મુંબઈ.

બહારગામના ઓર્ડરપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

THE KALKADEVI SHORTHAND TYPEWRITING INSTITUTION,

ESTABLISHED 1898

Over 7,000 Students joined up-to-date

EFFECTIVE COACHING—EXCELLENT RESULTS.

THE ONLY SUCCESSFUL AND THEREFORE THE BEST.

Special arrangements for LADIES.

SUBJECTS TAUGHT:—

Shorthand Typewriting, Book-keeping & Accountancy,

AND ALL COMMERCIAL SUBJECTS.

STUDENTS PREPARED FOR THE RECOGNIZED LONDON

EXAMINATIONS.

TESTIMONIALS FROM MEMBER OF PARLIAMENT & OTHERS.

PARTICULARS AND THE HIGHEST BONAFIDE PRESS AND OTHER OPINIONS FROM

GOPALDAS LALDAS

MANAGING PROPRIETOR.

Opposite Bhangwadi, Kalkadevi Road-BOMBAY.

સુઘળાઓ માટે અગત્યની ખબર.

એ તો દેખઈતું છે કે તમોને પુરા પૈસા ખરચતા પણ ચોખ્ખું ઘી મળતું નથી. ચરબીના ભેળ વગરનું ઘી ભાગ્યેજ તમે મેળવી શકશો. વિલાયતી અગર ફ્રાન્સના આલ્પસ પર્વતની ખીણોમાંથી આયાત થતુ "વનસ્પતિક ઘી" શાનું બને છે, તે કોઈ જાંણતું નથી; બજારમાં સોયાબીન વગેરેના જે તેલો વેચાય છે તે વ્હાઈટઓઈલ યાને સફેદ ધાસતેલ તેલના ભેળ વગરના હોય તો તમારૂં મોટું નશીબ ! આવા આવા દોઢડાહ્યો ખાઈ તમારી તેમજ તમારા વ્હાલા બાળબચ્ચાંઓની તબીઅત બગાડવાને બદલે શા માટે તમે

I. C. O. કપાશીઆનું તેલ.

વાપરતા નથી ? એ ખરા તેલ કરતા ત્રણગણું તથા પેલા "નામચીન વનસ્પતિક કરતાં બેવડું સસ્તુ છે, છતાં બંને કરતાં વધારે સ્વચ્છ ભેળ વગરનું પાચન તથા પુષ્ટીકારક છે. મીરજવાળા સરજ્યન વાનલેશ, મીસીસ વાનલેશ, સુરતના

C માજી કલેક્ટર મી० એન્ડરસન, મીસીસ એન્ડરસન પાલણપુરના ચીફ મેડીકલ ઓફીસર ડા. પટવર્ધન, મુંબઈ વેટરનરી કોલેજનાં વાઈસ પ્રીન્સીપાલ પ્રો. નવરોજી ધામારવાળા, ડા. હેરોલ્ડ માન વગેરે અમારા I.C.O. કપાસીઆના તેલની એકે અવાજે પ્રશંસા કરે છે. આગેવાન કુટુંબોમાં

વીસીઓ ને હોટેલોમાં I. C. કપાસીઆનું તેલ ચાલુ વપરાય છે, બીજી કપાસીઆની

લો બંધ થયુ છે ત્યારે અમારાં નવસારી ખાતેના ગંજાવર કારખાના

O "રાત દીવસ ચાલે છે." સૌથી લાયક હોય તેજ જીવે (Survival of the fittest) એ કહેવતનો આથી વધુ પુરાવો શું જોઈએ અમારૂં તેલ દરરોજ પાંચ પંદર નહીં, પણ સેંકડો મણ ખપે છે.

બજારમાંથી ભેળસેળવાળો માલ નહી લેતાં અમારી કોઈ પણ ડીપો ઉપરથી ખાત્રીનો માલ લેવા મહેરબાની કરશો. તમને સોએ સો ટકા સંતોષ ન મળે તો તમારા પૈસા પાછા આપીશું.

ઈન્ડીઅન કોટન ઓઈલ કું. લી.

(મેનેજીંગ એજંટો, કોઠારી સુતરીઆની કું.)

હુપમસ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

ટેલીફોન ૨૧૩૬ તાર. In. Cot. Oil, Bombay

શાખાઓ.

૧—ગ્રાંટરોડ સ્ટેશન સામે મુંબઈ	૪—ફતેહપુર બજાર, ભરૂચ
૨—વીજલપુર—નવસારી	૫—જુબીલી બાગ સામે—વડોદરા.
૩—બરાનપુરી ભાગળ, સુરત.	૬—કાલુપુર સાકર બજાર—અમદાવાદ

હીંદુ સંસારની
એક ટુંકી વાર્તા

કાળાં મેંઢા કિંવા ચંડાળ ચોકડી.

લેખક, "વસન્ત."

(સાંધન પાને ૫૭૦થી ચાલુ.)

મણકો ૪થો.

એ આજ બપોરે ઉંઘી ગઇ હતી ત્યારે મેં એના ગજવામાંથી ધ્યાન રાખી લઇ લીધી હતી. તેમાં કોઇ પરિચીત મનુષ્ય એને આજ રાત્રે બનવાના બનાવની ખબર આપી સાવચેત રહેવા ફરમાવે છે. અને તે મુજબ જેવી હું ટકોરા સાંભળી દ્વાર ઉઘાડવા શયનખંડમાંથી બહાર આવી કે તુર્તજ તેણે દરવાજો અંદરથી બંધ કર્યો છે. એટલે હું નહીં ધારતી કે તે ઉંઘાડશે. પછી તો ખાનાર પીનારનું નસીબ. આપણે તો યથા મહેનત કરી છે. વળી આજે એની પોતાની મોટી બેન જોડેની વાતમાં એમ લાગતું હતું કે એનો વિચાર અત્રે એકાદ ભાગ્યશાળી પુરૂષને પ્રેમ માળા અર્પી વિવાહ કરવાના વિચારમાં છે. એનું દિલ તો સોળેસોળ આના છે. પરંતુ તે વ્યક્તિ સ્વીકાર કરે એટલોજ વિલંબ છે."

આટલું જણાવી આગળ જણાવેલી ચીઠ્ઠી તેણે બાળકરાવના હસ્તમાં મુકી અને બાજુ જઇ નીચે બેસી ગઈ. બેઠી બેઠી જે બને તે સઘળું નિહાળવા લાગી.

ઉપરોક્ત વાતચીત બાળકરામે તેના સોબતીઓને કહી સંભળાવી. એટલે તેઓ પણ વિચારમાં પડયા. જ્યારે આપણો પ્રવાસી તો એક સ્ત્રીનું ચાતુર્ય તથા વ્યુહ રચનાની વાત સાંભળી સડકજ થઇ ગયો અને આનંદ સાગરમાં ડોલાં ખાવા લાગ્યો. મનમાં ને મનમાં તે સન્નારીને હજારો ધન્યવાદ દેવા લાગ્યો. જ્યારે બાળકરામની પ્રાંયા બનેલી કન્યાકુળ અધિષ્ઠાત્રી ચપળાકુમારીને અનેકાનેક શાપ દીધા.

થોડીવાર અરસપરસ મસલત ચલાવી ભીમરાવે શયનખંડના ગર્ભદ્વાર પર ટકોરા માર્યા, થોડીવારે ફરીથી કર્યા પણ ફોકટ. કશો પ્રત્યુત્તર મળ્યો નહીં, તેમજ દ્વાર પણ ઉઘાડયાં નહીં. આખરે કંટાળી તે સર્વાંગસુંદર બાળાના પવિત્ર નામનો પોતાના અપવિત્ર મુખદ્વારા ઘોષ કરી જોયો મારી પણ કાંઇ જવાબ મળ્યો નહીં. ધીરજ ખુટવા લાગી તથા ઉભા રહેતાં પણ કંટાળવા લાગ્યા. લગભગ અરધો કલાક થઇ ગયો અને મદનો મસ્તકે વ્યાપ્યો એટલે પુષ્કળ અધીરા થયા. છેવટ ભીમરાવ ઢીલે સાદે ગાયન લલકારવા લાગ્યોઃ—

એક બાગ રૂડો બનાવી.
ફળફુલનાં સરસ સુંદર ઝાડ રોપાવી, જળ
સાંચાવી—એક.
રસ ભરેલાં વીણો ફળ કોઇ
કોઇ લીએ ફુલની ખુશબોઇ
કોઇ ગણે મનમાં વીશ્રામનું ઠામ, આનંદધામ
સૈને કાજે બીછાત બીછાવી—ફળ.

સઘળું શાંત; એક સોય પડે તો તેનો પણ અવાજ સંભળાય એવું અશાંત. ગૃહમાં ઉંદરોનો પણ ખખડાટ સરખો જણાતો નહતો.

થોડે વારે છોટેલાલ ભીમરાવને બાજુ ખસેડી પોતે ગાવા લાગ્યોઃ—

છોટી લારી તું મેં છોટા બિલયા,

એ વાક્ય બે ત્રણ વાર લલકારીને પણ ધીમે ધીમે અવાજે ગાયું. એટલે થોડીવારે અંદરથી સુમધુર વીણાના ટંકારવ સમ ઝીણો સુંદર સરોદ સંભળાયો. અગરજો બોલનાર મનુષ્યનો સાદ પ્રવાસીને અપરિચિત હતો તેમજ તેનું મુખ જોઇ શકાતું નહોતું પણ બોલવાની ઢબ ઉપરથી તે પુષ્કળ ક્રોધાવેશમાં જલતી હોય એમ સ્વષ્ટ સૂચના થતી હતી. છોટેલાલના ગાયનનો પ્રત્યુત્તર સાંભળાયોઃ—

ભૂલમાં ફૂલમાં ફૂલમાં—

છોટેલાલ—છોટી લાડી તું મેં છોટા બિલયા,
પ્યારી બકાવલી તારો ગુલફામ છું
આવો ભેરો જાની.

બાળા—નટનટ છટ છટ
છોટેલાલ—ફુલચુરો જાની
બાળા—ઓ નફ્ટ ફટ ફટ
છોટેલાલ—રંગ લુરો જાની.
બાળા—ધુત દટ ટ ટ
દૂર અધમ ! શરમ! નફ્ટ નીડર

દિલમાં.

આથી છોટેલાલ તો ચૂપજ થઇ ગયો. વળી અંતર સાદ વધ્યોઃ—

આજે પાપીઓ ખૂટયો તમારો કાળ,
નથી દીઠી સતી અગ્નિ ઝાળ
મ્હોં સંભાળ બોલ બાળ, દૂર થાઓ ચંડાળ
—આજે૦

નાગણને તેડે તું, સિંહણને છેડે તું,
હાથે ગુંથે મોત જાળ
મકીરા મ્હોતે અકાળ,
મ્હો સંભાળ, બોલ બાળ, દૂર થાઓ ચંડાળ
આજે.

અધમ કુતરાઓ ! ! તમારૂં કાળું મોં ાંતાડો; રસ્તો પકડો નહીંતર બુમો મારી વસ્તીને એકઠી કરીશ. મારા પ્રભુ પાધરા જેથી તમો વેરી થયા આખળા, ઇશ્વર ગરીબનો છે બેલી અને તેણે અજ્ઞાન દ્વારા મુજ પર કરી કૃપાની હેલીઃ જેથી હું રહીશ સત્ય બેળી. ''

આટલું થયું ેટલાંમાં તો ગૃહનાં દિવાલના બાકોરામાં થઇને કાંઇક ઉજ્વળ સૂર્યની કાંતિ સમો પ્રકાશ ભીતર પડયો એટલે તેઓ ચમકયા અને તપાસ કરતાં સવાર થવા સરખું જણાયું. જેથી તાત્કાળ દ્વાર ઉઘાડી નાસવાનો વિચાર કરી બધા બારણા નજીક આવ્યાં પેલા કૂટણી ચંપળાકુમારીએ ધીમેથી બારણાં ઉઘાડયાં તો બહાર પુષ્કળ પ્રકાશ દેખાયો તેથી ચારે જણ ધ્રૂજતા ધ્રૂજતા બહાર નીકળ્યા. તેમની પાછળ કૂટણી તો દ્વાર અડકાવી સુઇ ગઇ. દ્વાર બંધ થયાં એટલામાં તો દેખાયલો પ્રકાશ અદ્રશ્ય થયો અને હતો એવો અંધકાર પ્રસરી રહ્યો.

આ વળી શું હશે તેના વિચારમાં તેઓ પડયા. અંતે બાળકરામે જણાવ્યું કે આ ભાગમાં એક સુવર્ણકાર ભૂત થયલો છે તે દરરોજ આવે છે તેની આ કાંઇ માયા જણાય છે. માટે ન્હાસો નહીં તો આપણને ભેડ વળગશે.

આમ વિચારી તેઓ સઘળા પુનઃ આવ્યા તે માર્ગે કોટ કુદી રાજમાર્ગપર આવ્યા કે એકદમ બાજુમાંથી આઠ આઠ કાળા હબસી જેવા મજબુત બાંધાના ભીલ જેવા લાગતા પુરૂષોએ બબ્બે જણ વચ્ચે એકેકને પકડી નીચે નાંખ્યા. સારી પેઠે મીથીપાક જમાડયા પછી તેમણે પરિધાન કરેલાં સર્વ વસ્ત્ર તથા આભુષણ ઉતારી લીધાં. તેમનું પહેરેલું ધોતીઉં સરખું પણ તેમની પાસે રહેવા દીધું નહીં સાવ માના ઉદરમાંથી જન્મ લીધો તે વેળાના જેવા બનાવી છોડી મુકયા અને કોણ જાણે કયી દિશામાં નિમેષમાત્રમાં અદ્રશ્ય થયા તે પણ જોવા પામ્યા નહીં એટલી ઉતાવળ તથા ગભરાટમાં આ કાર્ય બન્યું. પ્રવાસી અને તેના સોબતીઓ પણ આ પ્રસંગ નિહાળી આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થયા પણ જ્યાંને ત્યાંજ પેલા લોકો નાસી ગયા ત્યાં સુધી જડ જેવા સ્થિર થઇ રહ્યાં. ન તેમનાથી બુમો પડાય કે સહામે દોડાય કારણ કે તેમની સ્થિતી તો સુડી વચ્ચે સોપારી જેવી હતી. પશ્ચાત્ પ્રવાસી તો આ બનાવથી કાંઇક ખુશી પણ થયો. વળી પોતાની રચનાની બાજી પણ બદલી.

(સાધન છે.)

મહાન લડાઈની થોડીક જાણવાજોગ વિગતો-૨

સો વર્ષ આગમજની લડાઈ સાથ આજની લડાઈની સરખામણી
હાલના મોટા વિગ્રહની સઘળી જાણવાજોગ બિનાઓનો એક ટુંક ઇન્તેખાબ.

લખનારઃ—J. N. P.

લડાઇની લાંબી મુદત. આ લડાઇ જેટલી ખૂનખાર ગણાઇ છે તેટલી ઝડપથી તેનો અંત આવશે એવા વર્તારા ઘણાકોએ કાઢયા હતા પણ તે સઘળા ખોટા પડયા છે. લશ્કરની મોટી સંખ્યાને લીધે તેની મુદત પણ લાંબી થવીજ જોઇએ. અસલી તવારીખી નેપોલીઅન અને વળી Moltke ના જમાનાની લડાઇઓ ટૂંક મુદતની હતી. તે વખતના વિગ્રહમાં ધસી જનારા હુમલાઓ અને છેડો લાવનારી લડાઇઓ થતી. ફ્રાન્સ અને જર્મનીનો વિગ્રહ એક મહિનાની અંદર ખતમ થયો હતો, જ્યારે હાલની એક લડાઇ ફ્રાન્સ અને જર્મન વિગ્રહની આખી મુદત કરતાં બમણી લંબાય છે, અને જેમ જેમ વિગ્રહ વધશે તેમ આજની લડાઇઓ વધુ લાંબી થશે. Battle of Mons એકજ અઠવાડિયામાં પુરી થઇ હતી જ્યારે Battle of Aisne એક મહિનો સુધી ચાલી છે. રક્ષણ કરનારી ઘેરાતી લડાઇઓમાં પરિણામ જલદી આવી શકતું નથી. આવી કોશેશોમાં દરેક લશ્કર દુશ્મનને થાકવી નાખવાની લડાઇ કરે છે.

હાલની લડાઇથી મળતો ધડો હાલની લડાઇ જેમ વધારે લાંબી થઇ છે તેમ વધારે ખુનખાર બની છે. યાંત્રિક રીતે તે ઘણી જામે છે જ્યારે દેખાવમાં ઓછી મનરંજન છે, તોપણ પહેલવાનગીરીમાં કોઇપી રીતે ઉતરતી નથી. આ લડાઇમાં નજરને ખુશ લાગે કે અસલી તવારીખને યાદ દેવડાવે એવું થોડું જણાય છે, પણ તેમાં મર્દાનગીરીની ઘણી જરૂર દેખાઇ છે, એ મર્દાનગીરી મુશ્કેલી અને દુઃખ ખમવામાં વધુ કસાય છે. નેપોલીઅનના જમાનામાં હલ્લો કરનારા એક લશ્કરને 'કાંતો જીતવું કે કાંતો મોતને શરણ થવું' એવો ખ્યાલ રહેતો હતો; જ્યારે હાલમાં ફ્લેન્ડર્સની ખાઇઓમાં લડતા સિપાહીઓને ઘંડ અને ભૂખને આધિન થવું પડે છે, અને કાતીલ બંબગોળાથી નિપજતા મોતની સબુરીથી રાહ જોવી પડે છે. આજની લડાઇમાં લડાઇનો દેખાવ અને ભપકો દીસતો નથી, રણશીંગડાના ચમકારાથી કે ઉશ્કેરાટથી લડાઇનો દેખાવ નિરાળો છે, ભીનાસવાળી જમીન તજે કોઇક બંબગોલો આવીને ફૂટે તેની ઉશ્કેરણીની વકી રાખતા દહાડા અને રાતો સુધી એકાંત એકજ જાતની આશામાં પડી રહેવું, એ હાલના લશ્કરનું મુખ્ય કામ છે. અસલી લડાઇઓમાં શારીરીક હીંમતની જરૂર પડતી હતી. જ્યારે હાલની ખાઇઓની લડાઇઓમાં સૌથી ઉંચી જાતની માનસિક અને નીતિબળની જરૂર પડે છે. આ લડાઇ એક સિપાહીના નીતિરૂપી બાંધાની કસોટી છે, જો કે તે સંપિવા અને લડવાના કારણમાં તેમનાં શારીરિક બાંધાને નાશરૂપી થઇ પડી છે. જેઓ એકરડીઆ અંગના, લાંબી મુદત સુધી દુઃખ ખમવાની સહનશક્તિવાળા અને મિતાહારી રહેશે તેમનીજ છેવટની ફત્તેહ થશે.

હાલના યુદ્ધમાં લડવા માટે નદી એક ઉપયોગી સાધન.

હાલના તોપખાનાની નાશકારક પ્રથમ પડતી અસરને લીધે જમીનનાં જે સંજોગો અસલી લડાઇમાં અનુકૂળ હતા તે હાલમાં પ્રતિકૂળ થઇ પડે છે. Brabant ના જેવા મેદાનવાળા પ્રદેશો અનુકૂળ નથી, અને આ જાણવું અગત્યનું થઇ પડશે કે જો કે જર્મનો ઓગસ્ટ માસની અધવચ્ચથી બેલજીઅમ પોતાનાં કબજામાં ધરાવે છે તોપણ આ તવારીખી રણસંગ્રામપર હજી સુધી એક પણ લડાઇ લડાઇ નથી. બીજી રીતે નદીઓના કિનારા, કનાલ અથવા તો પશ્ચિમ ફ્લેન્ડર્સની કાદવવાળી જગ્યા યુદ્ધને માટે ઘણી અનુકલ થઇ પડી છે; કારણ કે મોટી ' સીઝ ' તોપો માટે એક નદી કે કાદવવાળી જગ્યા ઘણો મોટો અટકાવ નાખવાની થઇ પડે છે. નદી અને કનાળ આ રીતે નમૂનેદાર રક્ષણ પૂરા પાડે છે. આથી આ યુદ્ધ બચાવમાં રહીને કરવું પડે છે, જેમાં એક પણ ધ્હાડ કે સીધી લડાઇ જણાતી નથી, જ્યાં જૂઓ ત્યાં નદીની લડાઇ, સરોવરની કે કાદવ કીચલની લડાઇ થતી સંભળાય છે. પોલેન્ડમાં થએલી લડાઇ મસુરીઅન સરોવરના પ્રદેશોમાં અથવા તો વાર્ટા અને વિસ્ટુલા નદીઓની પાછળ લડવામાં આવી હતી. બેલ્જીઅમ અને ફ્રાન્સમાં 'મ્યુઝ' અને 'સેમ્બર' તેમજ 'સેલ્ડ' અને 'લીસ' નદીઓ આગળ લડાઇઓ થઇ છે, અને તે સાથ પાણીની રેલથી બીજાપલા મુલકોમાં 'એન' અને 'યઝર'ની લડાઇઓ થતી આપણે જોઇ છે.

The Battle of the Yeser

સઘળી ઘેરાની લડાઇઓમાં 'યઝર'ની લડાઇ નમૂનેદાર ગણાય છે. કારણકે તેમાં પુષ્કળ માણસોનો કચ્ચરઘાણ થયો હતો. તે ઘણી લંબાઇ હતી, તે ઘણી અચોક્કસ પરિણામવાળી નીવડી છે, અને તેમાં હાલના વખતની લશ્કરી રચનાનો દૃષ્ટાંત સૌથી વધુ રીતે માલમ પડતો જણાયો છે. ભવિષ્યના તવારીખનવેશો આપણને યાદ આપશે કે સ્વતંત્ર બેલજીઅમ દેશના છેલ્લા નાના ખૂણામાં પશ્ચિમ ફ્લેન્ડર્સની કાદવવાળી જગ્યાએ પાણી અને જમીન બંનેની હસ્તિ ધરાવનારા ફ્લેમીશ ગામડાઓમાં જર્મન રાજ્યનું ભવિષ્ય અને આખી દુન્યાના અગમ બનાવોનો પાયો છેવટનો નક્કી થયો હતો. યૂરોપના સૌથી સરસ પુરૂષોમાંના હજારોના લોહીથી દરેક ખાઇ, દરેક કનાલ અને દરેક નવાણ લાલ રંગમાં ભરપૂર થયાં છે.

આ લડાઇમાં આગલી લડાઈ સાથ એક મલતાપણું એ દીસે છે કે બેલજીઅન લોકોએ પોતાના છૂટાપણા માટે જે સાધનોની મદદ લીધી હતી તેજ સાધનોનો ઉપયોગ ડચ લોકોએ ૧૬ મી સદીમાં કીધો હતો. ડચ લોકોએ પોતાની પાણી અટકાવનારી ' ડાઇકો' ભાંગીને રેલના પાણી લાવ્યા હતા તેજ રીતે બેલજીઅનોએ ' સેલ્ડ ' અને 'યઝર 'નદીના પૂર લાવ્યા છે. હોલેન્ડની કેનાલો વચ્ચે આવેલા કાદવના સ્થળોમાં સ્પેનીશ રાજ્યનો નાશ થયો હતો. તેજ રીતે જર્મન રાજ્યનો નાશ Furnes અને Dixmude ની કનાલોમાં થશે. જર્મનોનું હોવાનીઅતપણું (Epress)નાં ટાઉન હોલનો નાશ

કરશે, પણ બેલજીઅમના છુટાપણાને તેના 'કીર્તિ. સ્થંભ'નાં નાશ અને ધુલધાણીની રાખ-માંથી પણ બચાવવામાં આવશે.

હાલની લડાઇથી જે બનાવો બન્યા છે અને જે ફેરફાર થયા

૧૮૧૪ અને ૧૯૧૪ છે તેનો પૂરો ચિતા **અને વચે સરખામણી** ર આપવા માટે આ **અને** ઉલટાપણું જનું યુદ્ધ તેના સો વર્ષ આગમજના યુદ્ધ સાથ સરખાવવું જોઇએ

૧૯૧૪નું યુદ્ધ ૧૮૧૪ની માફક પ્રજાઓની લડાઇ છે. બન્નેમાં હાલનાજ રાજ્યો ગૂંથાયા હતાં જો કે તેમની ટોળી એક બીજા સાથે જૂદી રીતે જોડાઇ હતી.

૧૮૧૪માં સઘળાં રાજ્યો નેપોલીઅન સામે એકસંપીમાં જોડાયાં હતાં.

૧૮૧૪માં નેપોલીઅને ૧૯૧૪ના કયે સર માફક, સઘળાં મળી શકતાં સાધનોને ઉપયોગમાં લીધાં હતાં. ૧૮૧૪નું યુદ્ધ ૧૭ અને ૧૮ વર્ષની વયના છોકરાંઓ સાથ લડવામાં આવ્યું હતું જે છોકરાઓને 'Marie Sonises'ના ચીડ નામથી નીંદતા હતા. આજની જર્મન લડાઇ દાઢી વગરના જુવાનો અને પાકટ વયના પુરૂષો સાથ લડવામાં આવેછે.

૧૮૧૪નું યુદ્ધ પણ ઘણું કરીને નદીઓની લડાઇનું બનેલું હતું. અને તે Marne અને Aisneના હાલની સ્થીતિને મળતાંજ સ્થલોપર લડવામાં આવ્યું હતું. જેમ ઘણી બાબદોમાં આ બંને યુધ્ધો મળતાં આવતાં. તેમ લડાઇની ઘણીક હાલતોમાં આ બંને યુધ્ધો જુદાં પણ પડતાં હતાં. નેપોલીઅનના હાથમાં ભાગ્યેજ એક લાખ માણસનું બીન કેળવાયલું લશ્કર હતું, જેની સાથ (Guard) પલટણના થોડાક હજાર ચુનંદા સીપાહીઓ અને ઘડાએલા અમલદારો હતા. જોકે તેનું લશ્કર થોડું હતું પણ બીજી રીતે લશ્કરોને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે લઇ જવાની તેની કુનેહભરી બુદ્ધિએ તેનો ખંગ વાળ્યો હતો. અડવાડિયાઓ સુધી તે તેઓ સાથ હમેશા છૂટો છૂટો લડતો, હંમેશ તેમના પર ધસારો લઇ જતો, અને પોતાના લશ્કરની નાની સંખ્યા સાથ તેમની બરાબરી કરતો અથવા જોરથી તેમનીપર સરસાઇ ભોગવતો. તે નદીઓમાંથી અને બંને જોડાએલા લશ્કરો વચ્ચેથી વિજળીની ઝડપે રસ્તો કાપતો હતો.

૧૯૧૪ની સાલમાં હાલનાજ રણસંગ્રામમાં બંને લશ્કરો બે માસ સુધી ખાસ બચાવમાંજ રહ્યા હતાં, અને થોડા પણ ખિસ્યા વગર તેઓ બંને સૌસૌની જગ્યાપરજ થંભ રહ્યા હતાં.

૧૮૧૪માં નેપોલીઅને ૩ લાખ માણસોના લશ્કર સામે પોતાના ૭૦ હજાર માણસોથી લગભગ જીત મેળવી હતી. **આજે ફ્રાન્સ, બેલજીઅમ, રૂસ્યા અને ગેલીસિઆમાં** એક કરોડ માણસોના લશ્કરો **એક બીજા સામે ઉભા છે. દુન્યાનો ભવિષ્યનો પાસો શું પડશે તે અજાણ્યું નથી.** આથી આજની લડાઇ અને આજથી એક સદી આગમજની લડાઇ વચ્ચે મજબુતમાં મજબુત તફાવત કેટલો છે તેનો ખાત્રી ભરેલો ખોલાસો બીજા વધુ કશાથી મળશે નહીં. હાલના જમાનાની હાલતને અનુસરતું આ યુદ્ધ પહેલું ચાલે છે, અને કદાચ તે સૌથી છેલ્લુંજ થઇ પડશે, એ બીનાને પૂરવાર કરવાને આથી બીજી વધુ દલિલો મળી શકશે નહિ. આપણે દુઆ ગુજારીશું કે દાદાર અહુરમજની મદદ હક અને ઇન્સાફ માટે લડતાં આપણા મિત્રો રાજ્યો પર ચાલુ રહેજો.

એક ઘરધણીઆણી કેવી હોવી જોઇએ

માસિક મિત્ર માટે ખાસ લખનાર—"દીલખુશ"

એક સદ્‌ગુણી સ્ત્રી કદીભી અસંતોષી થઇને બબડની નથી પણ પોતાના ધણીના સુખમાંજ સંતોષ માનીને રહે છે. તેણી પોતાના સાસુ સસરા તેમજ પાડોશીને માબાપ લેખી માન આપી તેઓની દરેક અગવડો ટાળે છે અને કદીભી નાસીપાસ થઇ કર્યાદ કે નિંદા કરતી નથી. તેણી પોતાના ધણીની મુશ્કેલીઓમાં ધીરજ અને પ્યારથી હીમત તથા યોગ્ય સલાહ આપીને તેનું અર્ધું દુ:ખ ઓછું કરે છે સુખ કે દુ:ખમાં તેણી હંમેશ આનંદી દેખાય છે અને પોતાના પતિના દુ:ખમાં ખરાં દીલથી ભાગ લઇને તેને ઘટતી મદદ કરે છે. તેણીની મુખ્ય નેમ પોતાના ઘરસંસારને બને તેમ આબરૂથી નીભાવી સુખી કરવાનીજ હોયછે અને સહજભી મતફેરની શરૂઆત ને તેમજ કંકાસને નરમાશથીજ દાબી દે છે વળી તેણી ઠરેલી, વિચારવંત, પગ જોઇને પાડ ભરણું તાણનારી અને સર્વે તરફ માયાળુ અને દીલસોજ હોય છે, અને દરેક આવતી આફતો સામે તે ખુદાએ પાક ઉપરજ ભરૂસો રાખી બહાદુરીથી સામે થવા તૈયાર રહે છે તેણી શુદ્ધ અને મક્કમ મનની, સારી ચલતી, માણી આપનારી, નમ્ર, સાદી અને હમેશ ખુશમીજાજી રહે છે અને પોતાના સરના તાજ ખાવંદને મોહબત અને મુરવતના મંદીરમાની વ્હાલી અને વહાલી મુર્તી તરીકે પુજે છે, અને તેનો પડયો બોલ એક કાયદો સમજી તેને તુર્તજ તબિદારીથી માન આપે છે. વળી તેણી તેને અખંડ પ્યારથી ચાહે છે અને ગમે એવાં દુ:ખ કે બારીક વખતમાં પણ તેની બાજુમાં હીંમતથી ખડી રહે છે અને તેમ કરી સંસારમાં એક સાચો અને મદદગાર ભાગ્યો બને છે. તેણી શાંત, સહનશીળ, અને થોડું બોલનારી હોઇ પોતાના ધણીની દરેક મરજી જાળવે છે. પોતાની નબળાઇ, મન અને જબાન ઉપર તેણી સખત કાબુ રાખે છે અને પોતાનો ધણી જો આડે માર્ગે ગયો હોય તો તેને નરમાશથીજ સમજાવીને સુધારે છે. તેણી પોતાના પતિની ગરીબાઇ, માંદગી, કમનશીબી અને આફતોમાં એક સરખી દીલસોજીથી ભાગ લઇને એક ખરી પતિવૃતા નારી અને સુખ દુ:ખની ભાગીયણ તરીકે પોતાને પુરવાર કરે છે, અને પોતાના બાળકો માટે એક ભલી બેહન, અને પોતાના ધણી માટે એક ભલી માતા, સગાં તથા પાડોશીઓ માટે એક ભલી મિત્ર અને પોતાના ધણી માટે એક ભલી ભાર્યા નીવડે છે આવી સ્ત્રીઓ ગમે એવા વખ માંથી પોતાના સદ્‌ગુણોથીજ પ્રકાશી નીકળી પોતાનું ઘર દીપાવે છે અને દુકમાં મહીરાંતી માનીતી અને સાસરાંનો શૃંગાર થઇ પડે છે. આપણે ખરાં દીલથી ઇચ્છીશું કે આપણી બેહેનપણીઓ તેવીજ સદ્‌ગુણી થઇ પોતાના ધણીનું ઘર દીપાવે!

જેને લાગે તેનેજ લાગે.

આસીબાઇ—(સેરાબજી સીકંદરના ધણીઆણી સુનાબાઇને) સુનામાય ઓ સુનામાય આજે કાંઇ ચોક ચદન કીધુંછ તે શું છે. કોઇ અખમ રલાંનુ વરસ છે?

સુનાંમાયઃ—નહીં મરૂં, ઓતો કેની તે મારા સેરાબજી આજે આવેછ, પેટ તારાં.

આસીબાઇ—પણ તેવણને તો તન વરસની સગત થયલીને.

સુનામાય—હા પેટ તારાં પણ મરૂં એવણની ચાલ ઘણીજ સારી જોઇને એક વરસ કમતી કરીને છોડી દીધા. એવણ તો અસલથીજ એવા હતા.

આસીબાઈ—ખરેખર સુનામાય, 'જી' ભરાયો એ લેખે અશીલ (!) હોવાંજ જોઇએ.

Amateur.

પહોંચ અને નોંધ.

પારસી લેખક મંડળ.

જાહેર લેખકો, વકતાઓ, ગ્રંથકર્ત્તાઓ વગેરેને સાથ મેળવવા અને પરસ્પર ભાઇબંધી વધારવા મુંબઇમાં એકજ મંડળ છે અને તે "પારસી લેખક મંડળ" છે. મી. શેરાજી પાલમકોટના વખતમાં આ મંડળના ઘણા મેળાવડા થતા હતા, પણ હાલના સૂકાનીઓએ મેળાવડાઓને એકદમ વિસારી દઇ ભાષણો આપવા અપાવવા પરજ આ સંસ્થાનો હેતુ રાખ્યો છે. ડા. જીવણજી મોદી તેના પ્રમુખ તરીકે અને શ્રી. રૂ. મુનસી તેના સેક્રેટરી અને ટ્રેઝરર તરીકે ઘણુંજ ઉદ્યોગી, ઉમંગી અને ઉપયોગી કામ કરે છે. ગયા સાલનો આ મંડળનો રીપોર્ટ અમને પહોંચાડવામાં આવ્યો છે જેપરથી જણાય છે કે આ સંસ્થામાં અત્યાર સુધી ૧૦૦ ઉપર સભાસદો જોડાયા છે, જેમાં બાનુ લેખકોની પણ એક સારી સંખ્યા છે. આ નાના મંડળની પુંજી રૂ. ૫૦૦ ઉપરની થવા ગઇ છે, જે આ ખાતાના કાર્યવાહીઓની દક્ષતા અને કરકસરનો દાખલો પૂરો પાડે છે. આવા ખાતાની અમો વધુ ફત્તેહ ઇચ્છીએ છીએ.

ગુજરાત આયુર્વેદિક ફાર્મસી—ઉપલાં દવાખાનામાં વેચાતાં ઓસડો, બીમારોના દર્દો અને ઉપાયોને લગતી સમજ આપવાના પુસ્તકો વગેરેના 'લીસ્ટ' મળ્યાં છે. આ જાહેર ખબર પત્ર પરથી જણાય છે કે આ ફાર્મસી ગુજરાતમાં ઘણું ઉપયોગી કામ કરે છે અને તેનો સ્થાપક વૈદ્ય જટાશંકર લી. બીપેદીના અનુભવથી વૈદક શાસ્ત્રની સમજણ આપનારા ઘણાં કીંમતી પુસ્તકો બહાર પાડવામાં આ ખાતું સાધનભૂત થઇ પડયું છે.

કેલેનડર—કલકત્તાના વૈદ Kaviraj Nugendranath Sen તરફથી ચાલતા વર્ષ માટેનું કેલેન્ડર મળ્યું છે. આ કેલેન્ડર સીગર કુ. ના કેલેન્ડરની ઢબપર બનાવવામાં આવ્યું છે. પણ કાગળ બહુ પાતલા લેવાંથી તેની રચના ઠીક લાગતી નથી. ભવિષ્યમાં જાડા કાગજ લેવા અને વાર તહેવારની ટીપ દાખલ કરવા અમો ભલામણ કર્યે છીએ.

વળી એજ વૈદ તરફથી વેચાતી દવાઓને લગતી બીનાની ચોપડીઓ મળી છે, જેમાં પોતાની ફાર્મસીમાં બનતી દવાઓ અને તેની કીંમત અને તેની અસર માટે મળેલાં પ્રમાણપત્રો દાખલ કીધાં છે.

કાઠિઆવાડ પ્રાંતનું આ મહુવા શહેર પણ ઘણું ઉત્સાહી **મહુવા નાગરિક સભા** શહેરીઓથી ભરપૂર દીસે છે જ્યાં ઘણા મંડળોની હસ્તિ દીસે છે જેમનાં કાર્યોનો હેવાલ અમારીપર ત્યાંના ઘણાંક ખાતઓના ઓ. સેક્રેટરી મી. ઓધવજી સામજી સરવૈયા મોકલી આપે છે. આ છાપેલા હેવાલપરથી જણાય છે કે ગત તા. ૨૪-૨-૧૫ને દિવસે મી. ઓધવજીના આમંત્રણથી મહુવા મહાજનની એક મોટી સભા ડા. પુરૂષોત્તમરાવ વિ૦ કાણેના પ્રમુખપદ હેઠળ મળી હતી, જેમાં હિંદના ખેરખ્વાહ ઓ૦ ગોખલેના શોચનીય સ્વર્ગવાસનો શોક પ્રદર્શિત કરી મહુંમના કુટુંબ ઉપર દીલાસાપત્ર મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો.

વળી એજ ગામમાં તા. ૨૨ ફેબ્રુઆરીને દીને જૈન કન્યાશાળાની પારક્ષાનો મેળાવડો થયો હતો જ્યાં સખી ગૃહસ્થો તરફથી ઇનામો અને પેંડા વહેંચવા માટે નાની રકમો આપવામાં આવી હતી અને જૈનશાળાની સ્થાપના માટે શેઠ ગોકળદાસ વચ્છરાજ સરવૈયા તરફથી સારી મદદ થઇ હતી.

આ મહુવા ગામ દયાનું દ્વાર દીસે છે, જ્યાં ગોરક્ષક સભા જીવદયાનો ઉપદેશ દેશ દેશાવરો આપે છે અને પાંજરાપોળની સ્થાપના કરી ઘણા સહાસો કરી બતાવે છે. પરાર્થી કામ કરનારા આવા પુણ્યશીળ ગ્રહસ્થો ધરાવવા માટે આ નાનું ગામ ખચીતજ મોટી મગરૂરી લેઇ શકે.

લેખકોને જવાબ અને સુચનાઓ.

મી૦ ધાલા—તમો જ્ઞાન મંદિરમાં આખો વખત રહો છો, પણ તેનો લાભ અમોને આપતા રહો તો તમારા જેવાથી કાંઇક નવું જાણવાની અમો આશા રાખીએ છીએ.

સજનલાલ—તમોએ જે માટે લખ્યું તે ગોઠવણ થઇ શકી નથી, ભવિષ્યમાં તમારી અરજ સ્વિકારવાને અમો ગોઠવણ કરીશું. તમારી બીજી વાર્તાઓ તપાસમાં છે નવા ઘરાકો મોકલી આ અદના માસિકની જે કદરશનાસી તમો ભાઇએ કરી તેથી ઉપકારી છીએ.

એમ. મુલ્લા—કાંઇક લાંબો વખત થયા તમો તદન ચુપ છો, સાયન્સની બાબદો ઉપર તમો ઘણું લખી શકો તેમ છો. તમારા જ્ઞાનનો લાહવો વાંચકોને મળતો રહે એવી અમારી આશા છે.

સૂરજ—તમારી પાસે લખાણોનો જે ભંડાર છે તેમાંથી યોગ્ય ચુંટણી આ માસીક માટે કરશો એવી ઉમેદ છે.

૩ M. તમોને અનેક વિગત જણાવી છે તેથી માહીનગાર હશો તમારી લાગણી અને મદદ માટે ઉપકારી છીએ.

મી. કુપર-તમારું લખાણ પાછું મોકલ્યું છે.

Amateur—તમારી વાતો અંતે મુલતવી રાખવી પડી છે આવતા અંકમાં બનતા તુલીક પ્રગટ કરીશું.

કેરાવાળા—તમારી વાર્તા અમારી તપાસમાં છે, ઘટતુ કરીશું.

S P. Masani—તમો જે વિગતો જણાવી છે તેજ ખરી છે એ બાબદ એ માસ તુલીક મુલતવી રાખવાથી તમોને લખવાની ફરજ પડી હશે. એ બાબદ થોડાક માસ ઉપર બે ભાગમાં પ્રગટ થઇ ગઇ છે. વાર્તા મળી છે, આવકારી જોઇ જશું.

દેશાઈ—આવતામાં પ્રગટ કરીશું.

મી. ઉનવાળા—મહેરબાની કરી તમારી આખુ બાબદનો મોરો ભાગ અમો ઉપર મોકલી આપશો તો ઉપકાર થશે, કાંઇ ગોઠવણ કરવાને અમોને સવળતા થાય.

અ. વેસાવેવાળા:—બાબદો મળી ઉપકાર થયો.

M. N. M.-બાબદો તપાસમાં છે.

R. E. D. તમારા આગ્રહ ઉપર અમો બનતું લક્ષ પુગાડી તમો જણાવો છો તેમ બનતા તુલીક ધ્યાન આપીશું. આ માસિક તરફથી કોઇને પણ કશોબી ગેરસંન્સાફ થવાની આશાજ નથી.

'ગુજરાતી બાળ-જ્ઞાન પોથી'

(કર્તા કાનજી કાળીદાસ જોશી)

શિક્ષક ન્યુ હાઇસ્કુલ, મુંબ

ગુજરાતી બાળ-જ્ઞાન પોથી નામનું એક નાનકડું પણ ઉપયોગી પુસ્તક હમોને તેના કર્તા તરફથી અવલોકનાર્થે મળ્યું છે.

પુસ્તક સ્વિકારતાં હમોને ઘણોજ આનંદ થાય છે કે આવી જાતના પુસ્તકની ઘણીજ જરૂર હતી અને તે હવે આ પુસ્તક પૂરી પાડે છે.

અગાઉ ન્હાના બાળકોને કકકો ગુંદાવીને બારાખડી ગોખાવી શિખાડવામાં આવતું હતું અને તેથી બાળકોના કુમળાં મગજ ઉપર અત્યંત બોજો પડતો અને કકકો શિખવામાં વખત ઘણો લાગતો પણ હમોને હવે માલુમ પડ્યું છે કે આ પુસ્તકથી ન્હાના બાળકો થોડા દહાડામાં કકકો ઘુટયા વગર અથવા બારાખડી ગોખ્યા વગર આનંદથી તેમજ ઉમંગથી શિખી શકે છે.

આ પુસ્તક હાલની "ડાઇરેક્ટ મેથડ" યાને "સરલ પદ્ધતી"ની રીત ઉપર રચવામાં આવ્યું છે. હજુ સુધી ગુજરાતીમાં એવું પુસ્તક પ્રગટ થયું નથી. આ પુસ્તકમાં બે ભાગ કરવામાં આવ્યા છે. એક કકકાને લગતો ભાગ અને બીજો ભાગ બારાખડીને લગતો છે. પુસ્તક કાળી તેમજ લાલ શાહિયી છાપવામાં આવ્યું છે અને તેમાં તેનો હેતુ ઉત્તમ છે.

લાલ શાહિથી છાપવામાં આવેલા અક્ષરો નવા હોય છે તેથી છોકરાંઓનું ધ્યાન તેર ઉપર જલ્દી પડે છે અને જલ્દી શીખી જાયછે.

છેવટે હમો કહીશું કે આવા પુસ્તકને ઉત્તેજન મળવુંજ જોઇએ અને આ પુસ્તક દરેક સ્કુલમાં દાખલ કરવુ જોઇએ. હમોને જણાવતાં આનંદ ઉપજે છે કે મુંબઇની મોટી સ્કુલોમાં આ પુસ્તક દાખલ થઇ ચુક્યું છે અને હમો આવીજ રીતે બીજી સ્કુલોમાં દાખલ થાય તે માટે મી. જોશીને સફળ છીએ છીએ.

ખોજા રીફોર્મર ૧૫મી માર્ચનો અંક.

શેહાદી શમશની હીંગામ માટે

ચોખા રૂપાના તથ કરેલાં ધરમદારં વાસણો, ફુલાવરવાઓ, ડાબોતા, કાશીયા, ખુમચા, કાંશીયા, કપંસોસર, ગલાસ, વગેરે મનપસંદ, કીફાયતે તઇયાર મળશે, વા વરદીથી બનાવી આપવામાં આવશે.

અરધી સદી ઉપરનું જુનું અને પ્રજા વિશ્વાસુ ખાતું.

દેશ દેશાવર ગામ ગમેર અને ઘરેઘર જાણીતું થયલું નામ કે જ્યાથી નોકરો, તેમજ બચ્ચાંઓ પાસે પણ મંગાવવા હરકત જેવું નથીજી.

રતનજી જેહાંગીર

પોતાનાં માનવંતા ઘરાકોની ખીદમતમાં હરહમેશ હાજર રહે છે. ચોખ્ખો અને ધરમદાર માલ-વાજબી કીફાયત ભાવ

ચીનાઇ ભેટ આપવા લાયક તરેહવાર ફેન્સી રૂપાકામ.

તીસેટ-ત્રે-ફુલાવરવાઓ, ફુલાવર બોલ, ગોલાબાસ, પીગાની, માછલી, નાળીએર વગેરે તરેહવાર ચોખ્ખો માલ હમેશ કીફાયતે મળશે.

અસલ જર્મનસીલવરના

ધરમદાર વાસણો મનપસંદ, હમેશ ખાત્રીપુર્વક કીફાયતે મળે છે. બહારગામના ઓરડર ખાત્રીપુર્વક વી. પી. થી બજાવવામાં આવે છે.

રતનજી જેહાંગીર-બજારગેટ, શેઠજી જીવરાજ બાલુવાલું મકાન.

અમુલ્ય લાભ ! ⁂ **વાજબી ભાવ.**

આ જાણીતી દુકાનની એકવાર મુલાકાત લીધાથીજ ખાત્રી થશે કે-

માલ ભરોસેદાર-કીંમત વાજબી, વાપરવામાં ટકાઉ

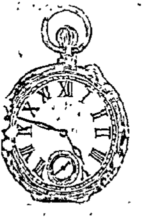

દરેક ચીજો ઘણાજ કીફાયત ભાવે મળે છે. રોસકોફ સીસ્ટમ ઉપરથી બનાવેલું 'સસ્તામાંસસ્તું' ઘડીઆળ રૂ૦ ૨) માં મળી શકશે. એ સીવાય વાપરવા લાયક

પાંચ વરસની ગેરંટી સાથના વોચીસો.

નં૦ ૧લો રૂા. ૩, નાં૦ ૨જો રૂા. ૪, નાં૦ ૩જો રૂા. ૫માં દરેક ઘડિયાલો ઘણાજ ટકાઉ અને ટાઈમ આપવામાં ચોકસ મળશે.

એ ઉપરાંત દરેક જાતના કલોકો, ટાઈમપીસો તથા દરેક મેકરનાં વોચીસો કીફાયત ભાવે મળી શકશે.

બહારગામ માલ વી૦ પી૦થી જોઈ તપાસીને મોકલવામાં આવે છે.

મંગલદાસ મનસુખલાલની કું.

નાં૦ ૩૦૩, અબદુલરહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

માસિક મિત્ર.

ખાસ નોરોજી અંક] [છુટક નકલ ૦-૧૨-૦

માહફરવર્દીન યઝદેઝર્દી સાલ ૧૨૮૬ | ઓગસ્ટ-સપટેમ્બર અકટોમ્બર-૧૯૧૬ | પુસ્તક ૬ ઠું. નં. ૬૨-૬૩-૬૪

બાબદો.	લખનાર.	સફો.
બે શબ્દો		૬૩
જરથોસ્તી આલમને સાલ મુબારક.	મહુમ દા. એ. તારાપોરવાળા	૬૪
Inspiring Thoughts	Heera J. D. Cooper.	65
Character Sketches	J. D. Kanga.	66
No Smoking allowed	T. B.	68
Healthy Life	By Dr. N. B. Bharucha.	68
Moon Light on the Mediterranean	'Nariman'	70
The Science of Homoeopathy	Dr, Rayakar	70
જેહાન પહેલવાન રુસ્તમ અને તેના પરાક્રમ	'એમ.'	૭૩
'પાંઓરીઆ'–દાંતમાં થતું પરૂં અને તેના કારણો	ડૅા. શો. મા. ખંભાતા, D. D.S.	૭૮
શેહેરાં નહિ મેહેરાં (પારસી સંસારની ચાલુ વાર્તા)	રૂ. હો. મિસ્ત્રી.	૮૧
લશ્કરમાં જોખમદારી	"Nancy"	૯૭
જંગલી, ધાર્મિક, અને સાયનટીફીક ખુદાની માન્યતા	મીનો માણેકજી આદેન	૯૯
રમુજ.	"હોમી"	૧૦૨
ગુજરાતી ભાષામાં વપરાતાં ફારસી અરબી શબ્દો; તેના શુદ્ધ રૂપ નિરૂપણ સહિત.	ક. ર. નાનજીઆની બી. એ.	૧૦૩
કબીર અને કબીર પંથ.	J. N. P.	૧૦૫
રમુજ સંગ્રહ	"K."	૧૧૧
દાનાઈના દાણા	" દિલખુશ "	૧૧૨
જરથોસ્તી ધર્મની થોડીક મુળ બાબદો	શો. ન. કાંગા. બી. એ.	૧૧૭
નીતી વિનોદ.	'K.'	૧૨૩-૧૨૮
ઘરનો ડૅાકટર	એક એલોપેથીક.	૧૨૪
જડજે કરેલો અદભૂત ઈન્સાફ (ટુંકી વાર્તા)	માણેકજી ફ. સુતાવાળા	૧૨૫
રમુજી—ટુચકા	P. N. Polishwala	૧૨૯
ઈરાનની પહેલ વહેલી બાનુ પાદશાહ.	રૂ. બ. પેમાસ્તર, બી.એ, એલ. એલ. બી,	૧૩૧
હસતાં રમતાં રહેજો સબકતા આ સાલમાં	મા. દી. મીસ્ત્રી	૧૩૭
અસલી ઈરાનીઓના શરાબ પીવાના રીવાજોની તવારીખ	અ. ખ. વેસાવેવાલા બી. એ.	૧૪૦

પરેશાન હાલ (ગઝલ)	ડા. નૌશીરવાન ક. જાલનેવાલા L.M.&S.	૧૪૨
ઈતિહાસ ઇતિહાસને ખાય	શો. મ. દેશાઈ.	૧૪૩
પુરૂષોનો વેષ ધારણ કરી મરદ-માફક જીંદગી ગુજારનાર સ્ત્રીઓ	કરીમ સજનલાલ.	૧૪૭
શિયલ (Chastity) અથવા શક્તિનું મહત્વ અને તેની જાળવણીની અગત્ય	H. M. V.	૧૫૧
બ્રિટનના બહાદુર બેટાઓ-આપણા મહાન સેલરો અને સોલજરો	મીસીસ જરબાનુ મેહેરવાનજી કોહાવાલા.	૧૫૫
દાનાઈના શબ્દો.	" હોમી "	૧૫૯
પાર્સીઓના પેગમ્બર અશો જરથોસ્તનો જમાનો	પાલનજી બરજોરજી દેશાઈ.	૧૬૩
ગુજરાતી ભાષાનો ટુંક ઇતિહાસ	ધીમાન એસ. મેહેતા.	૧૬૮
માઉંટ એથોસનું ધાર્મિક સ્થળ.	" મુરૂનજી "	૧૬૯
આશા / મારી બેનને } કવિતા	ધીમાન એસ. મેહેતા.	૧૭૦
તજેલી ત્રીયાનો છવતો પણ દુન્યાને મનસે મુએલો (ટુંકી વાર્તા)	કરીમ સજનલાલ.	૧૭૩
આ તમે જાણોછ કે ?	એરચ. સી. કલ્યાણીવાલા.	૧૮૦
રેસાદારોએ સાચવી રાખેલા પૈસાનું પરિણામ શું?	વૈદ્ય અ. સું. પઢીઆર.	૧૮૧
અશોક રાજાના પુરાતન લેખો.	શાપુરજી કા. હોડીવાળા બી. એ.	૧૮૬
ગુંજ	*Kolan.*	૧૮૭
બંદોદાર મહોરદાર	કૈ. દો. જીલ્લા.	૧૮૮
રાયમંદનો એકકો (બીજી ચાલુ વાર્તા)	સોલીન.	૧-૮

પહોંચ.

માંકી ચવીત્રી—પારસી સંસારની એક દીલકસ વાર્તા—લખનાર મી. જાહાંગીર બે. મરઝબાન.

દુઃખીને દિલાસો—ભાગ ૧૭મો દિલાસા પત્ર ૧૫૫-૧૬૨ લખનાર મી શો. મ. દેશાઇ.

અનંગ ભષ્મ—હિંદુ દેવતાની એક અદભૂત વાર્તા સુંદરી સુબોધની ૧૩મા વર્ષની ભેટ ઉપરી કેતાબોનો સવિસ્તર રીવ્યું અમારા આવતા અંકમાં લેવામાં આવશે.

ગૌરક્ષક સભાની પાંજરાપોળ મદુવા કાઠિઆવાડનો સાત વષનો સવિસ્તર રીપોર્ટ—આ ઉપયોગી સંસ્થામાં કોણ નાણાં ભરે છે તેમનાં નામો, પૈસાની રકમોનો આના પૈઇ સાથેનો બારીક રીપોર્ટ ખર્ચ અને બીજી વીગતો સાથ પ્રગટ થયો છે.

સાલ મુબારક-ઉમરસ હોરોસકોપ સીરીઝ ધોબીતલાવની મેસર્સ એમ ડી. મહેતાની પારસી સદાસિક કું. તરફથી આ નવાઇ જેવી પારસી નવા વર્ષ માટેની ભેટ મળી છે. પતેતી કાર્ડનું આ એક નવુ સ્વરૂપ છે અને ટપકાની માફક એક લાંબા કાગજપર નવા વર્ષની ભલી દુવાઓ મી. ફીરોજગર તરફથી રચાયલી છે. જેમાં પાક જરથોસ્તની છબી અને કવિતામા દુઆઓ કંઇ ઓરજ ઢબમાં ગોઠવી છે. જેમાં રમૂજ અને કાર્ય સાધકપણું એ બંનેનો ઉપયોગ થયેલ દીસે છે (કુદાર ચૅાલ કફરજભારની પાસે મેસર્સ મહેતાની કું. માંથી મળશે.)

બે શબ્દો.

માસિક મિત્રની છઠ્ઠા વર્ષની સાલગરેહ.

અમારા આ અદના 'માસિક મિત્ર'નો પહેલો અંક ૧૯૧૦ની પહેલી જુલાઇએ બહાર પડયો હતો, માટે આ નૌરોજનો દળદાર અંક આ માસિકની ૬ ઠ્ઠા વર્ષની સાલગ્રેહની ભેટ છે. આ વર્ષ ચાલુ લડાઈનું છે જેમાં કાગળ, મજુરી, વગેરેના ભાવ છગણા વધી ગયા છે, તે એટલે સુધી કે મોટા મોટા વર્ત્તમાન પત્રો પણ આ સાહસમાં જરા પાછળ પડયા છે, જયાં અમારા જેવા એક નાના માસિકની હાલત કેટલી મુશ્કેલી હશે તેનો ખ્યાલ અમારા વાંચકને સહજ થશે. આ કારણથી અમને દર વર્ષના રેવાજથી જરા છેટા જવું પડયું છે અને અમારા આ નૌરોજી અંકમાં અમારા ત્રણ માસના સામટા અંકો સમાવી દેવા પડયા છે. આટલું છતાં અમારા વાંચકોને તો તેમાં લાભજ છે, કારણ કે આ અંકમાં પાંચ અંક જેટલા સફા લેવામાં આવ્યા છે અને મોટામાં મોટો લાભ તો એ છે કે ઘણાજ કસાએલા અને વિદ્વાન લેખકોનાંજ રસકસ અને ગ્નાનવાળા ઉપયોગી વિષયોનો એમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ વિષયો ગ્નાન, ફિલસોફી, સાહિત્ય, વૈદું, નીતિ, ધર્મ, રમુજ, અને વાર્તાઓથી ભરપૂર છે, જે અમારા વાંચકોને મહિનાઓ સુધી મનની મોજ પુરી પાડશે.

આ સઘળાં લખાણો માટે અમારા લેખકોનો આ તકે અમો ખાસ આભાર માનિયે છીએ તથા કુશળ ચિત્રકાર મી. પે. આર્ટીસ્ટની સેવાની ખાસ પીછાણ કર્યે છીએ. અને અમારા ભાગ્યશાળી વાંચકો, માનવંત લેખકો અને દૂર અંદેસી જાહેર ખબર આપનારાઓને આ બેસ્તા નવા યઝદેઝર્દી સાલ ૧૨૮૬ માટે તમામ ભલી દુઆઓ ઇચ્છીએ છીએ. જરથોસ્તી કોમને તેમજ હીંદની તમામ પ્રજાને આ નવું સાલ ફળપ્રદ નીવડે અને વેપાર રોજગાર, ધંધા ચાકરીમાં આબાદી અને ફત્તેહ મળે એવી દુવા તે પાક દાદાર અહુરમજદ કને માગી છેવટે મિત્રો રાજાની આ સાલમાંજ ફત્તેહ થાય અને લડાઇનો દેવ નાબુદ થાય એવાં આશિષ તે કિરતાર પાસે માંગીશું ! આમીન

A health to you, a wealth to you;
The best that life can give to you;
May Fortune still be kind to you,
And Happiness be true to you;
May life be long and good to you;
Is the wish—with all my heart
to you!!!

કે. ન. પા.
માલેક તથા અધિપતિ.

જરથોસ્તી આલમને સાલ મુબારક.

બયત.

ખુદાવંદ ઓ પાક બક્ષેશગર!
અલક કે ફલકની તને છે ફિકર!
સિતારા સુરજ અર્દવીસૂરની,
ઇઝદ મ્હોર ને તે તણું નૂરની;
ફરેશ્તા, ફલક, ઝાડપાનો જમીં,
ચરંદાં પરંદાં અને આદમી;
નદી—ન્હેર—નાળાં અને સર્વ પ્હાડ,
બુલંદ પર્વતો ને રકમબંધ ઝાડ;
બધાંનો અશો પાક તું છે ધણી!

કરૂં તુજ સિતાયસ 'અવસ્તા' ભણી.
અમારી ખતા બાપ કર દરગુજર!

રહી રહેમવંતો અમારી ઉપર!
અમારા મજહબ પર બખશ તું ઈમાન!

કરીશું ફિદા ધર્મપર આય જાન!
અમારી ઉમેદો બરાશ બાપ તું!

જિગરમાં ભલા છાપ કુલ છાપ તું!
ગરીબાઈ મુજ કોમ બાપ કાપ!
ઘરેઘર શ્રીમંતાઈ તું નાથ આપ!
સખાવત ભલીનું સદા જોર બક્ષ!
ખુદાવંદ અમ બાલ-ગોપાલ રક્ષ!
અમોને બખશ બાપ ફરજંદ નેક!

ભર્યા હોય સદ્ગુણ જેમાં દરેક!

મુબારક થજો આય નવરોઝ આજ!
જરા સાંભળી લે અમારો અવાજ!
મનશ્ની – ગવશ્ની – કુનશ્ની ભલી!

કરો સાલ આબાદ અમને મલી!
અરજદારની આ અરજ તું કબુલ!
ભુલી જા ભલા બાપ તું સર્વ ભુલ!

ખુદાવંદ! રોજી–રજબથી નવાજ!
જરા કાનપર ધર કમીનો અવાજ!

સબકતું અમોને બખશ આય સાલ!
ભલી જીંદગી આપ અમને ખુશાલ!
નિયામત ભલીથી અમોને નવાજ!
કરાવી હુમેશાં ભલાં નેક કાજ!
બુરી આફતોથી અમોને બચાવ!
નિગેહબાન થઈ નિત્ય અમને નિભાવ!
અમારા અકાબર કરો કામ નેક!
દિલે કોમની દાઝ રાખી દરેક!
સુબુદ્ધિ, સુખી જીંદગી, નેક નામ!
બખશ બાપ મુજ કોમને તું તમામ!

અરજદાર છું હું ઉભો દ્વાર પર!
નજર કર કમીના કરજદાર પર!

નિખાલેશ એકીનથી ભર જિગર!
બુલંદી અમારી વધે એમ કર!

સદા રહેમ તારી અમો પર ઉતાર!
બધા ધોઈ નાખી બદીના વિચાર!

ખુદાવંદ! આ વર્ષ આબાદ કર!
નમાવી ઉભો છે અરજદાર સર!

દયા, દાન, પરમાર્થ પર પ્રીત આપ!
મગજ પર ભલો છાપ દિન રાત છાપ!
મિનોતુમ! મદદ કર ભલાં કામમાં!

નવું વર્ષ આ જાય આરામમાં!
બધાં જ્ઞાનની ગુસ ચાવી બખશ!

અમે બાલ તારાં–અમોને રૂખશ!
સદા 'પારસી' નામની નોક રાખ!
અહુરમઝદ! મીઠી નજર નિત્ય નાખ!

કુલે કોમનો કર સિતારો બુલંદ!
સપાટી ઉપર રાખ કીર્તિ–કમંદ!
અહુર! તુજ ભલા આશિષો હાં ઉતાર!

વળી બક્ષિશોથી બખશ બેશુમાર!
કબુલી અરજ આય દિલ-જાનની,
નવાજીશ કર નેક અરમાનની!

(મર્હુમ) દા૦ એમ૦ તારાપોરવાળા.

INSPIRING THOUGHTS

By HEERA J. D. Cooper (Poona).

" A moon-light night "

Oh, how ethereally lovely, how ravishingly bright, how divinely fragrant was the scene of a night, when the Queen-Moon lavished on the earth her silvery smile, with a triumphant grace. Great God! how sweet was the cool night air, which seemed to have bathed itself in the subtle perfume of the flowers called " Quis Qualis". These blossoms at night breathe out their fragrance with an intensity and radiance that seem almost supernatural. What wonder then, if I stood alone in such a spot, and allowed the Queen of Night to garb me in her radiant and intangible gauze of silver, and my soul well-nigh being drowned in the immense and unspeakable sweetness of a glory that showed the transcendent sublimity of Love Divine. It seemed as if the whole scene was a harmonious romance sketched by the haloed pen of some Almighty Hand.

The stars, Oh the stars! they glimmered with a musical motion. It appeared as if they were some Heavenly musicians at the serene Court of the beauteous Moon. And melodiously twinkled forth their immeasusable love and admiration for their beloved Queen, in the aerial language of celestial music. While the lovely moon despite her august and divine modesty could not but vouchsafe a bewitching smile, to her chaste and radiant admirers. And due to this inspiring and grate ful token on the part of their revered sovereign, the stars, I conceive, looked so unusually fair and brilliant. And as I stood gazing at them with a fond devotion, they subdued my soul with their mystic harmony. In short the scene was well calculated to stir the heart of the most prosaic of men. For, I believe were a man struggling in the fiery billows of an unheavenly passion to witness this exquisite scene, sure he would piteously cry out "Good God, quench Thou this devouring flame. and live I hence for Thee alone." Or were an *ascetic laboriously plodding on the path of virtue, could* but feel as I experienced, sure he would weep through sheer joy at the bare idea that if the Earth seems so fair, how much more sweet might heaven be! If the beams of the moon radiate so lovingly how much more tender might God's Love be! Sweet God, Sweet Love, let me forever be Thine.

The uncertainty of earthly power.

A man's sudden falling on account of some trifling cause from the pinnacle of his inaccessible glory is experienced by him, like a great violinist, who has gathered around him a wide audience, that listen to the fluctuating waves of deep melody that bring forth sounds of such heavenly sweetness and sadness, that they listen to it entranced, enraptured, enervated, and are scarcely aware of their own existence. For the sound of sweet ethereal voice of Music hath charm and power to obliterate for a while many a bitter thought and redress many a broken heart. Moreover in this uplifting interval of Divine Joy, they are estranged from all impure and earthly emotions; while their straining eyes and throbbing hearts reveal how a mere musician in an instant can *so well succeed in enslaving them.* Further their *eagerness to* hear on without fatigue or satiety betray their ardent applause and genuine admiration which baffles all description. But, behold, when in the midst of such king-like glory one of the little strings of his violin breaks, by the severe stress of his too enthusiastic a pressure; then can you imagine his vexation and grievance at this trifling yet so inevitable an accident? For he feels at this moment, as if he himself were no more than a slave of the instrument with which he endeavoured to enslave others. And the string of it broke perhaps in pure defiance of its power against his, moreover expressing unitely yet reprovingly, that his rude fingers, in sooth, have no fascination or pity, when they can so cruelly succeed in killing a string of such mighty sweetness. Thus he learns for the first time like a helpless prey, the littleness of his power.

Character Sketches.

By Jehangir D. Kanga (BOMBAY.)

The Parsee.

He is one of the adherants of the Zoroastrian ancient Persian Religion in India, originally coming from Persia. He has still the rich ancestral blood flowing in his veins. He is an intelligent looking chap. He is at home alltover the world, a thorough cosmopolitan. Being of a keen perceptive intellect with a curiosity to know anything and everything he is welcome everywhere. His mind being free from local and National prejudices, he is at large to do anything he once sets his mind to. He is bold courageous and ready to run any risk for championing the cause of the oppressed when two parties are at strife. He very often

comes out victorious in such cases. Though martial in spirit he is very frank-hearted and kind withal, ready to give a helping hand to a stranger. Of all the great virtues inherent in him the virtue of Charity stands prominent in his case. He is thorounghly conversant with the manners and customs of all and sundry. He is ever ready to copy them whenever a suitable occasion occurs. In any public entertainments his presence is always expected. He seems to enjoy them a good deal. Indeed, he is a happy-go-lucky fellow. Having got a happy blending of temperaments; mental, motive and vital, he his always sure to get ahead of others in competition. He takes a keen interest in Cricket and many other manly sports He is often to be seen playing a game of whist or chess in his club. He is rather lacking the fine Saturnine qualities of the Hindu. Patience, perseverance and mildeness of disposition are more marked in the Hindu than in him. But be it said to his credit that though he is somewhat rash in his speech, he is opend-hearted and frank in his disposition of mind. He is more sure to practise what he preaches. He is of a very independent tread of mind and cares a two-pence for what others say or think of him. He is master in his own realm of thought. He is extraordinarily staunch and constant in his friendship with others. A friendship, once formed, is sure to be kept up to the last. He is always a good friend but seldom a bad enemy. He is by nature a pleasure-seeking fellow and spends money rather with a lavish hand. This being the case he very often runs in-to debts by living too-fast. In dress and many other particulars he follows closely the manners and customs of the English. "Plain living and high thinking" never go hand in hand in his case, though paradoxical it may seem to others. Whenever he seems to be well-off, he never fails to spend money extravagantly and is soon reduced to circumstances of a pitiable nature. During times of plenty he is a perfect Oliver Goldsmith. But his friends are a great support to him in such cases and he very soon tides over the difficulty. The very philantrophic and benevolent nature of his community soon puts a stop to all these troubles. He generally visits Matheran or Mahbleswar once or twice a year to brace up his tired spirits. His love towards his wife and children never abates. During the evening he is sometimes seen taking a walk with his family in sone places of recreation. He has a great attachment towards his children and never fails to show them his fatherly love. His children in turn are not a whit behind in showing their filial attachments towards him. In this way the family tie grows day by day stronger and stronger. He spares no pains in imparting good sound education to his children. The ancestral nave of the 'king of charity' Sir Jamselji Jeejibhoi is ever fresh in his memory and he always takes pride to walk in his footsteps. That's why he is always noted for his sympathy towords his fellow-men. If there is a community which shows the greatest reverance and the highest form of loyalty towards the British Taj it is perhaps his. Thus we see at a glance that the Parsee is an intellegent shrewd fellow, of a generous heart and an independant will, a loyal subject to his Imperial Majesty's Government.

are reaping their just fruits. If they are following the rules of life that tend towards developing and maintaining strength, they will be strong, and vice versa. There are many opportunities neglected by mankind in general. The most tragical of all cases is that of a man who neglects to strengthen his body and to maintain a high degree of physical vigor even to the end of life. This is the most vital of all. Such a person is a were shadow-a mere pretense from a physical standpoint, and he secures nothing of value from life. He is a mere automaton. Dear reader, are you a man of that sort ? Have you neglected that golden opportunity of building up the highest degree of manhood ? Do you belong to that vast crowd of people who are never especially well or especially sick ? Don't be a weakling ? Don't be a cipher in this busy world ? There are hard times-strong and active persons are everywhere needed. The supply falls hopelessly short of the demand. There are wanted-real men who can successfully cope with the present strenuous times. It is needless to say that in this battle of life the weakest go to the wall. To the strong, impossibilities are within reach; while to the weak, a trivial task is burdensome. Life can be enjoyable-a continuous, endless enjoyment to a real man.

[*To be Continued.*]

Moonlight on the Mediterranean.

Weary and sad the fullmoon sails
O'er clouds that seem but scarce do move,
' Neath azure sky that " lights and pales "
As June cowed by Zeus, O' Joye,
Still the waters, and still the breeze
The Moonbeams' liquid lustre seize,
And Kiss the bosom of the seas.
It is not day, it is not night,
For the moon sheds its silver rays
And floods the space with marble light,
On mighty Median ocean ways.
Sleep oh, shimmering ocean great;
Sleep Oh, thou sleep and no more hate
To dwell in peace of Heaven's Gate.
Now twinkling stars of light do fade;
The moon, a Queen of glory rides
And glitters wide on surface dread
That countless, tombless victims hides.
Oh "Ocean-lake" of ancient fame
Thou shine and shine in glorious flame,
Alexandria. Though nations rise or fall in ain. **NARIMAN.**

The science of Homœopathy

By B. Y. RAYAKAR L. M. & S. (CALCUTTA)

Homœopathy is a system of medicine based on scientific principles and invented by Dr. Samuel Henhemann in the year 1790. It cures diseases by giving the sick person a medicine which if it were given in strong or poisonous doses to a healthy person would produce modifications, sufferings, and symptoms almost exactly [illegible] to those which the sick person is subject

to or complains of. The opium in large doses causes torpor, it causes the same in small doses when found in a sick person. Quinine produces fever in a man in health but cures him when he has fever.

Ipecacuanha provokes vomiting and cures vomiting. Nuxvomica in large doses produces cramps and pressure in the stomach, it cures them in small doses; so is the case with Belladona for scarlet fever, Tubercline for Tuberculosis, Lympath for smallpox and coffee for sleeplessness. Following the same rule we find the pain caused by burning may be diminished by approaching the burnt part to the fire, and frozen limbs rendered pliable by covering them with snow This " Similia similibas curantur " that is "like is cured by like. " is the fundamental law of Homoeopathy.

Trials of it have been made not by one person but by hundreds, not in one town or country but in all parts of the world, not with one but with several hundreds of medical substances, and experience has always borne out the truth of the axiom " similia similibus curantur. "

There are at present hundreds of eminent Homoeopathic physicians all over Euope, England and America.

After a series of trials and a number of prosecutions of the renowned inventor, Homoeopathy came to be adopted by some of the principal countries of Europe, and spread slowly and steadily within the first fifty years of its existence in all parts of the civilized world, so much so that at present there is indeed hardly any country in the world where Homoeopathy is not practised, if not openly and by legally qualified medical men, at least secretly by intelligent laymen, who, for the most part have been the pioneers of Homoeopathy in new countries, duly qualified medical men coming after them to reap the harvest they have Sowed.

In the United States of America, for instance, where conservative spirit is hardly known, where tradition and antiquity do not exist and where all prejudice is mostly in favour of novelty, the practioners of Homœdopathy now number 18000, the number of the colleges and schools in the possession of the Homœdopathic school furnishing full courses of a complete medical Education and legally entitled to grant degrees is 18 and the annual number of Graduates is about 450. Homoeopathic periodicals and Homoeopathic doctors abound and the Homoeopathic laypublic is enormo usly greater than in any other part of the world. Homoeopathy has stood the test of more than a century at the hands of many medical man in almost all parts of the world. Medical men whose minds are unbiased and who have at heart desire to relieve human and bovine bodily ailments after being convinced of its superiority by the guiding theraputic law which it possesses, readily adopt Homoeopathy, and hence the band of Homoeopathic practitioners goes on increasing day by day in all parts of the world.

In India Homoeopathy was introduced by Dr. Tonnere a French physician and Bengal as in all matters of progress was the principal seat of its action. Dr. Tonnere came to Calcutta in 1851 and began practising Homoeopathy there. He was a favourite of the oficials and so by the help of the Governor of Bengal he established a Homoepathic Hospital and Charitable Institution in calcutta. Babu Rajendra Dutta, a wealthy and generous citizen of Calcutta, Babu R. Dutta dissatisfied with the Allopathic treatment of cases began studying Homoeopathy. By his energy and the judicious prescrip-

tions of Dr. Tonnere many cures had been effected and I am told that some of the most fatal cases given up by the Allopathic physicians were beautifully managed by this gentleman This was the first planting of Homoeopathy in this country. No regular physician of the country thought it necessary to inquire about the new system of cure.

Babu Rajendra Dutta was a neighbour of Dr. Manhendralal Sircar who was then a rising alopathic physician. It was a curious fact that many of the given up cases of Dr. Sircar were redily ameliorated and cured by Rajendra Dutta. This attracted the attention of Dr. Sircar who after study for some time, was moved by the geunine superiority of Homoeopathic method of cure and openly declared his conviction in 1867. Dr. Sircars' alopathic friends and associates were much incensed at his conversion to Homoeopathy and he was ostracised from Alopathic medical associations. About the year 1863 Dr. Berigny an eminent French Homoeopath came to Calcutta to practise Homoeopathy. He was very successful in his profession but was not to enjoy that reputation. In conjunction Dr. Mahendralal Sircar Babu Rajendra Dutta and Dr. Berigny have done much towards the propagation of Homoeopathy in India and under the distinguished leadership of the three veteran apostles, Homoeopathy made rapid progress; the most prominent among the names of the converts being:—

Dr. Mahendralal Sircar, Dr. S. C. Ghose, Dr. B. L. Bahaduri, Dr. P. C. Mujumdar M. D., Dr. D. N. Ray M. D., Dr. Braujendra nath Bangra, Dr. C. S. Kali, Dr. B. V. Maitra Dr. P. N. Chaterji Dr. j. N. Ghose; Dr. R. C. Nag, Dr. S K. Nag, Dr. A. M. Sircar; Dr. A. R. Dutta, Dr. M. M. Bose, Dr. G. C. Dutta, and Dr. S. B. Mukerji.

At present Bengal can boast of 200 regular qualified practitioners in the metropolis, and many times more in the mofussil with a few Colleges in Calctta and Lahore and two periodicals. The annual number of Graduates being 50.

Advantages of Homeopathy.

There are manifold advatnages of this system. The Homoeopathic Dr. has the sound principle " Like is cured by like " to go by, in whatever part of the world he may find himself of whatever disease new or old he may have to treat. The medicines moreover are not such as to divert the disease from one organ to another, or to expel it by prurges, bleeding etc., or to pliable it only but act directly on the diseased parts or organs. Besides when no amelioration takes place within a certain time, the Homoe Doctor knows at once that the medicine given is not the right one, and that the case must be examined again and a more appropriate remedy chosen.

As Homoepathy gives no weakening of depressing medicines, patients under its treatment recover much faster. The medicines are without bad taste and are rather pleasanter to take and patients can easily take them which is a great advantage, especially in the treatment of the children. Another great advantage of Homoeopathy is its simplicity and cheapnees. No doubt surgery is of great use in many cases, but when internally Homoepathic medicines are given at the same time, the cure is quicker. Besides many a time operation is unnecessary and Homoeopathic medicines will do the work as well and in some cases better than lancet.

There are hundreds of advantages to be derived from this system of medicine but space and time at my disposal do not allow me to dwell upon them at full length.

જેહાન પહેલવાન રૂસ્તમ.
તેની બચપણની બહાદુરી અને પરાક્રમ.

લખનાર—ઓમ.

આ દુન્યામાં મશહુર થઇ ગયલા લડવૈયો અને ઇરાની સલ્તનતનો સ્થંભ પીશદાદિયાન પાદશાહ મિનોચેહરના વખતમાં જનમ્યો હતો. આ નામીચા પહેલવાનની બહાદુરીનું બયાન મર્હુમ શાએર ફિરદોસીએ પોતાની બનાવેલી શાહનામાની પ્રખ્યાત કેતાબમાં પુરતું આપ્યું છે. બલ્કે તમો એમ કહો કે જો ફિરદોસીએ "શાહનામાને" બદલે "રૂસ્તમ નામહ" કરી નામ આપ્યું હતે તો બેશક તે બંધ બેસતું કહેવાતે. આ નામીચા લડવૈયા રૂસ્તમની બચગીમાં બનેલા એક મહાભારત બનાવનું બયાન ટુંકમાં આપીએ છીએ

રૂસ્તમના બાપિકા મુલક સીસ્તાનથી ત્રણ દિવસના રસ્તા ઉપર એક મોટો પહાડ આવેલો હતો. તેની એક તરફ તમામ જંગલ હતું અને બીજી તરફ હિંદુસ્તાન જવાની રાહ હતી. તે પહાડ ઉપર એક બુલંદ કિલ્લો આવેલો હતો જેનું નામ "મોરબાદ" હતું તેની અંદર કેટલાક અફગાન લોકોની વસ્તી હતી. તેઓનો સરદાર એક ઘણોજ બદકેર્દારનો અને ઘણો જોરાવર "કુકેકોહઝાદ" નામનો હતો, તેની સાથ તે કિલ્લામાં એક હજાર માણસોનું લશ્કર હતું, તે પણ ઘણું બહાદુર હતું. કુક ઘણી મોટી ઉમરનો સરદાર હતો. તે કિલ્લો જીતી કુકને મારવા માટે ઘણુંએ પહેલવાનોએ કોશેશ કરી જોઇ હતી, પણ તેમાં તેઓ ફાવ્યા હતા નહીં, કારણકે તેનો ધંધો રાહદારીઓને લુંટવાનો અને પંજારોને હાથ કરવાનોજ હતો. પહેલવાન સામ અને ઝાલે તેને મારવાની કોશેશ કરી હતી પણ તેઓ હારી જવાથી સામી તેઓને કુકને ખંડણી આપવી પડતી હતી, નહીં તો તે ઝાબુલના રહેવાસીઓને જતાં આવતાં બહુજ હયરાન કરતો હતો. તેનાથી આસપાસના મુલકો બહુજ ત્રાસ પામી રહ્યા હતા.

ચુનાન બુદકે હર સાલ દહ ચર્મ ગાવ—
પુરઝ ઝર ગેરફતી હમી બાઝો સાવ
હમી દાદ દાન બાઝરા ઝાલે ઝર—
દેગર મહ બમહ હદયાહા બીશુમર
અઝ ઝાલે ઝર બીમ બેસ્યાર દાશ્ત—
શબો રૂઝ અઝ દર્દ તીમાર દાસ્ત.

હવે બાળક રૂસ્તમ જ્યારે જરા સમજમાં આવતો ગયો તેમ તેમ ઝાલને ધાસ્તી પડવા માંડી કે રખેને આ કુકની ખબર રૂસ્તમને પડે અને કાંઇ હુલ્લડાઇ કરી દિલ્નો જગાડે. એમ વિચારી રૂસ્તમની સંભાળમાં રાત દિવસ ખડા રહેવા પહેલવાનો કસ્વાદ અને મીલાદ બન્નેને સખત તાકીદ આપી કે એના કાન ઉપર નાપાક કુકની કાંઇ પણ વાત આવવા દેવી નહીં. ઝાલનો હુકમ મુજબ તેઓ ચાલવા લાગ્યા અને રૂસ્તમને તેની ખબર પડવા દીધી નહીં.

હવે જ્યારે રૂસ્તમ બાર વરસની જવાન વયે પહોંચ્યો ત્યારે મીલાદ અને કસ્વાદ એક દિવસ બાઝારમાંથી પસાર થતાં તેના બુલંદ કદ અને પહેલવાની બાજૂ જોઇ બે શખ્સો આપસ આપસમાં વાત કરવા લાગ્યા કે "આફ્રીન છે આ નાના છોકરા ઉપર જે ઝાલનોજ છોકરો હોય તો કુક જેવા નાપાક મર્દને એ મારી શકેશે."

આ બોલવું સાંભળી રૂસ્તમે પેલા બન્ને જણ ઉપર એક પોકાર મારી પૂછ્યું કે "આ કુક તે કોણ છે, ક્યાં રહે છે અને એટલો

બધો તે શું જોરાવર છે ?" ત્યારે પેલાઓએ સઘળું કહી દીધું અને છેલ્લે કહયું કે "એની સામે થવાની ઝાલની તાકત નહીં હોવાથી એને દરવરસ ખંડણી આપે છે." આ સાંભળી રૂસ્તમે ગુસ્સામાં આવી પેલા બન્ને પહેલવાનોને તુન્દાઇથી કહ્યું કે "જે નાપાક મારા બાપ પાસેથી ચોથાઇ લે અને આપણાં ખાન્દાનને નામોસી લગાડે તેવા બૂરા શખ્સને માટે તમોએ મને કાંઇજ કહ્યું નહીં ? શું હું દુન્યામાં જીવતો હોઉં અને મારો બાપ તેને ખંડણી આપે ? હું હવડાંજ તેની સામે જાઉં અને જેટલી મારા બાપે તેને ખંડણી આપી છે તે સઘળી પાછી લાઉં."

બહન્ગામે મન બાઝ ગીરદ કે ઝાલ-
ચેગ ઝેન્દહ માનમ બદીન બુઝેર્ગ યાલ
હમ અકનુન મનો ખન્જરો શાહે કૂહ
બર આરમ અઝ કામે ઝાબુલ ગોરૂહ
હમહ ચર્મહાએ ઝરે ઝાલે ઝર
બેગીરમ અઝાન દોઝૈ બીદાદગર

પછી રૂસ્તમ પોતાના બાપ ઝાલ આગળ આવી તેને સખ્ત શબ્દોમાં ઠપો આપવા લાગ્યો કે "દુન્યામાં કુકે કોહઝાદ તે કોણ છે કે તમો ઝાબુલના આવા નામદારો તેનાથી ડરો છો ? જો ઝાબુલમાંથી તે ખંડણી લીયે તો આ તાજ અને તખ્ત તને શું કામ લાગ્યું ?"

કે બાશદ બગીતી કુકે કોહઝાદ-
કે તર્સીદ અઝૂ પહલવાનાને રાદ.
ઝેઝાબુલ હમી ઝર સેતાનંદ ખેરાજ-
ચે બાયદ તોરા મુલ્કો અવરન્ગો તાજ.

આ સમજી ઝાલ બહુજ ગભરાઇ ગયો કે આ વાત રૂસ્તમ આગળ કોણે કરી ? પછી ઝાલે રૂસ્તમને ઘણો સમજાવ્યો. કુકની સઘળી બહાદુરી અને કોવત માટે સઘળું કહ્યું કે "આ કુક એક ખરો નર અઝદહા જેવો છે અને કેરશાસ્પ તેમજ સામ કરતાં પણ વધુ લડાયક છે.

કુકે કૂહઝાદ અઝદહાએ નરસ્ત
કે ગર્શાસ્પો અઝ સામ જન્ગી તરસ્ત

ઝાલે સમજાવવામાં કાંઇ બાકી રાખ્યું નહીં. છેવટે એમ પણ કહ્યું કે તું હજી નાદાન છે, માટે બે વરસ પછુ થોભી જા પછી હું તને તેની લડાઇમાં લશ્કર આપી મોકલીશ, ત્યારે રૂસ્તમ ઝાલ ઉપર વધુ છેડાયો અને તે નાપાકને મારવાના ખોદાના, પાદશાહ મિનોચહેરના, નરીમાનની ખાકના વગેરે સઉગન્દ લીધા.

સુ બેશ્નીદ રોસ્તમ બહારોહન અઝૂય-
બહુ ગોફત કય બાબે પખ્શો જૂય.
બદાદારે યઝદાને જાન આફ્રીન-
બતાજે બતખ્તો બતીધા નેગીન
બજાને મેનૂચેહરે ઔરન્દહ તખ્ત.
બખાકે નરીમાન વલે નીક બખ્ત.
કઝીન પસ ઝમાની નસાઝમ દેરન્ગ-
શેતાબમ બર આન કુહ હમાન ચુન નેહન્ગ
અગર સદ હઝારન્દ ગર યક સવાર.
બયક દમ બરારમ અઝીશાન દમાર.
પેયાદહ રવમ સૂએ આન બુઝૈર્ગ કુહ-
બેબીનમ ચેસાનન્દ અફ્ધાન ગોરૂહ.

ઝાલ હસી પડયો અને રૂસ્તમની આવી બહાદુરીથી ખુશી થયો અને ખોદાતાલા આગળ પોતાનાં બચ્ચાંની સલામતી માટે આજે ઝીકરી દુઆ કરવા લાગ્યો. પછી પાછું રૂસ્તમને ફકત એક વરસ સબર કરવા સમજાવ્યો. પણ તે સમજ્યો નહીં, અને તેજ રાતે ઝાલને જણાવ્યા વગર પલા બન્ને પેહલવાનો મીલાદ અને કશ્વાદને લઇ કુકની લડાઇ માટે ઉપડી ગયો. તે કુકના કિલ્લા આગળ જઇ લાગ્યો અને એક પોકાર માર્યો. તે પોકાર કુકના કાનમાં ગયો જેથી તે ધ્રુજવા લાગ્યો અને પૂછ્યું કે "આ પોકાર શાનો આવે છે ? તમો નીચે જઇ તપાસ કરો કારણ કે આવો પોકાર સીંહ અને બબ્ર જાનવરનો પણ હોય નહીં."

બેપુર્સી કીન આવાઝ કર્યાદ ચીસ્ત
બેબીનીદ દર પાએ કુહસાર કીસ્ત.
કે ઈન નઅરહ નરનીદહ અમ અઝ કેઝબ્ર
ન ઘર્ગેઝ ગેલૂરાહ બહીનમૂનહ બબ્ર.

હવે એક જણ નીચે જઇ તપાસ કરી કુકને કહેવા લાગ્યો કે "ત્રણ શખ્સો છે જેમાં એક નાનો છોકરો છે." કુકે પોતાના એક બેહઝાદ નામના પહેલવાનને હુકમ કર્યો કે "આ ત્રણે જણને બાંધીને મારી આગળ લઇ આવ." બેહઝાદ ગયો અને દૂરથી પોકાર કરી તેઓને તેડવા લાગ્યો, ત્યારે રૂસ્તમે તેને કહ્યું કે, "તું મારી નજદીક આવ એમ દૂરથી બકબક ના કર." હવે બેહઝાદ નજદીક આવી સહેજ સાજ બોલાચાલી કર્યા બાદ લડાઇમાં ઉતર્યો. બેહઝાદે એક ભારી ગોર્ઝ રૂસ્તમના સર ઉપર માર્યો, પણ રૂસ્તમે તે ઢાલ ઉપર ઝીલી રદ કર્યો, અને હસીને તેને કહ્યું કે "અફગાન લોકોની શું આવીજ લડાઇ છે કે? આવીજ બાઝૂના બળથી ઝાલ પાસ તમો ખંડણી લ્યો છો કે?

બેખન્દીદ રોસ્તમ ઝેગોર્ઝે ગરાન.
કે ઇનસ્ત પયગારે અફઘાને યાન.
બદીન બાઝૂઓ ઝૂર અઝ ઝાલે ઝર.
ગેરેફ્તન્દ હર સાલ દહ ચર્મે ખર

પછી રૂસ્તમે પોતાનો ભારી ગોર્ઝ ઉઠાવી બેહઝાદનાં સર ઉપર એવો તો ઝોરથી માર્યો કે તે ઝર્બથી બેહઝાદ ઘોડા ઉપરથી ખાકમાં પડયો, એટલે તેની છાતી ઉપર ચઢી બેસી, તેની બાઝૂ બાંધી, પોતાના પહેલવાનોને સોંપી, પાછો પોકાર કરી કુકને બોલાવવા લાગ્યો. કુકે પૂછયું કે "એ કોણને બોલાવે છે?" ત્યારે ચોકીઆતે જવાબ દીધો કે "એક નાનો છોકરો લડાઇ કરવા આવ્યો છે, અને તે પોકારે છે કે હું રૂસ્તમ છું અને દસ્તાને ઝાલથી, નરીમાનથી અને સામથી ઉતરી આવ્યો છું."

બદુ દીદહબાન ગોફ્ત કય નીક નામ
સવારી કે બા રઝમો કીનસ્ત રામ
બોરંદ દમાદમ કે મન રોસ્તમમ
ઝેદસ્તાનો અઝ સામો અઝ નયરમમ

એ સાંભળી કુક હથિયાર બાંધી નીચે આવ્યો અને ઘોડા ઉપર સવાર થઇ રૂસ્તમ ઉપર નઝર કીધી. તેની ગર્દન અને બાઝુ જોઇ અજબ થયો. તેજ માફક કુકનો દેખાવ જોઇ રૂસ્તમ પણ ખોદાને યાદ કરવા લાગ્યો. પછી બન્ને જણ ખુલ્લા મયદાનમાં લડાઇ માટે ગયા. બુલૂચી લશ્કર સર સમારી ઉભું. કુકે રૂસ્તમને ઘોડા વગર લડાઇ કરતો જોઇ પૂછયું કે "તું ઘોડા વગર નર અઝદહાની લડાઇમાં આવ્યો તે તારૂં નામ શું છે, તું કોણ છે અને તું કોણનો છોકરો છે!" ત્યારે રૂસ્તમે તેને કહ્યું કે "ઓ બુઢ્ઢા! હું ઝાલનો બેટો છું અને રૂસ્તમ મારૂં નામ છે અને મને ઝાલે તારૂં મોત લાવવા અહીં મોકલી આપ્યો છે, કે તારૂં શરીર ખાક બરાબર કરૂં અને તું દર વરસ તેના પાસેથી દસ ગાયનાં ચામડાં ભરી ખંડણી તરીકે સોનું રૂપું લે છે તે સઘળું તારી પાસેથી પાછું લઉં.

બદુ દાદ પાસોખ કે ફર્ઝન્દે ઝાલ
મનમ અય તો ફૂત્ને બેસ્યાર સાલ
તહમ્તન મનમ પૂરે દસ્તાને સામ
સરે સરફરાઝ રોસ્તમે ખીશકામ
મરા મહરે મર્ગત ફેરેસ્તાદ ઝાલ
કે દર ખાક આરમ તને બદસેગાલ
ઝે તૂ બાઝ ખાહમ હમહ બાઝો સાવ
કે બોહીં તો હર સાલ દહ ચર્મે ગાવ
હમહ બાઝહા બાઝ ગીરમ દેગર
બે શુરરમ તોરા અઝ તને શૂમ સર.

આ સાંભળી કુક ડરવા લાગ્યો અને પછી પોતાનો નેઝો રૂસ્તમ ઉપર માર્યો. પણ રૂસ્તમે તે નઝા સાથનો તેનો હાથ પકડી નેઝો છીનવી લીધો અને દૂર ફેંકી દીધો. આથી કુક હવે ગભરાયો અને પોતાનો ભારી ગોર્ઝ ઉઠાવી રૂસ્તમ ઉપર એવી ઉમેદથી માર્યો કે આ ગોર્ઝથી ઝરૂર એની આખેરી આવી જશે. પણ બહાદુર રૂસ્તમે તે ગોર્ઝ ઘણીજ ધીરજથી સહન કર્યો. પોતે

જોયું કે કુકમાં અતિશય બળ છે. પછી પોતે ખોદાનું નામ લઇ પોતાનો ભારી ગોર્જ ઉઠાવી એક ઝર્બ કુક ઉપર એવો તો ઝોરમાં માર્યો કે કુકના ઘોડાની કમ્મર તુટી ગઇ અને કુક ઘોડા ઉપર ખાક ઉપર. પડયો. પણ તુરત પાછો ઉઠી ઉભો થયો.

યકી બર ખોરૂશીદો બર ગોફ્ત નામ
તહમ્તન બર આવર્દ ગૂપાલે સામ
દો દસ્તી બિઝદ ગોર્ઝશ બર સરરા
કે લર્ઝીદ આનકૂહતન પયકરરા
દો શુગ ગોર્ઝે શુકશાક ચૂન ઝૂર દસ્ત
બેયોફતાદ કુક અઝ રોનૂરે સમન્દ
ઝોઆ જસ્તો બન્દે કમર કં બન્દ

હવે કુકે પોતાની શમ્શીર મ્યાનમાંથી બાહેર કાઢી એક મઝબુત ફટકો રૂસ્તમના સર ઉપર માર્યો. બહાદુર રૂસ્તમે તે તલવાર સાથનો હાથ પણ પકડી લીધો અને ઝટક મારી તેના હાથમાંથી શમ્શીર ફેંકી દીધી અને પછી બન્ને જણ કુસ્તી માટે વળગ્યા, અને એકક ઉપર ઝોર અઝમાવવા લાગ્યા. રૂસ્તમે એક મુકી તેના કાન ઉપર મારી જેથી નાપાક કુક તુરત જમીન ઉપર પડયો અને બેહોશ થઇ ગયો. જ્યારે તે પાછો હોશમાં આવ્યો ત્યારે રૂસ્તમે પોતાની શમ્શીર ખેંચી તેનું સર કાપી નાખવા માગ્યું. તુરત કુકે પનાહ માગી પોતાને મારી નાખવાથી તેને અટકાવ્યો. ત્યાં રૂસ્તમે તેને કહ્યુ કે "હવે તું શું કહે છે ! હજી પણ જો તારામાં કાંઇ લડાઇનું પાણી હોય તો મને દેખાડ, હું લડવા તૈયાર છું. મારી એકજ મુક્કીએ તારૂં સઘળું બળ જતું રહ્યું." ત્યારે કુક બોલ્યો કે "આવું ઝોર મેં કોઇનું જોયું નથી તારી મુકકી એક ભારી ગોર્ઝનો ફટકોજ છે. હવે તું મારી વાત સાંભળ. તારા બાપ ઝાલ પાસેથી મેં જેટલી ખંડણી લીધી છે તે બદકે બીજી વધારે હું તને આપું અને દર વરસે આપ્યો જઇશ. તું મને અહીંથી જીવતો જવા દઇ પાછો ફર, હું તારી બરાબરી કરી શકતો નથી.

તહમ્તન યકી મુસ્ત પીચીદ સખ્ત
બેઝદ બર બેનાગુંશે આન તીરહ બખ્ત
બેઘલ્તીદ બર ખાક શુદ રહત ફૂરા
બેયોફતાદ બર જાય બીહૂશો તૂશ
ચુ બાહૂશ આમદ કુકે ફૂહઝાદ
ઝે બીમે તહમ્તન દો દીદહ કુશાદ
બદ્ ગોફ્ત રોસ્તમ યે દીદારી દેગર
બમર્દાન નુમાય આનચે દારી હોનર
કુજા રફ્ત આન નીરૂએ દાયો હય
બયક મુસ્તમ ઇદર ફેતાદી બરય
ચુનીન દાદ પાસોખ કુકે ફૂહઝાદ
કે હર્ગેઝ ચુનીન મન નદારમ દમયા
ન મુસ્તસ્ત ઇન બલ્કે ગોર્ઝસ્ત બસ
ન દીદમ ચુનીન દસ્તો નીરૂ ઝે કસ
કુનૂન મન ફેરેસ્તમ યે ખાહી દેહમ
દો સદ ગન્જ અઝીન પાદશાહી દેહમ
નતાબમ બમયદાને તુ રૂઝે જન્ગ
કે પીરી મરા કર્દહ કુતાહ ચન્ગ

આ સાંભળી રૂસ્તમ હસી પડયો અને તેને કહ્યું કે "તારા આવા બોલવાથી કાંઇ હું ફરેબ ખાઇશ નહીં. જો તું જીવતો રહેવા માગતો હોય તો તું મને તારા હાથ બાંધી ઝાબુલ લઇ જવા દે કે ત્યાં મારો બાપ તેમજ સઘળાં લોકો મારી બહાદુરી જોય."

હવે આપણે ઝાબુલ તરફ ફરીએ, જે રાતે રૂસ્તમ પોતાના બન્ને પહેલવાનો સાથ ઝાબુલ છોડી કુકની લડાઇ માટે ઉપડી ગયો, તેની સવારે ઝાલને તે બાબતની ખબર પડી. ઝાલ ગભરાઇ ગયો અને રૂસ્તમના જાનની ધાસ્તી કરવા લાગ્યો. આથી તેણે તુરત પચાસ હઝાર સ્વારને તૈયાર કર્યા અને ખરગાહના મુલક તરફ કુચ કીધી. ત્યાં આવી ઝાલ જુએ છે તો રૂસ્તમ કુક સાથ કુસ્તીમાં વળગ્યો છે.

આ તરફ રૂસ્તમની લડાઇથી કુક લાચાર થઇ ગયો છે અને રૂસ્તમ પાસ પાણી પીવાની મેહલત માગે છે. તે કહે છે કે "ઓ નામદાર ! તું મને જરા પાણી પીવાની મેહલત આપ. હું સખ્ત પેયાસો થયો

છું. હું પરવરદેગારના સઉગન્દ લઈ કહું છું કે તારા જેવું લડાયક મગરમચ્છ કદી પણ મેં જોયું નથી. નથી નર અઝદહા કે નથી ચિત્તો વાઘ પણ તારા જેવો જોયો. લડાઇમાં તું ફરતો આસ્માન પણ પસાર કરી જાય છે. તારી લડાઇમાં કોઇ પણ ટકી શકશે નહીં: મેં ભલા ભલા પહેલવાનો સાથ લડાઇ કરી તેઓને શિકસ્ત આપી છે, પણ આજે તેં મારી ગરદન કાઢી નાખી છે."

બદાદારે યઝદાને પરવરદેગાર
બબઝમો બરઝમો બહરતે શેકાર
કે હરગેઝ નદીદમ બસાનત નહંગ
ન નર અઝદહો ન જંગી પલંગ
નદારદ કસી પાય બ નૂ બજંગ
બેદરરી બચંગાલ ચર્મે નહંગ
બસી ઝીન તેહી શુદ ઝે રઝમમ બજંગ
બસી સર બેકન્દમ બનીરૂએ ચંગ
બેપીચમ ઝે નીરૂએ તૂ દર નબર્દ
ઝે જાનમ બર આવર્દી એમરૂઝ ગર્દ

રૂસ્તમે હસીને તેને પાણી પીવાની રજા આપી અને પાછા બન્ને કુસ્તીમાં વળગ્યા. હવે જ્યારે ઝાલ આવી મયદાનમાં ઉભે ત્યારે રૂસ્તમ બીધો કે "રખેને તે મારી લડાઇની વચ્ચે આવે" જેથી તેણે ખોદાતાલા આગળ દોવા ગુજારી કે "ઓ પરવરદેગાર તેં જ અમારા નેયાગાનોને દેવોની લડાઇમાં ઉતરવાનું કૌવત આપ્યું હતું તેવું કૌવતતું મને પણ આ નાપાક એહરેમનની લડાઇમાં આપ કે જેથી હું તેને શિકસ્ત આપું, એવું ના બનવા દેતો કે ઝાલને મારી મદદે આવવું પડે અને મને અન્જુમનમાં નામોસી લાગે." એટલું કહી તેનો કમરબંધ પકડી ચાહ્યું કે તેને બાપની નઝદીક લઇ જાય તેવામાં ઝાલ બેસબર થઇ રૂસ્તમની મદદે આવવા માટે પોતાનાં લશ્કરમાંથી બાહેર પડયો. તે જોઇ રૂસ્તમ ગુસ્સે થયો અને ઝોર કરી તેના બન્ને પગ પકડી ઝમીન ઉપરથી ઉઠાવી જ્યાં ઝાલ હતો ત્યાં લઇ જઇ પટકયો અને તેની છાતી ઉપર ચઢી બેસી પોતાની કમરદે તેની બન્ને બાજુ મઝબુત બાંધી ઝાલને સ્વાધીન કર્યો આ જોઇ ઝાલ પોતાના શીરદિલ બેટા ઉપર આફ્રીન પોકારવા લાગ્યો, કે "જે કામ કેર્શાસ્પ, નરીમાને અને સામે સવારે નહીં કરેલું, તે કામ તેં કરી દેખડયું."

બે નાલીદ દર પીશે જન આફ્રીન
કે અય અઝ તો બરપા સેપહરે બરીન
તો દાદી નેયાગાને મારા હોનર
કે બસ્તન્દ દર રઝમે દીવાન કમર
મરા હમ યકી ફરરહો મૂર બખ્શ
બગયદાને કીન તાબેશે હૂર બખ્શ
ન ખાહમ પેદર યારીએ મન કુનદ
કે બીધારહ ઝીન કાર દુશ્મન કુનદ
બેગોફ્તો બદ દસ્તે ઉરા કમર
ગેરેફ્તો કશીદશ બયે નામવર
તહમ્તન બેયાઓીદ દૂ પાએ કુક
ગેરેફ્તો રેબૂદશ ઝે મયદાન સબુક
ચુ શીરી કે પુબાંયદ ચીઝ જાય ગાવ
વયા શાહ બાઝી બરઝમે ચગાવ
રેબૂદશ ઝેઆ રોસ્તમે પીલતન
બરે ઝાલ બોર્દેશ સુએ અન્જુમન
બપીશે સેપહબુદ બેફદ બર ઝમીન
નેશસ્ત અઝ બરશ હમચુ શીરે ઘીન
બે બસ્તશ દો બાઝૂ બખમ્મે કમન્દ
સરો ગર્દને કુક દર આમદ બબન્દ
ચુ દસ્તાન ચુનાન દીદ શાદી નમૂદ
બ રોસ્તમ બસી આફ્રીન બર ફેઝૂદ
બદુ ગોફ્ત કય પહેલવાને જેહાન
સરે નામદારાન ચશ્મે મેહાન
જહાનરા શુદ અઝ મર્દીઅત પોસ્ત રાસ્ત
નઆીનદ ઝમાનહ દેગર કસ્મો કાસ્ત
કઝીનસાન સરે શીર આરી બદામ
ન ગર્શાસ્પ કર્દ ઇન નરીમાન ન સામ

પછી આલે પોતાનાં લશ્કરને હોકમ કરી જેઓ તેને તાબે નહીં થયા તેઓનો નાશ કરાવ્યો. સઘળો માલ ખઝાનો કિલ્લામાંથી ખાલી કરી કુકને બાંધેલોજ સાથ લઇ ઝાબુલ ગયા, જ્યાં આખા ઝાબુલના મુલકે રૂસ્તમને ભારે આવકાર આપ્યો.

બફર્જામ ગૂયદ મેહ કમતરીન—
કે બાદા બરોસ્તમ હઝાર આફ્રીન.

"પાઓરીઆ"- દાંતમાં થતું પરું- તેના કારણો ને ઉપાય.

લખનાર—ડા. શેરાબ માણેકજી ખંભાતા, D. D. S., ડેન્ટલ સરજીયન.

દુનિયામાં કયું દુઃખ સારૂં કહેવાય ? દુઃખ એટલેજ આપદા, પીડા, શરીર કષ્ટ. દુઃખની અસર હંમેશાં મનપર વધુ રહે છે, તેમાં દાંતનું દુઃખ દરદીને ઘણી વખત રૂમ રૂમ પોકરાવે છે. આપણા દેશમાં દાંતની જતન યુરોપી દેશો કરતાં ઘણી સારી રીતે રાખવામાં આવે છે. ઘણા પ્રાચીન કાળથીજ હિંદુઓ બાવળની સળીથી દાંતને ઘસીને સાફ રાખતા આવ્યા છે. સ્નાન કરવાની દરરોજની સુખાકારી ઉત્પન્ન કરનારી રૂઢી આપણા દીંદમાં છે. તેવીજ રીતે "દંત-ધાવણ" નો પ્રચાર આપણા દેશની દરેક પ્રજાઓમાં ચાલુ છે. જેઓ શરૂઆતમાં દાત સાફ કરવાની, કે ખાધાપછી મોંઢાના કોગળા કરવાની સંભાળ રાખતા નથી, તેમના દાંતોમાં રજકણો ભરાય રહે છે, અને તે કોહીને દાંતમાં સળો પુગાડે છે. દાંતના બીજા પ્રકારના દુઃખોમાં દાંતપર થતી મુખ્ય પથરી છે, આ પથરી જો કાઢી નાખવામાં ન આવે તો તે દાંતને ઢીલા કરી નાખે છે, ને તેપરતું પડ ખાઇ જાય છે. પણ દાંતનું સૌથી જબુન દરદ દાંતમાં થતું પરૂં છે. આ પરૂં થતાંને વાર દાંતોને પડાવી નાખવામાં આવે છે તે ખોટું છે. હાલની અમેરિકાન રૂઢી પ્રમાણે એ દર્દનો ઉપાય વિજળીથી થઇ શકે છે. તે કેમ અને કેવીરીતે થાય છે તેની ટૂંક સમજણ અત્રે આપીશું.

દાંતમાં થતાં પરુના દુઃખને દંતવિદ્યામાં (Pyorrheoa Alveolaris) 'પાઓરીઆ એલવીઓલેરિસ' ને નામે ઓળખવામાં આવે છે. આ "પાઓરીઆ" નું દરદ બીજાં દરદો કરતાં હાલમાં સૌથી વધું ફેલાયલું જોવામાં આવે છે. જેમ તેનો પ્રસાર વધુ છે તેમ તેની મહત્વતા પણ ઘણી છે, કારણકે દાંતની સૌથી વધુ સખ્યાનો નાશ કરે છે, અને સાધારણ તંદુરસ્તી પર તેની સૌથી વધુ ખરાબ અસર રહે છે. વળી તેથી જુદાં જુદાં બીજાં દરદો ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેની પશ્ચાત અસર ઘણી માઠી થાય છે. જેથી જેમ દાંતના ડાકતરને આ બાબદ અગતયનીછે, તેટલીજ બીજા ડાકતરો માટે પણ તે ધ્યાન પુગાડવા જોગ છે.

ટારલેન્ડ જેવા મોટા દંતશાસ્ત્રી આ "પાઓરીઆ" ની વ્યાખ્યા નીચે પ્રમાણે આપે છે. Pyorrheoa alveolaris is a purulent inflammation of the dental periosteum, with progressive necrosis of the alveoli and looseness of the teeth" આનો સારો અર્થ એ થઇ શકે કે દાંત અને દાંતના હાડકાના ખાડાની વચ્ચેનો ભાગ જેને periosteum કહે છે તે સુઝીઆવે, દાંતની નીચેનો હાડકાનો ભાગ ખવાવા માડે, દાંત ઢીલા પડે, એ દર્દને પાઓરીઆના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

Etiology—એ રોગના કારણો મારેનું શાસ્ત્ર ઘણું તકરારી છે. આ કારણોના મુળ મુદ્દા વિષે થોડો વધુ વખત પછી ડાકતરો એક મત થઇ શકશે એમ જણાય છે. આ રોગના કારણો માટે અત્યારી જે જે

તરીકે બાંધવામાં આવી તે ફક્ત એકજ (factor) અંગિભૂત પર હતી. પણ તે બાબદને લગતા બીજા (factors) અંગિભૂતોનો ખ્યાલ કરવામાં આવ્યો હતો નહી. દંત વિદ્યાના હાલના નવા જ્ઞાનથી ઘણાં કારણો એવાં માલમ પડયાં છે કે જે આ દુઃખને વસણ કરી આપનારાં, મદદ કરનારાં અને ઉશ્કેરનારા છે. હાલમાં આતો નક્કી થયું છે કે પાયોરીઆનો રોગ એક ઉડતો રોગ છે, કે જે પરૂ ઉપજાવનારા કેટલાક સુક્ષ્મ જંતુઓને લીધે પેદા થાય છે, જે જંતુઓમાંના મુખ્ય નામ (pneumococcus and streptococcus "ન્યુમોકોકસ અને સ્ટ્રેપ્ટોકોકસ" છે.

એ રોગને વધારનારાં ઘણાં કારણો છે. તેમાં દાંતને લગતી પાતળી ચામડી અને અને પારાઓ વચ્ચેનાં ભાગપર પથરી થઇ તેમાં બગાડો થવા માંડે-દાંતના ખાડાપર ખડબચડી કિનારીઓ રહી ગઇ હોય-દાંતનાં "ક્રાઉન" ખરાબ બનાવ્યાં હોય-દાંત પર સોનાનું કવર કીધું હોય તે ખામી ભરેલું હોય-કે દાંત વાંકાચૂકા થયા હોય.

બીજાં કારણોમાં શરીરના કોઇ ચોકસ રોગો પણ ગણાય છે, જેવાકે નજલો, સંધીવા, મીઠી પીશાબ, કે પાચન ક્રિયામાં બગાડો

દાંતપર થતી પથરી બે જાતની હોય છે. એક થુંકવાળી પથરી જે કાલ્સીઅમ ફોસ્ફેટ અને (mucin) મ્યુસીન નામના પદાર્થની બનેલી હોય છે. આ પથરી ઝાંખા રંગની, વજનમાં ભારી અને જલદી ભાંગી જાય તેવી હોયને બીજી જાતની પથરીના બંધનમાં Urates, triple phosphate Carbonate and blood pigment હોય છે. આ પથરીનો રંગ કાળો હોય છે, જથ્થો નાનો હોય છે અને તે દાંતપર ઘણી ધીચ અને ઉંડી ચોટલી હોય છે, એ ઘણી ખરાબ જાતની પથરી કહેવાય છે.

આ દર્દ માટે ઉમ્મરનો સવાલ અગત્યનો છે. વીસ વર્ષની પછી ઉમરમાં આ દર્દ ઘણું સાધારણ દીસે છે, અને ૩૦ અને ૪૦ વર્ષની ઉમરમાં તો બહુજ થોડા એ રોગથી બાકાત રહી શકે છે. સઘળા ઉડતા મુખ્ય રોગો, જેવા કે ન્યુમોનીઆ, ટાઇફોઇડ, ખસી, ગરમીનો રોગ અને મેલેરીઆ, આ પાયોરીઆના દર્દને કારણભૂત થઇ પડે છે કારણ કે આ દર્દોને લીધે ચેપની સામે થવાનું બળ બહુ ઓછું થઇ જાય છે.

આ દર્દ જુનું છે ને ચાલુ રહે છે, જો તેનો નીકાલ કરવામાં ન આવે તો એ દર્દ ૧૦થી ૨૫ વર્ષ સુધી ચાલુ રહે છે અને જો ઘટતી સારવાર કરવામાં ન આવે તો તે સઘળા દાંતોની ઓપરી ઉખેડી નાંખી તેની ખરાબી કરે છે ને દાંતોનો જડમૂળથી નાશ કરે છે.

Pathology-રોગ શાસ્ત્ર-પાયોરીઆનું રોગ શાસ્ત્ર સમજવા માટે આપણા દાંતને તેની સાથના માંસ સાથ શું સંબંધ છે તે જાણવું જોઇએ તથા દાંતને પારા અને તાળવા સાથ શો સંબંધ છે તે શાસ્ત્ર જાણવું જોઇએ. એના રોગ ચિહ્નો symptoms નીચે પ્રમાણે છે. દાંતની નીચેના લોચાપર સોજો આવે; પારાને જરાબી દાબીએ તો અંદરથી લોહી નીકળે; દાંતો તેની જગ્યામાંથી બહાર નીકળવા માંડે અને તેને દાબીએ તો દુઃખવા માંડે દાંત તેના ખાડામાંથી ઢીલા થવા માંડે, દાંતની આસપાસ થરી બંધાવા માંડે; દાંત અને પારાની વચ્ચે મોટાં ગોળ ખાંચા પડે અને તે ખાંચામાંથી પરૂ વહેવા માંડે; મોઢામાંથી દુર્ગંધ નીકળે; અને જીભપર થરો પડે આ સઘળા ચિહ્નો દાંતમાં પરૂ થવાની આગાહી આપે છે; એની સાથની નીશાની દાખલ હમેશાં કબજીયાત અને આંતરડાંનો કોહોવાટ ચાલુ થાય છે.

Treatment સારવાર-આ વિષયનો છેવટનો અને સૌથી અગત્યનો ભાગ તે આ ઝાલેમ રોગનું નિકંદન કેમ કરવું તે છે.

દાંતની નીચેનો લોચો નાશ થવા માંડે છે, અને દાંત એકદમ બગડીને ઢીલા થઇ ગએલા હોય છે તો ત્યાં તેને સાંતર અસલ હાલતપર લવાય શકાતું નથી. પણ આગળ વધતો નાશ અટકાવી શકાય છે; અને જે દાંતો ખરાબ રીતે ખવાઇ ગએલા નહીં હોય તેને સરખા કરી ઘણા વર્ષ ચાલે તેવા બનાવી શકાય છે. જ્યાં બગાડો શરૂઆતનોજ હોય ત્યાં ૯૦ ટકા આરામ થઇ શકે છે, પણ બીગાડ વધી ગયો હોય તો ફક્ત ૪૦ ટકાજ દર્દીઓ સારા થઇ શકે છે.

આ દર્દની શરૂઆત થઇ કે તરતજ દાંતના કુશળ ડાકતરની સલાહ લેવી જોઇએ. યોગ્ય હથિઆરથી અને રસાયણી ઉપાયોથી દાંતોની ભાંગેલી જડ, ચાંચાઓની ખાબચડી કીનારીઓ, હલકી રીતે બેસાડેલા દાંતના "ફાકનો" વગેરે સાફ થઇ શકે છે. પારાઓને 'મસાઝ'ની ક્રિયાથી સારા કરી શકાય છે. પાચન ક્રિયાની ખામી રીતસરની સારવારથી દૂર થઇ શકે છે.

મુંબાઇમાં ચાલતી અત્યાર સુધીની રૂઢી પ્રમાણે દાંતના તે દાકટરો કે જેઓએ અમેરિકાની છેલ્લામાં છેલ્લી દાંતની રૂઢીઓ જાણવાની પરિક્ષા પસાર કીધી નથી અને જેઓ પાસ વીજળી, એકસરે વગેરેની નવી સામગ્રિઓ નથી તેઓ આ 'પાએરીઆ'વાળા દાંતોને એક દમ પાડી નાખી દરદીને બોખો બનાવી દે છે. પણ એ દુઃખમાં હવે દાંત પાડવાની જરૂર નથી; સિવાય કે સેંકડે એક કે બે ચાર કેસોમાંજ તેમ કરવું પડે, કે જ્યાં એ દુઃખ એકદમ આગળ વધી ગયું હોય, અને જ્યાં દાંતની હાલત નહીં બચાવી શકાય તેવી થઇ પડી હોય. દાંતને જાળવવાને આ દુઃખથી બચાવવાની નવી રૂઢી પહેલ વહેલી આજે ચાર વર્ષ થયાં અમેરિકામાં શોધી કાઢવામાં આવી છે, એજ રૂઢી માત્ર એના ખરા ઉપાય તરીકે પુરવાર થઇ છે, આ રૂઢીનો સંપુર્ણ ઉપયોગ મુંબાઇમાં હાલ કોઇ કરતું નથી.* દાંતમાં પરૂના ખરા ઉપાયો તરીકે X Ray, High frequency Currents Viberatory Message, Compressea air કારગત લાગે છે અને તે સારવારથી દાંત તોડી પાડયા વગર તેમાંનું પરૂ દૂર થઇ શકે છે. અમેરિકાની હાલની 'સાયન ટીફીક' રૂઢી પ્રમાણે શિક્ષણ મેળવેલા ડાકતરો આ સારવાર સહેલાઇથી કરી શકે છે તેથી જેઓની આવી નવી જાતની વિજળીની સંપૂર્ણ સામગ્રિઓ હોય તેમની પાસેજ દાંતના આ જાતના દર્દીઓએ જવું જોઇએ.

દાંતને તંદુરસ્તી સાથ ઘણો સંબંધ હોયછે. જેઓ મજબુત બાંધે અને સુખાકારી ભરેલી જીંદગી ગુજારે છે, તેમના દાંતો પણ ઘણા મજબુત રહે છે. દાત એ મોઢાની શોભાછે, અને એ શોભા સાચવી રાખવા માટે દાંતની ખાસ જતન રાખવાની અતિ જરૂર છે. જેઓ શરૂઆતમાં એવી જતન લેતા નથી, ખાધા પછી કોગળા કરી દાંતમાં ભરાયલો કચરો કાઢી નાખતા નથી, તેમને પાછળથી ઘણું ખમવું પડે છે. એટલું છતાં હાલની દાંત વિદ્યાની નવી શોધોએ ગમે તેવા ખરાબ દાંતોને સાફ કરવાનું, વાંકાચૂકા દાંતોને સરખા કરીને એક હારમાં ગોઠવવાનું, ગમે તેવા સડાને દુર કરી નાખવાનું, મોટા દાંતોને કાપીને સરખા કરવાનું વગેરે તમામ કામ સહેલું કરી આપ્યું છે, ફક્ત એ કામ માટે ખાસ કુશળતા ધરાવનાર દંત શાસ્ત્રીની સલાહ લેવી જોઇએ.

---

*ડા. ખંબાતા ઘણા શરમાળ હોવાથી પોતાની કાબેલીઅત વિષે અહીં બોલતા નથી પણ એમને ઈન્સાફ આપવા અહીં કહેવું જોઇએ, કે એ બાઇએ અમેરિકાની આ છેલ્લામાં છેલ્લી રૂઢીની સૌથી મોટી પરિક્ષા પસાર કરી આ વર્ષમાંજ મુંબઇ આવી દાંતનાં એક ફ્રન્તેહમંદ શસ્ત્રવૈદ તરીકે હોર્ન્બી રોડ, ઓલ્બર્ટ બીલ્ડીંગમાં પોતાનો કનસલટીંગ રૂમ ઉઘાડયો છે, જ્યાં દન્તરોગ રૂપિયાની વિજળીની સંપૂર્ણ સામગ્રિ એવણ એકલાજ ધરાવે છે.

અધીપતિ મા. મિ.

આજના અંકનો વધારો.

અમેરીકન અકસીર ઇલાજ.

પ્રો૰ જેમ્સની
વીજળીક શકતીની ગોળીઓ

ભયંકર રોગોને નષ્ટપ્રાય કરવાનો દુનીયામાં સર્વોપરી ઔષધ છે.

મનુષ્ય માત્રનો જીંદગીનો પાયો વીજળીક તત્વ ઉપર રહેલો છે.

અમેરીકાના શારીરિક શાસ્ત્રવેતાઓએ શરીરની શોધ ઉપરથી સિદ્ધ કીધુંછે કે મનુષ્યના શરીરમાં વિજળીક શક્તી રહેલી છે. વિજળીક શક્તી એ મનુષ્યની જીંદગીનું મુખ્ય તત્વછે, જ્યારે મનુષ્યના શરીરમાં વિજળીક તત્વ ચોક્સ પ્રમાણમાંથી ઘટી જાયછે ત્યારે કેટલી જાતનો દરદો ઉત્પન્ન થાય છે. અને જ્યાં સુધી શરીરમાં વીજળીક તત્વ પુરત્તા પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન કરે એવા ઔષધનો ઉપયોગ થાય નહી ત્યાં સુધી બીજી કોઈપણ દવાઓથી દરદો સારા થવાની આશા રાખવી નકામી છે.

ચાલુ જમાનામાં ઘણાખરા શક્તીવાન માણસો નાની વયે શારીરીક અને માનસિક સ્થીતીમાં નબળા થતા જાય છે, અને જરા પણ શ્રમનું કામ કરે કે, માથાનો દુખાવો અને પીઠનું દરદ અને કંટાળો અને દુખ થઈ આવે છે. હમેશનું સાધારણ કામ કરતાં થાક ચઢી આવે છે; ચપળતા, ચેતન શક્તી અને ઉત્સાહ વીનાના થવાય છે, ભુખ લાગતી નથી, રાત્રીએ ઉંઘ આવથી નથી; સવારે બીછાનેથી ઉઠતી વખતે થાક અને નબળાઈ માલમ પડે છે, આનો સબબ શો છે? કેવળ એ છે કે, હાલના વખતમાં મનુષ્યની મગજશક્તી ઉપર કામનું દબાણ ઘણું વધેલું છે અને હમેશ વધતું જાય છે, પણ તે નાજુક ઈંદ્રીઓને વધેલો બોજો સહન કરવાને શક્તીવાન બનાવવા કાંઈબી ઈલાજ કરવામાં આવેલો નથી. વધ ઉપરાંત કામના બોજાને લીધે શરીરમાંથી કુદરતે નીરમાણ કરેલ વીજળીક તત્વ વધુ પ્રમાણમાં ઘટી જાય છે શરૂઆતમાં ઉપર જણાવેલાં સામાન્ય નબળાઈના ચીનહો માલમ પડે છે અને તેનો ઈલાજ નહી કરવાથી આસતે આસતે ગંભીર દરદો જેવાં કે દરશ, દમ, ક્ષય, ધાસતી વીગેરે લાગુ પડે છે. લાખો માણસ આ ગંભીર દરદો કેમ ઉત્પન્ન થાય છે તે નહી જાણતાં હોવાથી ઘણાઓ તેના ભોગ થઈ પડીને અસહ્ય વેદના ખમવી પડેલી છે, શું તમો નથી જાણતાં કે તમારી તંદુરસ્ત તબીયત તમારા પૈસા કરતા હજાર ગણી વધારે કીમતી છે! તેટલા માટે દરેક શમજુ મનુષ્યોએ જાણવાની જરૂર છે

કે જ્યારે તમોને ઉપર જણાવેલા દરદોમાંથી એકાદ ચીનહ માલમ પડે કે તરતજ તેનો ઈલાજ કરવો જોઇએ છે. જેથી કરી દરદો આગળ વધવા પામે નહી. પણ તેજ વખતે દવાઓ વાપરવા સંબંધી ઘણી સંભાળ રાખવી ઘટેછે. તમોને એવી દવાની જરૂર છે કે જે દવા ખાધાથી તમારા શરીરમાં ઘટી ગયેલું વીજળીક તત્વ ઉત્પન્ન કરીને દરદોનો નાશ કરે, નહી તો તમારા બીજા દરેક ઈલાજો નીષ્ફળ નિવડશે.

ઘણુંક મનુષ્યોને ગમે તેવી અફીણ પારો વગેરે તેમજ કાચી ધાતુઓની મીશ્રણથી બનેલી દવાઓ કે જેનું પરીણામ આગળ જતાં ઘણું માઠું નીવડે છે તેવી દવાઓનો ઉપયોગ કરવાથી, દરદો સારા થવાને બદલે વધારે દુઃખ ખમવું પડ્યું છે, તેમજ કેટલીક દવાઓ વૈદિક નિયમાનુસાર પ્રમાણે બનાવેલી નથી હોતી. ત્યાર પછી શા માટે તેવી નુકશાનકારક દવાઓ ઉપર ધ્યાન આપી તમારા કીમતી જાનને જોખમમાં નાખવો જોઇએ? જેઓને આ સારી શમજ ધ્યાનમાં ઉતરી હોય તેઓએ પ્રો૦ જેમ્સની વીજળીક શક્તિની ગોળી લેવી. આ ગોળીઓ:—શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયાની સહાયતાથી વિજળીક શક્તિ આમેજ કરીને દરેક રૂતુમાં માફક આવે એવી સંભાળભરી રીતે બનાવી છે, તેથી તે શરીરમાં ઘટી ગયેલું વિજળીક તત્વ પુરતા પ્રમાણમા ઉત્પન્ન કરી થયેલી નબળાઈને ભેદ ભરેલી રીતે અટકાવી સંપુર્ણ શક્તિ ઉતપન કરે છે. તેમજ મજા તંતુની વ્યાધીઓ અને માનસીક ક્ષીણતાઓ દુર કરવામાં અને જ્યારે જ્યારે જ્ઞાનતંતુઓની શક્તિ વધારવાની અને તેઓની ક્રીયા નીયમીત કરવાની જરૂર જણાય ત્યારે સદરહુ ગોળીઓ અસરકારક નીવડે છે, "ન્યુરેસ્થાનીક" સ્થીતીમાં જ્યારે "વરટીગો"ની પણ હાજરી જોવામાં આવે ત્યારે માથાનો દુઃખારો, ચાલવામાં ધુજારો શરિરીક અથવા માનસીક શ્રમને માટે કેવળ અશક્તતા માલમ પડે છે. એ વીગેરેમાં આ ગોળીઓનો

ઉપયોગ ગુણદાયક જણાય છે, કવખતનું ઘડપણ, ધાતુની ક્ષીણતા ધાતુ પાતળી પડવી. જાણમાં અથવા અજાણમાં વીર્યનું જવુ, પેસાબમાં ધાતુ જવી, મગજની ચકરી, આંખે અંધારા આવવાં, કમ્મરમાં તથા હાથ પગમાં કળતર થવી, વગેરે રોગો ઉપર આ ગોળીઓનો ઉપયોગ કરવાથી ચમતકારીક અને હેરત પમાડે એવી અસર કરેછે. તેમજ સ્ત્રીઓનાં માસીક બીમારીના દરદો, આ બીમારીમાં દર માસે અટકાવ ઘણી વખત એકદમ આવવા લાગે છે અથવાતો ઘણોજ થોડો દુઃખ

દઇને આવે છે. કોઇ કોઇ વખતે ઘણોજ વહેલો અથવા ઘણો મોડો એટલે બે ત્રણ મહીને રહીને આવે છે આ કારણને લીધે શરીર ઘણુ નખાઇ જાય છે, પાચન શક્તિ મંદ પડે છે અને નબળાઇ બેચની કમરમાં દુઃખાવો વગેરે રોગો થાય છે અને આ રોગો જો લાંબો વખત સુધી રહેવા પામે તો હીસ્ટીયા જેવો અસાધ્ય રોગ લાગુ પડવાનો સંભવ છે, ઉપર લખેલા રૂતુ સંબંધી દોષોને મટાડવામાં તેમજ સુવાવડ પછી થયેલી નબળાઈ દુર-કરવાને તેમજ ધવાડનારી માતાઓને પ્રો૦ જેમ્સની વીજળીક શક્તિની ગોળીઓ ઘણીજ અસરકારક માલમ પડી છે, એ સબંધી મળેલાહજારો અભીપ્રાયોમાંથી થોડાક નીચે જણાવીયે છીએ તે વાંચી ખાત્રી કરો.

અભીપ્રાયો.

મી૦ જમશેદજી નશરવાનજી શેઠના આબકારી કોન્ટ્રાક્ટર આરટાથી લખે છે, પ્રો૦ જેમ્સની ગોળીઓ બહુ લાંબો વખત થયા વાપરૂ છું એ ગોળીઓથી મુસાફરીના કોઈબી અરમ રૂતુમાં કોઈબી હવાપર બરાબર પોતાની ખાસીઅત સારી બતાવી બેશક તાકાત આપતી છે. એક બાટલા ૨૫ ગોળીની-વી. પી. થી.—મોકલશો.

બાશામ બારનાથ—એકઝીક્યુટીવ ઈનજીનીયર દીલ્હી. મેરબાની કરીને પ્રોજેમ્સની વીજલીક શક્તિની ગોળીઓની બે બાટલી વી. પી. થી. મોકલશો. કારણ કે તે સારરીક નબળાઈમાં ઘણીજ ફાયદા કારક માલમ પડી છે.

જી. સુબાસાહેબ, સ્ટુડન્ટસ હોમ—મહારાજા કોલેજ માઈશોરથી. લખેછે કે-પ્રોજેમ્સની ગોળીઓ આશીરવાદ સમાન છે-એક બાટલી વી. પી. થી. મોકલજો.

ડા૦ મહમુદ રહીમ કબીરવાલા. થોડા દીવસ ઉપર પ્રો. જેમ્સની ગોળીઓની બે બાટલી મારા દરદીઓ ઉપર મોકલવાને મેં લખ્યું હતું. દરદીઓને ગોળીઓની બાટલી મળી છે અને તેના ઉપયોગથી ઘણોજ ફાયદો થતો જાય છે.

ડા૦ એસ. શાખાવીએર—કુડાલોર મારા દરદીઓને પ્રો. જેમ્સની ગોળીઓએ ચમત્કારીક ફાયદો કર્યો છે, મેહરબાની કરીને બીજી ત્રણ બાટલી વી. પી. થી. મોકલશો.

ડા૦ હુકમચંદ એસીસ્ટંટ હેલ્થ ઓફીસર પેશાવર. પ્રો. જેમ્સની ગોળીઓ ૧ ડજન દરદીઓ ઉપર વાપરી જોઈ છે. અને ઘણીજ ફાયદાકારક માલમ પડી છે. શારીરીક નબળાઈના દરદો ઉપર અકસીર છે.

જસી મામદ ઉમર ભુસાવલથી લખે છે કેઃ—આગળ આપના તરફથી પ્રો જેમ્સની વીજળીક શક્તિની ગોળીઓની બાટલી ૨) મોકલવામાં આવી હતી તે ઘણીજ સંતોષકારક નીવડી છે. આએ કાગળથી અમોને બીજી ત્રણ બાટલી વી. પી. થી મોકલી આપશો.

એમ. કાસકો ગવરમેન્ટ હાઉસ કરાંચી પ્રો. જેમ્સની ગોળીઓ મને સારો ફાયદો કરે છે. બીજી બે બાટલી વી. પી. થી જલદી મોકલી આપશો.

એસ. એન. રાયના—મ્યુનિસિપલ સેક્રેટરી શ્રીનગરથી લખે છે કે, છેલ્લાં પાંચ બરસ થયાં મારી તબીયત ઘણીજ ક્ષીણ થતી જતી હતી અને ઘણી દવાઓમાં પૈસા બરબાદ કર્યા પછી તમારી પ્રો. જેમ્સની વીજળીક શકતીની ગોળીઓની એક બાટલી વાપરી જોઈ, અને મારી અજાયબી વચ્ચે મને નવી જીંદગી પ્રાપ્ત થયેલી માલમ પડી છે. એ ગોળીઓ મેં હમેશા વાપરવાનો ઠરાવ કર્યો છે અને મગજ સંબંધી કામ કરનારાઓને અને સ્ટુડન્ટો જેઓ જ્ઞાનતંતુઓની નબળાઈથી પીડાતા હોય તેઓએ સદરહુ ગોળીઓ વાપરવાની તક ગુમાવવી નહીં.

જી. સી. બશી તેહસીલદાર રાજુરીથી લખે છે કે મારી સ્રી જે સુહેરાઆન કરવાથી હેરાન થતી હતી તેને પ્રો૦ જેમ્સની વીજળીક શકતીની ગોળીઓથી અનહદ ફાયદો થયો છે, અને નબળી થયેલી વલી (રૂપલીન) પણ અજાયબ જેવી રીતે સારી થઈ છે; હજી તેહઓના આ ગોળીઓ ચાલુ રાખવાની ઇચ્છા હોવાથી બે બાટલી વી. પી. થી જલદી મોકલાવી આપશો.

ડી. જે. ફેરનાનડીસ—વોલનટીયરસ હેડ કવારટરસ કોરપસ અકયાબથી લખે છે કે, બહુ લાંબા વખત થયા મારા સાંભળવામાં આવ્યું હતું કે પ્રો૦ જેમ્સની વીજળીક શકતીની ગોળીઓથી ઘણાં દરદો સારાં થવા પામે છે પણ તે બાબત હું ઘણો બેદરકાર રહયો હતો. એક વખત મારા મીત્રને મારા દરદ સંબંધી હકીકત જણાવી અને તેણે બે બાટલી સદરહુ ગોળીઓની મંગાવી અને તેમાંથી એક બાટલી મને આપી અને તરતજ બીજે દીવસથી ફાયદો માલમ પડતો જણાયો અને એક બાટલી વાપરવાથી મારૂં દરદ સાફ થતું જાય છે. મહેરબાની કરીને બીજી બે બાટલી વી. પી. થી મોકલી આપજો.

ઉપરના શખશો જે ખરી બીના જાહેર કરે છે, અને ખરો મારગ સુચવે છે તેનો તમારે લાભ લેવો જોઇએ છે. હવે તમારે વઇદો તથા ડાકતરોની સલાહ લેવાની જરૂર નથી. તેમજ હવેપછી કોઇપણ માણસો એ, વીજળીક ઇલાજોમાં તથા બીજી બીન ભરોસાદાર દવાઓમાં પોતાના પૈસા નકામાં બરબાદ કરવા નહી જોઇએ.

જો તમો ઉપરના એક અથવા વધુ રહોની વેદનામાંથી જલદી મુક્ત થવા માંગતાં હો અને જો તમારા દરદોને વધુ વાર લંબાવવા ઇચ્છતા નહો તો તમારે પ્રો. જેમ્સની વીજળીક શકતીનો ગોળીઓ જે એક અત્યંત ગુણકારીક ઔષધ છે તેનો જલદીથી બીનધાસ્તીએ ઉપયોગ કરવો જોઇએ છે. અને તેનો ફાયદો મેળવી બીજાઓનો પેઠે તમારે પણ જેઓ ઉપર જણાવેલા દરદોની વેદના શહન કરતા હોય તેને ભલામણ કરવી જોઈએ છે.

આ ગોળીઓ ખાધાથી પહેલેજ દીવસ શરીરમાં અજાયબ રીતે કૌવત આવવાનું શરૂ થાય છે. કામકાજ કરવાની ઉલટ ચાલુ થાય છે. જ્ઞાન વર્તુની શક્તિ અને બુદ્ધી, હીમત, બળ તથા સુખમાં જાણવા જેવો વધારો થાય છે, ધાતુ જતી તરત બંધ થાય છે, જેથી શરીરનું જોર વધે છે. ખરાબ સ્વપ્નાં ત્યાર પછી આવતા નથી મન સ્થીર થઇને ઘણું મજબુત થાય છે અને હુશીયારી લાવે છે, ભુખ લાગે છે, ખોરાક બરાબર પચે છે, દસ્ત સાફ આવે છે અને સઘળાં નબળાઈનાં દરદો એક પછી એક નાબુદ થઈ જઈને અસલ જુવાની અને તંદુરસ્તી એ ગોળીઓ પાછી લાવે છે, આંખની તેજી વધે છે, સાંભળવાની શકતી પાછી આવે છે, કંટાળી ગયેલી જીંદગી, નબળાઈ. થાક, દીલગીરી એ સરવે નાબુદ કરીને સંપુર્ણ યૌવન સુખ પાછુ લાવે છે.

આ ગોળીઓ ઓછામાં ઓછી છ થી આઠ આઠવાડ્યાં સુધી અથવા રોગનો અંશ હોય ત્યાં સુધી ચાલુ રાખવી જોઈએ,

કી. ૨૫ ગોળીની શીશી ૧ નો રૂ. ૧–૪–૦; ત્રણના રૂ. ૩–૮–૦
કી. ૪૦ ગોળીની શીશી ૧ નો રૂ. ૨–૦–૦; ત્રણના રૂ. ૫–૮–૦

વાપરવાની રીતઃ—એક એક ગોળી સવાર સાંજ (દિવસમાં બે વખત) જમ્યા પછી તરતજ પાણી અથવા બને તો દુધ સાથે આખી ગળી જવી. (ચાવવી નહી, પરહેજી કંઈ નહિ.)—

ચેતવણીઃ—આ ગોળીઓ ખરીદતી વખતે સાવચેતી રાખવી કારણકે કેટલાક વેપારીઓ બીજી જાતની દવામાં ઝાઝો નફો રહેતો હોવાથી તે આપવા પ્રયત્ન કરે છે અને કહે છે કે "એના કરતા સારી અને સસ્તી છે" તેટલા માટે કોઈ પણ અપ્રમાણીક વેપારી નકલી દવા આપવા માંગે તો લેવી નહીજ કારણ નકલી દવાથી ફાયદો થવાને બદલે નુકશાન થાય છે. માટે ખરીદતી વખતે (Prof. James' Electro Tonic Pearls) પ્રો૦ જેમ્સ ઇલેકટરો ટોનીક પર્લસ, બરાર વાંચીને પાસેના ચીત્રમાં બતાવ્યા મુજબ પેકેજ જોઇને ખરીદવી.

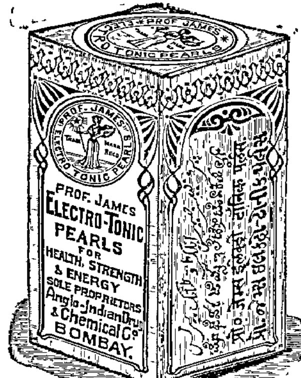

કોઈપણ દુકાને મેળવવા હરકત પડે તો નીચે લખેલા એકલા આડત્યા પાશેથી મંગાવવી.

સુચના.

બહારગામથી દવા મંગાવનારાઓએ પોતાનું નામ, ઠેકાણું, ગામ, પોષ્ટ રેલ્વે સ્ટેશન જીલ્લો વગેરે સાફ દસ્કતથી લખવું.

એકલા આડતીયાઃ—

ધી એંગ્લો ઇંડીયન ડ્રગ એંડ કેમીકલ કંપની.

દરેક જાતની દવાઓ વેચનારા મારકેટ, જુમા મસજીદની નીચે મુંબઈ.

સેંટનો રાજા

સુગંધીથી ભરપુર

ઓટો-દીલબહાર

(રજીસ્ટર્ડ)

જેની બરાબરી કરે એવું બીજું એકે સેન્ટ તથા અત્તર નથી ફક્ત બે ત્રણ ટીપાં રૂમાલ ઉપર અથવા કપડાં ઉપર છાંટવાથી ઉત્તમ ચંબેલી અને બટ મોગરાના ફુલોની ખુશબો પ્રસરી રહે છે અને ઘણા દીવસો સુધી ખુશબો ટકી રહે છે. તથા કપડા ઉપર ડાઘ પડતા નથી.

ઓટો દીલબહાર-દીલને આનંદ આપનારૂં ચાલુ જમાનાને અનુસરતું મધુર ખુશબોથી ભરેલું

સેન્ટ છે.

તમો તેનો સુગંધી કાર્ડ-જેની કીમત એક આનો છે તે મંગાવી ખાત્રી કરો.

કી. નાની બાટલીના રૂ. ૦-૮-૦; વચલા બાટલીના રૂ. ૦-૧૨-૦. અડધા આઉંસની બાટલી રૂ. ૨-૦-૦. વી૦ પી૦ ખરચ જુદો.

મહાન વૈદકે શોધ.

ઓડમેન્સ

સાઈપ્રસ—સાલ્વ

(રજીસ્ટર્ડ)

માથામાં ચસ્ક આવતા હોય. માથુ દુઃખતું હોય, આધાસીસી, સંધીવા, "વા" વાને લીધે છાતીમાં દુઃખારો થઈ આવવો વગેરે-દરદો ઉપર ઓડમેન્સ સાઈપ્રસ સાલ્વ—દુઃખારા વાળા ભાગ ઉપર મસલવાથી વરતજ આરામ મળે છે, આ કારણથી વાપરનારાઓ તેને ચમતકારીક બનાવટ શમજે છે. આ મલમ સુંદર ચીનીના પાટમાં આવે છે. એક વખત વાપરી ખાત્રી કરો.

કી. એક પાટનો રૂ. ૧-૦-૦ ત્રણ પાટના રૂ. ૨-૮-૦
નમુનાની ડબીનો રૂ. ૦-૧-૦ વી. પી. ખરચ જુદો

સોલ એજંટ.

ધી એંગલો ઈંડીયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કાં.

ના.—૧૫૫ જુમા મસીદ મુંબઈ.

વાળને સુંદર બનાવનારૂ ઉંચી બનાવટનું

કામીનીઆ ઑઈલ

(રજીસ્ટર્ડ)

આ તેલ ખરી પડતાં વાળને અટકાવી સુંદર, તેજસ્વી અને ગુચ્છાદાર બનાવે છે, કામીનીઆ ઑઈલ કેવળ સુગંધી તેલ નથી પણ તેમાં વાળનાં મુળને કઉવત આપનારાં અને મગજને ઠંડક આપનારાં તતવો સમાયલાં છે, તેથી જે સ્ત્રીઓના વાળો સારી હાલતમાં હોય તેમજ વીદ્યારથીઓ અને મગજ સંબંધી કામ કરનારાઓ અને જેઓને મગજમાં ચાલુ દુઃખારો રહેતો હોય તેઓને પણ ઘણુંજ ગુણકારક થઈ પડે છે આજ કાલ બજારમાં વેચાતા હલકા પ્રકારના તેલો જે વાળ અને મગજને નુકશાન પોચાડે છે તેવી જાતના તેલ વાપરવા કરતા તમો હમેશા કામીનીઆ ઑઈલ વાપરો.

તેની ઉતમ બનાવટ માટે માઈસોરના પ્રદરશનમાં સોનાનો ચાંદ અલાહબાદના પ્રદરશનમાં સરટીફીકેટ ઓફ મેરીટસ અને બીજા સેંકડો અભીપ્રાયો મળેલા છે.

ગુજરાતી પંચ—કામીનીઆ ઑઈલ આ તેલના ઉપયોગથી માલમ પડયું છે કે બજારમાં ઉભરાતા ઘણા તેલ કરતાં આ તેલ ઉતમ છે, કેશની વૃદ્ધી કરવામાં સાફ, સુવાળા, પ્રકાશમાન કરવામાં માથાપરનો ખોડો નાશ કરવામા તથા મગજને શાંત રાખવામાં અદભુત કામ કરે છે.

કીં૦ બા૦ ૧ નો રૂ ૧— ૦—૦ વી૦ પી૦ ખરચ ૦—૪—૦ જુદા.

કીં૦ બા૦ ૩ નો રૂ ૨—૧૦—૦ વી૦ પી૦ ખરચ ૦—૭—૦ જુદા.

તા૦ ક૦—કેટલાક વેપારીઓ હલકા માલમાં સારો નફો મળવાની આશાએ હલકી જાતનું તેલ "સાફ અને સસ્તુ" કે એમ કહી, આપવાને કોશેશ કરે છે, તો તે લેવા નહી પણ કામીનીઆ ઑઈલ માંગજો અને ખરીદતી વખતે કામીનીઆ ઑઈલ નામ વાંચીને સીલબંધ બાક-સવાળી બાટલી લેજો. કામીનીઆ ઑઈલ દરેક ગામમાં પ્રસીધ દુકાન-દારો વેચે છે. જો તમારા ગામના નજદીકના દુકાનદાર પાસે ન મળે તો નીચેના પતેથી મંગાવજો.

ધી એંગ્લો ઈંડીયન ડ્રગ એન્ડ કેમીકલ કુંo,

નં૦ ૧૫૫, જુમાઅસીદ, મુંબઈ.

(પારસી સંસારી નવી ચાલુ વાર્તા)

શેહેરાં નહિ મેહેરાં

એક તવંગર — બીજી ગરીબ

ખાસ લખનાર રૂસ્તમજી હો. મીસ્ત્રી.

પ્રકરણ ૨૧ મું

કાચું કાપ્યું.

સપાટી અને બીનરમા—છે બહુ મોટો ભેદ,
સપાટી જોઇ બીનર તજે—તેને થાય છે ખેદ.

દોરાબ વાડીઓ માથેગાન આવી પુગ્યો. તેણે કામધંધાના માણસ તરીકે ડોળ ઘાલવા માંડ્યું. એક રીતે તે મનમાં ઘણો મગન હતો, કારણકે જે છોકરી વજીફાની શેહેરાં તરીકે ઓળખાતી હતી, તે તેની તરફ બહુ માયા મીઠાસથી નિહાળતી હતી. વળી જે કાંઇ તે બોલતો તેને તેણી ટેકો આપતી હતી. આથી ઉલટું, જે ઉંચી છોકરી તેણીની કમ્પૅનીઅન તરીકે કામ કરતી હતી, તે દોરાબ વાડીઆના મતને ઝાઝો ટેકો આપતી હતી નહિ, જો કે દોરાબ પોતે કબુલ કરતો હતો કે બાઇ કરતાં કમ્પૅનીયન વધારે ખુબસુરત તેમજ વધારે હુશ્યાર હતી, પણ તેને દેખાવ અને હુશ્યારી સાથે કંઇ કામ હતું નહિ તેને ફક્ત તેના જીગર સાથે કામ હતું, અને વજીફાની શેહેરાં તેને ચાહતી હતી એમ તેણે ખુલ્લે ખુલ્લું જોઇ લીધું હતું, આ રીતે તેનું જીગર માંહેથી બહુ ઉછાળા મારતું હતું, અને ઉભરાઇ જતું હતું.

વળી દોરાબનું એક બાબદ ઉપર વધારે ધ્યાન ખેંચાયું અને તે આ કે વજીફાની વારેસ ઉપર 'કમ્પૅનીઅનનો મજબુત કાબુ હતો. જે આ લાંબટાંગ છોકરી કહે તે પ્રમાણે વજીફાની વારેસ ચાલતી હતી આવી રીતે પોતાના હાથ નિચેના પગારદાર આદમીના સંપૂર્ણ તાબામાં રહેવું એ યોગ્ય નથી, માટે આ બાબદનો કાંઇ પુરતો બંદોબસ્ત થવો જોઇએ, એવો મનમાં ઠરાવ કરીને એ બાબદ ઉપર પોતાના બાપની સાથે વાત કરીને એ કમ્પૅનીઅનને ઠપકો આપવો, અથવા તેણીને નોકરીપરથી બરતરફ કરવી એવો કાંઇક વિચાર તેણે મનમાં ગોઠવી રાખ્યો હતો.

જ્યારે તે તેમની સાથે વાતચીત કરવા લાગ્યો, ત્યારે મેહેરાંએ પૂછ્યું "મી. દોરાબશાહ તમે કહેતા હતા કે બાવાજીએ કાંઇ કહેવડાવ્યું છે તે શું છે?"

અત્રે વાંચનારને કહેવાની અગત્ય છે કે દોરાબની હાજરીમાં જે વાત થાય, ત્યાં શેહેરાં તે 'કમ્પૅનીઅન' સમજવી, અને મેહેરાં તે વજીફાની વારેસને ગણવી.

દોરાબે જવાબ દીધો, "જો શેહેરાં બાનુની મરજી હોય તો હું શું કામ આવ્યો છું તે કહી સંભળાવું."

આ સવાલ પૂછવાની મતલબ એ હતી કે જો શેહેરાંની મરજી આ વાત ખાનગીમાં

સાંભળવી હોય, તો તેમ તેણી ઝટ બોલી દએ, પણ તેની અજાયબી વચ્ચે શેહેરાં બોલી ઉઠી, "દોરાબજી બોલો. શું કામ આવ્યા છો? તે કહો, મારી વહાલી મેહેરાંની હાજરીની તમારે કશી ફિકર કરવી નહિ. એ મારી બેનપણીને પૂછ્યા વિના હું કાંઇ કરતી નથી."

આ સાંભળી દોરાબે એક કાગળ ગજવામાંથી કહાડયો, અને શેહેરાંના હાથમાં મુકયો. તે કાગળ ઉપર શરનામું ખરી શહેરાંબાનુના નામનું હતું. હવે અહીં વળી ગુંચવાડો ઉભો થયો, કારણકે કાગળ ઉખેડવો કે નહિ? અહીં તો જે બાઇના હાથમાં કાગળ જવો જોઇએ તેણીના હાથમાં જવાને બદલે બીજીના હાથમાં દોરાબે કાગળ મુકયો હતો. કારણ કે તે તો આ બીજીનેજ શહેરાં સમજતો હતો. આથી કાગળ લઇને દોરાબની શહેરાં સહેજ વિચારમાં પડી, અને પોતાની સહીના મો તરફ જોવા લાગી. આ સઘળું દોરાબને ઘણુંજ અસાધારણ અને નવાઇ જેવું લાગ્યું, કે પોતે બાઇ હોવા છતાં પોતાની કમ્પેનીઅનને પૂછયા વિના કાગળ પણ ઉખેડવો નહિ, એ શું?

આ ઉપરથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ લાંબટાંગ ડુકતી મારી શેહેરાંને ફુલવી ફુલવીને ખાલી કરશે. આથી તેણે પોતાનો આગલો વિચાર વધારે મજબુત કરીને મક્કમ નિશ્ચય કરયો કે બાવાને કહીને આ છોકરીને પેડો અપાવવો.

પરંતુ શેહેરાંએ મેહેરાંનો ગુંચવાડો પામી જઇને કાગળ ખોલવાની ઇસારત કીધી. આવી રીતે ઇસારત મળવાથી દોરાબની શેહેરાંએ કાગળ ઉખેડીને વાંચ્યો.

કાગળ મી. પેશતનજી વાડીઆએ લખ્યો હતો:—

"મેહેરબાન શેહેરાંબાનુ, આશા છે કે માથેરાનની હવાથી તમારી તનદરોસ્તીમાં સુધારો થયો હશે. મારે તમને એક બાબદની સલ્લાહ આપવી છે. તમે તમારી સહી મેહેરબાનુ સાથે ફરો છો તે મને ઠીક લાગતું નથી. અલબત્તા એ છોકરી ભલી હશે, પણ તમારા કરતાં ઉમ્મરે નાની છે. તમને કોઇ ઉમ્મરે પુગેલી બાનુની સંભાળમાં મુકવાને મેં ઠરાવ કર્યો છે, જેથી કોઇને કાંઇ બોલવાનું બોહું મળે નહિ. ટુંકમાં જવાન બાનુઓને એકલી ફરવા હરવા દેવામાં સલામતી નથી એમ તમે પણ મારૂં કહેવું વાજબી ગણશો; આથી મેં પુનામાં તમારે માટે એક બંગલો ભાડે રાખ્યો છે અને સાં તમે જઇ રહેજો, અને ત્યાં એક ઉમરે પુગેલી ઇંગ્રેજ બાનુ જે ઘણી આબરદાર છે, તે તમારી સાથે રહેશે. આ જે કાંઇ કરૂંછું તે બધું તમારા ફાયદા માટેજ છે.

લા. પેશતનજી વાડીઆ

સોલીસિટર.

દોરાબની શેહેરાંએ કાગળ વાંચ્યો, પણ વાંચીને શો જવાબ આપે? વળી તેણીએ પોતાની સુકી સામે જોવા માંડયું. આ ગુંચવાડો સમજી જઇને તેણીએ મેહેરાં પસે કાગળ વંચવા લીધો, અને વાંચીને બોલી, "કહેવડાવો કે તમારી કાળજી માટે ઉપકાર માનીએ છીએ, અને તમે કહેશો તેમ ચાલવાને અમે તૈયાર છીએ."

આવી રીતે દરેક બાબદમાં દોરાબની મેહેરાંને (ખરી શહેરાંને) માથું મારતાં જોઇને દોરાબને ખરેખર ચીડ ચઢતી હતી; પણ દોરાબની શેહેરાં પોતાની સહીને પુછ્યા વિના એક ડગલું પણ આગળ ચાલતી હતી નહિ, પણ આ બાબદમાં પોતાનો કશો ઇલાજ ન હોવાથી મને ગાંઠ અને મોટ ફુચોમારીને

તેને મુંગો બેસી રહેવા સિવાય બીજો છુટક નહિ હતો.

દેરાબ આ બન્ને છોકરીઓએ રચેલા તાગડાથી અજાન હતો તેથીજ તે આ પ્રમાણે ફુદકતો હતો. પગારદાર કમ્પેનીઅન ઉઠ કહેતો બાઇ ઉઠે અને બેસ કહે તે બાઇ બેસે, એ તેને ઘણું અસાધારણ અને અયોગ્ય લાગતું હતું, તેમાં પણ તે ખરો હતો, પણ તેમની વચમાં તે કાંઇ પણ પગલાં લેવા અશકત હતો.

છેવટે તે બોલ્યો, "તમે બાનુઓ કહો તો હું તમને પુને લઇ જાઉં અને બંગલામાં બરાબર સુરવા કરીને મીસીસ ઑલીવર સાથે ઓળખાણ કરાવું. બાવજી એ બધો બંદોબસ્ત કરવાને મને અખત્યાર આપ્યો છે," દેરાબે કહ્યું.

આ સઘળો વખત દેરાબની શેહેરાં પોતાની સહી તરફ જોતી જતી હતી, અને તેણીની ઇસારત પ્રમાણે જવાબ આપતી હતી.

"મી૦ દેરાબશાહ, તમને બહુ તકલીફ પડશે," દેરાબની શેહેરાં બોલી, પણ તેણીની સહીએ વચમાં ટાહુકો પૂર્યો, "અમે પોતે ગોઠવણ કરવાને શું અશક્ત છીએ કે?"

આ સવાલથી દેરાબે સખત ટીકા કીધી, અને બોલ્યો, "માફ કરજો, મીસ મેહેરબાનુ, આટલું તો ખરું છે કે શેહેરબાનુના જેવી એક જરદાર વારસને માટે એક ઉમ્મરે પુગેલાં બાનુની દેખરેખની ઘણી જરૂર છે.

"ત્યારે ડીઅર શેહેરાં, મીસીસ ઑલીવરની દેખરેખ તળે તું હવે જશે, ત્યારે મારું હવે અહીં કાંઇ કામ રહેશે નહી, મી૦ પેસ્તનજીના આ કાગળ ઉપરથી ધારું છું કે મને રજા આપવામાં આવશે," શેહેરાં પોતાનો મેહેરનો પાર્ટ ભજવતાં બોલી.

આથી દેરાબની શેહેરાં ગભરાટમાં પડી, કે જવાબ શો આપવો? તેણી રડના જેવી થઇ ગઇ, અને દેરાબની હાજરીમાં પોતાનો પાર્ટ ભજી બનાવવા અંદરથી ધ્રુજતી હતી. એક વખત તો તેણીએ ગભરાઇને પોતાની સહીને ખરાં નામથી ભૂલમાં હાંક મારી હતી, પણ તુરત સામી બાજુએ ડોળા ઘુરકવામાં આવ્યા, તેથી તેણીની સુદ્ધી ઠેકાણે આવી હતી.

દેરાબ વાડીઆની હાજરીમાં પોતાના પાર્ટને વધુ અહમક આપવા માટે પેલી સાંમટાંગ છોકરી બોલી, 'ડીઅર શેહેરાં, ત્યારે હું જવાની મારી સઘળી તૈયારી કરી મુકું? હવે હું તારી સાથે રહીને શું કરીશ?" આટલું બોલીને તેણી ત્યાંથી ખસી ગઇ, ખાસ મતલબથી કે દેરાબ વાડીઓ મેહેરાં સાથે એકલો પડીને વાત કરે.

"મી૦ દેરાબશાહ, મારી સહી જરા ભડભડી છે, પણ બહુ સારું માણસ છે. એને માટે તમારે કશો હલકો વિચાર લઇ જવો નહિ," દેરાબની શેહેરાં બોલી.

"નહિ, એવું કશું નથી, પણ એ તમારી 'કમ્પેનીઅન' તરીકે લાયક નહિ કેહેવાય," દેરાબ વાડીઆએ જવાબ દીધો.

"નહિ. એમ ના બોલો. હું એને ઘણી ચાહું છું, અને એનાથી કદી છુટી પડનાર નથી."

"તમે ભલે તેણીને ચાહો, તેમાં ખોટું કાંઇ નથી, પણ તમને તમારી બીજી ફરજો પણ બજાવવી જોઇએ. જોઇએ તો એને તમારી સાથે રહેવા દો, પણ એના કહ્યા પ્રમાણેજ તમારે ચાલવું જોઇએ નહિ. કોઇ તમારી માય મમાઇ જેવું મોટું હોય, તેના કહ્યા પ્રમાણે ચાલો, તો સમજ્યા વારૂં. મીસીસ ઑલીવરની દેખરેખ હેઠળ તમે ઘણું જોશો અને ઘણું શીખશો."

"મી દેરાબશાહ, આપની જગા કોઇ બીજી ઓરત પુરી શકે એમ તમે કદી માનશો ના," દેરાબની શેહેરાં બોલી.

તેણી વળી બન્ને છોકરીઓની તરફ જોઇને દોરાબને કહેવા લાગી. "ઠીક છે, હું એ જવાન છોકરીઓને મારી સાથે રાખીશ અને બધે સાથે ફરવા લઇ જઇશ, ડિનર પારટીઓમાં, નાટકમાં, નાચમાં અને જ્યાં એઓ જવા માંગશે ત્યાં હું સાથે જઇશ, અને જ્યાં હું જઇશ ત્યાં એમને લઇ જઇશ "

" અમે ફક્ત સાંજે વૉક લેવા જઇએ છીએ, તે સિવાય બીજે ઠેકાણે જતાં નથી." શેહેરાં બોલી

અત્રે વાંચનારની યાદ તાજી કરવી જોઇએ, અને કહેવું જોઇએ કે મીસીસ ઓલીવર સાથે દોરાબ વાડીઆએ બન્ને છોકરીઓને ઓળખાણ કરાવી, અને પોતે જાણતો હતો તેજ પ્રમાણે નામ દીધાં હતાં બીજા બોલોમાં કહીએ તો હજી બન્ને છોકરીઓના બદલેલા નામનો ફારસ ચાલુ હતો.

" અંહ ! હું સમજી ! મીસ શેહેરાં, હજી તમને તમારા બપાવાનો શોક ચાલુ હશે ! કાંઇ ફિકર નહિ ! હું હમેશાં એ બાબદ મારા ધ્યાનમાં રાખીશ, અને તેને અનુસરતી રીતેજ સઘળી ગોઠવણ કરીશ. આ મીસ મેહેરાંની પણ મને સંભાળ રાખવી પડશે. ચાલો, એક કરતાં બે ભલાં. જેમ વધારે હોય તેમ વખત જલદીથી પસાર થાય !" મીસીસ ઑલીવરનું ટાહેલું આ પ્રમાણે શરૂ થયું.

ઓળખાણ પાડવાની તાજીમતવાજી પુરી થયા પછી, બન્ને મિત્રણો એકલી પડી, ત્યારે આપણી મેહેરાં શેહેરાંને વળગી પડીને કહેવા લાગી, "વાહાલી બેન, હવે તો મીસીસ ઓલીવર મારી ઉપર હકુમત ચલાવશે, અને તેણીની તાબેદારી મને કરવી પડશે, અને એ પ્રમાણે મારાં છુટાંપણાં ઉપર તરાપ પડશે. આ રૂપાળું નામ બદલવાના તારા ફંટાને લીધેજ થશે."

" ચલાવ, બેન, બિહેછ શા માટે ! જોઇએ આગળ શું થાય છે ! મારા બપાવા કહેતા હતા કે એક વાર ખાંડણામાં માથું મુક્યું, તો ધબકારાથી બીહવું નહિ," આપણી શેહેરાંએ મેહેરાંને હિમ્મત અને ઉત્તેજન આપીને સમજાવી.

" બેન, તારૂં અંતઃકરણ સુન્ન મારી ગયું હોયની તેમ તું વરતે છે !" મેહેરાં કહેવા લાગી.

" તેમાં તો શક નથી. મારૂં અંતઃકરણ સુતેલું છે કે સુન્ન મારી ગયલું છે તે હું કહી શકતી નથી. બપાવાની તાબેદારી કરવામાં મેં જરા પણ કચાસ રાખી હતી નહિ સુરતમાં દરેક જણ જાણતું હતું અને જોતું હતું કે હું બપાવાનો પડતો બોલ ઝીલતી હતી, પણ બપાવાજી પોતાના છેલ્લા ફંટાથી મને કંઢંગી હાલતમાં મુકીને બેઇનસાફ કરી ગયા છે. જો મારા ગુજરાનનું સાધન બરાબર નક્કી કરીને બીજી બધી દોલત વગર સરતે મારા સગાને આપી ગયા હોત, તો હું આટલી દરકાર કરત નહિ. અંતઃકરણ પ્રમાણે ચાલતાં મારી સ્થીતિ કઢંગી હાલતમાં મેલાઇ છે. હવે અંતઃકરણ પ્રમાણે નહિ પણ કળાથી કામ લેવું જોઇએ, જેથી આવી પડેલી મુશ્કેલી અને નડતર દૂર થાય."

આ પ્રમાણે શેહેરાંને પોતાનું દુઃખી દિલ ખાલી કરતાં જોઇને મેહેરાં, તેણીને ખરી દિલસોજીથી પસવારવા લાગી.

" મેહેરાં, વહાલી બેન, હજી થોડા દિવસ બદલેલાં નામે તપાસ જારી રાખીશું. એમાંથી ખરો ભેદ તેના ખરા રંગ સાથે જણાઇ આવશે. વળી વગર પૈસા વાળીનો મારો પાર્ટ ભજી બતાવતાં મારે માટે લોક શું બોલે છે, શું ધારે છે, અને કેવી ટીકા કરે છે, અને મને કેવી રીતે લીએ છે, તે બધું મને જણાઇ જશે. પહેલાં મારા પૈસા

જોઈને લોકો મારી હંમેશાં ચાપલુસીભરી ખુશામત કરતા હતા હવે મને નોકરીએ રહેલી ગરીબ સમજીને શું શું બોલે છે અને કહે છે તેનો અનુભવ મને મળશે. લોકોમાં પરિક્ષા કરવાની કેટલી શકિત છે તે પણ માલુમ પડશે. મારો સગો જાસ પરવીઝ મને મેહેરાં સમજીને, મારી પાસે પૈસા નથી એમ જાણીને મારી તરફ કેવી વળાણ અને કેવી લાગણી દેખાડે છે તે સઘળું મને જાણવું છે."

"મારી મદદથી તું તેને મળી શકતી હોય, તો હું દિલોજાનીથી તારે માટે જે મારાથી થાય તે કરવા ખુશ છું," આપણી મેહેરાં બોલી.

"વહાલી બેન, તેને તો જરૂર મળીશું મળ્યા વગર બીજો છુટક નથી! પણ મારાં બદલેલાં રૂપમાં મારે માટે શું ધારે છે, તે મને જાણી લેતાં વાર નહિ લાગશે વારૂં. ચાલો, આપણે ડ્રેસ કરીએ. ડિયર મેહેરાં, તું ભપકા ભરેલો ડ્રેસ કર, હું તો ફકત કાળી સાડીજ પહેરીશ."

"તું હાથે કરીને ઇજરડી પીજરડીના જેવો પોશાક પહેરે છે, તે જા-બા-મને નથી ગમતું!" આપણી મેહેરાં કહેવા લાગી

ત્યારે તાગમાં હુશ્યારી નથી. મેહેરાં, મને તો જાહેરમાં તારી સહી તરીકે અને તારી પગારદાર નોકર તરીકે પસાર થવું છે. જો હું ભપકા ભરેલી સાડીઓ પેહેરું, અને શ્રીમન્તાઇ ડ્રેસ કરૂં, તો મારો પાર્ટ બરાબર બજવેલો નહિ કહેવાય. વળી તેમ કરું તો કોઇને રખેને શક જાય. હાલતો મનસબ-ગાંડી થઇને ફરવા સિવાય બીજો છુટક નથી."

આ પ્રમાણે વાતકરીને બન્ને સહીઓ છુટી પડી. હવે ખરી વખ્તાની વારસ ઓળખી પડતાં તેણીને શક લાગવા માંગો કે જે. પી. ગારંટીટ' એટલે 'જે' તે જાસ, અને 'પી' તે પરવીઝ, એમ કાં નહિ હોય? અને જો તેમજ હોય, તો તે માથેરાનના હોટેલમાંથી એકદમ ચાલી ગયો તેનું કારણ પણ સમજ પડે તેવું છે. જો તેને માથેરાનમાં માલુમ પડ્યું હોય કે જે છોકરીને ઘેડાના અકસ્માતથી તેણે બચાવી, તે તેની સગી છે, તો તેમ જાણતાં તેણે ત્યાંથી ચાલી જવાનો ઠરાવ કર્યો હોય. આવો શક તેણીને આવતાં, તેણી મનમાં બડબડવા લાગી, "નહિ, નહિ, એમ નહિ હશે! તે પોતે જાસ પરવીઝ હોય તોપણ એમ ઉતાવળે ત્યાંથી નાહાસી નહિ જાય. ઉલટો, તે તો મારી સાથે પરણવા રાજી છે, એમ બાપાવાજી ઉપર તેણે કાગળ પણ લખ્યો હતો, ત્યારે તે ફકત આ કારણને લીધેજ જતો રહ્યો હોય એમ લાગતું નથી."

આ પછી સઘળાંઓ ટેબલપર જમવા બેઠાં. દોરાબ વાડીઓ પણ હજી સાંજ હતો. તે પોતાની શહેરાની સેવામાં હરપો. બિચારી કાળી સાડીવાળી લબિટંગ સહીની સાથે દોરાબ વાડીઆએ તેમજ મીસીસ ઓલીવરે ઝાઝી વાત કરી નહિ. રૂપીએ પંદર આના તેણીને 'ગો કોડા'. આ જોઇ તેણી મનમાં વિચારવા લાગી, "અફસોસ છે કે ગરિબ ઇના દેખાવને લોકો કેવા હીણે છે!"

બીજા હાથ ઉપર, દોરાબ પોતાની શેહેરાં ઉપર કુરબાન થઇને તેણીની 'મેનીગ' કરતો હતો. મીસીસ ઑલીવરની હિલચુરી સઘળી પૈસાવાળી છોકરીને માટેજ હતી. તેણી ખાણાં ઉપર તેણીને શીખવવા લાગી કે ફલાણી ચીજ ખારી સારી છે. ફલાણી ચીજ ખારી સારી નથી, ફલાણી તરકારી ખાવી તેમાં ઓરત જાતને ફાયદો છે, વગેરે વગેરે. ખાણા ઉપર હાજર થયલી ચીજો ઉપર તરેહવાર વિવેચન અને નુકતેચીની કરતાં મીસીસ ઑલીવરની જીભ થાકે એમ લાગતું

હતું નહિ. કહેવાની કશી જરૂર નથી કે આ તેણીની લાંબી લાંબી વાતમાં કેટલુંક મહત્વ કરવા જોગ પણ હતું તેમ વળી કેટલુંક અર્થ વીનાનું પીંજન માથું-દુખન કરવાને પુરતું હતું. મેહેરાંનું નામ ધારણ કરનાર છોકરીને કોઇએ બોલાવી નહિ. અને કોઇએ તેણીને ઓળખીને એઇ પણ નહિ, તે છતાં તેણી પોતાના છુપા વેશમાં દુન્યાદારીનો રંગ તપાસતી હતી અને પોતાની આ ઉમરે કિમતી અનુભવ મેળવતી હતી.

દોરાબ વાડીઆને બાપે સખ્ત તાકીદ કરી હતી કે કામ પુરૂં કરીને એક દિવસ પણ વધુ થોભવું નહિ, કારણકે આ જવાન પૈસાવાળી બાનુ સાથે ધંધાની રૂહે જેટલી વાતચીત કરવી પડે તેટલીજ કરવી અને તેણીની તરફ અતી વધારે દિલસોજી અને અતી વધારે ચાહ દેખાડવાથી પેહરેજ રહેવું, કારણકે તેનો અંજામ ખરાબ આવે છે. આથી તે રાતની ટ્રેનમાં મુંબઇ જવા નિકળ્યો. અને કમપાઉન્ડમાં દોરાબની શેહેરી કરતી હતી તેણીની આગળ તે ગયો.

દોરાબ બે દહાડા વધુ રહે એમ આ છોકરી મનમાં ઘણું ઇચ્છતી હતી, અને જો કે તેણીને શેહેરાનો પાર્ટ ભજવવો હતો, તે છતાં તેણીએ હિકમતથી નિચે પ્રમાણે વાત કીધી:—

"મી૦ દોરાબશાહ તમે જાઓ છો ! ઠીક, મુંબઇમાં આવીએ ત્યારે મને જરૂર મળવા આવ્યા કરજો,"

"મોટી ખુશીથી," દોરાબે જવાબ દીધો

"અને જો અમે તમને કોઇ બાબદમાં ઠગ્યા અથવા ઉડાવ્યાં છે એમ તમને માલુમ પડે, તો ગુસ્સે થશો ના."

"ત્યારે તમે મને ઠગ્યો છે શું ? દોરાબે પૂછ્યું:

તેઓ બન્ને ઝાડના ઓથામાં હતાં; અને તેઓ શી વાત કરે છે તે કોઇએ સાંભળતું હતું નહિ.

"હા-મેં-અમે તમને એક બાબદમાં ઠગ્યા છે; બોલો, તમે જાણશો ત્યારે મને માફ કરશો કે ?"

"તમને માફ માગવાની કશી જરૂર નથી માગો તે અગાઉ માફ કરી ચુકયો છું. તમે કહો છો કે 'અમે' ઠગ્યા, ત્યારે તો તેમાં તમારી સખી પણ સામેલ હશે, તમને તો માફ કરી ચુકયો છું, પણ તેણીની ચાલચલણ માફીને લાયક છે કે નહિ, તે હું હાલ કહી શકતો નથી," દોરાબે આ પ્રમાણે સુકાયલો જવાબ દીધો.

કાબદાર.સ્ત્રીના મોઢેથી ઉપલો જવાબ કેવો કહેવાય ? બે જણ સામેલ; એકને માફ, ને બીજીને માફ થઇ શકે કે નહિ તે તો હજી સવાલ છે. તેણીને પૈસાવાળી જાણીને માફ કરવા તે તૈયાર થયો હતો, પણ તેજ વાંક માટે આપણી શેહેરાં (જે ગરીબડીનો પાર્ટ ભજવતી હતી) તેણી માફીને લાયક છે કે નહિ તે વિષે અચોક્કસ હતો. આ દુન્યાંમાં માફી છે તે સઘળી પૈસાવાળાને માટેજ છે એમ લાગે છે અને સજા છે તે સઘળી ગરીબોને માટેજ છે. પૈસાવાળો વાંક કરે તો તે મશકરીમાં કે ભૂલમાં ચાલી જાય છે, અને ગરીબ મજુરી કે ભૂલ કરે, તો તે ગંભીર ગુનાહના વર્ગમાં આવે છે. દુન્યામાં એવા એવા ગેરઇનસાફ ચાલતા આવ્યા છે, માટે એ બાબદ ઉપર, ઓ કલમ, તને ઝાઝી મુંઝવણ કરવામાં ફાયદો નથી

દોરાબની શેહેરાએ દોરાબના જવાબમાં પોતાની સખીનો બચાવ કરવાની કોશીષ કરી હતી, અને બોલી હતી, "મારી સખી બહુ સંચળ ચાલાક ને ડાહી છે, વળી નેક માણસ છે. હું તમને ખાતરી આપુંછું કે તેનો વાંક

તમે ગંભીર માની લેઓછ તેવો ગંભીર નથી."

"હશે! પણ જ્યારે આપણે બે જણ એકલા છીએ, ત્યારે હું તમને એક ખરા અંતઃકરણની સલ્લાહ આપું છું, કે એ તમારી સહી જેમ કહે તેમ ના ચાલો. તમારી મરજી પ્રમાણે ચાલો. નાક પકડીને તેણી ચલાવે તેમ ચાલવામાં તમને નુકસાન છે." આ પ્રમાણે કહીને તે કમપાર્ટમેન્ટમાંથીજ ગાડીમાં બેઠો. તેણે બીજી છોકરીને જોઇ, તે છતાં પણ ગરીબ જાણીને સાહેબજી કે શેક હેન્ડ કરવાની તેણે જરૂર દીઠી હતી નહિ. દુન્યાનો આ એક ખેલ છે, અને જ્યારે પણ અવકાશ મળે ત્યારે આ અજબગજબની દુન્યવી રીતી નિતી ઉપર ગંભીરપણે વિચાર કરવો દરેક વિચારવંત માનવીને ઘટે છે.

દોરાબ ચાલતો થયો, પછી આપણી શેહેરા બોલી, "ડીઅર મેહેરાં, તું જોય છે કે નહિ? નામ બદલવાથી અપણને કેટલું શીખવાનું મળે છે. હાલ તુરત બધાં, તારી ઉપર, તને વજીફાની વારેસ જાણીને, તારી ઉપર ઘડું-પડું થાય છે, અને મને બધાં નોકરીએ રહેલી સમજીને નોહાદા એટલુંજ નહિ, પણ ધિક્કારે છે, અને પોતાના માર્ગમાં કવાબમાં હાડકું સમજે છે, અને કોઇ બાહાને મને ખેરવવા માગે છે. હાલ તુરત તને ફાયદો છે કારણકે તું શેહેરાંબાનુનો પાર્ટ ભજવે છે, જો તું વિચાર કરશે તો તને જણાશે કે જે ધિક્કાર અને અસભ્યતા મને સહન કરવા પડે છે તે જો નામ બદલ્યાં નહિ હોત તો તને વેઠવાં પડત."

બીજે દિવસે દોરાબ બાપને મળ્યો ત્યારે ખાસ કરીને કહેવા લાગ્યો, "બાવાજી શેહેરાંબાનુની સહી જેમ કહે તેમ આખું કુળ ચાલે છે. એમ કહું કે નાક પકડીને ચલાવે છે, તો તેમાં કાંઇ સહરાગાન નથી."

"હું તો નથી ધારતો કે શેહેરા એટલી ભોળી અને ભોટ હોય, અને બીજાનાં ફરમાવ્યા મુજબ પ્રમાણે ચાલે. તું કહેછ પણ મારા ધ્યાનમાં ઉતરતું નથી. ઠીક છે, હું મળીશ, ત્યારે એ બાબદની તપાસ લઇશ, અને તું જો ખરો હશે, તો પછી કાંઇ પગલાં ભરીશું."

"બાવા વળી મેં બીજી એક બાબદ ધ્યાનથી તપાસી. શેહેરાંબાનુ આખો વખત ઉદાસ ફરે છે, અને જાણે બળીએલ હોય તેમ દીસે છે. પણ પેલી એની સહી તો ખુલ્લાં મનથી હસે છે, બોલે છે, ખાય છે, પીએ છે, ને મજાહ મારે છે," દોરાબ પોતાની દરેક વાતમાં આપણી શેહેરાંની વિરૂદ્ધ ટીકા કરવાને ચુકતો હતો નહિ. તે ખાઇપીને અપણી શેહેરાને નોકરોએથી ખડતી કરવા માંગતો હતો.

"શેહેરા બગીએલ છે! એના જેવી રંગીલી છોકરી થોડીજ હશે. કોણ જાણે વખતે કોઇના પ્યારમાં પડી હોય, તો ઉદાસી ધર ઘાલી બેસે," દુન્યા ખાપેલ મી૦ પેશતનજી વાડીઆ દીકરાનું સાંભળીને મનમાંજ વમાસણ કરવા લાગ્યા.

દોરાબ પુનેથી મુંબઇ આવ્યો હતો, મી૦ પેશતનજીએ વિહસ્કી સોડાનું ગ્લાસ તેની પાસે માગ્યું, ત્યારે વિહસ્કીમાં સોડા નાખવાને બદલે ટેબલ ઉપર દવાની શીશી હતી તે ગ્લાસમાં નાખી દીધી, આ સઘળું મી૦ પેશતનજી ખુરશીએમાં પડ્યો પડ્યો જોતો હતો, અને તેથી તે બોલી ઉઠ્યો, "કેમ દોરાબ? એ શું કીધું? શેહેરાંબાનુની વાત કરતાં તારૂં મગજ ચાકભમ કેમ થયું છે! તારી વાતપરથી અને તારી હમપરથી મને તો કાંઇ શક લાગે છે!"

"બાવા, મેં કોઇ દહાડો તમારેથી કોઇ વાત છુપી રાખી નથી. હું એમ ધારતો હતો કે

એ ફક્ત મારો ધખારો છે. અને થોડા વખતમાં પસાર થઇ જશે; પણ નહીં, મને લાગે છે કે એ મારો ધખારો નથી પણ ખરી અને સાચી લાગણી છે. સાચું કહું તો બાવા, એ છોકરી ઉપર મારૂં દિલ દોડે છે!"

"શું? ગધેડા, એ તારૂં પગલું ડહાપણથી દૂર છે. એટલુંજ નહી પણ એ તરૂ પગલું, મારા ધાર્યા પ્રમાણે, ઘણું શરમભરેલું છે! એક પૈસાવાળી કુલ મળી, તેના સાથે કામકાજ સંબંધમાં આવ્યા, કે વિચાર કર્યા વિના તેણીની ઉપર મોહી પડવું એ અહસ્યાપથી વેગળું છે."

"બાવા મેં ગેરડહાપણ જેવું કાંઇ કર્યું નથી. હું તેણીની તરફ પુરતા માનથી વર્ત્યો છું. મારૂં દિલ અંદરથી તેણીની તરફ દોડયું પણ મેં બાહેરથી કોઇ પણ રીતે મારી લાગણી તેણીને દેખાડી નથી. હું ધારૂં છું કે મારી એવી લાગણીથી તેણી પણ વાકેફ છે. કેમ વાકેફ થઇ તે ખુદાને ખબર."

પેશતનજી વાડીઆએ આ બાબદસર ભારે ખળભળાટ મચાવ્યો હતો. તેણે દીકરા કરીને દોરાબને સંભળાવ્યું, "જુઓ, આ દીકરો છેક પંજાબથી બાપને મદદ કરવા મુંબઇ આવ્યો. મારી પાસે મુંબઇમાં હજારો પૈસાવાળાં કુલ છે. પણ હજુ તે એક પૈસાવાળી કુળને મળવા મોકલ્યો તેટલામાં તેણીની ઉપર પ્યારમાં પણ પડયો. દોરાબ હજી તું પંજાબમાંજ રહ્યો હોત તો મારી પેઢીને ખરાબ નહી લાગત."

"પણ બાવા, મેં તો કાંઇ એવું કીધું નથી કે જેથી મને શરમાવું પડે. એ બધું ખુદરતનું કામ છે, અને તમે જાણો છો તો ખરા કે એવી બાબદમાં માનવી ખુદરત સાથે લડી શકતો નથી."

પ્રકરણ ૨૩ મું.

પૈસાને ખાતર નહીં.

મનગમતું પરીઉં મળે છે, માર પૈસાને ઠોકર,
જરદાર નહિ, દિલદાર માગું, ભલે હોય તે નોકર.

આપણી શેહેરાને હમેશાં સવારે વેહેલું ઉઠવાની ટેવ હતી, અને આખા દિવસમાં શું શું કામ કરવું છે, તેની તેણી પહેલાં ટીપ બનાવતી હતી; પણ હવે તે સઘળું કામ મીસીસ ઓલીવરને હસ્તક ગયું હતું, તેથી તેણી સવારે ઉઠીને ફરવા જતી હતી. તે દહાડે બપોરે 'રેસકોર્સ' ઉપર જવું હતું, અને મીસીસ ઑલીવરે આપણી મેહેરાને ઘણુંએ સમજાવ્યું કે શેહેરાને ઘરમાંજ રહેવા દેવી, અને બધી જગે સાથે લઇ જવી નહિ. જયાં જતાં હતા ત્યાં શેહેરાં અને મેહેરાં બન્ને સાથે જતાં હતાં, તે મીસીસ ઓલીવરને ગમતું હતું નહિ, પણ મેહેરાંએ મીસીસ ઑલીવરને ખુલ્લે ખુલ્લું એક વાર કહી દીધું કે એ મારી કમ્પેનીઅન (શેહેરા) વગર હું કદી બાહેર નિકળીશ નહિ. આથી મીસીસ ઑલીવર બહુ ખભળતી હતી, અને બીજાંઓને કહેતી હતી કે બાઇ થઇને પોતાની પગારદાર કમ્પેનીઅનને એટલું બધું કોઠું અને એટલો બધો લાહવો આપવો, અને તેણીની ઉપર એટલું બધું હેત દેખાડવું, અને તેણીના વગર હાલવું ચાલવું નહિ, એ અક્કલથી અને વિવેકથી ઉલટું છે. આથી તેણી આપણી શેહેરાંને અંદરખાનેથી બહુજ ધિક્કારવા લાગી. આપણી શેહેરાં આ સઘળું મીઠીચીંગી થઇને તપાસતી હતી, અને મનમાં બધું સમજતી હતી. એ આપણી શેહેરાંએ મીસીસ ઑલીવરને પૂછયું, "જે. પી આરટીસ્ટ સાથે આજે તમે મુલાકાત કરાવવા કહ્યું હતું તે આજે મળશે કે?"

"હા, તે આવશે ખરો, પણ તેનો ફ્રેન્ડ મી. હોરમસજી મને મળ્યો હતો, તેની

તરફથી મેં જાણ્યું છે કે સાયેરાનના હોટેલમાંથી તેણે જાણ્યું કે પડોસનાં ઓરડામાં ઉતરેલી બે જવાન છોકરીઓમાંની એક તેની સગી શેહેરબાનુ છે, તેથી તે તુરત ત્યાંથી નિકળી ગયો હતો, વાસ્તે હવે તેને આપણે મળશું તોપણ તે શેહેરબાનુ આગળ આવીને વાતે ઉભો રહે, એવો સંભવ દીસતો નથી."

આ સાંભળીને શેહેરા મનમાં હસી, અને મનમાંજ બબડી, "એ કામ મારૂં છે. જો મારૂં ચાલતું હોત તો આ મીસીસ ઑલીવરને કદી હું રાખતે નહિ. વકીલ સાહેબના ભેજામાં આવ્યું કે જવાન છોકરીઓને બુઢ્ઢા માણસની દેખરેખ જોઇએ તેથી, નહિં તો, શું હું મારી આબરૂ મારા હાથે સાચવી શકતી નથી. શું ! એમ તો કોઇબી જવાન છોકરી પોતાની આબરૂમાં રહેવા માગે તો મરદની તાકાત શી કે તેણીની આબરૂ લૂટે!"

આપણે જોયું કે મેહેરાંનો વેશ ધારણ કરવાથી શેહેરા મીસીસ ઓલીવરની પણ અણખામણી થઇ પડી હતી. આ મીઠી *ભાષાની મીસીસ ઑલીવર અત્યારે મેહેરાંને* શેહેરા માનીને તેણીની ઉપર મધમાખ થઇને ભમતી હતી.

આ બન્ને છોકરીઓના બાપમાં પૈસો કેટલો કરામતે માન અકરામ મેળવે છે, તેનો અંતર અનુભવ બન્નેને મળતો હતો.

જઇને ગારડનમાં એક બાંક ઉપર બેઠી. આસ્તે આસ્તે એક ગીત ગાવા લાગી, એવું સમજીને કે અહીં બીજુ કોઇ નથી. પણ થોડી મિનિટમાં કોઇનાં છીંકવાનો સાદ આવ્યો; ત્યારેજ પાછું ફરીને જોતાં જાણ્યું કે કોઇ ઝાડની પછવાડે બાંક ઉપર બેઠું છે. તે શખ્સે પણ તેણીને જોઇ કે તુરંત ઉઠીને તેણીની આગળ આવ્યો, અને બોલ્યો, "માફ કરજો બાનુ ! મારી હાજરીથી તમે વાકેફ થયાં કે તમારૂં ગાનું બંધ થઇ ગયું ! તેથી સેવક દિલગીર છે. રજા હોય તો હું બેસું !"

"ઓ ! મીસ્ટર આરટીસ્ટ ! તમે ! હા. અહીં બેસો !" તેણીએ આદરથી તેને પાસે બેસાડયો, "તમે એકલાજ છો કે તમારો દોસ્ત પણ સાથે છે !"

"નહીં, હું એકલોજ છું. તમને ચિત્રનો બહુ શોખ છે તે તો હું જાણતો હતો, પણ આજે તો વળી માલમ પડયું કે તમને પણ મારી માફક સવારના પોહોરમાં સવારે ઉઠીને હવા ખાવાનો શોખ છે. આપણા વચ્ચે હાલ તુરત તો બે શોખ સાધારણ છે," ચિતારાએ જવાનથી બિનરતા માંડયું.

"હા, હું હંમેશાં વેહેલી ઉઠું છું અને ઘણી વારી એકલી ફરવા નિકળી પડું છું." તેણીએ જવાબ દીધો; "એકલી હોઉં ત્યારે હું હંમેશ કાંઇ પણ ગીત ગાવામાં મારૂં ધ્યાન રોકું છું."

" મી૦ આરટીસ્ટ, આ તકે હું પેહેલાં તમારાં ચિત્રની ભેટને માટે તમારો ઉપકાર માનું છું અને તે ઘણુંજ ગમ્યું ! અને તેને મેં મારા જાનની માફક સાચવી રાખ્યું છે ! " આપણી શેહેરાંએ કહ્યું.

"અત્યાર સુધી, મારી આખી ઉમ્મરમાં જો કોઇ પણ ઓરતે મારા હુન્નર તરફ દિલસોજી દેખાડી હોય, તો તમે પેહેલાં બાનુ છો, માટેજ મેં તમને તે ચિત્ર ભેટ કરવાની હિમ્મત કીધી છે. આપણી એકજ વખતની ટુંક ઓળખમાં એ ભેટ આપવાની મેં છુટ લીધી, તેથી તમને મારી તરફ ગુસ્સો નહિ લાગ્યો ? "

"નહીં, બીલકુલ નહીં ! હું જોઉં છું કે તમારા જેવા એક સહ્રદયરૂપને મારા સાચા મિત્ર તરીકે ગણવામાં કશું ખોટું નથી, વળી માટીડાઓમાં મારા કોઇ મિત્ર નથી, હું તમને મારા પેહેલા મિત્ર કહી શકું."

"હું તો એમ સમજું છું કે તમારા જેવી એક ચંચળ નાર તરફ ઘણા જવાનો ખેંચાયા વિના રહે નહીં, " આરટીસ્ટે ટીકા કીધી.

"હશે, પણ મારી બંદગી કેવી !! હું નોકરી કરૂં છું. અને ગરીબાઈ જોઇને આજે દોસ્તી કોણ કરે ? આજે તો બા પૈસાવાળીઓ તરફજ મધમાખો ભમે છે, " શેહેરાં જેણે ગરીબાઇનો વેશ લીધો હતો. તેણી બોલી.

"હા, જાણુંછ, તમે પેલી મીસ શેહેરાં બાનુના પગારદાર કમ્પેનીઅન તરીકે કામ કરોછ, તે હું જાણું છું, " આરટીસ્ટે જવાબ દીધો.

"હાજી, હવે થોડા દહાડા બાકી છે, પછી તો નોકરી છોડી દઇશ," તેણીએ વળતો જવાબ દીધો.

આ સાંભળી પેલો આરટીસ્ટ ખુશ થયો, અને બોલ્યો, "તમે નોકરી છોડી દો, તો હું ઘણો રાજી થાઉં ! એવી હાલતમાં રહેવા કરતાં એથી વધારે માન ભરેલી અને સ્વતંત્ર હાલતમાં તમે રહો તો વધારે સારૂં ! "

વાત હવે ક્યાં ચાલશે તે શેહેરાં સમજી ગઇ, અને તેથી તેણીને હસવું આવ્યું. આરટીસ્ટ સમજ્યો કે મારી વાતથી આ છોકરી હસે છે. બન્ને પોતાના મનમાં મગન હતાં.

" હા, તમે કહોછ તે પણ ખરૂં છે. મારો પણ એવોજ વિચાર છે. હમેશ સુધી નોકરી અને તાબેદારી કાંઇ થવાની છે ?"

" નહીં, બાનુ, એ તમારૂં કામ નથી ! ખરૂં કહું તો તમે નોકરીને લાયક નથી. અને પૂછો તો તમારે પોતે કેથે ગેરવાઇને ઘરસંસારમાં પડીને સ્વતંત્ર બનવું જોઇએ."

" હા, તમે કહોછ તે બધું ખરૂં છે, પણ એ વાત તો બા નસિબને હાથ છે. આપણાં મનમાં તો ઘણું હોય, પણ તે બધું કાંઇ બને છે ? હાલ તુરત તો પવન જોઇને પીઠ આપવામાં સાર છે. આપણે તો ઘણુંએ ચાહીએ, પણ ખુદાયજી પાર પાડે ત્યારની વાત ! "

" માફ કરજો, બાનુ, મેં તમારી સાથે થોડી ઓળખાણ છતાં વાત કરવામાં ઘણી છુટ લીધી છે ! તમારા કામમાં મારે માથું મારવું એ ઘટારત નથી. વારૂં, મીસ મેહેરાં તમે વૉક લીધી તેથી તમને ભૂખ લાગી હશે ? મારી પાસે પાંઉ માખણ ને ચીઝ છે."

"નહીજી, એ તો તમારો નાસ્તો છે. મને માફ કરો, પણ તમે પુનામાં ક્યાં ઉતરેલા છો ?" આપણી શેહેરાંએ તેને પૂછી લીધું.

" અલેકઝાન્ડ્રા હોટેલમાં, લ્યો આપણે

પાઉ માખણુ અરધું અરધું વેહેંચી લઇએ," એમ કહીને તેણે ખોહિંસ કરીને થોડું આપ્યું.

"તમારા હોટેલથી અમારો બંગલો ચોથો આવેલો છે," શેહેરાં બોલી, પણ મી૦ આરટીસ્ટ, તમને મીસીસ ઓલીવૂર સાથે સારૂં છે તે હું જાણું છું, વાસ્તે તેની આગળ વાત ના કરતા કે મેં તમારી સાથે પાંઉ માખણુ "બન્ડ ગારડન્સ"માં ખાધું હતું."

"ઓહ! ત્યારે મીસીસ ઓલીવરની સંભાળમાં તમે આવી રહ્યાં છો, એમ કહોની! હવે હું સમજ્યો!"

"હા, પણ વળી માથેરાનમાં કીધું હતુ, તેમ આજેજ પુનેથી કુચ કરી જશો કે?" શેહેરાંએ પૂછ્યું.

"મારી ભૂલ થઇ! મેં જરા અતી ઉતાવળું પગલું ભર્યું હતુ, પણ હવે તેમ કરવા અગાઉ બેવાર વીચાર કરીશ. એમ ચાલી ગયો હતો ખરો, પણ પાછળથી વિચાર કરતાં મને સહેજ ગોજું લાગ્યું."

"ગોજું શું! કહોની કે એમ કરવું કઢંગુ કહેવાય આપણે એક જણ સાથે રાતે મળીએ અને તે સદવારના પોહોરમાં ઉઠીને, વગર કહેવે અને વગર ખબર કરવે, ચાલી જાય, તે બળ્યું! સામા ધણીના મનમાં કેવું કઢંગુ લાગે!" શેહેરાંએ આર્ટીસ્ટને તાણા મારી સંભળાવ્યા.

"નહી, મીસ મેહેરાં, હવે હું તમને ચેતાવ્યા વિના કદી નહિ જાઉં એવો વચન આપું છું. તે દહાડે મારી ચાલ ચલણમાં લગરીક કઢંગાપણું લાગ્યું હશે એમ હું માનું છું અને તેને માટે માફી માગું છું."

"પેલા પિકચર માટે હું તમારો એકવાર ફરીથી ઘણો ઘણો ઉપકાર માનું છું, અને વળી માખણુ પાંઉ અને ગીઝના નાસ્તા માટે પણ ઉપકાર થયો. જો કોઇ પણ મહસ્થ તરફથી કાંઇપણ ભેટ કોઇ પણ વખતે મેં સ્વીકારી હોય, તો તે તમારી પાસેથી આ ભેટ મેં પહેલીજ વખતે લીધી છે એ બાબદ ખુબ ધ્યાનમાં રાખજો. ચાહીજી, હું હવે જઇશ. પેલી મીસીસ ઓલીવરને નાસ્તો ખાતાં જરા વાર લાગે છે તો ગોખારૂં કરી મેળે છે."

"હું સાથે મુકવા આવું?"

"નહીજી, માફ કરો, હું એકલી ઘણી ઝડપથી ચાલી જઇશ. વળી તમને હજી તમારો સામાન પેટીમાં મુકતાં વખત લાગશે," એમ કહીને તેણી તેની સાથે હાથે હાથ મેળવીને ચાલી ગઇ.

તેણીના જવા પછી જાલ પરવીઝ આરટીસ્ટ નિચે પ્રમાણે મનમાં બડબડયો:— આહ! કેવું પરીયું છો ભલી! હુસ્યાર, ખુબસુરત તે છતાં બિચારીના નસીબમાં નોકરી લખેલી છે! મેં મક્કમ ઠરાવ કર્યો છે કે મરહુમ માકાશાહના વિચિત્ર વિલને એક કોરે મેલીને અને પેલા વાડીઆ સોલીસિટરની સમજાવટને ખુણે નાંખીને જો કોઇ મનગમતી છોકરી મળે, ગરીબ તો ગરીબ. પણ બધી રીતે ભલી અને હુસ્યાર, તો તેની સાથે બે ચોખા છંટાવી દઉં. આ છોકરી મને ગમે છે. હું માગું છું તેના કરતાં સરસ અને ચઢિયાતી છે, ઘણીજ સરસ છે! અને એની ઉપર પ્યાર પણ દોડે છે! પણ એ મને કબુલ રાખશે કે?"

પ્રકરણ ૨૪ સું.

મનમાં અટવાતો.

મનમાં અટવાય, મનમાં પરણે,
ને મનમાં કોઇ જાણે ફે;
અજબ થાઓછો શાને માટે?
એમ બી વાત બને છે.

શેહેરાં 'બન્ડ ગારન્ડસમાં' ફરવા ગઇ હતી, ત્યારપછી મેહેરાં ઉઠીને બાગમાં તેમજ બાહેર રસ્તા ઉપર નિકળીને ફરતી હતી. આસરે શાત વાકનો અમલ હતે પુનામાં

સહવારના પેહેરમાં પોતાના બંગલામાં, તેમજ જેઓ મેનરોડ ઉપર રહેતાં હોય તેઓ રસ્તા ઉપર લટાર મારવા નિકળે છે.

નાસ્તો ખાધા પછી દસ વાગે, જ્યારે શેહેરાં અને મેહેરાં બન્ને એક ઓરડામાં એકલાં મળ્યાં, ત્યારે આપણી શેહેરાંએ મેહેરાંને ઘણી આતુરતાથી પૂછયું, "ડીઅર મેહેરાં, ટેબલ ઉપર મેં તને પૂછયું નહિ, પણ મને કહે તું સીક જેવી કેમ લાગે છે" ?

મેહેરાં એકદમ પોતાની સહીને વળગીને બોલી, "નહીં, વાહાલી બેન, હું સીક નથી, પણ મને ગભરાટ છૂટે છે. એને ગભરાટ કહું કે બીજું શું કહું તે માટે બીજો બોલ જડતો નથી. હું બહુ ભિડકયું છું. વારૂં, હું જેને ચાહું તેને કાંઇ મદદ કરૂં તો શું થાય ?"

"તો શું થાય ? કાંઇ થાય નહિ. મદદ કરવી ઘટે ત્યાં કરવીજ જોઇએ," આપણી શેહેરાંએ જવાબ દીધો.

"પણ તેને વાસ્તે હું બીહું છું. જો સાંભળ, બેન, આજે સહવારે બંગલાની બાહેર ફરતી હતી, અને મીસીસ ઓલીવર વરન્ડા પર બેસીને મને જોયા કરતી હતી, તે વારે એક સ્ત્રી મારી આગળ આવી. હું તેણીને જોઇને ચોંકી. મેં તેણીને સોહલની બાહડી નાજાં તરીકે ઓળખી. બીચારીનો હાલ જોઇને મારી આંખમાં પાણી ધાઇ આવ્યાં. મેં તેણીને ઉતાવળે કહયું, "બોલ, જે કહેવું હોય તે ટુંકમાં કહીને અહીંથી ચાલી જા. તેણીની વાત જાણી લીધી. તેઓ ગુપતા ઓટમાં રહે છે. સોહલ અંધારના ડ્રેસમાં ફરે છે, અને દાઢી રાખી છે, અને અગીઆરીમાં કામ કરે છે, પણ હાલ તદન સીક છે, ઉઠાતું બેસાતું પણ નથી, ને ભૂખમરો ભોગવે છે !"

"તું તારા ભાઇને મળવા માગે છે, નહી વારૂં ?" આપણી શેહેરાંએ પૂછયું.

"હા, ને કાંઇ મદદ કરવા માગું છું. બિચારૂં નાનું બચ્ચું કેવું ટળવળતું હશે !" મેહેરાં કદર ખાઇને બોલી.

"મેહેરાં, તું એકલી જતી ના. વખતે ડિટેકટીવ હજી તારી પછવાડે હોય, એ બનવાજોગ છે. હાલ તું કોઇ જાતની હુલડાઇ કરતી ના. આપણે બન્ને જણ સાથે જઇશું."

આ વાત થઇ પછી સાંજે તેઓ "રેસકોર્સ" ઉપર ગયાં. બે કલાક અગાઉથી મીસીસ ઓલીવર મેહેરાંના ડ્રેસની તકેદારી કરવા લાગી. પૈસાવાળી શેહેરાં તરીકે ગણાવા ફક્કડ સાડી, ઉંચો પોલકો, હીરામોતીની જણસ, વગેરે તેણીને પહેરવું પડતું હતું, પરંતુ ખરી શેહેરાંને કમ્પેનીઅન તરીકે ઉતરતો પોશાક પહેરવો પડતો હતો, અને વળી તેણી કાંઇ પણ ઘરેણાં પણ પહેરતી હતી નહિ; આટલું છતાં સાદા પોશાકમાં પણ તેણી વેશધારી શેહેરાં કરતાં ઘણી દીપી નિકળતી હતી. મીસીસ ઓલીવર પણ તે જોઇને બોલતી હતી કે, "હા, શેહેરાંબાનુની કમ્પેનીઅનને કુદરતેજ દેખાવડી બનાવી છે, તેથી જે સાદું પહેરે છે તેથી પણ દીપી અને શોભી રહે છે, પણ શેહેરાંબાનુને પૈસાવાળાની દીકરી તરીકે દરેક બાબદમાં 'પ્રેફરન્સ' મળવુંજ જોઇએ."

મીસીસ ઓલીવરનું આ તર્કશાસ્ત્ર ઉલટું હતું. તેણીમાં ન અક્કલ કે હુસ્યારી હતી. ખાનદાની શેહેરાં ગરીબાઇનો પાર્ટ ભજવતાં સદા પોશાકમાં પણ દરેક રીતે પ્રકાશી નિકળતી હતી. ખાનદાન છુપું રહેતું નથી, એમ આપણી શેહેરાંના દાખલાપરથી જણાતું હતું, પણ તેણીની પાસે પુરાવા નથી, એમ સમજીને બધાં તેણીને 'ડોન્ટ કેર'

પહેલી તક   પહેલો લાભ   પહેલી અરજ

નજદીક ૧૦૦૦ સફાનો વાંચવાલાયક મોટો પોથો

માસિક મિત્ર.

ની વાંચવા લાયક બાંધેલી ફાઇલો, ઉંચા ગ્લેઝ પેપરો ઉપર છપાયલી ડઝનેબંધ ટુંકી વાર્તાઓ–સંખ્યાબંધ રમુજી ટુચકાઓ–વિદ્યા–હુન્નરો ને બીજી પુષ્કળ નાની મોટી વાંચવા લાયકનીજ બાબદોનો એક બહુ મોટો નાદર સંગ્રહ તમોને માત્ર રૂ. બેમાં મળશે. યાદ રાખજો કે આ બાંધેલી ફાઇલો હવે માત્ર થોડીજ સંખ્યામાં છે, તમોએ વાંચ્યા પછી એ તમારા કુટુંબોમાં, મિત્ર મંડળોમાં, વાંચવા માટે બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે; તેમજ ખાનગી ને જાહેર લાયબ્રેરિઓમાં વાંચવા માટે બહુ સારૂ વોલ્યુમ થઇ પડશે. જગ્યા કરવા સારૂ હાલ માત્ર રૂ. બે રાખી છે. બહારગામવાળાઓ પ્રથમ રૂ. બે મોકલશે તો રેલવે પારસલ મારફતે રવાના કરીશું. મુંબઈવાળાઓ એક કાર્ડ લખશે તો ઓંટરોડ તુલીક અમો માત્ર રૂ. બેમાંજ પુગાડીશું. તાકીદે લખજો.

આ તક કવચીતજ મળશે.

"માસિક મિત્ર" ઑફીસ

કાંતા બિલ્ડીંગ કાલબાદેવી રોડ,

મુંબાઇ.

તમારૂં પાટલુન

તમારૂં શર્ટ

તમારો કોટ, તમારી વેસ્ટ

આખા ગામના દરજીઓએ બગાડી નાખ્યા હોય તો આવીને અમોને કહેજો.

અમારો કટર, જેના માથા ઉપર જેટલા વાળ છે તેટલી જાતનું કટીંગનું કામ જાણે છે તે તમોને 'સવા સોળ આના' જેટલો સંતોષ આપે તો તમો હસી હસીને અમોને થેંક્યુ કહેજો।

તમારી વાત તો બાજુ રહી!

પણ તમારે ઘરનાં તેમજ તમારાં ઓળખીતાં-પીછાણતાં બાનુઓ માટે લેમ, લેસપીસ, રીબ્બન્સ, ત્રીમીંગ્સ, ઇનસરશન્સ, વાયેલ—અને, નહિ પુછો. એટલો બીજો માલ ગયા આગસ્ટમાં મેલબોટ "જેલેડાનીઆ" મારફતે મગાવ્યો છે તેઓ પણ એટલો સારો, એટલો સસ્તો માલ આપવા માટે ઝીણું ઝીણું હસી ડોકયું નમાવી અમારો ઉપકાર માનશો.

પી. કરાણી કું.,

રેલ્વે હોટેલ પાસે, ચાંદરોડ-ચર્નીરોડ જંકશનની સામે-મુંબઈ.

બિલ્ડીંગો બાંધો - ઇમારતોના માલેક થાઓ,

વાડી બંગલાઓ વસાવો તો તમે

ઇટાલીઅન આબાદ ગાલીચા ક્યાંથી લેશો ?

—એક અરજ કર્યે છીએ કે સર્વથી પહેલાં તમે—

જીવણદાસ ખોઘાભાઇ રૂપારેલની સલાહ લેજો.

લગ્નમાં જોખમદારી.

લખનારઃ-"Nancy."

બીજા કોઇના કરતાં એક જુવાન મરદમાં તમે કાંઇક ખાસ ઉત્સાહ ધરાવવા લાગ્યા છો. તેની ગેરહાજરીમાં તમે તેનો વિચાર કરો; તેનું આગમન તમે મુબારક માનોછો; તેની આંખોમાં તમો ત્રિશની કાળજી જણાય છે; તેનાં હાથની 'શેકહેન્ડ' તમને ખુશાલી ઉપજાવે છે; તમને હવે લાગે છે કે દોસતીનાં પગથીયાં પરથી પ્યારની સીડી ઉપર તમો ચઢતાં થયાં છો.

તમો ખરેખરી રીતે એ બાબદ સ્વિકારો તે અગાઉ આપણે એ બાબદ વાત કરીએ. બધી બાબદોનું સામટું તોલ આપણે કરીએ અને જોઇએ કે વાત આગળ ચલાવવામાં ડહાપણ છે કે માત્ર દોસ્તીનો હકજ જારી રાખવામાં વધુ સલાહ ભર્યું છે. આ જુવાન મરદ કોણ છે! તમે મને તેનું નામ કહો છો પણ તેમાં કશો અર્થ નથી., તે પોતે કોણ છે? તેની ખુબીઓ, ચાલાકી, આદતો જાતિ ગુણો શું છે? તેના મા-બાપ કોણ છે? તેઓની કિંમત શું છે? હું એમ નહિ પૂછવા માંગતી કે તેઓ કેટલાં પૈસાવાળાં છે, પણ તેઓની આબરૂ-ઇજ્જત અને આંટની શું આંકણી છે? એ ... ના બાપદાદાનાં દુઃખો અને ખામીઓ શું છે! જેથી જે તમારો ભરથાર થવા પામે તો આવતી ઓલાદને તે અર્પણ થાય! તેનાં કુટુંબની ખાસીઅતો એવી કોઇ છે જે તમે તમારાં બાળકોમાં દાખલ થયલી જોવાને ખુશી થાઓ?

આ સઘળા સવાલો પૂછવામાં આવે અને તેનો સંતોષકારક જવાબ મેળવવાને શોધ કરવામાં અને ખબર કાઢવામાં કઇં પણ અઘટીત નથી. જે છોકરી પરણે છે તે માત્ર ભરથારનાં કુટુંબની અંદર પરણે છે એમ નહિ પણ તે તેનાં કુટુંબ સાથે પરણે છે; તેણી તે કુટુંબની એક થવાની છે, તે કુટુંબ સાથે દર દિવસે તેણી વધુ ને વધુ સમાગમમાં આવનાર છે, અને તેજ કુટુંબના ગુણ ખવાસ, ખાસીયત, અને વલણ તેણીનાં બાળકોમાં હવે પછી ઉતરનાર છે.

તે કુટુંબ એવું છે કે જેની સાથે તેણી પોતાની જીંદગીના બધા દિવસો ઘાડા સમાગમમાં ગુજારવાને ખુશી થશે? તમે કહેશો કે તેની માતા, અને બેહનો અને બીજાઓ તમને ગળે ઉતરે એવાં નહિ હોય તેમાં શું થયું-?"છોકરો" સારો હોય એટલે બસ! બીજાઓ સાથ ક્યાં જન્મ કાઢવો છે. વળી તેના પિતા માટે તમને સારો ખ્યાલ નહિ હોય તોપણ કાંઇ નહિ તે એટલો દુર રહેતો હોય કે ઘણે વર્ષે પણ તમારી સાથે મેળાપ નહિ થાય. કદાપિ તેઓ ઘણાં દુર દેશાવર રહેનારાં હોય તો તમો તેઓને કદી જોવા પણ નહિ પામો, અને તે છતાં પણ તમને તેઓ વિષે માન કે મહોબત ન હોય તો તે એક ઘણીજ ગંભીર બાબદ જાણજો, કારણ તમારી આવતી ઓલાદનો અડધો હીસ્સો તેઓજ તમારાં બાળકોને આપનાર છે. ખુદા ન કરે ને તેઓની સઘળી અણગમતી ખાસીયતો કદાપિ તમારા દીકરા દીકરીઓમાં ઉતરવા પામે, અને તેઓનાં તે દુર્ગુણોથી તમારૂં દિલ દુઃખાય કે મન કચવાય, યા તેમનાં ગુન્હાઓથી તમારાં નામને ધોકો પૂગે તો તે બાળકોના પિતા તરફના વારસાની બેદરકારી માટે તમો પોતેજ ખચિત જોખમદાર ગણાઓ. આવી રીતે વિચાર ચ-

લાવતાં, લગ્ન એ એક ઘણીજ ગંભીર બાબદ થઇ પડે છે. હાલની છોકરીઓ લગ્નનો ખ્યાલ માત્ર વાગા વીટી ઘરેણાં પહેરી ફરવું હરવું ને નાટક સીનેમેટોગ્રાફ ને મીજલસમાં જઇ સુધારા કરવામાંજ ધરાવે છે.–તેઓ એથી વધુ ઉમદા તેમનો ખ્યાલ કરતી નથી એ ખરેજ અતિ કમનસીબીની વાત છે. તેઓ માત્ર પોતાની જોખમદારી અને ફરજો વિષેજ અજ્ઞાન હોય છે એટલુંજ નહિ પણ તે બાબદ વિચાર ચલાવવાનું પણ ખોટું માને છે, અને જ્યારે વખત તેઓને અનુભવ આપે છે ત્યારે અફસોસ કે, તે અનુભવ તેઓની અજ્ઞાનતાને સબબે સઉથી ભારે મુશ્કેલી લેતો આવે છે.

વળી, આપણે શોધ કરીશું તો માલમ પડશે કે બાળકો ખોટે રસ્તે ઉતરે છે, ઝનુની બને છે, ગુન્હા કરે છે રદબાતલ બને છે કારણ કે તેઓના મનને કેવી રીતે કેળવવાં, તેઓની કેમ બરદાસ્ત લેવી, તેમજ તેમને સારે રસ્તે કેમ ઉતારવાં તે વિષે તેમના માતપિતા બિલકુલ અજ્ઞાન હોય છે.

આપણે સઘળાં માનીએ છીએ કે માતાઓએ પોતાના બાળકોને કેવી રીતે ઉછેરવાં તે જાણવું અગત્યનું છે, અને તે છતાં ભવિષ્યની માતાઓને આપણ એ બગત્યનું કામ બજાવવાને શીખવતાં નથી. એક પુડીંગ કે કેક બનાવવા માટે શું શું સામાન જોઇશે તેનાં શિક્ષણ લીધા વગર તેઓને આવડે એમ આપણ માની શકતાં નથી, ત્યારે માણસજાતની તન–અને મનની વસ્તો બનાવવા માટે જે બાબદ અગત્યની હોય તેનું શિક્ષણ આપ્યા વગર કેવી રીતે તેનાં પરિણામની આપણે આશા રાખ્યે ?

એક સ્ત્રીના માતા તરીકેના હક વિષે જ્યારે આપણે બોલ્યે છીએ, ત્યારે એક ચલી માતા, જેનો હક પોતાનાં બાળકોને બરદાસ્ત કરવાની અને કેળવવાની છે, તે ખરેખરા હક માટે આપણુંને ખ્યાલ કરવાનો છે. ખરી રીતે જોતાં તો, તેણીની જવાનીમાં પોતાની ખાસીયતોથી પોતાની વર્તણુકનો પાયો નાખે છે એટલુંજ નહિ, પણ તે સાથે તેણીનાં હવે પછીનાં આવનારાં બાળકોની ખાસીયતો અને ગુણોનો સ્થંભ પણ રચવામાં એક માતાનો હક સમાય છે. જવાનીમાં પોતાના શરીરની જાળવણી કરી આવતી ઓલાદને તનદુરસ્તી બક્ષવાનો માતાનો હક છે. ખાલી ફીશીયારી યા અકરીકટમાં અને કાહાણી–કુથલામાં પોતાનું મન નહિ રોકતાં તેની શક્તિ સારાં આચાર વિચારમાં ટકાવી રાખવાનો એક માતાનો હક છે. 'પોતાનું' સ્વમાન જાળવી રાખનારી રીતભાતથી તેણી પોતાનાં બાળકોનું 'પોતાવતપણું' શીખવવાને મદદગાર થઇ પડે એ એક માતાનો હક છે, અને એ કરતાં પણ એક વધુ હક માતાનો છે તે એકે પોતાનાં બાળકો વિષેની જોખમદારી સમજી તેણીએ પોતે પોતાની અણગમતી અને વાંધા ભરી ખાસીયતો સુધારવાની અને સારા સદ્‌ગુણો સંપાદન કરવાની છે

જંગલી, ધાર્મિક, અને સાયનતીફીક ખુદાની માન્યતા.

લખનાર-મીનો માનેકજી માદન

એક જંગલી ખુદા

મુસા (Moses) પેગમબર જમાનાની આ એક વાત છે કે તેણે નદી કિનારે એક ભરવાડના છોકરાને દીઠો જે ખુબ રંગમાં આવી કાંઇ આ મુજબ બોલતો હતો. એ ખુદા! તું મારી પાસે આવ, જો તું આવશે તો હું તુંને નદીના પવિત્ર પાણીથી નહવારીશ પછી તારા બાલ હોરીશ; ને મારી સુંદર ગાયોનું મીઠું દુધ પાંઇશ ને ગાયન ગાઇ સમજાવીશ વિગેરે." આ સાંભળી ખુદાનો ખરો પેગામબર મુસા ગુસ્સામાં આવ્યો ને પેલા ભરવાડને કહ્યું કે અએ બેવકુફ! શું ખુદા તારા ને મારા જેવો છે કે તું તેને નહવાડશે, તેના બાલ હોરશે, તેને મોહડું છે કે દુધ પાશે? તે તો એક એવી શક્તિ છે કે તે અનંત છે, અચલ છે—વિગેરે વિગેરે. મુસાએ તો ખુદાની તારીફનો પોથો ખોલવા માંડયો કે તે ગામડયો ગમાર ગભરાઇ ગયો ને દીઙમુઢ ઉભો રહયો. તે પછી મુસા ત્યાંથી આગળ ચાલ્યો કે રાત્રે ખુદા તેના સ્વપ્નામાં આવ્યો કે મુસા, આજે [illegible] એક ખરા ભક્તને નાસ્તિક બનાવી દીધો છે. [illegible] ગરીબ ભરવાડ પોતાની અક્કલ પ્રમાણે મને પુંજતો હતો પણ અરે તુંએ તેને મારે માટે કહ્યું કે તે મને માનવા માટે શકમંદ થયો છે.

આ તો બહુ પુરાણા જમાનાની વાત છે-ખુદા માલમ કે સાચ્ચી હોય કે જુઠી-પણ આ નિચલો દાખલો તો સત્તાવાર છે. એક મીશનરી લખે છે કે તેણે એકવાર અમેરીકન જંગલીઓને દેવલમાં બોલાવ્યા ને બંદગી કીધી. બંદગી થઇ રહ્યા પછી પેલા જંગલીઓ પાદરીને કહેવા લાગ્યા કે "તમારો ખુદા અજબ જેવો છે જે જાણે નાતવાન હોય તેમ ઘરમાં બેસે છે જયારે હમારો ખુદા તો ખેતરોમાં, જંગલોમાં અને પહાડોપર રહે છે." [Humbold's Travel Book II]

આ ત્યારે એક જંગલી ખુદા છે જે હલકી વર્ણના લોકો અને જંગલીઓ પુજે છે. જેને કાન છે જે મોટા છે તેથી તે ઘણું સાંભળી શકે છે; તેને આંખ છે જે મોટી છે તેથી તે ઘણું જોઈ શકે છે. આવા એક ખુદાને આપણે ગમે તે આકારમાં ચિતારીએ; અને કેહનાતા 'ધાર્મિક' અને 'ખુદા પરસ્ત' લોકો ગમે તેટલાં હશે પણ એટલું તો ખરૂં કે માણસજાતના નિચા તબક્કાપર તેને ભલે માર્ગે દોરવવા એવા 'જંગલી' ખુદાએ જેવી તેવી મદદ કીધી નથી. એક જંગલી જુઠું કહેતાં અચકાય કારણ તેને એવી ધાક રહે છે, કે ખુદાના કાન ઘણા મોટા હોવાથી તે સઘળું સમજી શકે.

પણ વખત જતાં એક એવા મોટા કાનવાલા, મોટી આંખવાલા ખુદાની શક્તિ ઘટી જાય છે. એક જંગલી ખ્યાલ કરી શકે છે કે તે એક ખેતરથી બીજા ખેતર સુધી જોઇ શકે છે. હવે તેનો ખુદા જે કોઇ ઝાડની તલે મોટી મુર્તીના આકારમાં બેઠો હોય તે ઘણાક ખેતરો દુર હોય તો શું છેક ત્યાં વેરથી તેને કેમ જોઇ શકે? આવી દલીલ લાવી તે જંગલી તેને મનથી જે ખરાબ કામ હોય તે કરી જાય છે. આ માટે 'ખુદા ને

ઝુલેખાં' ની વાતોની એક નાઝુક બાબદ તરફ ઇશારો કરીશ. જ્યારે આખરે યુસફ ઝુલેખાની જાલમાં ફસી જાય છે ત્યારે ઝુલેખાં એકાએક દોડી જઇ પોતાના ઓરડામાં મુકેલી મુર્તીના મોહડાપર કટકો ઢાંકે છે કે તે તેઓનું ખરાબ કામ જોય નહીં. એ રીતે ગોયા ઝુલેખાં પોતાના ખુદાની આંખ ઉપર પરદો કરે છે!

આખરે જેમ જેમ માણસજાત ખીલતી જાય છે તેમ તેમ એવા ખુદાનો વિચાર તેઓને સંતોષ આપી શકતો નથી. ત્યારે તે બીજા ખુદાની શોધમાં નીકળે છે, અને તે એક ધાર્મિક ખુદા છે. આ બાબદ ઘણી ગંભીર છે. માણસ જાતે ધર્મને મરડી મુકયો છે, તેનો ખોટો ઉપયોગ કર્યો છે છતાં પણ ધર્મે તેને ઘણી રીતે કેળવ્યો છે. સઘળા ધર્મો એકજ સર્વ-વ્યાપક સર્વજ્ઞાની, સર્વ રેહમી હસ્તિમાં મનાતી થાય છે,–તે હસ્તિને રોશની કહો, સચ્ચાઇ કહો, પ્યાર (Love) કહો, મીડું (Zero) કહો–તે સઘળું તેજ છે. હૃદયમેં તું હો તેરી આંખોમેં મય સમાઉં એવા બુલંદ ખ્યાલો તરફ માણસ જાતે પોતાની પાંખો ફફડાવી છે ખરી, પણ એવા ખુદાને બી માણસ જાતે મરડી મુકયો છે. જયુ લોકોએ દાવો કર્યો કે ખુદાની નજરમાં તેઓજ સૌથી સરસ પેદાયશ છે (Chosen people) તે ખુદાએ દુનિયામાં જુદા જુદા ધર્મો મોકલી લોહીની નદીઓ વેહતી કીધી કે ઝંગી સખાન જેવા ઘાતકી લડવૈયાએ ધર્મને ખાતર લખ્ખો નિર્દોષ જીવોને કાપી નાખ્યા. જરથોશ્ત પેગામબર તેજ ખુદાની યાદમાં ઘુંટાયો હતો કે કોઇ દેવ પરસ્ત દુશ્મને તેને ઠાર કીધો; એવાજ ખુદાના છોકરા જીસસ જેવા સાદા અને પવિત્ર માણુસને ત્રણ લાકડે લટકવું પડયું; એવાજ મહાન "લઇલાહી ઇલલીલાહ" ખુદાના મોકલેલા પેગામબર મહમદને ઘણું ખમવું પડયું જે ખુદા સર્વેનો બાપ છે તેણે આડકતરી રીતે પોતાનાં બચ્ચાઓનું ખુન રેડાવ્યું છે. જો તે રેહમી હતે તો શા સારૂ દુન્યવી દુઃખ અને સંસારી જાળો પેદા કીધી?

આજે દુન્યા ઉપર એક ભારે લડાઇ ચાલી રહી છે તેમાં બેઉ બાજુના લોકો પોતાના સર્વવ્યાપક, સર્વજ્ઞાની ખુદાને મનાવી જીત અપાવવા વારંવાર બંદગી કરે છે. આજ ત્રણ વરસ થયાં એમ વારંવાર જાહેર બંદગીઓ થઇ છે, ભજનો થયાં છે, અને લખ્ખો લોકોએ એકજ દિવસે અને એકજ વખતે પોતાના દિલના ઉભરાને ખુદાની દરગાહે મોકલ્યા છે. પણ અફસોસ! દર દીને લડાઇનો દેવ પોતાનું કામ વધાર્યેજ જાય છે. સવાલ ઉઠે છે કે જો ખુદા સર્વ ચીજનો જાણનાર છે, ભવિષ્યનો વાચનાર છે, માણુસ જાતની કરણીનો તોલ કરનાર છે, તો શા સારૂ તે સમજતો નથી? આદમીજાત ઉપર ભયંકર દુઃખ વરસે છે છતાં શા શારૂ તે ચુપચુપ બેઠો છે? શા શારૂ તે લાખો લોકોની માગણીને તરછોડે છે? કયાં તેની રેહમ? કયાં તેનો ઇનસાફ? કયાં તેની તાકાત? કુછ નહીં–કંઇ નહીં!

ખુદાને આપણે ભલે તેને બળવાન, રેહમી, ઇનસાફી અને મહાન કહીએ, પણ તે માણુસ જાતના [illegible] પોકાર તરફ પોતાના કાન બેહરા [illegible] બેઠો છે. આદમીજાતને તરછોડી છે... આદમીજાતને ઠોકરે મારી છે. વળી એવા ખુદાની માન્યતાએ આદમીજાતને હમેશાંથી ભલાઇને માર્ગે દોરવ્યા હોય એમ જણાતું નથી. જે ખુદાની હસ્તિનો ખ્યાલ પળે પળ રહેવો જોઇએ, જે ખુદા પળે પળ આપણી જીંદગીમાં પુંજાવો જોઇએ. તેવો ખુદા દર આતવારે સાંજના દર પારસીઓના હમદારા ઉપર અને તેહેવારો ઉપર મોટી

ધામધુમ સાથે પુંજાય છે. બાકીના દહાડા તે ઉંધાઇ જાય છે ને માણસજાત તેને વીસરી જાય છે. કવિ કહે છે કે—

God and the Doctor we alike adore,
But only when in danger, not before;
The danger oer, both are alike requited,
God is forgotten, and the Doctor slighted.

એ મુજબ માણસ જાતે પોતાના ખુદાને મરડીનાંખી " નહીં ઘરનો કે નહીં ઘાટનો" જેવો બનાવી દીધો છે, ત્યારે આંખરે

નાસ્તિકપણાએ (Atheism)

પોતાનો ઝુંડો ઉડતો કર્યો છે, જે ઝુંડા તળે હાલતુરત તો આદમીજાતનો મોટો ભાગ આરામ કરી રહ્યો છે. ફ્રેન્ચ ફિલસુફ કોમ્ટે (Compte) તો ખુદાની બંદગીને બદલે આદમીજાતની બંદગી કહી ગયો છે જે Positive Religion ને નામે ઓળખાય છે. વાહરે! હું મીનો મીનાનેજ પુંજું!! ગોવીંદરામ ગોવીંદરામને પુંજે!! કરીમ બક્ષ કરીમ બક્ષને પુંજે!! તેમ સ્ટ્રાઉસ (Strauss નામનો જરમન તો જગતની બંદગી કરવા ફરમાવી જાય છે. પણ એ ભુલભુલામણી-માંથી છુટવા માટે [illegible] "સાયનટીફીક ખુદા "પેદા પડયો છે. અને [illegible] આજની સાયન્સે શોધી કહાડયો છે. એક [illegible]પારણુ માણસ કેહેશે કે ખુદાએ દુન્યા પેદા કીધી છે. ત્યારે એક સાયનટીસ્ત ખુદ દુન્યા શું છે? માણસજાત કેમ આગળ વધે છે? તેનો બારીક અભ્યાસ કરી આ છેવટ ઉપર આવે છે કે ખુદા જે સૌથી મોટો બળવાન ને રેહમી ગણાય છે તે તેવો ખરેખર નથી. દુન્યામાં રૂપળે ઠેકાણે કાયદા કામ કરી રહયો છે. એક નાનું બચ્ચું હજારવાર આતશ પર હાથ મુકશે ને હજાર વખત તેનો હાથ બળી જશે, કારણ એમાં કાયદો કામ કરી રહ્યો છે. જો ખુદા રેહમી હોય તો શા સારૂ તે નિર્દોષ બાળકને તેવું દુખ પોહો-ચાડે? પણ ના, દુન્યાનો કારોબાર કાયદાથી થાય છે. તરેહવાર કાયદાઓ, Laws of Heredity, of Variation, of Natural Selection કામ કરી રહ્યા છે. જેમ આપણે ઘડીઆળને ચાવી આપીએ અને તે વખત બતાવે છે તેમ કોઇએ દુન્યવી ઘડીઆળને ચાવી આપી છે અને તે કામ કર્યું જાય છે. તમે પુછશો કે એ ચાવી આપનાર કોણ? ખુદા નહીં તો બીજુ શું? પણ સાયનટીસ્તો ડોળા કકડાવે છે કે અંહ, ખબરદાર! એ હમારો ચાવી આપનાર કાંઇ સર્વ શક્તિવાન નથી. તેમ રેહમીએ નથી. જુઓને! એક મીનીટમાં સેંકડો માછલાંઓ જન્મે છે જે-માંના અર્ધા બીજાના પેટમાં ચાલી જાય છે. વાઘણના જન્મેલાં બચ્ચાં તુરત માના પેટમાં ખોરાકરૂપે જાય છે. ખરેખર તેનીસન કવિ કહે છે કે કુદરત પોતાની પેદાયશ માટે કેટલી બેદરકાર છે કે ૫૦) બીજમાંથી માત્ર એકજ જીવે છે અને બાકીના મરી જાય છે. (In Memorium LV.)

જો સાયનટીફીક ખુદા બળવાન નથી રેહમી નથી ત્યારે શું છે! ગભરાતા ના, સાયનટીફીક ખુદા તે એક ઝીણામાં ઝીણી રજકણ છે. જે હિલચાલ કરવા માંડે છે, જેમાંથી આ સુંદર જગત રચાય છે. વાહરે સાયનટીફીક ખુદા!! મારી કોરેલીનામની જાણીતી અંગ્રેજ લખનારની કલમથી લખાયલી 'The Mighty Atom' નામની વાર્તા ઉપયોગી છે. તેમાં એક નાસ્તિક બાપ પોતાના નાના બાળકને નાસ્તિકપણાની કેળવણી આપે છે ને તમામ જગત માત્ર એક રજકણમાંથી The

Mighty Atom)માંથી ચાય છે એવું શિક્ષણ આપે છે હવે એવું બને છે કે પેલા નાના બાળકને તે ગામના પાદરી સાથે ઓળખાણ પડે છે, તે તદ્દન જુદુંજ શિક્ષણ આપે છે. બાપ શીખવે જુદું ને પાદરી બતાવે તેથી ઉલટું! આ સામસામી શિક્ષણની અસર પેલા બાળક ઉપર પડે છે ને ખરૂં ખોટું પારખવા માટે તે ફાંસો ખાઇ મરી જાય છે અને ચીઠી લખી જાય છે કે "કોણ ખરૂં ને કોણ ખોટું તે પારખવા હું મોતને શરણ જાઉં છું."

ત્યારે ખરો ખુદા ક્યાં મળશે? મોતમા. એવી ભુલભુલામણીમાં આદમ જાત ગોથાં ખાય છે. ભલે કોઇ અવસ્તાની, કોઇ વેદોની, કોઇ બાઇબલની, કે કોઇ કોરાનની બાંગો મારે. પણ તે પવિત્ર કેતાબો પણ આ મહાન ભેદ ઉકેલવા અશક્ત છે,–નહીં તો માણસ જાત ભુલમાં ગોથાં ખાતે નહીં. ડેકાર્ત નામનો ફિલસુફ ખુદાની પુરવારી આપે છે; બર્કલે બીજી રીતથી આપે છે; નામીચો જરમન કેન્ટ ખુદાની હસ્તિમાં માનવું એ જરૂરી (A moral necessity) છે એમ કહે છે; જ્યારે ફિલસુફ હ્યુમ તો એ તમામ પુરાવાઓને ખોટા પાડી આપી "તર્ક દુન્યા, તર્ક મૌલા, તર્ક તર્ક" જેવી ફીલસુફી શીખાડે છે. તેનીસન કવિ એ સઘળી મુશ્કેલી પામીને કહે છે કે:—

"One God, One Law, One Element". બતાવો ત્યારે ખુદા તરફ પોહચવાનો રસ્તો કયો છે? આતશ બેહરામથી, દેવલથી, દેરાંથી સમાજથી, કે મસજીદથી? શું મારા દીલમાં ખુદાને શોધું? નારે, બા, દિલતો હવાઇ ને ખ્યાલી છે. એમ લાગે છે કે જ્યારે પેલી વાર્તાના છોકરા માફક મરણ પામીએ ત્યારેજ આપણે ખરી હકીકત શું છે તે જાણી શકીએ.

રમુજ.

નવું ખેંચાણ.

વેણી—ત્યારે પેલા સોલીને લગનના કોલની ડામીજી તરીકે પચીસ હજાર રૂપીઆ આપવા પડયા?

તે—હા, અને હવે સોલી શીરીનના પૈસા પર પરણવા તૈયાર થયો છે.

ભેંસ આગળ ભાગવત.

મીસીસ દોઢડ ચતુર—તમોને આપેલી પેલી મોહટી વેબસ્ટરની ડીક્ષનરી ઠીક થઇ પડી! કારણ નાહના કેકુને રમવાને તેબલ બહુ ઉંચી પડે છે તે ખુરસી પર ડીક્ષનરી મૂકીને તેની ઉપર કેકુને બેસાડું છું અને તેથી કેકુને માટે નવી ઉંચી ખુરસી ખરીદવાના પૈસાનો બચાવ થયો છે.

જ્ઞાનનો ભંડાર.

મીસીસ પેસુ—તમે આજે ખુને-નાહકના નાટકમાં જવાના છેઓ કે?

મીસીસ સમજુ—નહીં. હું હમણાં શોકમાં છું તેથી કોઇબી હાસ્યજનક દેખાવો જોવા જતી નથી.

બાપનો વેરસી.

ગુજરાતી ભાષામાં વપરાતા ફારસી અરબી શબ્દો તેના શુદ્ધ-રૂપ નિરૂપણ સહિત.

૧. અક્કલ શુદ્ધ રૂપમાં 'ક' બેવડો નથી. જોડણી નીચે પ્રમાણે છે. અક્લ

અઇન કાફ જબર અક્ લામ જબર 'લ'. આ ઉપરથી જણાશે કે 'ક' બેવડો નથી પણ એકો છે, એટલે કે એનો અર્ધ ઉચ્ચાર થાય છે. અક્લ.

અઇનનો ઉચ્ચાર ગુજરાતી 'અ' થી તદ્દન નિરાળો છે અને તે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવા 'અ' ની નીચે ટપકું મૂકવામાં આવ્યું છે. તેજ કારણે 'જ' ને 'ક' ની નીચે ટપકાં મૂક્યાં છે. ફારસી ને મળતો ગુજરાતીમાં અક્ષર છેજ નહીં.

૨. આજમ-અકરમ-અલિફ કાફ જબર અક, રે મીમ જબર રમ કરીમ (મહેરબાની કરવા વાળો) શબ્દનું ઉત્કર્ષ વાચક રૂપ છે, એટલે કે સૌથી વધારે મહેરબાની કરવાવાળો. દરબારી અરજીઓમાં અઅઝમ શબ્દની જોડે વપરાય છે. અઅઝમ એ 'અઝીમ' નું ઉત્કર્ષ વાચક રૂપ છે. અઝીમ=મ[illegible]

[illegible] દ્રષ્ટાંત-કબીર ઉપરથી અકબર [illegible]) શરીફ ઉપરથી અશરફ

૩. અખબાર—[illegible] અનેક વચન; તાઝી ખબરો, અને તે ઉપરથી [illegible]માન પત્ર

૪. અખબાર નવીશ-એમાં 'શ' નહીં પણ 'સ' જોઇએ. નવીસ અથવા નવીસંદે=લખનાર

૫. અપસોસ-બીજો અક્ષર 'પ' નહીં પણ 'ફ' જોઇએ અને છેલ્લો 'ચ' નહીં પણ 'સ' જોઇએ. કેટલાક વળી કહે છે કે મને બહુ અફ્રશોશી થઇ એ વધારે અશુદ્ધ છે.

૬ [illegible] એમાં વચલો અક્ષર [illegible] છે તેથી ગુજરાતીમાં 'ઝ' નહીં પણ 'જ' જોઇએ. અજલ=મણું, અવસાન.

૭ અગર જો-ફારસી અગર=જો; માટે 'અગર' અથવા 'જો' બેમાંથી એક વાપરવો જોઇએ.

૮. અગર ચે-છેલ્લાઅક્ષર ઉપર અનુસ્વર છે એ બરાબર નથી.

૯. અરજ-અર્જ=વિનતિ.

૧૦. અલબતાં=નક્કી. છેવટના અક્ષર ઉપર અનુસ્વાર છે તે નહીં જોઇએ

૧૧. અલિજહાં-આલીજાહ=મોટીપદ્દી વાળો.

૧૨. અસમાન-આસમાન. આસ=ઘંટી+માન=જેવું. આકાશ. અસમાન=અતુલ્ય.

૧૩. અસલ અરબી શબ્દ છે. અસૂલ=મૂળ.

૧૪. અસારો-ઇશારે, ઇશારો.

(ગુજરાતી નામવાચક શબ્દોમાં છેવટ એકારાંત અનુકૂળ આવતો નથી માટે ઇશારો).

છેડે જે 'હે' અક્ષર છે તેનો ઉચ્ચાર કેટલાક શબ્દોમાં 'ત' થાય છે તે ઉપરથી એનું બીજું રૂપ ઇશારત.

કરમઅલી રહીમભાઈ નાનજીઆણી,
બી. એ.

જીભે સ્ટામ્પ ચીટકાવતાં જોતો હતો.

સોલી—હું શરત મારૂં છું કે આખા દહાડામાં હું સઉથી વધારે જીભ જોઉં છું.

દોલી—લાગી હું એક દાક્ટર છેઉં.

સોલી—હું પોસ્ટ ઓફીસમાં સ્ટામ્પ-કલાર્ક છેઉં.

જાહેર ખબરની ખુબી!

નીચલી જાહેર ખબર એક પત્રમાં પ્રગટ થઇઃ—ગઇ કાલે સ્તેન્ડ પર મલેલી ખુબસુરતખાનુ પાછી આવતી પોતાની સફેદસુંદર ઘુંડી જાહેર ખબર આપનાર લક્ષાપતીને દેખાડવાની મહેરબાની કરશે.

નોટ-જોઇ હોઓ તે દીવસે પેટીકોટ ઘુંટણ વેર ઉંચકીને ચાલતી મડમોનો જમેલો

હોમી

જબરૂં આકર્પણ.

તેઓ બેઉ જણા પાંચ મીનીટ સુધી એક એકની આંખમાં તીકી તીકીને જોતા બેઠાં હતાં.

તે–હું ધારૂં છું કે આપ, સુંદર બહુ આંખો તારા ખુબસુરત મમાં તરફથી તને વારસામાં મલી હશે

તેણી–હા અને મારા મમા તરફથી મને બેંક પાસ બુક મલી છે.

[નોટ–અરધા કલાકમાં જણાયું કે તેઓ અદરાયાં.]

સહુથી અગત્યનું.

ઓ મમા, તેણી બોલી, તમો શું ધારો છો? ગઇ રાતે પેલી મી. ઇડીસને મને પરણવાની માગણી કીધી.

મમા–ખરેખર ડારલીંગ ? અને પછી મારી ડાહી દીકરીએ શું જવાબ આપ્યો ?

ઓહ મેં કહ્યું કે લગન એક ઘણી ગંભીર અને પવિત્ર બાબદ છે જેથી મેં એક અઠવાડયું વિચાર કરવા વખત માગ્યો છે. અને હવે મમા ડીઅર તમો ખબર કાઢડો કે એનો પગાર ખરેખર એક હજારનો છે કે ? ઓ મારી વાહલી મારાજ જેવી હુશીયાર દીકરી એમ કહી મમાએ તેણીને હરખના આંસુ સાથે છાતીએ દાબી.

થોડીક વિચિત્ર જાહેર ખબરો.

ખાનગી–એક ચબરાક ખુબસુરત જુવાન બાનુ જેણીએ થોડોજ વખત થયાં પોતાના ભરથાર (ઉપરનો કાણ) ગુમાવ્યો છે તેણી કોઇ પૈસાદાર ગ્રેહસ્થ સાથે પત્ર વેહવાર કરવા રાજી છે. ભેજામાં જુસાની જરૂર નથી. લખો "ઇંતેજાર" ને આ માસીકની કેરમા.

ખાનગી–તરતનાજ આ શેહેરમાં પધારેલા બે જવાનો કોઇ બે નાજુક નાજનીઓના મેળાપ માટે ઇંતેજાર છે. ધર્મ સબંધી વાયજો સાંભલવા જવા દેવામાં આવશે નહીં ચાકલેટ ચાવતી ચવીત્રીઓએ તસદી લેવી નહીં. મહેરબાની ઘરબારથી ઘરાયલા નેં આ માસીકના અધીપતીના કેરમા.

ખાનગી–બી. ક્ષ. જ્ઞ. તમારૂં પત્ર પોહતું. પણ બહુ અધુરૂં. આપણે ગયે શની વારે છુટાં પડયાં પછી હવે આગળની માફક વેહવાર રાખવો અશકય છે. તમારી આપેલી વીંટી મેં ગીરવી મુકી 'પૃસીક એસીદની બાટલી ખરીદી છે.—'જુઠી માયા' પછીથી બીજાની વાતતો ખુદા જાણે.

શેઠ–કેમ સોરાબજી શું છે.?

કલાર્ક–અરે શેઠ તમને જલદી ઘેર બોલાવે છે. હું તમારે ત્યાંથી નીકળ્યો ત્યાં સુધીમાં જોડ બચ્ચાં જનમ્યાં હતાં.!

હજી તેને માટે ખોટી છઉં.

દાકટર–કેમ મી. અડગરા મેં પેલી ગોળીની ડબી મોકલી તે તમે પાણીમાં લીધેલી કે ?

મી. અડાગરા–હા ડાકટર, ખાતરીથી માનજો કે બરાબર પાણીમાં ગળી ગયો પણ હજી ફરક પડયો નથી. વખતે પેટમાં ડબીનું ઢાકણું ઉઘડયું નહીં હશે ?

કોઠાં સોપ

વરસાદ વરસતો હતો તેથી રસ્તે જતો

By Special Appointment to

H. M. THE KING.

The Recent Cry

OF

The General Public is

Begg's WHISKY.

Whisky experts declare that the whisky is known by its age. Begg's Whisky is bottled in three different qualities. Choose the one which best suits your palate and your purse. But never forget to shout, " Begg's Whisky, please."

Begg's Whisky is thoroughly matured and its absolute purity is guaranteed.

Established 1818, still going foremost and first.

Supplied to Hotels, Clubs and Messes all throughout India.

Uniform Quality maintained all over the World.

Sole Agents:—

D. C. OOMRIGAR & Co.
CRAWFORD MARKET, BOMBAY.

જબરૂં આકર્ષણ.

તેઓ બેઉ જણા પાંચ મીનીટ સુધી એક એકની આંખમાં તીકી તીકીને જોતાં બેઠાં હતાં.

તે–હું ધારૂં છું કે આ સુંદર બલુ આંખો તારા ખુબસુરત મમાં તરફથી તને વારસામાં મલી હશે.

તેણી–હા અને મારા મમા તરફથી મને બેંક પાસ બુક મલી છે.

[નોટ–અરધા કલાકમાં જણાયું કે તેઓ અદરાયાં.]

સહુથી અગત્યનું.

ઓ મમા, તેણી બોલી, તમો શું ધારો છો? ગઇ રાતે પેલી મી. ઇડીસને મને પરણવાની માંગણી કીધી.

મમા–ખરેખર ડારલીંગ ? અને પછી મારી ડાહી દીકરીએ શું જવાબ આપ્યો ?

ઓહ મેં કહયું કે લગન એક ઘણી ગંભીર અને પવિત્ર બાબદ છે જેથી મેં એક અઠવાડયું વિચાર કરવા વખત માગ્યો છે. અને હવે મમા ડીઅર તમો ખબર કાઢડો કે એનો પગાર ખરેખર એક હજારનો છે કે ? ઓ મારી વાહલી મારાજ જેવી હુશીયાર દીકરી એમ કહી મમાએ તેણીને હરખના આંસુ સાથે છાતીએ દાબી.

થોડીક વિચિત્ર જાહેર ખબરો.

ખાનગી–એક ચબરાક ખુબસુરત જુવાન બાનુ જેણીએ થોડોજ વખત થયાં પોતાના ભરથાર (ઉપરનો હાશુ) ગુમાવ્યો છે તેણી કોઇ પૈસાદાર ગ્રહસ્થ સાથે પત્ર વેહવાર કરવા રાજી છે. બેજામાં ગુસાંની જરૂર નથી. લખો "ઇંતેજાર" ને આ માસીકની કેરમાં.

ખાનગી–તરતનાજ આ શેહેરમાં પધારેલા બે જવાનો કોઇ બે નાજુક નાજનીઓના મેળાપ માટે ઇંતેજાર છે. ધર્મ સબંધી વાયજે સાંભલવા જવા દેવામાં આવશે નહીં ચાકલેટ ચાવતી ચવીત્રીઓએ તસદી લેવી નહીં. મલો ઘરબારથી ઘરાયલા ને' આ માસીકના અધીપતીની કેરમા.

ખાનગી–બી. ક્ષ. ગ્ન. તમારૂં પત્ર પોહતું. પણ બહુ અસુરૂં. આપણે ગયે શની વારે છુટાં પડયાં પછી હવે આગળની માફક વેહવાર રાખવો અશકય છે. તમારી આપેલી વીંટી મેં ગીરવી મુકી પૂસીક એસીદની બાટલી ખરીદી છે.—'જુઠી માયા' પછીથી બીજાની વાતતો ખુદા જાણે.

શેઠ–કેમ સોરાબજી શું છે.?

કલાર્ક–અરે શેઠ તમને જલદી ઘેર બોલાવે છે. હું તમારે ત્યાંથી નીકળ્યો ત્યાં સુધીમાં જોડ બચ્ચાં જનમ્યાં હતાં.!

હજી તેને માટે ખોટી છેઉં.

દાકટર–કેમ મી. અડગરા મેં પેલી ગોળીની ડબી મોકલી તે તમે પાણીમાં લીધેલી કે ?

મી. અડાગરા–હા ડાકટર, ખાત્રીથી માનજો કે બરાબર પાણીમાં ગળી ગયો પણ હજી ફરક પડયો નથી. વખતે પેટમાં દબીનું ઢાંકણુ ઉઘડયું નહીં હશે ?

કોઠાં બોપ

વરસાદ વરસતો હતો તેથી રસ્તે જતો એક સખસ જેની પાસે છત્રી હતી તેને પોતા સાથે ઘેર વેર આવવા એક બાનુએ કહયું. ઘેર તરફ જતાં રસ્તાંમાં પેલા સખસે પુછયું ·

મુસલમાનો તેને દાટવા માગતા હતા જ્યારે હિંદુઓ તેને બાળવા તૈયાર થયા. આ તકરાર ખુબ જોશથી ચાલતી હતી તેટલામાં કહે છે કે કબીર સજીવન થયો અને પોતાના શરીર પરનું કફન ખસેડવા તેમણે કહ્યું. કબીરના હુકમ મુજબને કફન ખસેડવામાં આવ્યું તો તેમની અજાયેગીનો શો પાર! તે કપડા નીચે કંઇજ નહીં પણ ફુલોનો એક ઢગલો મળ્યો, આ ઢગલાના અડધાં ફુલો હિંદુઓ લઇ ગયા અને કાશીમાં તેમને બાળ્યાં જ્યારે બાકી રહેલા-ઓને મુસલમાનોએ મગારમાં દાટયાં

કબીર જેવા સંતની જીંદગી આપણને મુસલમીન અને હીંદુ જેવી બે મોટી કોમોના ધર્મ મતના જોડાણની બલીહારી દેખાડે છે. **પ્રો. વીલ્સન** જેવો સંસ્કૃતનો ઉસ્તાદ કબીરને એક મુસલમીન ગણતા આંચકી ખાએ છે. **ભક્તમાળાના** કર્તા **નાભાજી** કબીરની જીંદગી વિષે લખતા જણાવે છે કે " કબીર ન્યાત જાતનો ભેદ માનતો નહીં. હીંદુ ફિલોસોફીના છ દર્શન કે તેમના ચાર વર્ણાશ્રમોને તે ગણુકારતો નહીં. તેનો મત એ હતો કે ભક્તિ વગરનો ધર્મ તે ધર્મ હોઇ શકે નહીં, અને સન્યાસીપણું, અપવાસ અને ભિક્ષાની કિંમત ઇશ્વરના ભજન વગર કશી પણ હોતી નથી. પોતાનું ધર્મ શિક્ષણ શબ્દો સાખીઓ અને રમનીઓ વડે હિંદુઓ તેમજ મુસલમીનોને એ[illegible] આપતો હતો તે કોઇ પણ ધર્મ તરફ ખાસ [illegible] જતાવતો નહીં, પણ એવો સબક દેતો કે [illegible] હિંદુ તેમજ મુસલમીને બે કોમોને પસંદ પડતો. પોતાના વિચારો નિડરપણે દર્શાવતો એને સાંભળનારાઓને ખુશી કરવો એવો હેતુ કદી રાખતો નહીં. " એ રામાનંદનો ચેલો થયો હતો અને તે માટે એણે ગળે કંઠી અને કપાળે ચાંલો રાખ્યાં હતાં.

કબીરના જીવનચરીત્ર વિષે કર્નલ માલકમ વધુ ખુલાસો કરે છે કે તે જન્મે મુસલમીન હતો એટલુંજ નહીં પણ સુફીપંથ સાથે તેનો મોટો સંબંધ હતો. તેની જીંદગીની મુખ્ય નેમ હિંદુઓ અને મુસલમીનો વચ્ચેનો મોટો ભેદ દૂર કરવાની હતી.

'કબીર' શબ્દ અરબીક કબ્ર=(મોટો) પરથી નીકળ્યો છે, અને મુસલમીન દંતકથા પ્રમાણે 'કબીર'ના છોકરાનું નામ 'કમાલ' હતું, જેનો ધાતુ પણ અરબીક શબ્દ કમાલ=બાળગીપરથી છે. આ વાતપરથી કબિરની તોખમ મુસલમીન હોય એમ જણાય છે.

કબીરની જીંદગી ક્રાઇસ્ટ સાથ ઘણી રીતે મળતાપણું દેખાડે છે. બંનેનો જન્મ કુમારીકાથી થએલો અને બન્નેએ નાનપણમાં પોતાની સામે તકરારમાં ઉતરનારને મહાત કીધા હતા. બન્ને ગરીબ માણસોને ચમત્કારિક રીતે રોટી પુરી પડતા હતા, તેમજ બન્નેએ પોતાના દુશ્મનોનો તિરસ્કાર પોતાપર ખેંચી લીધો હતો. **સિકંદર લોદી** આગળ કબીરની તપાસ થવાનો હેવાલ pilate આગળ ક્રાઇસ્ટની તપાસની સાથે ઘણી રીતે સરખાવી શકાય.

કબીર સાથના શેખતકીના સંબધમાં હિંદુઓ જણાવે છે કે તે કબીરનો હરિફ હતો, જ્યારે મુસલમીનો તેને કબીરના પીર તરીકે ઓળખાવે છે, અને કહે છે કે આ પીરની **કબીર** ઉપર ઘણી કૃપાદ્રષ્ટી હતી, દૂર દેશાવરોમાં પણ તે પોતાનો રક્ષણ કરનારો હાથ અદ્દભૂત રીતે **કબીર** તરફ લંબાવતો હતો એક વખત કહે છે કે, **કબીર** ગામેગામ ભટકીને આ પીરને ગામ તેને મળવા ગયો, થાકથી અને ભૂખ્યો થવાથી કબીરે કંઇક ખાવાનું માગ્યું. શેખે તેને કંઇક તરકારી, બાફેલા ચાવલ, છરાં સાથનો હદીનો મડો વગેરે આપ્યાં. **કબીરને** ભૂખ ખુબ લાગી હતી તેથી આ ચીજો ઘણી હલકી લાગી અને તુર્ત બોલી ઉઠયો:—

પીળું એટલું સોનું નહિ અને ઉજળું એટલું દુધ નહિ તેમ

આટાના ડુચા અને ખાંડના ઢફાંને મીઠાઇના આકારમાં ગોઠવી દીધાથી તે કાંઇ ફરમાસુ મીઠાઇ બની શકતી નથી.

આજે મીઠાઇવાળાઓ કકડી વકડી જાય છે તેવા વખતમાં તમારી તંદુરસ્તી ન બગડે ને ઉંચી બનાવટ શ્રેષ્ટ હુન્નરમંદી અને કાબેલ કારીગરીની ચોખામાં ચોખી ઘીનીજ દરેક જાતની મીઠાઇ તમોને મળે તે બાબેની ખાસ સંભાળ તમારે લેવીજ જોઇએ—અને રોયલ ફેન્સી સ્વીટમીટ સેલુનવાળા

કમરૂદીન ઈબ્રાહીમજી તમારી એવી ખાહેશ જરૂરજ પુરી પાડશે. આજે પારસી અને યુરોપીયન તેમજ મોહમેદન કોમ વચ્ચે કમરૂદીનની મીઠાઈ એ તેમની ડીનર ટેબલનો એક શીંગાર છે !

અમે કાંઇ આજકાલના ફુટકલ્યા નથી પણ મીઠાઇની બાબતમાં અમારો ખુદ પોતાનો (કમરૂદીનનો અનુભવ પા સદી જેટલો છે અને મીઠાઈની બારીકીઓ અમે ઇંચેઇંચ સમજયે છીએ

પીસ્તાઇ હલવો

આજે મીઠાઈઓનો સરદારતેટલાજ માટે થઇ પડયોછે.

ગામઠી માવાના પેંડા

એ અમારી સ્પેશીઆલીટી છે.

એ ઉપરાંત સુતરફેણી, મલાઈનાં ખાજાં, દરેક જાતના હલવા, તરેહવાર જાતની મીઠાઇઓ, અમારા સેલુનમાં મળે છે.

અમાર... ખા મુંબઈમાં ત્રણ દુકાનો ફક્ત નીચલે ઠેકાણે છેઃ— ૧ મારકીટ, બારીઆ મે... સ (૨) દીના બીલડીંગ નળબજાર (૩) ફુલગલી ભીંડી બજાર. એ ઉપરાંત કોટ વીગરે બીજા કોઇપણ સ્થળે અમારી મીઠાઇની દુકાન નથી.

બહારગામના ઓર્ડરોપર તાકીદે ધ્યાન આપીને બજાવવામાં આવશે.

એકલા માલેક— ટેલીફોન નંબર ૨૮૭૬.

કમરૂદીન ઇબરાહીમજી મીઠાઇવાળા.

ઘરનો ડૉકટર.

લખનારઃ—ઓમી ઓપેથીક.

કાને બરાબર સમજાતું ન હોય તો રાત્રીએ સુતી વખતે સુખડના તેલનાં બે ટીપાં કાનમાં નાંખ્યા કરશો તો ફાયદો થશે.

તમારો સાદ બગડી ગયો હોય તો દરરેજ સવારમાં થંડા પાણીમાં ફટકી નાંખી તેના કોગરા કરવાથી સાદ સુધરશે.

આંખમાં ફૂલાં ચવાં હોય તો ઉજળી ગૂંજ અને અખીરાનું બીજ થંડા પાણીમાં ઘસીને તેનું અંજન કરવું-યાનો ઉજળી ગૂંજને સમુદ્ર ફૂલ ને લવંગ ઘસીને તેનું પણ અંજન કરવાથી ફાયદો થશે.

તમોને ખુબસુરત થવુ હોય તો નિચલી મેળવણી કરી દીલે ચોપડજો કે તેથી તમારી ચામડી ખુબસુરત થશેઃ—

જીરૂ, શ ખજીરૂ, તલને સરસ સરખે ભાગે લઇ દુધમાં વાટીને દીલે ચોપડીઆ કરજો.

તમોને જોરેમંદ થવું હોય તો એક તોલો કરીઆતુ લઇ તેને ખોખરૂં કરીને આસરે ૨૫ તોલા ઉકળતા પાણીમાં નાંખજો ને ગાળીને દીવસમાં બેથી ત્રણ વખત એકેક વાઇન ગલાસ ભરી લેવું.

ખુજલી થઇ હોય તો સીદુર મરી સાથે ભેંસનું માખણ લઇ સાથે મેળવીને ખુજલીવાળા ભાગ ઉપર લગાડજો ને થોડી વાર પછી ગરમ પાણીથી અંગ ધોઈ નાખજો. જો હાથ ઉપર ખુજલી થઇ હોય તો ગંધક નો બારીક ભુકો કરી સેલેદતેલ યાતો મીઠા તેલ સાથે મેળીને મલમ બનાવજો દીવસમાં બે વાર લગાડજો ને પછી સાબુ સાથે ગરમ પાણીથી ધોઇ નાંખજો

બચ્ચાંને ઉપળીયું થાય ત્યારે ગરદન ને ગળા આગળનાં સઘળાં કપડાંઓ એકદમ ઢીલાં કરી નાંખવા-માથાં ઉપર થંડક કરવી-પછી બાળકને કુકડા પાણીના મોટા વાસણમાં બે. સાડવું. બાળક થાકીજાય તેમ ન કરવું.

જેને ઉંઘમાં કે દીવસમાં મોંમાંથી હોજ ગળતો હોય તો સુંઠ અકલગરો યા એવીજ બીજી તીખી ચીજો મોંમા રાખવાથી હોજ ગળતી બંધ થશે.

માથાનો ખોરો કાઢવો હોય તો અરધી બાટલી પાણીમાં એક છડાની દાળને સારી પેઠે મેળવીને ગરમ કરવું, બાલને સારી પેઠે તે પાણીએ ધોઇ નાખવા, ને પછી બીજા ગરમ પાણીથી પાછું માથું ધોઇ નાંખવું. બીજો ઉપાય ટંકણખાર ગરમ પાણીમાં પીગળાવી ને તેથી માથું ધોવું એટલે ખોરો સાફ થશે.

તમારા દાતના પારા સુજેલા હોય તો તે ઉપર કપુરના અરકના બે ટીપાં લગાડશો તો તે સોજો નરમ પડશે.

તમારો હોઠ ફાટેલો હોય તો બે. ઔંસ સફેદ મીણ સાથે ૭ ઔંસ મીઠી બદામનું તેલ લઇ બંનેને તાવી ગરમ કરીને ગુલાબના અત્તરની એક ચમચી નાંખી હોઠ ઉપર લગાડશો તો ઘણો ફાયદો થશે.

જુલાબ લેતી વખતે જો એરંડીયું પીવું પડે તો તે આગમચ નારંગી યા તો

'જડજે' કરેલો અદ્‌ભૂત ઈન્સાફ

ચાલુ લડાઇનો એક હૃદયભેદક સફો.

લખનારઃ—માણેકજી ફ. સુનાવાળા.

'થીએ'લો-સરરૂ'નું અતિ નાનું ગામડું જે ફ્રાંસની છેક ઉત્તરે આવેલું છે, ત્યાંના એક સૌથી મોટા દેખાતા ઘરના ઓરડામાં ત્યાંનો મેયર મોસીય ટેઇલો પોતાના મનની ઉંડી મુંઝવણમાં ગર્ક થઇ બેઠો હતો તેટલામાં દરવાજા ઉપર એક ઉતાવળે ઠોકો થઇ તેના જવાબની વાટ ન જોતાં તે ખુલ્લો થયો, અને એક શખ્સે અંદર ડોકાવ્યું.

"તેઓ આખરે આવી લાગ્યા છે, નામવર! કેટલાક સ્વારો સામેની ટેકરી ઉપરથી પૂર ઝડપે ધસારો લઇ આવે છે; બુઢો વેટર્ન કોન્સ્ટંટ ધાસ્તીથી મરણ પામ્યો છે; ઉલ્લી સલામ ઉલ્લી સલામ!" એ પ્રમાણે તેજ ઘોઘાટી અવાજ ઉતાવળે બબડી એક પળમાં ત્યાંથી ગાયેબ થઇ ગયો.

આ સાંભળતાંજ મો. ટેઇલો ફીક્કો પડી એક ઝટકે બંને પગે ખડો થઇ ઉભો. ખરેજ, તે કાંઇ બિક યા ધાસ્તીથી કાંપતો નહિ, લેકીન ખરી મર્દાનગી અને કહો કે અધીરાઇથી તે કાંપતો; તેના એકાએક ઝનુની બની ગયલા ચ્હેરા ઉપર કીનાનો ભયંકર છાપ ફેલાયલો સ્પષ્ટ જણાતો

તેના મનમાં વીજળી વેગે તેનાં બચપણનો પેલોજ કમબખ્ત [illegible] ચિતાર તદન સ્પષ્ટ આવી ખડો થયો; કે જ્યારે તેનો પિતા પોતાની પાક ફર્જ બજાવતાં ઇ. સ. ૧૮૭૦ ના ખુનખાર યુદ્ધ દરમ્યાન ફ્રાંસના હાલનાજ મુદઇઓનો ભોગ થઇ પડયો હતો, આહ! તે કેવો બનાવ! તેની વ્હાલી માતાનું ગમખ્વાર છાતી ફાડનારૂં રૂદન ને સીધા માહેતમ! જર્મન દૈત્યોના અનેક હેવાનયતપણાના દાખલા—એ સઘળું ફરી એકવાર તેની આંખો સમક્ષ તાજા થવા લાગ્યા.

જર્મન ફોજનો પહેલો મજબુત ધસારો ફ્રાંસમાં શરૂ થઇ ચુકતાં, આગલી યાદો વળી પાછી તાજી થતાં, પોતાના પ્યારા વતન અને સ્વતંત્રપણાના બચાવ અર્થે એકેએક વફાદાર સપૂત ઓરતવાર ખડો થઇ રહ્યો હતો ઉપલા ગાંમડાંની લગોલગ શત્રુઓના આવી પૂગવાની ખબર ફેલાતાંજ એક વૃદ્ધ સિપાહ કે જેણે દેશસેવામાં અનેકવાર મર્દાનગીથી ઝીંપલાવ્યું હતું તે ધાસ્તીથી મરણ પામ્યો હતો.

મો. ટેઇલો વધુ વિચાર કરે તે આગમચ તો પુર તેજીથી દોડમાર ધસી આવતા ઘોડાઓનાં પગલાં સંભળાવા લાગ્યાં. એક પળ વધુ અને ધડાકા સમેત તે બારણું અફળાઇ ખુલી ગયું, અને એક ઉંચા કદનો, અતિ કરડા દેખાવનો જર્મન ઘોડેસ્વાર એક હાથ તલવારની મુઠ ઉપર મેલી તેની તરફ તિરસ્કારથી જોતો માહે ચાલી આવ્યો, ને ત્યાંજ પડેલી ખુરસી ઉપર બેદરકાર ઢબે બેસી ગયો.

"કહેવા મુજબ આ ગામડાનો વડો તુંજ હશે? સાંભળ, આવતી કાલે સ્હવારે અત્રે નામવર જનરલ વોન રેસ્ટલો આવી પુગશે જેઓની દરેક સગવડ માટે તું જવાબદાર છે. મગર દગા ફટકાની જરાકે નિશાન જણાતાં યાદ રાખજે કે પહેલો ભોગ તેનો તુંજ થઇ પડશે.

"કાંઇ ફીકર નહીં," મો. ટેઇલો ધીક્કારનું હસવું લાવી બોલ્યો, "તારા જનરલને તેને જોઇતો આવકાર આપવા હું તૈયાર છું."

"ખામોશ!" પેલા જર્મન સ્વારે બરાડ મારી. "સાંભળ! તારાં ગાય ઢોરમાંથી ૧૫ સૌથી સરસ અમારે માટે કાલે તૈયાર જોઇશે.

આ ગામડાંની વસ્તી ગણત્રી પ્રમાણે ૩૪૯ની છે, કેમ ?"

"નહીં, બરોબર જોતાં ૩૪૮ વેટર્ન કૉન્સ્ટટ્ટ હમણાજ મરણ પામ્યો છે," તે ફ્રેંચે સહેજ પણ ડર્યા વિના યા તો તેની ઉપરથી નજર ખસેડયા વિના ઠંડાઇથી ટકોરમાં જવાબ વાળ્યો. "મારી પાસેથી પંદર ઢોર માગવામાં આવે છે? ઠીક, આહા મારો 'જડજો'

'જડજ' શબ્દ સાંભળી તે જર્મન ચોંકયો. "એ શું બકે છે ? 'જડજ' કોણ ? ખબરદાર, હું તને આ છેલ્લીવાર ચેતવુંછું કે જો અમો, જેઓનો હક હવે દુનિયાના કોઇ પણ ભાગ ઉપર અત્યાર અગાઉનો સ્થાપાઇ ચુકયો છે, તેમની આગળ, અને અમારા કયસર વિલ્હેમનો ફત્તેહમંદ અમલ કેઠેપણ નાકબુલ થઇ શકવાનો નથી, તેઓ આગળ એવો દગો ફટકો ટકી શકશે નહિ તારા મહોતનો ખ્યાલ અવ્વલ કરજે."

"હા–હા ! ગભરાઓ ના, એ તો મારા પેલા જંગી ગોધા 'જડજ' વિષે હું એસારો કરૂં છું, જે કોઇનીએ શરમ રાખશે નહીં. ઠીક છે, સઘળી ગોઠવણ માટે હુંજ જવાબદાર છું."

હજુ તો તે આટલું બોલવું પુરૂં કરે તેટલાંમાં તો ત્યાંના નાના દેવળનો ઘંટ ધીમે ધીમે ઠોકાવા લાગ્યો, અને ગોધા વીજળીનો ઝટકો લાગ્યો હોય એમ એક છલાંગ મારી પેલો જર્મન મોટી પીસ્તોલ ખેંચી ટેઇલો તરફ ધસી ગયો અને ઝનુનથી પોકાર્યું, "દગો ! દગો !! બદમાશોનું મોત નક્કી"

એકાએક આ હુમલાથી ટેઇલો ચોકી પાછળ હઠયો, અને સામે બંન્ને હાથ ઠરી બોલ્યો, "નહિ, નહિ, એ તો બુઢા કૉન્સટ્ટ—"

પરંતુ પોતાનું વાકય તે પૂરૂં કરવા પામ્યોજ નહિ. તેનું ભેજું લાગટ ત્રણ ગોળીઓથી છુંદાઇ ગયું, ને છાતી ફાડે એવી ભયંકર ચીસ સંમેત તે ચતોપાટ લોહીનાં ખાબોચ્યામાં રગડોળનો પડયો. આ ધડાકાનો અવાજ સાંભળી બહાર ઉભેલા સ્વારો ધસી આવ્યા. મેયરને મરણ પામેલો જોઇ તેઓ સર્વે તે ઘરમાંથી બહાર પડયા. ગામડામાં તો તદ્દન શાંતિ હતી. રસ્તાપર ચકલુંએ ફરકતું નહિ. કેટલાક ગામડવાઓ તો બાપડા ઘરબાર તજી ગયા હતા; માટે હવે તેઓએ મેયરને આપેલો હુકમ તેનાં માણસોને કહી તેઓએ ફરી પાછા ત્યાંથી નીકળી દોડમાર ટેકડી તરફ ચાલતી પકડી.

તે ત્રાસદાયક ચિતારનો ખ્યાલ કઇ કલમ આપવા શક્તિવાન હોઇ શકે ? ગરીબ વિધવા મેડમ ટેઇલો તે લોહીના ખાબોચ્યા આગળ ગુઠણ્યે પડી,. પોતાના કમનસીબ પતિનું માથું ખોળાપર લઇ ઝારઝાર રડતી વિલાપમાં ગર્ક થઇ હતી. થોડીક પળની અસહ્ય વેદના બાદ હવે માત્ર એકજ ખ્યાલમાં તે ચકચુર બની. "કીનો ! કીનો !! કીનો !!! એ મૂછ ચંડાળો ઉપર કયા પ્રકારનો કીનો ખુદા તેમજ દુનિયાની આંખ્યોમાં સૌથી વાજબી ઠરી શકે ? ! ઇનસાન્યતપણું ગુમાવી બેઠેલાઓનો કેવો ફેજ કરવો ? આહ ! કીનો ! ખુદા સ્હાય થાઓ !" આવા આવા અનેક તુરંગોના વમળમાં વિંટલાઇ તેણીએ સારી રાત પસાર કરી, મગર તે કીનો કેમ લેવો તે તેણીને સુઝયું નહિ.

પાછલી રાતના જનરલ વૉન રેસ્ટલોએ પોતાના સ્ટાફ તથા ફોજ સહિત આવી ત્યાં પડાવ નાંખ્યો.

ઝઝકળું થતાં બાપડી મેડમ કાંઇ સુઝ ન પડવે પોતાનાં દરરોજનાં કામમાં ગુંઠાઇ.

રસોડામાં મેડમ પોતાના કામ ઉપર મંડી હતી, જ્યાંની બારી વાટે રાધજો મામલો તેણી બારીકીથી તપાસી શકતી. બહાર ખુલ્લાં ચોગાનમાં ઝાડોની ઘટા વચ્ચે લાંબીને લાંબી

મેજ કાંઈક ભપકાથી બિછાવવામાં આવી હતી. ભાતભાતનાં મિષ્ટાનો પીરસવામાં આવ્યાં હતાં તથા તેની હાથતળેના અમલદારો ભવિષ્યની કીર્તિની બડાઈઓ મારતા હતા. જે જર્મન સ્વારે મેયરને ઠાર માર્યો હતો, તે એક હાથમાં શેમ્પેનનું ગ્લાસ ઉંચે ધરી ઉઠયો, અને "આપણા મહાપ્રતાપી બહાદુર અજીત શહેનશાહ કૈસર"ની સલામની ઘણી જોસ સાથે લેવા લાગ્યો, જેના પ્રત્યુતરમાં તેટલાજ જુસ્સાથી સર્વે ખુશહાલીનો પોકાર ને શોર મચાવતા હતા.

"ખરેજ, આજ વખ મારો કીનો લેવાનો છે:—કીનો ! કીનો !! આહ ! મારા વ્હાલા પતિ, પ્યારાં ફ્રાંસ, તમામ ઇન્સાન્યત ઉપર કહેર ફેલાવનારાઓ પર એવો કીનો લઉ કે જેથી 'છેલ્લી પળ' તક તેઓ કાંપે, ધ્રૂજે, વગેરે—યાહ ખુદા ! યાદ આવ્યું, મને યાદ આવેછ ! એઓનો બોલ બોલતા છુટો કરીશ."

બસ, હવે તેણી પાછલે રસ્તે થઈ કોઠારાં ભણી બાહોશ દોડી, ઉઠી, બારણું ખોલી એક કુળકું ફેરવી દમ ઉપરતો ઉપર રાખી માંહે લગભગ અંધારા ઘોરમાં તેણી પેઠી. ત્યાં એક ગજાવર કદનો તદન કાળા ભમ્મર રંગનો ઝનુની આંખો, ઉભા બાલ, અને સીધાં તિક્ષણ શીંગડાં સાથેનો એક રાક્ષસી ગોધો મજબુત સાંકળોથી જકડાયલો ખડો હતો. મેડમને દાખલ થતી જોઈ તેણે એક વિચિત્ર પ્રકારની બરાડ મારી.

"ઓ ઇન્સાફી 'જડજ' આજે તારા ધણી તર્ફનો તારી પાક ફર્જ મારે ખાતર તું બજાવજે, અને ખુદા મારો કીનો વાળી આપે !" ધ્રુજતે અવાજે તે ગોધા તરફનું બારણું અલગ કરતાં તેણી બોલી, અને સાંકળ છોડી નાખી કે તેજ ઘડી 'જડજ' એક કુદકા સમેત બહાર છુટો થઈ ઉભો.

એકાએક ઉજાસમાં આવતાં તે સાંઢ થોડીક પળ આસપાસ ડોળા ફાડી જોતો ઉભો. ખુમારી ઉતારી રહેલા પેલા જર્મન સરદારોના પુકારોથી તે હવે કાન ઉંચા કરી ચમકી ઉભો. ધીમે ધીમે તે ઘરા તરફ તેણે થોડાંક પગલાં ભર્યાં ને તેઓથી થોડેક વારને છેટે આવી થોભ્યો.

એક હેબતનાક ગર્જના, અને તેની વળ ખાતી પૂછડી, ઝનુની આતશી આંખ, ઉભા વાળ, અને મજબુત 'માથું' જોઈને હવે તેઓ પોતાનું નક્કી મોત જોવા પામ્યા; અને તે કેવા પ્રકારનું મોત ?

ધસારાબંધ 'જડજ' એકપળમાં તેઓ ઉપર જઈ ચહડયો; મેજના બારીક ટુકડાઓ ચોમેર ઉડી તેઓ વચે એક પછી એક તેના લોખંડી લાતોથી જમીન દોસ્ત થઈ પડવા લાગ્યા. ભયંકાર કીકીયારીઓ અને લોહીની રેલોરેલ ચાલતી થઈ; સઘળાનો અંત આવ્યો પણ રેહલોનો ખુની છટકી જઈ નહાસવા લાગ્યો. કમ્પાઉંડના દરવાજા આગળ જઈ પૂગતા તેને મજબુત બંધ કરેલો જોઈ હવે તદન લાઇલાજ પોતાના નજદીક આવી પુગેલા ભયકર ફેજના ખ્યાલથી થરથર કાંપતો, અર્ધ બેહોશ, ખું-ણામાં ચપાઈ ઉભો. 'જડજ' છેલ્લો અદ્ભુત ઇન્સાફ તે કર્યો કે ખુનીને આપવા એક બીજી ગર્જના સહિત જેવો ધસ્યો, કે તે અર્ધ મુવા જર્મનના કાને એક છવટનો ટોળામાં ખડખડ હસતો એક સ્ત્રીનો અવાજ પડયો, અને ધડીનું લખલખું તેના આખા દીલમાં ચહડી આવ્યું. લેકીન બીજીજ પળે તેનો ચુરે ચુરો થઈ ગયો—'જડજ'નો છેલ્લો વિચિત્ર ચુકાદો અપાઈ ચુકયો હતો, અને મેડમનો કીનો વ્યાજ સીકકે લેવાઈ ચકાયો હતો.

તે વિક્રાળ ન્યાયાધીશ સાત્રે થોડેક છેટે ગુંઠણીયે પડી, આંખે હાથ દઈ, એક ઠંડ બં-દગી બબડતી, પોતાના પણ નક્કી અંત ગાટે

ઈરાનની પહેલવહેલી બાનું પાદશાહ

પહેલી કયાણી રાજ કરતી રાણીની ઉર) હુમાસની ઝળકતી કારકીર્દી.

લખનાર—મી. રૂ. બ. પેમાસ્તર બી. એ. એલ એલ. બી.

દીવરં કદીમ ઇરાનમાં ...નો કરકંજે કેટલો ...ા હતો તે આ ઉપરથી જણાશે કે લગ- બેથી ત્રણ હજાર વરસ ઉપર ત્યાં એક ...ની તે ...નુએ તમામ દેશ ઉપર રાજ ચલાવ્યું ...ની જ ... આગળ કોઇપણ દેશની કોઇપણ સ્ત્રીને. રકમ—દી ઉપર બેસવા દીધેલી જણાવલી નથી ખુ. ઇંગ્લાંડ મધ્યે માત્ર ત્રણ વરસ ઉપર પહેલી વહેલી રાણી મેરી રાજ ચલાવી ગઇ હતી. આપણા કયાની પાદશા- હોમાં ગુશતાસ્પ પાદશાહના બેટા અસ્પંદી- યારના બેટા બહમને (અરદેશીરે) રાજ ચલાવ્યું ત્યાર પછી ઇરાનમાં એક નવી રસમ દાખલ થઇ જેની રૂહે એક રણી પાદશાહી રાજ ...વવા લાગી એમ મહાન ફીરદોસીના ...ામા ઉપરથી જણાય છે. આ રાણી હોમાયે રાજ અમલ ઉપર આવવા બાદ પહેલાં પોતાના રાજનો સ્તંભ ગણાતા લશ્કરને બોલાવી મંગાવી તેના ઉપર ખજાનાની નવાજેશ કરી તેને ખુશી કીધું.

...ણી ઇન્સાફ અને ડાહપણમાં એટલી ...માલાગી અને પાદશાહ બહમનથી પણ બેલપાતી નીવડી. જેથી તેના ઇન્સાફીપણાથી દેશ આબાદ થયો. ફીરદોસીના એ બોલ શબ્દો નીચે મુજબ છે—

"અનૂબાયો બદાદ ઊઝે શહ દર ગુઝર.
ગીતી અઝ દાદશ આબાદ ગશ્ત."

મુજબ ટૂંક કે "તેણી ડહાપણ અને ઇન્સા- ...ગલા પાદશાહ (બહમન) કરતાં ...જર પણ ચઢીઆતી નીવડી અને તેણીના ...ન્સ ... તમામ દુનીઆ સુખી થઇ." ...પલા લાટીઓ ઉપરથી જણાય છે કે રાજ ચલાવવા માટે અસલી ઇરાનમાં જે બે ... ગુણોની જરૂર લેખાતી તે ઇન્સાફ અને ...પણની હતી. ડહાપણ વગેરેનો ઇન્સાફ ...ગણાતો તેજ મુજબ ઇન્સાફીપણા (મ...પણા) વગરનું ડહાપણ પણ નકામું ગણાતું. રાણી હોમાયે શરૂઆતમાંજ પોતના રૈયત આગળ દુવા ચાહી કે હમારી તરફથી થનારા તમામ કામો ભલાંજ હોજો અને હમારાથી કોઇ પણ શખસ દુઃખ અને ગમ જોતુ ના. ...ી તેણીએ એકરાર કીધો કે જે ગરીબો જાતે મહેનત કરવાને આતુર હોય છે. તેવાને હું તવંગર બનાવીશ અને તેજ માફક આ દેશના મોટા લોકોને ઇજા પહોંચે એવું હું ઇચ્છતી નથી.

એ રીતે આપણી આ પહેલ વહેલી ઇરાની રાણીએ ગરીબ અને તવંગર એ બન્નેને એકસરખો ઇન્સાફ આપવાને એ કરાર કીધો. મહેનતુ માણસને બોયે પડેલા તેણી જોવા માગતી ન હતી, તેથી તેઓને પડેલી હાલતમાંથી ઉંચકી આપવાને તેણીએ ખાહેશ જણાવી. વ... જ- માનામાં માતબૂરો ઉપર રાજદરબાર તરફથી પૈસા ઓકાવવા માટે જે જુલમ પડતો તેમાંથી તેમને બચારવાને માટેની શુભ રાજનીતિની શરૂઆતથીજે સમજ આપી રૈયતને કીમતી સધારો આપ્યો હતો.

ત્યાર બાદ તેણીએ પોતાના રાજ દુ- શમનો જે હતા તેમની સામે લશકર મોકલી તેમનો નાશ કરાવ્યો કે જેથી કરીને રાજમાં બખેડા થાય નહીં અને રૈયત સુખેહ સંપમાંજ સુખી રહે.